

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

Кт.

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ,

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΑΧΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΕΙΣΩΝ
ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΟΘΩΜΑΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΟ ΣΟΥΔΙΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟΥ 1820
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1829 ΕΤΟΥΣ.

Συγγραφέντα παρὰ τοῦ Συνταγματάρχου

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΠΕΡΡΑΙΒΟΥ

ΤΟΥ ΕΞ ΟΔΥΜΠΟΥ ΤΗΣ ΘΕΤΤΑΛΙΑΣ,

ΚΑΙ ΔΙΗΡΗΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ ΔΥΟ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΑΣ ΑΠΟ ΤΩΝ 1823 ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ 1829.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ ΑΡΙΘ. 215.

1836.

НБ ОНУ імені І. Мечникова

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Διήγησις συμβάντων τινῶν πρὸ τῆς Μάχης τῆς Σκιάθου.

ΦΘΑΣΑΣ εἰς τὸ Μεσολόγγιον μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πρώτης τοῦ πολιορκίας, ἥτις εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐπέφερε τόσσην φθοράν καὶ κατασχύνην, ὅσῃν δόξαν, καὶ καύχημα εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀνέμεινεν ἡμέρα παρ' ἡμέραν τὴν ἐξοδὸν τῶν Σουλιωτῶν γινομένην ἐκ διαλλειμμάτων διὰ τὰς ὁποίας ἀπῆνται δυσκολίας ἀπὸ τὴν Ἐπτανήσιον Κυβέρνησιν, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ εἴρηται· κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐσυγκροτεῖτο δευτέρα Ἐθνικὴ συνέλευσις εἰς τὸ Ἄσρος τῆς Πελοποννήσου· ἐνέκρινε νὰ παρευρεθῇ εἰς αὐτὴν ὡς ἀπλοῦς πολίτης, μὴ ἔχων πληρεξούσιόν τι ἔγγραφον παρὰ τῶν Σουλιωτῶν, ἢ τῶν στερεοελλαδιτῶν, ὡς ἀντιπρόσωπος· ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ ἀπέβλεπε νὰ πληροφορηθῇ τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὰ κοινὰ τῆς Ἑλλάδος συμφέροντα ἔμελλον νὰ διοικηθῶσιν· ἀποπερατωθείσης τῆς Συνελεύσεως ἐπέστρεψαν ὅλα τὰ μέλη τῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὴν Καθέδραν, ἥτις ἦν ἡ Τροπολιτσᾶ· ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ ἀπέλθῃ ἐκ γένου εἰς Μεσολόγγιον διὰ νὰ ἐνωθῇ,

καὶ συστρατεύσῃ μετὰ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἑλλάδος ὅπου ἡ ἀνάγκη τῆς πατρίδος ἀπῆτει, οἱ ὀπλαρχηγοὶ, Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτζου, Μίτσοις Κοντογιάννης, Ἀνδρέας Σαφάκας, Σκαλτσοδῆμας, καὶ τινες ἀξιοματικοὶ, ἀντιπρόσωποι ὄντες εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐκ μέρους τοῦ στρατιωτικοῦ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος τὸν ἐπροσκάλεσαν εἰς τὴν κατοικίαν των, καὶ ὁμογνώμως τῷ ἐπύθοντι ἀκόλουθα· « Γνωρίζεις κάλλιστα Περραιβέ, ὅτι τὰ ὅπλα τῆς » στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὑποφέρουν ἀδιακό- » πως καὶ μὲ γενναϊότητα ὅλους τοὺς ἀγῶνας, κινδύνους καὶ » θυσίας διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος· δὲν ἀγνοεῖς ἐν- » ταύτῳ ὅτι, αὐτὰ οὐ μόνον στεροῦνται τῶν ἄθλων, ἀλλὰ κα- » ταφρονοῦνται, καὶ συκοφαντοῦνται πολλάκις ἀπὸ τὴν ἄναν- » δρον ζυλοτυπίαν· αἰτία· διότι δὲν παρεδρεύει τις Ρουμε- » λιώτης εἰς τὴν Διοίκησιν, ἱκανὸς νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ δίκαια » των· τούτου ἕνεκα ἐπιθυμοῦμεν καὶ θέλομεν νὰ δεχθῇς ὁ » ἴδιος τὸ βάρος τοῦ πολεμικοῦ ὑπουργείου ἐκ μέρους τῶν » ὀπλων τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. »

Μὲ ἄκραν δυσαρέσκειαν, καὶ ἱκανὴν διαφιλονέκησιν ἐδέχθη τὴν αἵτησίν των νομίζων ἀναγκαιότερον, καὶ ὠφελιμότερον τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας, παρὰ εἰς τοὺς πολιτικοὺς, γέμοντας πάντοτε ἀπὸ πάθη διχονοίας, καὶ πλεονεξίας, καὶ μάλιστα, ὅταν οἱ κίνδυνοι ἀπέχῃσι μακρὰν ἀπ' αὐτῶν· εἰς τοὺς πολεμικοὺς, ἂν ποτὲ συμβαίῃ μικρά τις σύγχυσις, καὶ διχόνοια, ἡ παρουσία τοῦ κινδύνου, καὶ αἱ νοουθεσίαι φρονήμων ὀπλαρχηγῶν οὐ μόνον τὰς διαλύουσιν, ἀλλὰ τὰς ἐρεθίζουσι πολλάκις εἰς ἄμιλλαν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων· ἃς παρατηρήσωμεν μὲ ἀμεροληψίαν τὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα διατρέξαντα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἐπαναστά-

σιως καὶ θέλομεν ἰδῆ φανερά ὅτι οἱ πολεμικοὶ ἐπλήρωσαν τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέη των μὲ θερμότερον ζῆλον, καὶ ἐπιμονήν, παρ' ὅ,τι οἱ πολιτικοί· ἂν ἐνίοτε μετεχειρίζοντο τινὰς καταχρήσεις, κατὰ τοῦτο δὲν ἦσαν πάντοτε ἀξιοκατάκριτοι· διότι τοὺς ἄφιναν ἀσίτους, καὶ ἐκ τούτου ἠναγκάζοντο νὰ τρέφονται ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας τῶν κατοίκων, καὶ παροίκων.

Διωρισθεὶς εἰς τὸ πολεμικὸν ὑπουργεῖον ἐνησχολεῖτο εἰς τὰ, ἐν αὐτῷ ἀποτείνοντα χρέη μὲ τὴν ἀπαιτουμένην δραστηριότητα· ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀπῆντησεν ἀλλεπάλληλα δεινὰ ἐπαπειλοῦντα τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος· δηλαδή, τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς περὶ φιλαρχίας, ὡς τὸ ἀπέδειξεν ἀναφανδὸν ὁ Κωλοκοτρώνης πολιτικὸς ἀντὶ πολεμικοῦ διὰ τῆς βίας γινόμενος, τὴν ἐξοδὸν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἀπὸ τὸν Ἑλλήσπονδον εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος· τὴν σύγχρονον ἐκστρατείαν τοῦ Σκόδρα Πασᾶ διὰ ξηρᾶς, καὶ δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ τὸν ἴδιον τὴν ἀσυμφωνίαν, καὶ διχόνοιαν τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ Κραββαίων προκύψασαν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Μάρκον Μπότζαρην δοθεῖσαν ἀρχηγίαν· ἂν καὶ ἀνῆκεν ἡ τοιαύτη τιμὴ εἰς τὸν Μπότζαρην, κατ' ἐκείνην ὅμως τὴν κρίσιμον περίσασιν ἔμελλεν νὰ ἐπάξῃ ὀλέθρια εἰς τὴν πατρίδα ἀποτελέσματα· διότι ἐπιείραζεν αἰσθαντικώτατα τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἄλλων αὐτοχθόνων ὀπλαρχηγῶν, οἵτινες ἐκαυχῶντο ὡς ἄνδρεῖοι, ὡς πατριῶται, καὶ ὡς δικαίωμα νομίζοντες χωριστὸν νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς ἐπαρχίας των, τὰς ὁποίας κατὰ κληρονομίαν ἐλάμβανον. (*) ἡ θεραπεία μιᾶς τοιαύτης ἐπικινδύνου διὰ

(*) Ὁ Μάρκος Μπότζαρης πληροφορηθεὶς ὅτι, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ὀπλαρχεῖοι, τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἔλαβον παρὰ τῆς Διοικήσεως διπλώματα στρατηγίας,

τὴν πατρίδα διχονοίας δὲν ἀπῆται ἄλλο ἀντιφάρμακον, παρὰ ἢ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀρχηγίας τοῦ Μπότζαρη, ἢ τὴν χορήγησιν τοῦ βαθμοῦ τῆς στρατηγίας πρὸς ἅπαντας Χιλιάρχους ἔτι ὄντας· ἐνεκρίθη τὸ δεύτερον· ὁ δὲ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου ἔγραψεν αὐτοῖς ἰδιαίτερώς ὡς ἐφεξῆς.

Ἀμέσως ἐξέσχισε τὸ ἰδικόν του, εἰπὼν « εἰς τὸ σπαθί κρέμαται τὸ δίπλωμα, » καὶ ὅχι εἰς τὸ χαρτίον. » ὅθεν ἔγραψεν εὐθὺς πρὸς τὸν Κίττον Τζαβέλλα· παρακινῶν αὐτὸν νὰ κτυπήσῃ ἐκ συμφώνου τὸν Σκοδρᾶν Πασᾶν στρατοπεδευμένον ὄντα εἰς Καρπενήσιον ἐπιπεσόντες διὰ νυκτός· ὁ Τζαβέλλας ἀπεκρίθη, ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ τὸν χαλάσῃ κατὰ τὸ σχέδιόν του· πρῶτον, διότι εἶναι δυνατόν, δεύτερον διότι ὀλίγοι ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μέλλουν νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν εἰς τοιοῦτον ἐπικίνδυνον ἐπιχείρημα· καὶ ὅτι τὸ καλῆτερον σχέδιον εἶναι νὰ τὸν κτυπήσῃ εἰς τοὺς στενοὺς καὶ δυσβάτους τόπους, καὶ τότε πιθανόν νὰ τὸν νικήσωσιν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὸν ἀδυνατίσωσιν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴν εὔρεθῇ εἰς κατὰστασιν νὰ πολιορκήσῃ στενωῶς τὸ Μεσολόγιον· μολοντί ὁ Μπότζαρης δὲν ἐπείσθη εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Τζαβέλλα, οὗτος δὲν ἀπέφυγε τὴν ἐπίμονον ἀπόφασιν τοῦ Μπότζαρη, ἀλλ' εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατοπέδον τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος κατὰ τὴν τετάρτην ὥραν τῆς νυκτός, καὶ πολλοὺς θυσιάσας ἐξῆλθεν ὁ ἔσχατος μετὰ τριῶν ὥρῶν σφαγῆν, ἀπωλέσας δεκαπέντε, καὶ τρεῖς ἐλαφρῶς πληγομένους ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἑκατὸν πεντήκοντα ἀπάντων ὄντων· μάλιστα διὰ νὰ σώσῃ ἐκ τῶν χειρῶν ἑνὸς Μακεδόνης Ὀθωμανοῦ ἑνα Σουλιάτην Μπίσσαν ὀνομαζόμενον ἐσυντρίψε τὸ ξίφος ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀθωμανοῦ.

Ὅτι μὲν ὁ Μπότζαρης συμφώνως μετὰ τοῦ Τζαβέλλα, καὶ ἐπιλοίπων στρατηγῶν τῆς Αὐτικῆς Ἑλλάδος ἐδύναντο νὰ ματαιώσωσι τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ μέλλοντος νὰ διαβῇ ἐκ διαφόρων στενῶν θέσεων, ἦν βεβαίωτατον· ὅτι δὲ, ἂν ἔζη μετὰ τοῦτο ὁ Μπότζαρης, ἔμελλον νὰ γεννηθῶσι μεταξὺ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐκείσε στρατηγῶν διχόνοιαι, καὶ ὀλέθρια ἐπόμενα, ἦν ἀναπόφευκτον· ἡ θεία πρόνοια καὶ τὸν Μάρκον ἐδόξασε, καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν ἔσωσε.

Πρὸς τοὺς γενναιοτάτους Στρατηγοὺς, τοὺς κατὰ τὴν Δο-
 τικὴν Ἑλλάδα ἀγωνιζομένους· Ἰ. Ἀνδρέαν Καραϊσκού,
 Γεωργάκην Τζόγκα, Γεώργιον Καραϊσκάκην, Γιαν-
 νάκην Γκολδάσην, Ἀλεξάκην Βλαχόπουλον, Θεόδω-
 ρον Γρίβαν, Δημήτριον Μακρὺν, μετὰ τῶν γενναίων
 χιλιάρχων, καὶ λοιπῶν συναγωνιζομένων ἑκατοντάρ-
 χων, καὶ φιλελευθέρων ὁμογενῶν.

« Ἐάν τις ἦχεν ἰσχὺν, ὃ ὑπέρμαχοι τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἐπιβ-
 » ροὴν τινὰ εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, μ' ἓνα νεῦμα,
 » ἢ μ' ἓνα λόγον μόνον ἤθελεν ἐκτελεῖν βέβαια τὸν σκοπὸν
 » του, ὡς ἄλλος Φωκίων εἰς τὰς Ἀθήνας· ἐπειδὴ ὁμῶς ἀπὸ
 » τὰ τοιαῦτα εἴμεθα μακρὰν, ἔπεται ἀναγκαίως ἡ ποικιλό-
 » της, καὶ ἔκτασις τῶν λόγων πολλάκις εἰς δῆλωσιν τῶν
 » συμφερόντων τῆς πατρίδος, καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας· ἐγὼ
 » ὡς ἓνας πατριώτης, καὶ συναγωνιστὴς δὲν ἔλλειψα ἐξ ἀρχῆς
 » τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀπὸ τῆ νᾶ γράφω, ἐνεργῶ, καὶ ὁμιλῶ
 » ἐλευθέρως εἰς ψυχὰς αἰσθαντικὰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μ' ἐφαί-
 » νοντο δίκαια, καὶ συμφέροντα τῆς πατρίδος, τῆς σεβαστῆς
 » ἡμῶν Ἑλλάδος· πολλῶ μᾶλλον εἰς ταύτην τὴν κινδυνώδη
 » περίστασιν, καθ' ἣν ἡ πατρίς μὲ σύμφωνον γ' ὥμην ἑνα-
 » πιστεύθη εἰς τὸ ἀδύνατον ἄτομόν μου, καὶ μ' ἐπιφόρτισε
 » τὸ βᾶρος τοῦ πολεμικοῦ ὑπουργείου ἐκ μέρους ὅλης τῆς
 » στερεᾶς Ἑλλάδος· διὰ τοῦτο, χρέος πατρίδος, χρέος ἐμπι-
 » στοσύνης, καὶ τιμῆς μὲ παρακινοῦν σήμερον νὰ σᾶς ὁμι-
 » λήσω ὅχι ὡς ὑπουργὸς τοῦ πολέμου, ἀλλ' ὡς ἀδελφὸς καὶ
 » φίλος τὰ ὑπὲρ Πατρίδος δέοντα.

» Ἀδελφοί, τὰ πράγματα τῶν Πελοποννησίων παρ' ὧν ἤλ-
 » πίζαμεν βοήθειαν, εἶναι λυπηρὸν, καὶ ἀσύμφορον ἅμα νὰ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

» σᾶς τὰ διηγηθῶ· τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ πάλιν, καὶ τὰ
 » στρατηγήματα, εἶναι χεῖριστον νὰ τὰ σιωπήσω· τὸ περι-
 » πλεύσιμον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἢ μέχρι τοῦδε ἀπεριόριστος
 » δύναμις, τῶν εἰς Παλαιὰς Πάτρας ἐχθρῶν, ἢ ἀμέλεια τῆς
 » πολιορκίας Κορίνθου, ἢ ἐσωτερικὴ δυστυχία, ἢ ἀπροσδόκη-
 » τος ἐκστρατεία τοῦ Πασᾶ τῆς Σκόδρας διὰ πολιορκίαν Με-
 » σολογγίου, εἰς κάθε κριτικὸν, καὶ φρόνιμον ἄνδρα δίδουν
 » νὰ καταλάβῃ τὸ τί πρέπει νὰ ἐλπίζῃ ἐντεῦθεν.

» Τί λοιπόν ; πρέπει ἐκ τούτου τάχα ν' ἀπελπισθῶμεν,
 » καὶ νὰ κύψωμεν τὸν αὐχένα εἰς τὴν ἀκονισμένην μάχαιραν
 » τοῦ ἐχθροῦ μία Ρούμελη, ἢ ὅποια ἀπ' ἐδῶ καὶ τόσους
 » χρόνους ἔχει κατατρομασμένον τὸν ἐχθρὸν μὲ τοὺς βρα-
 » χίονας, τῶν κατὰ καιροὺς τροπαιοφόρων τέκνων τῆς ; ὅχι,
 » ὅχι, ἀδελφοί ! μὴ γένοιτο ! ἐμπορεῖ νὰ στοχασθῇ τις, ὅτι
 » ἐκεῖνοι, οἵτινες πρὸ ὀλίγων χρόνων μὲ εἴκοσι, καὶ πενήντα
 » συντρόφους ὁ καθεὶς ἐγέμισαν τὰ βουνὰ, καὶ λαγαῶν τῶν
 » Ἀγρᾶφων, Καρπενησίου, Βάλτου, Ξηρομέρου, Ζυγοῦ, καὶ
 » Κραβδαρίου ἀπὸ μνήματα Τούρκικα, καὶ ἐκατάστησαν ὅλην
 » τὴν Ἀλβανίαν νὰ μαυροφορῇ, καὶ τώρα νὰ δειλιάζουν, καὶ
 » νὰ ζητοῦν βοήθειαν ; ὅλα ταῦτα προέρχονται, ἀδελφοί, ἀπὸ
 » τὴν θεοκατάρτατον διχόνοιαν, τὴν ὁποίαν δύσκολα γνωρίζει
 » ὁ καθεὶς, μὲ τὸ νὰ ἦναι κρυφὸν σπέρμα τῶν ἐχθρῶν τῆς
 » πίστεως· τοῦ Τούρκου λέγω, καὶ διαβόλου· ὅθεν μὲ λύπην
 » καὶ ταραχὴν τῆς ψυχῆς μου ἤκουσα, ὅτι ἔφθασε καὶ αὐ-
 » τοῦ τὸ κακὸν αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἂν δὲν ἱατρευθῇ μὲ τὴν φρό-
 » νησίαν σας, ἐπαπειλεῖ ἀφανισμόν, καὶ παντελεῖ ὄλεθρον τῆς
 » πατρίδος.

» Διὰ τοῦτο σᾶς λέγω, καὶ σᾶς βλέπω μάρτυρα τὸν Θεόν,
 » ὅτι ἂν ἐξυπνήσετε, καὶ γνωρίσετε τὸ εἶναί σας ἐσεῖς οἱ ἀρ-

» χηγοί, καὶ τὸ ἀληθὲς συμφέρον σας, καὶ συμφέρον τῆς πα-
 » τρίδος, θέλετε δείξῃ σημεῖα, καὶ τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνω-
 » θέντες μὲ τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης, ὁμονοίας, καὶ λησμο-
 » νησίας τῶν κατηραμένων παθῶν· ἐνθυμηθῆτε, πότε σᾶς
 » εὔρεν ὁ ἐχθρὸς μὲ σφικτὴν ὁμόνοιαν, καὶ σταθερὰν ἀπόφα-
 » σιν, καὶ σᾶς ἐνίκησε; καὶ πάλιν, πότε ἐκινήθητε μὲ σύμ-
 » φωνον γνώμην, καὶ ἀπόφασιν, καὶ δὲν τὸν ἐνίκησατε; εἰς
 » ἐσᾶς, φίλοι, καὶ ἀδελφοί, κρέμματα ἢ σωτηρία ὅλου τοῦ
 » ἀθώου πλήθους τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ λοιπῶν Ἑπαρχιῶν· μὴ
 » στοχασθῆτε, ὅτι εἰσθε ὑλίγοι, ἢ ἀδύνατοι, ὅταν ἐνωθῆτε,
 » καὶ ἀδελφοθῆτε, ἢ ἀπόφασις νικᾷ, καὶ ὅχι τὸ πλῆθος· ἂν
 » ὁμῶς ἔχετε καὶ κᾶποια δίκαια ὁ ἓνας κατὰ τοῦ ἄλλου, ὁ
 » καιρὸς, καὶ ὁ κίνδυνος τῆς πατρίδος δὲν συγχωρεῖ νὰ θεω-
 » ρηθῶσι τῶρα· ὅθεν ἀφίνοντές τα κατὰ μέρος δι' ἄλλην εὐ-
 » καιρίαν, ἐνωθῆτε διὰ τὴν πατρίδα, ἀδελφοθῆτε διὰ τὴν
 » πίστιν, καὶ ὀρκωθῆτε διὰ τὸν ἐξολοθρευμὸν τοῦ Τυράννου,
 » τοῦ μόνου ἐχθροῦ τῆς πίστεως, καὶ τῆς πατρίδος.

» Ὅλα αὐτὰ σᾶς τὰ λέγω, ὅχι διὰ νὰ σᾶς συμβουλευσω
 » (ἐπεὶ δὲ εἰσθε ἱκανοί, καὶ φρόνιμοι μόνοι σας) ἀλλ' ἀπὸ
 » ζέσιν πατριωτισμοῦ κινούμενος.

» Ὅθεν ἂν ἀλλάξετε σχέδιον, καὶ ἀκολουθήσετε ὡς σᾶς
 » συμφέρει, δὲν μένει καμμία ἀμφιβολία ὅτι, τὸν ἐχθρὸν καὶ
 » μακρόθεν θὰ τὸν τρομάξετε· καὶ οὕτω ποιῶντες θέλετε
 » ἔχει πρὸ πάντων καὶ τὴν, ἐξ ὕψους βοηθειαν μεγάλην,
 » κατὰ τὸ, ὅπου ἂν ᾧσι δύο, ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν
 » ὄνομα, καὶ γὰρ ἐν μέσῳ αὐτῶν εἰμί.

» Λάβετε ἀκόμη καὶ τὰ διπλώματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ πα-
 » τρίς ἐτίμησε τοὺς ἀγωνίας σας μέχρι τοῦδε, καὶ ἐλπίζει

» εἰς τὸ ἐξῆς μεγαλύτερα πράγματα ἀπὸ ἐσᾶς, καθὼς καὶ
 » αὐτὴ σᾶς ὑπόσχετε ἀναλόγους τὰς ἀνταμοιβάς.

» Εἴθε λοιπὸν, ἀδελφοί, νὰ σᾶς ἀκούσω ὡς ἐπιθυμῶ, καὶ
 » νὰ σᾶς δείξῃ ὁ καιρὸς, ἡ εὐχὴ τῆς πατρίδος, καὶ ἡ χεὶρ
 » τοῦ ὑψίστου θεοῦ ἀξιόους τῆς ὑπολήψεώς σας. Ἐρρώσθε.

Ἐκ Τροπολιτσᾶς, τῇ 14 Ἰουνίου 1823.

Ὅλος ἀδελφός σας ἀχώριστος

Χρ. Περραιβός.

Ἐκτὸς τῆς ρηθείσης ἐπιστολῆς ἐνέκρινε πρὸς τοῦτοις νὰ
 προβάλλῃ εἰς τὴν Διοίκησιν μὲ ἱκανὰς ἀποδείξεις ὅτι ἡ ἀσφά-
 λεια, καὶ στερέωσις τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος εἶναι ἡ κυ-
 ρίευσις τῆς Θετταλίας, καὶ ὁχύρωσις τῶν Θετταλικῶν Τεμ-
 πῶν· αὕτη ἔχουσα ἔκτασιν πολλήν, καὶ γῆν καρποφόρον δύ-
 νатаи νὰ τρέφῃ παντοτεινὰ πολυάριθμα Ὀθωμανικὰ στρα-
 τεύματα, τὰ ὅποια δὲν θ' ἀφίνουν ποτὲ ἥσυχον τὴν λοιπὴν
 Ἑλλάδα· ὅταν ὅμως προκαταληφθῶσι τὰ Τέμπη ἀφύλακτα
 ὄντα, ἐπαναστατήσωσιν οἱ πεδινοὶ καὶ ὄρεινοὶ Θετταλοὶ, (οἵ-
 τινες καθ' ἑκάστην μᾶς προσκαλοῦσι) τότε τὸ θέατρον τοῦ
 πολέμου μέλει νὰ γίνεταи ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Μητρόπο-
 λις τῆς Θετταλίας, Λάρισσα, ἄτειχιστος οὔσα, καὶ στερη-
 μένη ἀνδρείων πολεμάρχων, ἡ διὰ τῶν ὅπλων, ἡ διὰ πυρὸς
 πίπτει εὐκόλως· δεχθεῖσα ἡ Διοίκησις εὐχαρίστως τὸ πρό-
 βλημα, καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὸ βάλλῃ ὅσον τάχος εἰς ἐνέργειαν
 διέταξε νὰ σταλῶσι πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Πελοπον-
 νήσου προσκλήσεις στρατολογίας· τὸν δὲ Περραιβὸν ἀπεφά-
 σισε νὰ κινηθῇ προσωπικῶς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Θεττα-
 λίας, ὡς ἐκ τῆς ἀκολούθου πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς Θετταλο-
 μακεδόνας διαταγῆς βεβαιοῦται.

Β. Περίοδος. Ἀριθ. 271.

*Γενναϊότατοι Καπεταναῖοι, καὶ γενναῖοι στρατιῶται
Ὀλύμπιοι.*

« Ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις, ἀφοῦ ἔβαλεν εἰς τάξιν ὅλα τὰ
» ἐσωτερικὰ πράγματα, περιέστρεψε τὰ βλέμματά της εἰς
» ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν. Ἰδε μὲ ἀνεκδιήγητον
» πόνον τῆς ψυχῆς της ὅτι, ὁ Ὀλυμπος, ἡ κατοικία τῶν ἀν-
» ὀρειοτέρων στρατευμάτων καταπατεῖται σήμερον ἀπὸ τοῦς
» βαρβάρους τυράννους· καὶ ὅσοι Ὀλύμπιοι ἠθέλησαν νὰ ἀγω-
» νισθῶσι τὸν ἱερὸν ὑπὲρ πίστεως, καὶ πατρίδος ἀγῶνα, κα-
» τεσφάφησαν ὀλοτελῶς, ἔχασαν τὴν περιουσίαν των, ἐσκλα-
» βώθησαν τὰ τέκνα, καὶ αἱ γυναῖκές των, καὶ αὐτοὶ περι-
» φέρονται ἀπὸ τόπον εἰς τόπον χωρὶς κἀνένα καταφύγιον.

» Ἡσθάνθη μεγαλωτάτην θλίψιν δι' ὅλα αὐτὰ τὰ συμβε-
» βηκότα, καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταχειρισθῇ ὅσους τρόπους ἡμ-
» πορέσει διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ὀλυμπον.

» Τρία πράγματα χρειάζονται ἀφεύκτως διὰ τὸ μέγα
» τοῦτο καὶ ἱερὸν ἐπιχέιρημα· ὁμόνοια τῶν Ὀλυμπιακῶν στρα-
» τευμάτων· ὁδηγὸς καὶ σύμβουλος καλός· καὶ ἀναγκαῖα τοῦ
» πολέμου. Διὰ τὰ ἀναγκαῖα ἔλαβε τὴν ἀνήκουσαν φροντί-
» δα ἡ Διοίκησις, ἀφ' ἧς ὥρας ἐσχεδίασε τὸ περὶ Ὀλύμπου
» σχέδιον, καὶ θέλει προμηθεύσει ἐν καιρῷ ἀφθόνως ὅσα
» χρειάζονται· ἄνδρα ἄξιον καὶ ἱκανὸν δι' αὐτὸ τὸ ἔργον
» ἔκρινε τὸν ἐξοχώτατον Μηνύστρον τοῦ πολέμου Κύριον
» Χριστοφόρον Περράιδον, ὅστις γεννημένος εἰς τὴν πατρίδα
» σας, ἀνατραφείς εἰς τὰ στρατιωτικὰ τῆς Εὐρώπης, ἔμπει-
» ρος καὶ πολιτικῶν, καὶ πολεμικῶν ἐπιχειρημάτων, ἔρχε-
» ται ὁδηγός, καὶ σύμβουλος εἰς τὴν μελετουμένην αὐτῆν

» ἐκστρατείαν· δὲν μένει λοιπὸν ἄλλο, παρὰ ἡ ὁμόνοια, ἡ ὁποία
 » κρέμαται ἀπὸ τὸ χέρι σας· ὁμόνοιαν ἂν ἔχετε καὶ εὐπείθειαν
 » εἰς τὰς συμβουλάς τοῦ Περρῆκιβοῦ, θέλετε κατορθώσαι γρη-
 » γορότατα, καὶ εὐκολώτατα τὴν ἐλευθερίαν τῆς ποθητῆς
 » πατρίδος σας· τίς ἡ ὠφέλεια νὰ περιφέρεσθε ἀπὸ τόπον εἰς
 » τόπον, ξένοι, δυσυχεῖς, ἀπερρίμμενοι, καταφρονεμένοι, καὶ
 » νὰ μὴ προσπαθήσετε νὰ ἐλευθερώσετε τὴν πατρίδα σας, νὰ
 » κληρονομήσετε τὰ κτήματά σας, νὰ ἐλευθερώσετε τοὺς συγ-
 » γενεῖς καὶ φίλους σας; καὶ τέλος νὰ λάβετε ἔπαινον ἀφ' ὅ-
 » λων τὸ ἔθνος, καὶ τιμὴν ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου;

» Γενναῖοι Ὀλύμπιοι! ἡ Διοίκησις ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐλευ-
 » θερίαν τοῦ Ὀλύμποῦ καὶ σᾶς στέλλει ὅλα τὰ ἀναγκαῖα·
 » συντρέξατε καὶ σεῖς νὰ ἐλευθερώσετε τὴν πατρίδα σας·
 » ἐπειδὴ ἐὰν δὲν προθυμοποιηθῆτε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν,
 » τὸ σφάλμα εἶναι ἐδικόν σας· καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὅπου καὶ ἂν
 » εὐρίσκεσθε, θὰ εἴσθε καταφρονημένοι ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον,
 » καὶ ἡ πατρίς θέλει σᾶς γνωρίζει ὡς ξένα, καὶ νόθα τέκνα
 » τῆς· ἐὰν δὲ πάλιν φανῆτε ἄξιοι τῆς μεγάλης ὑπολήψεως
 » ὅπου ἔχει εἰς ἐσᾶς ἡ Διοίκησις, καὶ ἀνδραγαθήσετε κατὰ
 » τὴν συνήθειάν σας, εἶναι διωρισμένος ὁ ἔξωχότατος Κύ-
 » ριος Περρῆκιβος νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν Διοίκησιν τὰς ἀνδρα-
 » γαθίας ἐκάστου, διὰ νὰ λάβῃ τὰς ἀνταμοιβὰς διὰ τὰς ἐκ-
 » δουλεύσεις του. »

Ἐν Τροπολιτζᾷ, τῇ 19 Ἰουνίου 1823.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

(Τ. Σ.)

Ἄ. Μαυροκορδάτος.

Ἐκτὸς ταύτης τῆς ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς προσ-
 κλήτεως, ὁ Γραμματεὺς ἔγραψε κατ' ἰδίαν καὶ πρὸς τοὺς ση-

μαντικωτέρους· δηλ: Ἀγγελὴν Κάτζον, Μῆτρον Μπασδέκην, Δῆμον Τζαχήλλαν, Καλλίνικον Τζάραν, Μῆτρον Λισκόπουλον, Μπίνον, Κωνσταντῖνον Δουμπιώτην, Ἰωάννην Βαλέντζαν καὶ Κῶταν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλαι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, καὶ λέξεις περιέχουσιν, ἐνέκρινα μίαν καὶ μόνην νὰ καταχωρήσω τὴν ἐφεξῆς πρὸς τὸν Γάτζον.

Β. Περίοδος. Ἀριθ. 270.

Γενναιότατε Κ. Γάτζο!

« Ἡ Διοίκησις βλέπουσα κινδυνεύουσαν ἤδη κατ' ἐξο-
 » χὴν τὴν Θετταλίαν, ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ πᾶσαν μηχανὴν
 » διὰ ν' ἀπαλλάξῃ τῆς τυραννίας τοὺς δυστυχεῖς κατοικοὺς
 » τῆς· καὶ διὰ τοῦτο στέλλεται οὐτόθι ὁδηγὸς τῶν ὅπλων ὁ
 » Ἐξωχότατος Μηνύστρος τοῦ πολέμου Κύριος Χριστοφόρος
 » Περρραιβὸς, ἄνθρωπος φρόνιμος, δραστήριος, μὲ πείραν ἰκα-
 » νὴν καὶ πολιτικῶν, καὶ πολεμικῶν πραγμάτων· προσέτι
 » γεννημένος εἰς αὐτὴν τὴν Ἐπαρχίαν, εἰδήμων τῶν τόπων,
 » καὶ ἔχων σχέσεις πολλὰς μὲ τοὺς κατοικοὺς, καὶ οἰκειότη-
 » τας· καὶ ἐν συντόμῳ ὁ μόνος ἄξιος διὰ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶ-
 » ξιν τὸ ὠφελιμότατον τοῦτο σχέδιον. Εἰδοποιεῖσαι λοιπὸν
 » καὶ ἡ γενναιότης σου, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ Ὀλύμπιοι Κα-
 » πετανέοι τὸν, εἰς τὰ αὐτόθι ἐρχομὸν του, διὰ νὰ τὸν ὑπο-
 » δεχθῇτε μὲ τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν, ἐνεργοῦν-
 » τες προθύμως, καὶ ὁμοφώνως μετ' αὐτοῦ τὰ συμφέροντα
 » τῆς πατρίδος, καὶ φυλάττοντες τὴν ἀνήκουσαν εὐπείθειαν
 » εἰς αὐτόν, καὶ ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν μαζύ σας, μὲ τὰ ὅποια
 » δυνάμεθα νὰ ἀποτεινᾶζωμεν τὸν ζυγὸν τοῦ Τυράννου.

» Ἡ στρατηγικὴ σου σύνεσις, ἡ Γενναιότης τῆς ψυχῆς
 » σου, αἱ μεγάλαί σου ἀνδραγαθίαι, καὶ ὁ Πατριωτικὸς σου

» ζήλος, τὰ ὅποια προλαβόντως ἔδειξας ἀγωνιζόμενος εἰς
 » διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, δίδουν ἀγαθὰς ἐλπίδας εἰς
 » τὴν Διοίκησιν, ὅτι θέλεις συνεργήσει μὲ ὅλας σου τὰς δυ-
 » νάμεις διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ὀλύμπου τῆς ποθητῆς Πα-
 » δος σου· καὶ ἡ Διοίκησις θέλουσα ν' ἀνταμείψῃ τὰ γνήσιά
 » της τέκνα ἀξίως μὲ τοὺς ἀγῶνας των, διώρισεν ἐπίτηδες
 » τὸν Κ. Χριστοφόρον Πεῤῥαιβὸν, διὰ νὰ παρατηρῇ τὰς γεν-
 » ναίας ἐκάστου πράξεις, καὶ νὰ τὰς ἀναφέρῃ ἀκριβοῶς εἰς
 » αὐτὴν, διὰ νὰ βραβευθῶσιν ὅλοι οἱ γενναῖοι ἄνδρες τῆς
 » Ἑλλάδος.

» Γενναῖε Κ. Κάτζο! ἡ Διοίκησις ἐπληροφορήθη τὴν ἀν-
 » δρείαν σου ἀπὸ τὰς προσητερινάς σου πράξεις, προσμένει
 » καὶ τώρα ν' ἀκούσῃ τὰς ἀνδραγαθίας σου, καὶ νὰ ἰδῇ τὴν
 » πρὸς αὐτὴν ὑπακοήν σου. »

Ἐν Τριπολιτῇ, τῇ 27 Ἰουνίου 1823.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

(Τ. Σ.)

Α. Μανροκορδάτος.

Λαβὼν τοιαῦτα ἔγγραφα, καὶ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ἀπὸ
 τὴν Διοίκησιν ἀνεχώρησε κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ Ἰουλίου διὰ
 τὰ Τρίκκερα ἔχων ὑπ' ὁδηγίαν του καὶ διακοσίους στρα-
 τιώτας Ἕλληνας· ἡ Διοίκησις ἀφοῦ ἔδωκε σφοδρὰς διαταγὰς
 εἰς τὴν Πελοπόννησον περὶ στρατολογίας, μετετέθη εἰς Μέ-
 γαρα· τὸ μὲν, διὰ νὰ ταχύνη μὲ τὸ παράδειγμά της τὴν
 ἐξοδὸν τῶν στρατευμάτων· τὸ δὲ, διὰ νὰ ᾔηται πλησίον αὐ-
 τῶν καὶ ἐξοικονομῇ τῶν ἀναγκαίων· μόλις εἶχε φθάσει εἰς
 τὰ Τρίκκερα, καὶ τὸ διαληφθὲν σχέδιον ἐγέννησε δύο ἀντενερ-
 γέτας ἐκ τῶν πρωτίστων τῆς Πελοποννήσου, Δ. καὶ Κ. οὐ-
 πτινες ἐμπόδισαν τὴν στρατολογίαν, καὶ ἐκστρατεύαν· καὶ γὰρ

ἄλλο αἴτιον δὲν τοὺς ἐξώκειλεν εἰς τὸ ἀντιπατριωτικὸν τοῦτο ἔργον, παρ' ἑνὸς φθόνου τόσον τυφλὸς καὶ ἀνόητος, ὥστ' (ἂν τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐλάμβαναν ἄλλην μεταβολὴν) ἔμελλε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὴν Πελοπόννησον μᾶλλον παρὰ τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἄλλα μέρη τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, τὰ ὅποια ἐχρημάτισαν πάντοτε τὸ σωτηριῶδες προπύργιον τῆς.

Φαίνεται ὅτι τὰ αὐτὰ φρονήματα, καὶ σκοποὺς τῆς Διοικήσεως ἔτρεφον καὶ εἰ, ἐν Τρικκέροις ὀπλαρχηγοῖ, αὐτόχθονες, καὶ πάροικοι περὶ τῆς Θεσσαλίας· διότι πρὶν λάβωσι τὰ ἐγγράφα τῆς ἔπεμψαν προλαβόντως καὶ ἄλλας ἀναφορὰς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ πολέμου· ἀπὸ τὰς ἐποίας καταχωρῶ μόνον τὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ ἐν Τρικκέροις στρατοπέδου ἀφίων τὰς ἄλλας διαλαμβανούσας τὰ αὐτά.

Πρὸς τὸν Σεβαστόν μοι Μηνυστερίον τοῦ πολέμου

τὴν εὐπειθεστάτην ὑπόκλησιν ἀπονέμω.

« Τὸ ἀπὸ τῆς ἑκτῆς Ἰουνίου σεβαστόν μοι γράμμα σας ἔλα-
 » βα· ὁμοίως ἔλαβα καὶ τὸ πρῶτον γράμμα, ὅπου σᾶς εἶδο-
 » ποιῶσα ὅτι δὲν τὸ ἔλαβα· καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς διαλαμβανόμενα
 » ἐπέγων· ἐγὼ πρὶν νὰ λάβω τὰς ἐπιταγὰς σας, ὄρων τὸν
 » εἰς Τρίκκερα πόλεμον, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς Πατρίδος,
 » αὐθόρμητος μὲ ὅσους συναγωνιστάς μοι, καὶ στρατιώτας
 » εἶχα, ἤλθα εἰς τὰ ἐδῶ κάμνοντας τὸ Πατριωτικὸν ἀπα-
 » ραίτητον χρέος μου, καὶ θέλω κάμει καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ὡς αἱ
 » ἐπιταγαί σας μὲ διατάττουσι, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν τοῦτο
 » τὸ ἀκροτήριον· διότι τούτου (ὃ μὴ γένοιτο) χαθέντος, χά-
 » νεται ὅλον τὸ δικαίωμα τῆς Θεσσαλίας· τὸ δουφῆκι μας

» σὺν Θεῷ προβαίνει ἄριστα· εἰς τὰς τέσσαρας μάχας ὁποῦ
 » ἐκάμαμεν οἱ Ἕλληνες ἐκέρδισαν τὰς νίκας· εἰς τὴν πρῶ-
 » τὴν (καίτοι ἀπόντος μου) ἔγεινεν ἡ μάχη τρομερὰ εἰς τὴν
 » θέσιν τῆς Παναγιᾶς, ὥστε ἐθανατώθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν
 » ἐχθρῶν, καὶ ἐκατατομήθησαν· δευτέρα μάχη εἰς τὸ, ἐν
 » Ἀλατᾷ μοναστήριον ἀπέκλεισα διακοσίους σαράντα ἕνα,
 » καὶ μετὰ ἕξ ἡμέρας παρεδόθησαν μὲ συχνούς πυροβολι-
 » σμούς, τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες διὰ ξίφους ἐπέρασαν, πλὴν
 » ἕξ, τοὺς ὁποίους, ὡς κεφαλὴ τῶν ἀποκλείστων ἐμπόδισα,
 » μήπως ἀπὸ τὰς αἰχμαλωτισθείσας ψυχὰς ἐλευθερώσομεν
 » κάμμίαν· εἰ δὲ θέλουν πάθει καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια· τὴν αὐτὴν
 » ἡμέραν εἰς τὴν θέσιν τῆς Παναγιᾶς ὥρμησαν οἱ ἐχθροὶ μὲ
 » μεγάλην ὁρμὴν εἰς τὰ Ταμπούρια τῶν Ἑλλήνων νυκτὸς,
 » καὶ ἐκράτησεν ὁ πόλεμος ἕως τὰς ἕξ ὥρας τῆς ἡμέρας,
 » θανατωθέντες, καὶ κατατομηθέντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων
 » ἱκανώτατοι ἐχθροί· ἄφησαν καὶ τὰ μπαεράκια τους· καὶ
 » ἐκ τῶν Ἑλλήνων δύο μόνον ἐσκοτώθησαν ἕξ αἰτίας τῶν
 » λαφύρων· τετάρτην δὲ μάχην, ἐξῆλθον μὲ τὰ πλοῖα εἰς
 » τὸ ἀντικρὺ μέρος Γατζέα καλούμενον, διὰ νὰ ἐμποδίσω
 » τὰς τροφὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ αὐτοὶ ὥρμησαν ἔνθεν, καὶ ἔν-
 »θεν διὰ νὰ μᾶς ῥιχθοῦν, καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐρρίχθημεν πρότε-
 » ρον πέρνοντες τὸ κανόνι τους καὶ δεκαῆς κεφάλια, καὶ δύο
 » ζωντανούς, καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, εἷς μόνος· ἀλλὰ μὲ ὅλον
 » ὁποῦ δυνάμει θεϊκῇ ἀριστεύει τὸ Ἑλληνικὸν δουφέκι, καὶ
 » ἔφθειρεν ἱκανούς ἐχθρούς, αὐτοὶ ὁμῶς στέκονται εἰς τὰς
 » ἰδίας θέσεις ἀμετασάλευτοι· τὸ ὄρδι τους σχεδὸν ἀπέχει
 » ἀπὸ ἡμᾶς μίαν ὥραν· διὰ τοῦτο σπεύδω ἐπιδηλῶσαι τῷ
 » Σεβαστῷ μοι Μηνυστερίῳ τοῦ πολέμου τὰ ὅσα ἄχρι τοῦδε
 » ἠκολούθησαν, ἐνταυτῷ καὶ τὴν ἀνάγκην ὁποῦ ἔχομεν· τὸ ἐδῶ

» ἀκροτήριον μεμωνομένον ὄν, δὲν δύναται νὰ ἐξοικονομήσῃ
 » ἀπὸ τὰς ὑπουργείας μόνας τοιοῦτον στρατὸν, πολλῶ μᾶλλον
 » καὶ νὰ τὸν θρέψῃ ἥδη μῆνας δύο, ὅστις συμποσοῦται εἰς τρεῖς
 » χιλιάδας μετὰ τῶν συναγωνιστῶν μου, οἵτινες εἶναι, ὁ Κ.
 » Γάτζος, Κ. Μπασδέκης, Κ. Μῆτρος Λαζακόπουλος, Κ. Μπῆ-
 » νος, Κ. Δουμπιώτης, Κ. Ἰωάννης Βελέντζας καὶ Κ. Κῶτας·
 » ἔχοντες στρατιώτας ἀπὸ διαφόρους τόπους· Ὀλυμπίους,
 » Χασανδρινούς, καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη αἰχμαλωτισθέντα, ἐκ
 » τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἔχουν καὶ φαμελίας, καὶ μετὰ δύο
 » μηνῶν δούλευσιν εἰς τὰς μάχας χωρὶς νὰ λάβουν μισθοὺς
 » πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἐξόδων τους, ὡς μοὶ γράφετε· τότε
 » ἐπόμενον εἶναι ν' ἀναχωρήσουν βιαζόμενοι ἀπὸ τὴν στενο-
 » χωρίαν τῆς ἐνδείας τῶν ἐξόδων· οἱ κάτοικοι, καὶ πάροικοι
 » ἐνταῦθα ἀπὸ νερὸν μόνον δὲν ἐμποροῦν νὰ μᾶς προφθάσουν
 » τὸ ὁποῖον μὲ δεκαπέντε πλοῖα μᾶς φέρουν μακρὰν ἀπὸ τὸ
 » ὀρδίμας μῆλλια δέκκ' μῆλους δὲν ἔχομεν ν' ἀλέσωμεν,
 » καὶ τόσην στενοχωρίαν δοκιμάζομεν, ὥστε ἕως Σκυῖρον ἐσεί-
 » λαμεν ν' ἀλέσωμεν· καὶ εἰς ὅλα τὰ τῆς Εὐρίπου μέρη,
 » καὶ δὲν ἤμποροῦμεν νὰ προφθασθῶμεν· εἵχαμεν καὶ τοὺς
 » μῆλους εἰς τὰ παράλια τοῦ Ταλαντίου, μᾶς τοὺς κυρίευσαν
 » καὶ ἐκείνους οἱ ἐχθροί· εἰς τὸ Γριπονῆσι τὰ νερὰ ὀλιγά-
 » στευσαν, καὶ ἡμεῖς στενοχωρούμεθα· τί θὰ γένομεν ὁμῶς
 » ἀγνοεῖται· ἐγὼ, ὡς πασίδηλον, δὲν ἔπαυσα ἀπὸ τὸ νὰ πο-
 » λεμῶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐξ ἧς ὥρας ἔχασα καὶ σπήτιμου,
 » καὶ πρᾶγμα μου, καὶ φαμελίαν μου καὶ εἰς Ὀλυμπον καὶ
 » εἰς Πέταν, καὶ εἰς Σοῦλι, καὶ Μωρέαν, καὶ Εὐριπον, καθὼς
 » καὶ τώρα ἐδῶ· καὶ γνωρίζεται τὰ ἐξοδα ὅπου θέλω, τὰ
 » ὁποῖα ἄχρι τοῦδε τὰ οἰκονόμησα ὅπως ἠμπόρεσα, εἰς τὸ
 » ἐξῆς ὁμῶς εἶναι ἀδύνατον· διὰ τοῦτο εἰδοποιεῖσθε ὅλα τὰ

» τρέχοντα, διὰ τὰ προφθάσετε με κάθε βοήθειαν ἐφοδίων,
 » καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων, διὰ τὰ βασταχθῇ ἡ θέσις αὕτη,
 » (ἂν ᾦναι εὐλογον) ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ κυρίου Χρ.
 » Περὶ αἰβοῦ· διότι ἀπὸ τὰ σταλέντα ἐφόδια ἐξοδεύθησαν
 » σχεδὸν τὰ ἡμῶσι· χωρὶς ὅμως τὴν παρουσίαν τούτου τοῦ
 » ἀνδρὸς οὐδὲν κατορθοῦται· ἂν ὅμως ᾦναι καὶ κανένας
 » σπινθὴρ ἐλπίδος βοηθείας ἀπὸ τὰ χωρία τοῦ Βόλου, αὐτὸς
 » ἅς σηκωθῇ ἀπὸ το μέσον· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐτυφλώθησαν, καὶ
 » τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάμμυσαν· καὶ τί λέγω βοήθειαν εἰς
 » ἡμᾶς, καὶ δὲν λέγω ζημίας φανεράς, ὅπου τὰ στρατηγή-
 » ματα τῶν ἐχθρῶν γίνονται δι' αὐτῶν τῶν Ὀθωμανοφρο-
 » νούντων Θετταλομαγνητῶν; χωρὶς τὰ ἔλθῃ, ἀδελφοί, ἂν-
 » θρωπος πολιτικὸς τὰ στέκεται εἰς τὸ στρατόπεδον· τὰ ἐνε-
 » γῇ ἔργω τε, καὶ λόγῳ τὰ δέοντα, εἰς τὸν ὅποιον τὰ πεί-
 » θωνται καὶ οἱ Ἕλληνες, εἶναι ἀδύνατον τὰ βασταχθῇ τὸ
 » ὄρδι· διότι ὅπου εἶναι πολυαρχία ἐκεῖ καὶ ἀναρχία· μάρ-
 » τυρες εἶναι πολλὰ μέρη, καὶ παράδειγμα ἀθάνατον εἶναι
 » τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου διὰ τῶν δύο κεφαλῶν ἐσώθη, τῆς
 » πολεμικῆς λέγω, καὶ πολιτικῆς.

» Παρακαλεῖται πρὸς τούτοις τὸ Σ. Μηνυστέριον τοῦ πο-
 » λέμου εἰς τὸ τὰ ἐνεργήσῃ τὰ ἐκδοθῶν ἐπιταγαὶ πρὸς τοὺς
 » πλοιαρχοὺς τοῦ ἔθνους μας, εἰς Ὑδραν, Σπέτζαις, Ψαρὰ, καὶ
 » εἰς τὰ παραπλέοντα ἐδῶ περίξ, ἵνα ὅποιον στρατιώτην
 » ᾔθελαν εὖρη με βοῦλαν ἰδικήν μου, ἀφίνωσιν ἀνενόχλητον·
 » ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἔχοντες τὰς φαρμείας τῶν εἰς Σκιάθον,
 » καὶ Σκόπελον, σέλλουν ἐκεῖ τὰ πρὸς ζωάρκειαν· τοὺς δὲ μὴ
 » φέροντας τὴν βοῦλαν μου μικρόν μοι μέλλει· ἂν δὲ τοῦτο
 » δὲν γίνῃ, καὶ τὰ καράβια δὲν πεύσουν ἀπὸ τὰ τοιαῦτα,
 » ἀνάγκη πᾶσα τὰ διαλυθῇ τὸ ὄρδι· διὰ τοῦτο παρακαλῶ

» ὁποῦ νὰ ἐκδοθοῦν τοιαῦται ἐπιταγαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας μία νὰ
» σταλῇ, καὶ πρὸς ἐμέ.

» Μὲ μέγαλον μου κακοφνισμόν, καὶ ἀγανάκτησιν σᾶς
» γράφω διὰ τὴν μεγάλην ἀδιαφορίαν ὁποῦ ἡ Πελοπόννησος
» κάμνει, καὶ δὲν εὐγάνει ἔξω στρατεύματα εἰς τὰς ἀθλίαις
» ἐπαρχίας τῆς Θετταλίας, αἵτινες ἔγειναν θῦμα δι' αὐτὴν
» καὶ μόνην, καὶ αὐτὴ ἀδιαφορεῖ τῶρα μῆνας τέσσαρας·
» ἀκούονται στρατεύματα ἐξερχόμενα εἰς τὰ ἔξω, καὶ ἔως
» τῶρα τίποτες δὲν φαίνεται· ἀγνοῶ ὅμως ἂν ἔχῃ σκοπὸν
» ν' ἀφανισθῶμεν ὅλοι οἱ ἔξω, καὶ νὰ σωθῇ αὐτὴ μόνη· καὶ
» τοῦτο εἶναι ἀπίθανον· ἐπειδὴ σιμᾷ ὁποῦ δὲν ἡμπορεῖ νὰ τ'
» ἀπολαύσῃ, εἶναι καὶ πολλὰ ἐναντίον εἰς τὴν πίστιν μας,
» καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· πλὴν οἱ αἵτιοι ἅς δώσουν ἀπο-
» λογίαν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

1823 Ἰουλίου 20, Τρίκκερα.

Ὁ στρατηγὸς τῆς Θετταλεμαγνησίας

(Τ. Σ.)

Καρατάσσιος.

Ἐφθασε τέλος πάντων ὁ Περίαιθός εἰς τὸ στρατόπεδον
τῶν Τρικκέρων, ὅπου ἐδέχθη παρὰ τῶν ἐκεῖσε ὀπλαρχηγῶν,
ἀρχηγοῦ Καρατάσσιου, παροίκων καὶ αὐτοχθόνων μὲ ὅλην τὴν
εὐχαρίστησιν καὶ ὑπακοήν· εἰς τὸ Ὄθωμανικὸν στρατόπεδον
ἦν ἐπὶ κεφαλῆς ἐπτὰ χιλιάδων, ὁ Κιουταχῆς, τὸ ὄνομα τοῦ
ὁποίου πολλάκις θέλομεν μνημονεύσει εἰς τὸν παρόντα τόμον
ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀσθενήσας ἀνῆλθεν εἰς τὴν Κωμό-
πολιν Τρικκέρων ἀπέχουσαν μιᾶς ὥρας διάστημα ἀπὸ τοῦ στρα-
τόπεδον· ἐν τοσούτῳ ὁ Κιουταχῆς στερούμενος τροφῶν, καὶ
θέλων νὰ διαλύσῃ τὸ στρατόπεδον πρὶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δια-

λυθῇ ἀτάκτως, καὶ με ζημίαν του, ἐπρόβαλεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἑλλήνων τὴν εἰρήνην, ὑποσχόμενος νὰ δώσῃ εἰς προθεσμίαν εἰκοσιμιᾶς ἡμερῶν ζῶσαν τὴν αἰχμάλωτον οἰκογένειάν του· ὁ ἀρχηγὸς ἢ ἀπατηθεὶς, ἢ ἄλλως πως ὑπολαβὼν τὸ πρᾶγμα ἐδέχθη τὸ πρόβλημα γνωστοποιήσας συγχρόνως καὶ τῷ Περόραιβῳ, ὅστις τῷ ἀπεκρίθη ὡς ἀκολουθῶς.

Γενναιότατε ἀρχηγὲ τοῦ κατὰ Τρίκκεραν Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου.

« Τὴν ὁποίαν σὲ ἐπρόβαλεν εἰρήνην ὁ Κιουταχῆς, προέρχεται ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν, καὶ ἐπικρατοῦσαν εἰς τὸ στρατόπεδον νόσον, ὡς παρὰ πολλῶν ἀξιωματικῶν, προχθές δὲ καὶ παρὰ τῆς γενναιότητός σου ἐπληροφορήθην· χθές μάλιστα σᾶς ἔγραψα νὰ στείλετε τὸν Κ. Μῆτρον Λιακόπουλον μετὰ τριακοσίους συντρόφους εἰς τὸ σενὸν τοῦ Ἀλατᾶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἴσοδον, καὶ ἐξοδον τοῦ ἐχθροῦ· καὶ τότε στενοχωρηθεὶς ἢ παραδίδεται, ἢ ἀφανίζεται.

» Τότε νὰ ἦσαι βέβαιος, ὅτι λαμβάνεις ζῶσαν τὴν οἰκογένειάν σου, ὅταν λάβῃς εἰς χεῖρας σου ζῶντα τὸν ἴδιον Κιουταχήν· ἄλλως εἰς τὰς ὑποσχέσεις του μὴ βάλῃς τὴν παραμικρὰν βάσιν, ὡς πηγάζουσιν ἐκ τῶν ρηθέντων αἰτιῶν.

Τῇ 12 Αὐγούστου 1823, ἐκ Τρικκέρων.

Ὁ ὡς ἀδελφός

Χρ. Περόραιβος.

Μολονότι τὰ πράγματα τοῦ ἐχθροῦ διέκειντο ὡς ἄνωθεν· ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου ἐδέχθη κατὰ τοῦτο καὶ τῆς ἰδίας ὑπολήψεως, καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος πολέμιος κύριος ὦν καὶ τῶν δύο· δὲν ἦσαν ὀλιγότερον δυσαρεστη-

μένει ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐκ μιᾶς τόσον κατησχημένης εἰρήνης, ἀνήγγειλε πρὸς αὐτὸν ἐκ δευτέρου μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς Ληακόπουλον, καὶ Μπῖνον, ὅτι νὰ μὴ δεχθῇ τοιαύτην εἰρήνην, καὶ ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ Κιουταχῆ μέλλει νὰ γείνη ἀπώλεια πολλῶν Ἑλλήνων· ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ φιλία τοῦ Κιουταχῆ τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα· καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν εἰρήνην θέλει ὠφεληθῇ περισσότερο, παρ' ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν του. (*) τὴν ἐτελείωσε ἐντοσοῦτῳ κατὰ τὴν θέλησίν του, χωρὶς νὰ ὠφεληθῇ ποτὲ ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις, καὶ ἐλπίδας, τὰς ὁποίας ἔτρεφε διὰ χρόνους ἐπὶ, ἐν οἷς ἐτελεύτησεν εἰς Ναύπακτον· ἔμειναν οἱ δυσυχεῖς Τρικκεριῶται χωρὶς τινος ὑπερασπίσεως τῶν ὀπλων, δι' ἀποφυγὴν δὲ πάσης μελλούσης ἀναποφεύκτου ἐπιδρομῆς τῶν Ὀθωμανῶν, ἔπεμψαν μετὰ ταῦτα ἀντιπροσώπους εἰς τὸν, εἰς Λάρισσαν διατρίβοντα τότε Κιουταχῆν ζητοῦντες τὸ ἔλεος, καὶ σκέπην τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας· τ' ἀπῆλυσαν, κατὰ τὴν αἵτησίν των, καὶ διάγωσιν εἰσέτι ὑπήκοοι Ὀθωμανοί.

Διαλυθέντων, τῶν ἐν Τρικκέροις στρατοπέδων, ὁ μὲν Κιουταχῆς μὲ τὸ στρατεύμα του διέβη εἰς Λάρισσαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἔπλευσαν διὰ τὴν Νῆσον Σκιάθον· ἐν τῷ μεταξὺ ἐστάλησαν γράμματα παρὰ τῆς Διοικήσεως πρὸς τὸν Περραιβὸν, καὶ λοιποὺς ὀπλαρχηγούς, τὰ ὁποῖα, διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Πασᾶ τῆς Σκόδρας, καὶ στρατολογίαν τοῦ Κιουταχῆ εἰς Λάρισσαν, ἐμπόδιζαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὴν ἐκστρατείαν τῆς

(*) Ὁ Καρατάσιος ἐπεθύμει τὴν ἐλευθερίαν τῆς οἰκογενείας του, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἑπαρχίας του· ὀλίγον δὲ ἐφρόντιζε περὶ τῆς τοῦ ἔθνους του ἐλευθερίας· διότι ἡ διαγωγή του ἦν κακοηγεστὰ ἐκ τοῦ ἐτέρου ὅμως ἦν ἀνδρεῖος, καὶ ὑποληπτικὸς εἰς τὰ πολέμικα.

Θετταλίας διὰ μίαν ἄλλην δεξιότεραν εὐκαιρίαν· πρὸς τοῦ-
τοις δὲ, οὔτε αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις της, οὔτε τὰ μέσα
ἦσαν ἱκανὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τοιαύτης σημαντικῆς ἐκστρα-
τείας· ἐπίκραναν αἰσθαντικότατα τοὺς Ὀλυμπίους ὀπλαρχη-
γούς ἢ ἀναβολὴ τῆς ἀποφάσεως· καὶ μάλιστα· διότι εἶχε
γείνη ἀκριβὴς ὀργανισμὸς καθ' ὅλην τὴν Θετταλίαν, καὶ
δὲν ἐπρόσμενεν ἄλλο ἀπὸ μίαν ἐξωτερικὴν ἀπόβασιν στρα-
τευμάτων· αὕτῃ (ἐκτὸς τοῦ Ἰππικοῦ) ἔμελε νὰ συναυξηθῇ καὶ
μὲ ἄλλας δεκαπέντε τοῦλάχιστον χιλιάδας ἐπιτοπίων ἀξίων
στρατιωτῶν· πρὸς τοῦτοις ὅσοι Μακεδόνες κατοικοῦσιν εἰς τὰ
βόρεια, καὶ δυτικὰ μέρη τοῦ Ὀλύμπου, πεδινοὶ, καὶ ὄρινοὶ
διψοῦντες διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, φοβούμενοι ἐκ τοῦ ἐτέρου
τὴν ἀναπόδραστον σφαγὴν, καὶ αἰχμαλωσίαν παρὰ τῶν
Τούρκων, ἔμελον νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Θετταλίαν, καὶ
συνοπλισθῶσι· τότε ὁ ἐχθρὸς δυσκόλως ἐστρατοπέδευε πλη-
σίον της ἐρημωθέντων τῶν χωρίων μέχρι τοῦ ἀξιοῦ ποταμοῦ.

Ἀπολέσαντες τὰς ἐλπίδας τῆς ἐκστρατείας οἱ Ὀλύμπιοι,
ἄρχισαν ν' ἀτακτῶσι βλάπτοντες πολλάκις τοὺς ἰδίους ὁμο-
γενεῖς περιφερόμενοι κατὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μὲ τὰ πλοῖά
των, ὁμοίως καὶ εἰς τὰς ὀθωμανικὰς νήσους· ἢ ἀπόγνωσις,
καὶ ἔνδεια ἐρέθιζαν αὐτοὺς εἰς πᾶσαν ἀταξίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Β'.

Μάχη τῆς Νήσου Σκιάθου.

Ὁ Ναύαρχος τοῦ Σουλτάνου Μωαμέτ Χουσερέτ Πασᾶς, καὶ
Τοπάλ (*) λεγόμενος, περιέπλεε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκ-

(*) Ἀέξις ὀθωμανικὴ· δηλοῖ δὲ, χωλός· καὶ ἦτον τῷ ὄντι.

καμθρίου μηνός εἰς τὰ παράλια τοῦ ὄρους Ἄθω μὲ εἴκοσι δύο πολεμικὰ πλοῖα πρώτου, καὶ δευτέρου μεγέθους· οἱ κάτοικοι τῶν παρακειμένων Νήσων, Σκύρου, Σκοπέλου, Σκιᾶθου, καὶ Ἡλιοδρομείων μὴ βλέπousai Ἑλληνικὰ πλοῖα ν' ἀντιπαραταχθῶσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀμφιβάλλουσαι περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν, ἐμελέτησαν τὴν ἀποφυγὴν τῆς ὑπονοίας μὲ τὴν ταχεῖαν ὑπόκλινιν· οἱ Σκιαθῆται ἐδείχθησαν κατὰ τοῦτο δειλότεροι τῶν ἄλλων· ἐπιβάντες γὰρ διὰ νυκτός τῆς νηὸς τοῦ Νουάρχου, ἀφωσιώσαντες τὴν Νῆσον ὑπὸ τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, ἐδέχθησαν διοικητὴν εἰς τὸ φρούριον· ἐπαρακάλεσαν ταύτοχρόνως τὸν Ναύαρχον νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ μερικοὺς κακούργους ἀνθρώπους τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως κατακρατοῦντας τὸ παρὰ τὸν λιμένα κείμενον χωρίον των, καὶ ἀρπάζοντας τοὺς καρποὺς τῶν ἀγρῶν των· εἰσακούσας τῆς δεήσεως αὐτῶν παρέπλευσε τὴν ἐπιούσαν μὲ δεκατρία πλοῖα εἰς τὸν λιμένα τῆς Νήσου· ὁ Ἀρχηγὸς Καρατάσιος, πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν πλοίων, γνωμοδοτήσας πρὸς πολλοὺς ὀπλαρχηγούς, καὶ στρατιώτας νὰ περι-ορισθῶσιν εἰς ἓν Μονήδριον κείμενον εἰς τὸ μεσόγειον τῆς Νήσου, δύο ὥρων μακρὰν τοῦ χωρίου, καὶ μιᾷς τοῦ φρουρίου ἀπέχον, Παναγία Εὐαγγελίστρια καλούμενον· ἐκεῖ ἀποφάσισαν νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς, καὶ τὰς οἰκογενεῖας των διὰ τῶν ὀπλων· οἱ δὲ, Πεῖραιβός, Γάτζος, Μπῆνος, καὶ Συρόπουλος, ἦσαν ἐναντίας γνώμης, λέγοντες, ὅτι ἡ σωτηρία των συνίσταται τὸ νὰ μὴν ἀφίσωσι τὸν ἐχθρὸν νὰ κάμῃ ἀπόδασιν· διότι ἂν κλεισθῶσιν εἰς τὸ Μοναστήριον, οἱ Τοῦρκοι ἐνταμῶς μὲ τοὺς κατοίκους μέλλουν νὰ τοὺς πολιορκήσωσι, ἐπομένως μετ' ὀλίγας ἡμέρας δι' ἑλλειψιν τροφῶν, καὶ ἀδιακόπως κανοβολισμῶν ἀφεύκτως μέλλουσι νὰ θυσιασθῇ,

καὶ αἰχμαλωτισθῇ τὰ γυναικόπαιδά των· ὁ Καρατάσιος καὶ τοὶ ἰσχυρογνώμων, ἐγνώρισεν τὸ δεύτερον σχέδιον σωτηριωδέστερον, καὶ ἐνδοξότερον τοῦ πρώτου· ὅθεν ἀμέσως ἐτοποθετήθησαν ὡς ἐφεξῆς.—ὁ μὲν Καρατάσιος μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ χωρίου, διὰ νὰ φυλάξῃ τὸν μέγαν ἄμμον· ὁ δὲ Περόραιος εἰς τὴν παρὰ τὸν Αἰγιαλὸν ἐκκλησίαν τῶν Τριῶν ἱεραρχῶν, καὶ ἀνεμομύλους μαζὺ μὲ τὸν Μπίνον, καὶ Συρόπουλον· ὁ Γάτζος, εἰς τὴν παρὰ τὸν λιμένα μικρὰν Χερσόνησον καλουμένην, Ὁθριάστρον· ὁ Διαμαντὴς Νικολάου, καὶ Γούλας, εἰς τὸ κατὰ δυσμὰς πλάγιον μέρος τοῦ λιμένος.

Τοποθετηθέντων οὕτω τῶν ὀπληρχηγῶν μὲ μικρὸν ἀριθμὸν στρατιωτῶν, (προπορευθέντων τῶν πλειόνων μετὰ τῶν οἰκογενειῶν εἰς τὸ μνημονευθὲν Μονήδριον) μόλις ὄντων τετρακοσίων, ἔφθασεν καὶ ὁ Ναύαρχος παρὰ τὸν λιμένα· χωρὶς δὲ νὰ προβάλῃ τινὰ συνθήκην, ἢ ὑποταγὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἤρχισεν νὰ κανοβολῇ χωρὶς τινος ζημίας σκοπεύων μὲ τοῦτο νὰ φοβίσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σκορπισθῶσιν ἔνθεν καὶκεῖσε ἀτάκτως, ἢ ζητήσωσι τινὰ συνθήκην· ἀφ' οὗ μετὰ μιᾶς ὥρας τοιαύτην δοκιμὴν ἀπέτυχεν τοῦ σκοποῦ, ἠτοίμασεν ἀμέσως ἓνα μέγα ἀριθμὸν πλοιαρίων διὰ νὰ ἀποβῇ ταυτοχρόνως εἰς τὸν μέγαν ἄμμον, καὶ ἀνεμομύλους. Οἱ Ἕλληνες πεφυλαγμένοι ὄντες ὅπισθεν οἰκῶν, ὄχθων, χαράδρων μεγάλων λίθων, καὶ γαιολόφων, ἰδόντες τὰ πλοίαροια πλησιάζοντα εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἐφόρμησαν κατ' αὐτῶν, καὶ μὲ τὸν συνεχῆ πυροβολισμὸν, καὶ ἱκανὴν βλάβην, τοὺς ἔτρεψαν εἰς τὰ ὀπίσω. Τετράκις ἐκ διαλλειμμάτων ἡγωνίσθησαν νὰ πατήσωσι τὸ παράλιον ἔδαφος, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία ἀνθίστασις, καὶ καιρία πληγαὶ ἐματαίωσαν τοὺς σκοπούς.

των· μόλις εἰς τὴν ἄμμον ἀπέβησαν δεκαεπτὰ Τοῦρκοι, ἀλλ' ὅλοι μεληδὸν κατεκόπησαν· ἰδὼν δὲ Ναύαρχος ματαιωθεῖσαν τὴν ἀπόβασιν, παραταχθεὶς μὲ τὰ πλοῖα τοῦ ἄρχισε νὰ κανονοβολῇ κρημνίζων οἰκοτοίχους, τὸν ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, καὶ προφυλακτήρια τῶν στρατιωτῶν· ἀφοῦ καὶ μὲ τοῦτο δὲν ἐδυνήθη ν' ἀποσπάσῃ ἐκεῖθεν τοὺς Ἕλληνας, ἄρας τὰς ἀγκύρας ἐξῆλθε τοῦ λιμένος, παραπλέων μεταξὺ Εὐβοίας, Σκιάθου, καὶ Τρικκέρων· ἐκτὸς τούτου, ἀνήγγειλαν αὐτῷ τὴν, τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ταχεῖαν ἄφιξιν· γέγονεν ἡ μάχη αὕτη τῇ ἐννάτῃ Ὀκτωμβρίου 1823, διαρκέσασα ὥρας ἑπτὰ· ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ, καὶ στρατιῶται ἐδείχθησαν ἐν γένει ἀνδρεῖοι· κατ' ἐξοχὴν ἀνήκει εἰς τὸν ὀπλαρχηγὸν Γάτζον ὁ πρῶτος ἔπαινος ὡς διατηρήσαντα τὴν κινδυνώσαν θέσιν· ἀπέθανον ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων τέσσαρες, ἐκτὸς τριῶν πληγωμένων, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἀπεβίωσε· ἐκ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν ἐκτὸς τῶν διαλειφθέντων δεκαεπτὰ, οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἄγνωστοι, διότι ἐφονεύοντο πλέοντες εἰς τὰ πλοιάρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ναυμαχία μεταξὺ Εὐβοίας, Σκιάθου, καὶ Τρικκέρων.

Μετὰ δύο ἡμέρας, ἐν ᾗ τὰ Ὀθωμανικὰ πλοῖα περιέπλεον πλησίον ἀλλήλων, ἀφίκετο ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐκ δεκατεσσάρων πλοίων συμποσούμενος, πολεμικῶν, καὶ δύο πρηστηρικῶν, ναυαρχοῦντος τοῦ Ἀνδρέα Μιχαύλη· οἱ Τοῦρκοι ἀποφάσισαν νὰ ναυμαχήσωσιν ἔχοντες σταθερὰς ἐλπίδας τῆς νίκης καὶ ἀπὸ τὴν προσδοκωμένην βοήθειαν τῶν κατὰ τὸν

Θερμαϊκὸν κόλπον περιπλεόντων πλοίων· ἀλλ' ἑωσοῦ ἡ μάχη ἐσυγκροτεῖτο πεισματώδης οἱ Τοῦρκοι ἀντείχον, ἀφοῦ δὲ ἐν πρηστηρικὸν ἐπλησίασε νὰ κατακαύσῃ ἐν δίκροτον, ἀποτυχὼν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀνέμου, ἀμέσως ὅλος ὁ στόλος τραπείς εἰς φυγὴν προσωρμύθη εἰς τὸν Παγασαῖον, ἢ Πελασγικὸν Κόλπον, τὸν νῦν λεγόμενον Κόλπον τοῦ Βόλου, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰς τὸν λιμένα τῆς Σιγῆθου, ὅπου ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς ἐπεχειρίσθησαν νὰ κατασκευάσωσι δύο ἔτι πρηστηριακά, δι' ὧν εἰσελθόντες εἰς τὸν κόλπον, νὰ πυρπολήσωσι τὸν στόλον· ἀλλὰ πρὶν τὰ ἐτοιμάσωσιν οἱ Τοῦρκοι ἐξεληθόντες ἐκεῖθεν διὰ νυκτὸς διευθύνθησαν πρὸς τὴν Νῆσον Τένεδον· τὸ δὲ Ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀποπλεύσαν ἐλιμενίσθη εἰς τὸν λιμένα Ὠραίου καλούμενον, κείμενον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Μαλιακοῦ Κόλπου. Πρὶν ἐκπλεύσωσιν ἐντεῦθεν ἐφάνησαν ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ αὐτοῦ Κόλπου ἐννέα πολεμικά πλοῖα τοῦ Λουμποῦτ Πασᾶ τῆς Θεσσαλονίκης, πλήρη αἰχμηλῶτων γυναικοπέδων ἐκ τῆς Νήσου Εὐβοίας ἀρπαγέντων· ὁ Ναύαρχος διέταξε νὰ κινηθῶσιν ἀμέσως κατ' αὐτῶν, οἱ Τοῦρκοι ἅμα εἶδον τὰς πλώρας τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων διευθυνθείσας κατ' αὐτῶν, ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως ἔστρεψαν καὶ αὐτοὶ τὰς ἰδικὰς τῶν πρὸς τὴν ἄντικρυ ξηράν· ἐξ ὧν τῶν μὲν πέντε τὰ πληρώματα προλαβόντα ἀπέβησαν πλησίον τῆς Κωμοπόλεως Στιλίδος, ὅπου ὀχυρωθέντα εἰς τὰ παράλια ὑπερασπίζοντο τὰ πλοῖα, τὰ δὲ ἄλλα τέσσαρα, καὶ μεγαλύτερα ἐκυριεύθησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐν αἷς ἦσαν ὀγδοήκοντα Ὀθωμανοὶ, καὶ ἑκατὸν πενήκοντα ἑπτὰ Ἑλληνογυναικόπαιδα, τὰ ὅποια μετεκόμισαν εἰς Ὑδραν.

Μὴ δυνάμενος ὁ Περραιβὸς νὰ ἐξομαλίσῃ ὅπωςοῦν τὴν παλαιὰν κακοήθειαν τοῦ ἀρχηγοῦ Καρατάσιου· βλέπων ἐκ

τοῦ ἐτέρου, ὅτι ἔμελε νὰ προκύψῃ καὶ διχόνοια ἐκ τούτου, μὲ τὸ νὰ ἐπαρακαλέσθῃ παρὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν, Γάτζου, Μπίνου, Λακοπούλου, καὶ Κῶτα, διὰ νὰ μείνῃ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ἀνεχώρησε μὲ τὰ ἴδια πλοῖα διὰ τὴν Ὑδραν, καὶ κεῖθεν διὰ Μεσολόγγιον· ἦν τότε εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα γενικὸς διευθυντὴς ὁ Α. Μαυροκορδάτος, ὅστις κατεγίνετο νὰ σχηματίσῃ τοὺς Σουλιώτας εἰς δύο σώματα διωρίσας ἀρχηγούς, τῷ μὲν, τὸν Κίτζον Τζαβέλλαν, τῷ δὲ, τὸν Κῶσαν Μπότζαρην· ὁ Γεώργιος Δράκος, Διαμάντης Ζέρβας, Γιώτης Δαγκλῆς, καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Σουλίου καταγόμενοι, πολλὰς δὲ ὑπὲρ πατρίδος θυσίας, καὶ ἀνδραγαθίας ἐκτελέσαντες, δὲν εὐχαριστήθησαν νὰ ὀδηγῶνται ἀπὸ δύο ἄτομα, γνωστὰ μὲν διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς οἰκογενείας των, ἄγνωστα δὲ ἕως τότε ἐκ τίνος πολεμικῆς πράξεως· δυσареστημένοι τοίνυν ἀνεχώρησαν διὰ τὸν βάλτον ὁμοῦ μὲ τὸν Πεῤῥαιζὸν, ὅπου ἐνωθέντες μὲ τὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀνδρέα Καραϊσκού, ἐστράτευσαν κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον διὰ τὸ Κράββαρι, καὶ Καρπενῆσι φυλάττοντες πάντοτε τὰ ἐλεύθερα ἐκεῖνα μέρη ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ὀθωμανῶν· κατὰ δὲ τὴν δεκάτην ἑκτὴν Μαΐου εὕρισκόμενοι πλησίον τοῦ Καρπενησίου εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον, ἐπληροφορήθησαν ὅτι, ὁ Καπετὰν Νικολὸς Στερνάρης, καὶ Γιαννάκης Ῥάγκος σύμμαχοι ὄντες τοῦ Σούλτζε Κόρτζα, καὶ ἄλλων Ὀθωμανῶν, ἐπολιόρκουν τὸν Γ. Καραϊσκάκην εἰς τὴν, κατ' Ἀγραφα, καὶ πλησίον τῶν ὀρίων Καρπενήσου κειμένην Μονὴν Φουρνά, ἣ Βράχα λεγομένην· ἔδραμαν νὰ τὸν σώσωσιν, ἀλλὰ μεσοδρομὶς τὸν ἀπῆντησαν διευθυνόμενον πρὸς αὐτούς· διότι, διὰ τῆς τόλμης χαλάσας τὰς τάξεις τῶν πολιορκητῶν ἐστάθη ἀελαβής.

Ἐπειδὴ αἱ ἀνδραγαθίαι τοῦ μνησθέντος ἥρωος μέλλουσιν ἐπομένως νὰ καταχωρηθοῦν εἰς τὸν παρόντα τόμον ὡς γεγενηαὶ ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας του, δὲν εἶναι, νομίζω, περιττὸν, νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου μὲ μίαν σύντομον περιγραφὴν τῆς γενεαλογίας, διαγωγῆς, φυσιογνωμίας, φυσικῶν προτερημάτων καὶ ἐλαττωμάτων τοῦ ἥρώδους μας.

Ἡ Μήτηρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Ζωή, γεννημένη, καὶ ἀνὰ θρεμμένη εἰς χωρίον Σκολικαριὰν κείμενον εἰς τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Ἄρτης, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, Γιαννάκης Μαυροματιώτης, ἀπὸ χωρίου Μαυρομάτι πλησίον ὃν τοῦ φαναρίου τῆς Ἐπαρχίας Ἀγράφων· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της ἔγεινε Καλογραῖα· μεθ' ἑνὸς δ' ἔτους παρέλευσιν συνουσιασθεῖσα λαθραίως συνέλαβε (*) τὸν, περὶ οὗ ὁ λόγος, γεννήσασα αὐτὸν εἰς τὸ διαληφθὲν Μαυρομάτι. Ὑπόπτος οὖσα διὰ τὴν ἀναπόφευκτον ποινὴν τῆς πράξεώς της παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, λαβοῦσα τὸ βρέφος κατέφυγεν εἰς ἓν σπήλαιον πλησίον τοῦ χωρίου Μουζάκι πρὸς τὸ τέλος τῆς Ἐπαρχίας Ἀγράφων κείμενον· διατρίψασα ἐνταῦθα ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας διέβη εἰς τὴν πατρίδα της Σκολικαριὰν, ὅπου διῆγε τρέφουσα τὸ βρέφος μὲ τὸν ὅσον ἐδύνετο κρύφιον τρόπον, καὶ ἐπιμέλειαν· παρελθόντων τινῶν ἐτῶν διέβη εἰς Ἰωάννιναν, ὅπου εἰς δεκαπενταετῇ ἡλικίαν φθάσας ἐνηγκαλίσθη τὴν στρατιωτικὴν ὑπομίσθιος καταταχθεῖς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ· ἡ φυσικὴ του ζωηρότης, καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν τὸν ἔρριψαν εἰς πολλὰς ἀταξίας· ὠργισθεὶς διὰ τοῦτο ὁ Πασᾶς κατ' αὐτοῦ,

¶ (*) Παρὰ πολλῶν λέγεται ὅτι, ὁ Καπετὰν Καραϊσκάκης ἀπὸ τὸν Βάλτον ἠράσθη τῆς Καλογραίας, καὶ ἔτεκε τὸν Καραϊσκάκη· ἔγκα τούτου τὴν ὑπερασπίσθη ἀπὸ πᾶσιν ἐξωτερικὴν ποινὴν.

τὸν κατεδίκασε δι' ἓνα χρόνον εἰς τὴν εἰρκτὴν τοῦ Τεπελενίου, δραπετεύσας ἐκεῖθεν διὰ νυκτὸς ἀπῆλθεν εἰς τ' Ἄγραφα συνενωθεὶς μετὰ τοῦ ἐκεῖσε Κατζαντώνη περιφήμου ἀρχηλοιστοῦ, καὶ ἐχθροῦ τοῦ Πασᾶ· μετὰ πενταετίαν συλληφθεὶς ζῶν ὁ Κατζαντώνης διὰ προδοσίας, καὶ ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του, καὶ προσφερθεὶς εἰς τὸν ἡγεμόνα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, ἔλαβον ἀμφοτέρωι σκληρότατον θάνατον διὰ τῆς συνθλάσεως τῶν μηρῶν· ὁ Καραϊσκάκης ἔμεινε μετὰ τοῦ Λεπενιώτου τρίτου ἀδελφοῦ τοῦ Κατζαντώνη, τὸν ὁποῖον ὁ Πασᾶς μὴ δυνηθεὶς διὰ τῶν ὅπλων νὰ καταβάλλῃ, ἐδιώρισεν Καπετάνον τῶν Ἀγράφων· ἀλλὰ μετὰ χρόνον ἓνα ἐθανάτωσε καὶ αὐτὸν δι' ἐπιβουλῆς, τὴν ὁποίαν ὑποσχετικῶς ἐτέλεσε ὁ πιστὸς ὑπηρέτης του Νίκος Θεοῦ Ἀγραφιώτης, ἀπὸ χωρίου Χρύσου.

Ἀποθανόντων καὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν ἔμειναν ἐπὶ κεφαλῇς τῶν συντρόφων τετρακοσίων ὄντων ἀπάντων, ὁ Γ. Τζόγκας, Γ. Καραϊσκάκης, Βασίλειος Πάγκαλος, καὶ Ἰωάννης Φραγκίστας, οἵτινες συσσωματωθέντες ἐκράτουν τ' Ἄγραφα διὰ τῶν ὅπλων· τοῦτο νομίζων καταισχύνην τοῦ ἀνυπόφορον ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔπεμψεν ἱκανὰ στρατεύματα Ἀλβανικὰ ὑπὸ ὁδηγίαν τοῦ Μουχουρδάρ Πούτζι, ἐνὸς τῶν ἀνδρείων, καὶ πιστῶν τοῦ αὐλικῶν διὰ νὰ τοὺς ἐξώσῃ ἐκεῖθεν· μὴ δυνηθεὶς κατ' ἐκείνο τὸ ἔαρ νὰ περῶσῃ τὸν σκοπὸν του ἀποφάσισε νὰ χειμᾶσῃ. Τὸν ἀκόλουθον χρόνον, ἀφ' ἐνὸς μέρους ὁ δρυμὶς χειμῶν, ἀφ' ἑτέρου οἱ ἀδιάκοποι πόλεμοι, αἱ ἐλλείψεις τῶν ἀναγκαίων, τοὺς ἐβίασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Νῆσον Λευκάδα οὕσαν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἀγγλων· ὁ Πασᾶς ἔχων στενὴν φιλίαν μετ' αὐτῶν συνήργησε νὰ στερηθῶσι καὶ αὐτοῦ τοῦ καταφυγίου, τὰ ὁποῖον ἐπὶ Ἑνετῶν, Γάλλων, καὶ Ρώσων

ἀπελάμβανον ὅσοι παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν κατετρέχοντο· βιασθέντες τοίνυν ἀφοσιώθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Πασᾶ, ὅσις γνωρίζων αὐτοὺς ἀνδρείους, οὐ μόνον δὲν τοὺς ἐβλαψεν, ἀλλὰ καὶ δορυφόρους τοὺς ἐμεταχειρίσθη, τὸ Τουρκιστὶ λεγόμενον Τζοχαδάριδες, τὸν Τζόγκαν μόνον διωρίσας φύλακα τῆς Ἐπαρχίας Βονίτζης, τὸν δὲ Καραϊσκάκην ὑπ᾿ ἀνδρευσσὲς μὲ μίαν τοῦ παλακίδα, Γκόλφον Ψαριανοπούλαν λεγομένην, κατάγομένην δὲ ἀπὸ χωρίον σύντεχνον τῆς Ἐπαρχίας Βάλτου. Ὅταν δὲ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν ἐπαρφόρυσάσθη, τότε καὶ αὐτὸς μὲ ἱκανοὺς στρατιώτας διαβάς εἰς τὴν Ἄγραφα ἐπολέμει τοὺς ἐχθροὺς.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Καραϊσκάκη ἦσαν τὰ ἐφεξῆς.

Ἀνάστημα μέτριον, σῶμα ἰσχνόν, ὑπομέλαν, καὶ ἀσθενές, πρόσωπον μακρὸν, καὶ λεπτόν· μέτωπον πλατὺ, ὄφρεις πλατεῖαι, δασεῖαι, καὶ μελαναί· ὀφθαλμοὶ μικροὶ, καὶ μελανοί· ὦτα μεγάλα, καὶ λίαν ῥιν λεπτὴ, καὶ εὐθεῖα· στόμα μέγαλον· ὀδόντες μικροὶ· μύσταξ μέτριος, καὶ μέλας· αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τοῦ ὁμοίως, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ ὀλίγαι λευκαί· εἶχε νοῦν (ὡς πρὸς ἓνα ἀμαθῆ) ἱκανῶς ἐκτυλιγμένον, γεννητικόν, καὶ δραστήριον· ἀνδρεῖος, καὶ τολμηρὸς εἰς τοὺς κινδύνους· στρατηγηματικός· ἀκούραστος εἰς τοὺς ἀγῶνας· μεγαλόψυχος εἰς τὰς σκληραγωγίας μολονότι ἦν ἀδύνατος· μεταδοτικός· κοινωνικός μὲ ὅλους· τὰς παρὰ τῶν συναγωνιστῶν συμβουλὰς, πολεμικὰ σχέδια καὶ ἤκουε μὲ προσοχὴν, καὶ ἐνήργει μὲ εὐχαρίστησιν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ φυσικὰ τοῦ προτερήματα, τὰ δὲ ἐλαττώματα, τὰ ἐφεξῆς· ἦν ἐσθότε παλίμβουλος· αἰσχρολόγος καθ' ὑπερβολὴν· πικρὸς ὑβριστὴς τῶν ἀνάνδρων, πολλάκις καὶ τῶν φίλων· ὀξύθυμος· ὥστε ἐφαρπάζετο ἐνίοτε εἰς τὰ πράγματα πρὶν ἐρευνῆσθαι τὴν

ὑπόθεσιν· ἦν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἱκανὸς νὰ διορθώῃ τὰ ἐλαττώματά του ὅταν ἔβλεπεν ὅτι ἐπροξένουν σύγχυσιν, καὶ βλάβην· διότι ἐμεταχειρίζετο τὴν πολυτροπίαν, καὶ ἀστείότητά· τελευταῖον δὲν ἐσυστέλετο ἐσθότῃ νὰ ζητῇ καὶ συγχώρησιν.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν, ἡ γενναιαλογία, διαγωγὴ, προτερήματα καὶ ἐλαττώματα τοῦ Καρὰϊσκάκη· ἐσυκοφαντήθη ἐντοσοῦτῳ ὡς φιλότουρκος παρὰ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῆς Αὐτικῆς Ἑλλάδος Α. Μαυροκορδάτου· διὸ στρατολογήσας δι' ἰδίας δαπάνης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν σὺν ἑξακοσίοις Ἕλλησι· ὁ Νικόλαος Στερνάρης, καὶ Γιαννάκης Ράγκος συμφωνήσαντες, ὡς προεῖρηται, μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐκινήθησαν κατ' αὐτοῦ· βιασθεῖς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἐνωθεῖς μεθ' ἡμῶν· οἱ πλείότεροι ὅπλαρχηγοὶ δυσαρεστηθέντες τὰ μέγιστα διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ συκοφαντείαν, διέβυναν αὐτὸν ἀμέσως πρὸς τὴν Διοίκησιν συνοδευμένον μὲ μίαν ἱκετήριον ἀναφορὰν· ἣτις πληροφορηθεῖσα τὴν ἀλήθειαν, ἐδέχθη εἰς τὴν εὐνοϊάντης ἐπαινέσασα συγχρόνως τὰ ἀνδρείαα του κατορθώματα.

Οἱ διαληφθέντες ὅπλαρχηγοὶ, Δράκος, Δαγκλῆς, Ζέρβας, καὶ Πεῤῥαϊδὸς, ἐνωθέντες μετὰ τῶν ὅπλαρχηγῶν Μίτζου Κοντογιάννη, Σκαλτζοδήμα, καὶ Ἀνδρέα Σαφάκη ἐπαρατηροῦσαν τὰ κινήματα τοῦ Δερβιζ Πασᾶ, τοῦ Ἰσούφ Πασᾶ Μπερκόφτζαλη, καὶ Ἀμπᾶζ Πασᾶ Δίμπρα, οἵτινες στρατοπεδεύσαντες ἔμπροσθεν τῆς Ἰπάτης εἰς χωρίον Διανοκλάδι, ἐσχόπευον νὰ εἰσέλθωσι διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα· ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς ἡτοιμάζετο εἰς ἐκστρατείαν διὰ τὰ Σάλωνα ἥναψεν ἐξαίρνης ἡ Πυριτοθήκη ἅπασα, μεθ' ἧς ἀπώλοντο ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα παρευρεθέντας Ὀθωμανούς.

τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐμπόδισε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἐαυτοῦ ἔλαβεν ἄλλα πολεμοφόδια ἀπὸ τὴν Λάρισσαν· βεβαιωθέντες διὰ τῶν κατασκοπῶν οἱ Ἕλληνες, ὅτι ὁ ἀρχιστράτηγος Δερβιζ Πασᾶς μέλλει ἀποφασιστικῶς νὰ στρατεύσῃ διὰ τὰ Σάλωνα, ἀφέντες τὰς θέσεις τοῦ αὐτοῦ ἀπῆλθον ἀμέσως εἰς τὴν Ἀμπλιανην (*), ὅπου εὔρον τὸν Πανουριᾶν ὀπλαρχηγὸν αὐτῆς τῆς Ἐπαρχίας φυλάττοντα ταύτην τὴν θέσιν μετὰ ἑξακοσίους ἐνόπλους κατοίκους ἐξ ἧς ἐμελλε νὰ διαβῇ ὁ ἐχθρός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Μάχη τῆς Ἀμπλιανῆς κειμένης κατὰ τὸ δυτικοβόρειον τοῦ Παρνασσοῦ.

Λαβόντες ἐκ νέου πολεμοφόδια οἱ Τοῦρκοι, ἐστράτευσαν διὰ τὰ Σάλωνα· ὁ Δερβιζ Πασᾶς μετὰ δύο χιλιάδας πεζικόν, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς ἐστρατοπέδευσε εἰς τὰς Θερμοπύλας διὰ νὰ τηρῇ ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον, καὶ ἐξοδὸν τοῦ σκευοῦ πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ στρατοπέδου. Ὁ Ἰσούφ Πασᾶς Μπερκόφτζαλης, καὶ Ἀμπᾶζ Πασᾶς Δίμπρας μετὰ δεκατέσσαρας χιλιάδας πεζικόν, καὶ δύο ἱππικόν ἐστρατοπέδευσε εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς· τὸ στράτευμα τοῦτο ἐσύγκειτο ἀπὸ τέσσαρας χιλιάδας Τουρκαλθανούς, πέντε Μακεδονοθράκας καὶ ἐπιλοίπους Ἀσιανούς, μία τοιαύτη δύναμις ἐπροξένησε πολὺν φόβον, καὶ ἀπελπισίαν εἰς τὸ, ὑπὸ τὴν ὁδή-

(*) Ἀμπλιανη. Τόπος κείμενος μετὰ τὰ Σαλώνων, καὶ Γραβιάς· ἐκ μὲν Σαλώνων τριῶν ὥρων· ἐκ δὲ Γραβιάς, μιᾶς ἡμυσι ἀπέχων· εἶναι δημόσιος ὁδὸς τῆς Λαμίας, καὶ Σαλώνων ἔχουσα ἀμφοτέρωθεν δασώδη, καὶ πετρώδη ἰσλάγια, τὰ ὅποια σχηματίζουν οἱ κλόνοι τοῦ Παρνασσοῦ.

γίαν τοῦ Πανουριᾶ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον· ἂν δὲν ἐπρά-
λάμβανον τὴν θέσιν ταύτην οἱ τέσσαρες ὀπλαρχηγοὶ Δρά-
κος Δαγκλῆς, Ζέρβας, καὶ Πεῤῥαιβὸς μὲ διακοσίους πεντή-
κοντα συντρόφους, ἐκινδύνευσεν νὰ σκορπίσῃ ἔνθεν κἀκεῖσε, καὶ
ἐκ τούτου νὰ συνέβῃ ἐπομένως κατὰ τὴν Φωκίδα, καὶ Ἀ-
νατολικὴν Ἑλλάδα τρομερὰ σφαγὴ, καὶ αἰχμαλωσίᾳ· διότι
ἔμελλον νὰ ἐνωθῶσιν αἱ δυνάμεις τῆς ξηρᾶς μ' ἐκείνας τῆς
θαλάσσης, αἱ ὁποῖαι παρέπλεον εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον·
Ἡ Πελοπόννησος οὐ μόνον δὲν ἦν εἰς κατάστασιν νὰ δώσῃ
τινὰ ἐπικουρίαν, ἀλλ' ἐκινδύνευσεν καὶ ἡ ἰδία διὰ τὴν ἐσωτε-
ρικὴν τῆς ἀσυμφωνίαν, καὶ διχόνοιαν, ὡς ἔμπροσθεν ῥηθῆ-
σεται· μόνος ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἀνδρέας Λόντος ἡσθάνθη τὸν
προκείμενον κίνδυνον πέμψας πρὸς ἡμερῶν διακοσίους στρα-
τιώτας ὑπ' ὀδηγίαν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Παναγιώτου Νοταρᾶ·
ὁ καλὸς οὗτος πατριώτης ἐρέθισε πρὸς τούτοις καὶ τὸν στρα-
τηγὸν Κίτζον Τζαβέλλαν (μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του ἑκα-
τὸν τριάκοντα ὄντας) διευθυνόμενον ἐκ Μεσολογγίου πρὸς
τὴν Διοίκησιν δι' ἰδίας του ὑποθέσεις, καὶ διὰ πολλῶν δεή-
σεων, ὑποσχέσεων, καὶ ἰδίας δαπάνης τὸν ὑποχρέωσε ν' ἀπέλ-
θῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, οὗτινος ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν
δὲν ὑπερέβαινε τῶν ἐννεακοσίων· οὗτοι λοιπὸν ἐτοποθετήθησαν
εἰς δέκα ὀχυρώματα, ὡς ἐφεξῆς· εἰς μὲν τὸ, κατὰ τὸ Βόρειον
πλάγιον, ὁ Νάκος Πανουργιᾶς· εἰς δὲ τὸ δεύτερον, καὶ τρίτον
κείμενα ἀμφοτέρω εἰς τὴν πλατείαν ὁδὸν, ὁ Γιώτης Δαγ-
κλῆς, Διαμάντης Ζέρβας. Χρ. Πεῤῥαιβὸς, καὶ Βασίλειος Δαγ-
κλῆς· εἰς τὸ τέταρτον, καὶ κατὰ τὰ μεσημβρινὰ πλάγια, ὁ
Γεώργιος Δράκος· εἰς τὸ πέμπτον, ὁ Τοῦσα Ζέρβας· εἰς τὸ
ἕκτον, ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς μὲ τὸν Κίτζον Τζαβέλλαν·
εἰς δὲ τὰ ἐπίλοιπα κείμενα πρὸς τὰ ὑψηλὰ καὶ δυσμάχητα

μέρη, διάφοροι αξιωματικοί, καὶ στρατιῶται ἐκ τῶν αὐτοχθόνων, οἵτινες ἐφ' ὅλης τῆς διαρκείας τῆς μάχης δὲν ἐχρησίμευσαν, εἰμῇ, ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ αξιωματικοὶ τοῦ Τζαβέλλα, Λάμπρος Ζάρμπας, Γεώργιος Ζίκου Τζαβέλλα, Γιαννούσης Πανομάρας, καὶ Τασοῦλας, καὶ οἱ τέσσαρες ἀνδρεῖοι, καὶ ἐμπειροπόλεμοι Σουλιῶται φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἑκατὸν ἐκλεκτοὺς στρατιώτας δὲν ἐκαταδέχθησαν νὰ ὀχυρωθῶσιν, ἀλλ' ἐπολέμησαν μετὰ τοὺς Μακεδονοθράκας τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἐκτὸς τοῦ ὀχυρώματος.

Οὕτω διατεθημένων τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην Ἰουλίου τοῦ 1824: ἔτους, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ ἐστράτευσαν κατ' αὐτῶν οἱ Ὀθωμανοί, ὡς ἐφεξῆς· περὶ τὰς δύο ὥρας τῆς ἡμέρας ἐν σῶμα Τουρκαλβανῶν συμποσούμενον ἀπὸ τρεῖς χιλιάδας ἐκλεκτοὺς στρατιώτας ὑπ' ὀδηγίαν τοῦ Ἀμπᾶζ Πασᾶ, καὶ Χιλιάρχου Μπράχου Πρεβίστα ἐσχημάτισε τὴν δεξιὰν πτέρυγα, ἣτις πλησιάσασα εἰς τὸ πρῶτον ὀχύρωμα πυροβολοῦ βολῆς διάστημα ἐκάθισεν εἰς τὸ Δάσος· ἡ ἀριστερὰ οὖσα καὶ αὕτη ἐκ τεσσάρων χιλιάδων Μακεδονοθράκων, καὶ Ἀσιανῶν ὀδηγουμένη ἐκ διαφόρων χιλιάρχων, τουρκιστὶ λεγομένων Πιπινμπασάδων διευθύνθη κατὰ τοῦ ἔκτου, καὶ ἐπὶ λοίπων ὀχυρωμάτων· τὸ κέντρον ὀδηγούμενον ἀπὸ τὸν Μπερκόφτζαλην μετὰ τὸ ἐπίλοιπον πεζικόν, καὶ ἱππικὸν πλησιάσαν συγχρόνως εἰς τὰ δεύτερα, καὶ τρίτα ὀχυρώματα, ὑψώσαν τὴν σκηνὴν του, στήσαν δύο κανόνια ἀνεπαύθη δι' ἐν τέταρτον τῆς ὥρας· μετὰ τοῦτο ἀναστάντες ἅπαντες ταυτοχρόνως ἄρχισαν νὰ πυροβολίζωσι κατὰ τὸ σύνθημα· ἀποπερασθέντος τοῦ πυροβολισμοῦ, ἀπέσπασαν τὰ ξίφη ἐκ τῶν θηκῶν καὶ ὤρμησαν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀλλοιῶντες· οἱ Ἕλληνες θεωροῦντες τὰ γινόμενα ἐρεθίζοντο

ἄλλήλοις· τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου ἡῤῥησε τὴν ἀνδρείαν των, καὶ ὁ ἀπελπισμὸς ἀνεπλήρωσε τὸ ἐπίλοιπον· πλησιάζαντα ὡς ἔγγιστα τὰ στρατεύματα ἄρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὰ πυροβολίζωσιν ἀδιακόπως, καὶ εὐστόχως, ἡ μανιώδης ἐπίθεσις καὶ ἡ πληθὺς ἐφαίνοντο ἀκαταμάχητα· τρεῖς ἐκ διαλλειμάτων ἐφόρμησαν πεζοί τε, καὶ ἵππεῖς διὰ ν' ἀνοίξωσι τὴν ὁδόν, ἀλλ' ἐξώσθησαν μ' αἰσθαντικὴν των ζημίαν μὴ δυναμένου τοῦ ἵππικοῦ προπορεύεσθαι· διότι εἶχαν φράξῃ πρὸ ἡμερῶν οἱ Ἕλληνες τὸ πλάγις τῆς ὁδοῦ μὲ δένδρη ἑλάτων μεγάλα· ἀφοῦ μετὰ τρεῖς πεισματώδεις ἐφορμήταις δὲν ἴσχυσαν νὰ προχωρήσωσιν, ὀπισθοδρομήσαντες ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς πλησιεστέρας προφυλακτικὰς θέσεις, ἐξ ὧν ἀντεμάχοντο ἀδιακόπως διὰ τῶν πυροβόλων ὅπλων, καὶ δύο κανονίων· κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν εἰς τῶν ἀξιώματικῶν τοῦ Πανουριᾶ, Γεώργιος Καλμούκης ἐρχόμενος εἰς ἐπικουρίαν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Κωρυκείου ἄντρου (ἄργοστήλια) μὲ διακοσίους συντρόφους, καὶ ὡρμήτας κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἔβαλεν αὐτὴν εἰς μικρὰν ἀταξίαν· ὁ Δάμπρος Ζάρμπας, Γεωργάκης Τζαβέλλας, Γιαννούσης Πανομάρας, καὶ Τασούλας, οἵτινες ἀντεμάχοντο μ' αὐτὴν, ἰδόντες τὴν σύγχυσίν της χωρὶς νὰ τῆς δώσουν τὴν παραμικρὰν εὐκαιρίαν ἐφόρμησαν κατ' αὐτῆς· μὴ δυνηθεῖσα ν' ἀνθέξῃ ἐτράπη εἰς φυγὴν διευθυνθεῖσα πρὸς τὸ κέντρον· οἱ τὸ δεύτερον, τρίτον, καὶ τέταρτον φυλάττοντες ὀχύρωμα ἰδόντες τὴν ἥτταν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἐξεληθόντες ἐπέδραμον κατὰ τοῦ κέντρου, ἀλλ' ἀπῆντησαν ἱκανὴν ἀντίστασιν· διότι περιεστοιχήθησαν ἅπαντες διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀρχηγού των, ὅστις ὀρῶν τὸν κίνδυνον ἱππεύσας ἀμέσως ἔφυγε δρομαίως, τοῦ ὁποίου τὸ παράδειγμα ἐμιμήθη ὅλον τὸ κέντρον· ἡ δεξιὰ πτέρυξ ἄν-

τείχεν ἀκόμη μολοῦσι ἰδεῖν τῆς ἀριστερᾶς, καὶ τοῦ κέντρου τὴν ἦταν· ἴσως διότι ὁ Νάκος Πανουριᾶς δὲν ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα τῶν συναγωνιστῶν του· ὁ Κίτζος Τζαβέλλας, Γεώργιος Δράκος, Διαμάντης Ζέρβας, Χρ. Πεῖραις, ἀφίσαντες εἰς τὸ κέντρον τὸν Γ. Δαγκλῆν, Τοῦσαν Ζέρβαν, καὶ Βασίλειον Δαγκλῆν πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐκινήθησαν κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος ἐνωθέντες μετὰ τοῦ Πανουριᾶ· αὕτη δὲ ὀπισθοδρόμησε μὲ πλείοτερον τρόπον διὰ τε τὴν ἀπομάκρυσιν τῶν συντρόφων, καὶ ἐπακλόουθα δεινὰ τῆς ἐγγιζούσης νυκτός.

Ἦτον τῶντι ἀπορίας ἄξιον τὸ νὰ ἐβλεπέ τις πρὸ ὀλίγου ἓνα στράτευμα ἐκλεκτὸν, ὑπερύφανον, πομπῶδες, πνέον φρίκην, καὶ παντελῇ ὀλεθρον τοῖς Ἕλλησι, καὶ μετ' ὀλίγον ἄνανδρον, μικροπρεπές, κατησχημένον, κλίνον τὸν τράχηλον εἰς σφαγὴν, αἰτοῦν γοερῶς ἐξ ὕψους βοήθειαν μὲ τὸ ἀδιάκοπον ἀλλάχ, ἀλλάχ, ἀλλάχ· ῥίπτοντα τὰ ὅπλα κατὰ γῆς διὰ νὰ πλανοῦν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ λάφυρα, καὶ ὑποκλέπτει τὴν σωτηρίαν· φθάσαντες διωκόμενοι εἰς τὸ σενὸν τῆς Γραβιάς, καὶ μὴ δυνάμενοι πολλοὶ ὁμοῦ νὰ συντρέχωσιν ἕνεκα τῆς ὁδοιπορίας, τρόμου, καὶ πληγῶν, ἐπιπτον χαμαὶ καὶ καταπατῶντο ἀπὸ τοὺς ἵππεῖς, οἱ πλεῖστοι ὠθούμενοι ἀλλήλοις ἐκρημνίζοντο εἰς τοὺς βράχους· ἐν σῶμα τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος συμποσούμενον ἀπὸ ἐπτακοσίους Μακεδονοθράκας ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ Σουλεμᾶν Μπεῖ ἀγωνιζόμενον νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ κέντρον ἐμποδίσθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων, διωκόμενον δὲ διὰ κινος ῥάχης ἐφθασεν εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς, ὅπου ἦν ὑψηλός τις, καὶ πετρώδης Βράχος, βλέπον ἀμφοτέρωθεν κίνδυνον, ἐπρόκρινε γὰ ῥιφθῇ, καὶ κατασυτριβῇ εἰς τὸν κρημνὸν, παρὰ

νὰ αἰχμαλωτισθῇ, καὶ θυσιασθῇ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας· τὰ ὅσα αὐτῶν θέλει ὑπάρχουσι διὰ πολὺν χρόνον.

Τοιοῦτον τραγικὸν διὰ τοὺς Τούρκους, καὶ σωτήριον διὰ τοὺς Ἕλληνας τέλος ἔλαβεν ἡ τῆς Ἀμπλιανης μάχη, ἣτις νομίζεται ἡ σημαντικωτέρα, καὶ κρισιμωτέρα διὰ τὰ προρρηθέντα αἷτια· ἔπεσαν εἰς ταύτην τὴν μάχην (ἐκτὸς τῶν πληγωμένων) ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας Ὀθωμανοί· οὔτε τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος ἤθελε σωθῇ, ἂν ὁ ἥλιος ἐχάριζεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ φῶς του διὰ μίαν ἐτι ὥραν ὑπὲρ τὸ προωρισμένον· ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐσκοτώθησαν ἐννέα, καὶ δώδεκα πληγωμένοι· ἐλήφθησαν σημαῖαι εἰκοσιτρεῖς, δύο κανόνια, ἡ σκηνὴ τοῦ Πασᾶ, πᾶμπολοι ἵπποι, ἡμίονοι, ὄπλα, τροφαί, πολεμεφόδια, καὶ διάφορα ἄλλα εἶδη· διήρκεσεν ἡ μάχη αὕτη ὥρας ὀκτῶ, καὶ ἐν τέταρτον.

Διασωθέντων τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τὸν διαλυθέντα τρόπον εἰς τὸ, ἐν Γαξιᾷ στρατόπεδόν των, οἱ Ἕλληνες μολονότι ἐγνωρίσθησαν νικηταί, καὶ τροπαιοῦχοι, ἄρχισαν νὰ ὀχυρώνωσιν ἐκ νέου τὰς θέσεις των μὲ περισσοτέραν ἀσφάλειαν· ἄλλας ν' ἀφίνωσιν ἀχρησίμους οὔσας, καὶ μεταθέτονται εἰς ἀναγκαιοτέρας· διότι ὁ Ἰσὺφ Πασᾶς Μπερκόφτζαλης ἐπρόσμενεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας ἡμέρα παρ' ἡμέραν τέσσαρας χιλιάδας Τουρκαλβανούς σκοπεύων διὰ τῆς ἐπικουρίας αὐτῶν νὰ κινηθῇ καὶ ἐκ δευτέρου κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ὁ σκοπὸς του δὲν ἐκτελέσθη διὰ τὸν διαλυθέντα πανικὸν φόβον εἰς τὰς καρδίας τοῦ στρατεύματός του ἐκ τῆς διαμνησθείσης μάχης· ἐφύλαττον ὅθεν ἀμφοτέρω τὰ μέρη τὰ ἰδιά των στρατόπεδα χωρὶς νὰ τολμήσῃ τὸ ἐν νὰ κινηθῇ κατὰ τοῦ ἄλλου.

Ἐν τοσούτῳ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐφάνησαν εἰς τὸ στρατόπεδον αἱ Ἐφημερίδες, τὰ Ἑλληνικὰ χρονικὰ τοῦ Μεσολογγίου,

τὰ ὅποια ἀναγνωθέντα ἐτάραξαν πολὺ τοὺς ὀπλαρχηγούς· διότι ἔλεγαν ὅτι, ὁ Χρῆστος Μακρὺς, (ὅστις ἦν τότε εἰς τὸ Κράββαρι, δύο ἡμερῶν μακρὰν τῆς μάχης,) καὶ ὁ Δῆμος Σκαλτζᾶς (καὶ οὗτος τεσσάρων ὥρων, εἰς χωρίον Συγδίτζα προσευχόμενος μετὰ τῶν καλογήρων διὰ τὴν νίκην) ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ὅτι ὁ πρῶτος τοὺς ἐδίωξε μέχρι Θερμοπυλῶν μὲ τὸ ξίφος· ὕβριζαν πρὸς τοῦτοις πολλοὺς ἄλλους, καὶ ἐξαίρετως τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην ὡς Τουρκολάτρην κτλ. ἐν ᾧ αἱ θυσίαι τῆς οἰκογενείας του φέρουσι τὰ πρωτεῖα τῶν ὑπὲρ πατρίδος θυσιασθέντων· δυσαρεστηθέντες διὰ τοῦτο κατὰ τοῦ Ἑφημεριδογράφου οἱ εἰς Ἀμπλιανην ὀπλαρχηγοὶ ἔγραψαν πρὸς αὐτὸν ὡς ἐφεξῆς

Κύριε Συντάκτα τῶν Ἑλληνικῶν χρονικῶν.

- » Κάνεν ἄλλο αἷτιον δὲν μᾶς παρακινεῖ νὰ εἴπωμεν
- » ὀλίγα τινὰ κατὰ τῶν Ἑφημερίδων σου, εἰμὴ, ὁ πρὸς
- » τὴν πατρίδα ἐνθερμος ζῆλος μας, ὅστις οὕτε κολα-
- » κίαν μεταχειρίζεται, οὐτ' ὑποφέρει βλέπων ὑβριζομένην
- » ἀναιδῶς τὴν ἀλήθειαν. Εἰς τὰς Ἑφημερίδας σου δὲν βλέ-
- » πει τις, παρὰ λόγους γελοιώδεις, ψευδεῖς, καὶ βαρβαροῦβρι-
- » στικούς· οἱ γελοιώδεις εἶναι ἐκεῖνοι, δι' ὧν ἐπαινεῖς μὲ τί-
- » τλους παχεῖς ἄτομά τινα χαμερπῆ, ὕπουλα, καὶ φιλότουρ-
- » κα· δὲν ἠξεύρομεν ὅμως ἀπὸ φιλίαν κινούμενος, ἢ ἀπὸ
- » ἄγνοιαν τὰ ἐπαινεῖς· ἂν τὸ πρῶτον, φαίνεται ὁμοφρονεῖς,
- » εἰ δὲ τὸ δεύτερον, ἐξαίρετα θὰ προκόψει ἡ Ἑλλὰς ἔχουσα
- » τοιοῦτους κριτάς· ὅσας εἰδήσεις κηρύττεις περὶ Ἑλλήνων,
- » καὶ Ὁθωμανῶν, πολεμικὰς, καὶ πολιτικὰς, ὅλαι σχεδὸν
- » εἶναι ἡ ἰδικά σου, ἢ ἀργῶν ἀνθρώπων πλάσματα· πάς
- » φρόνιμος ἄνθρωπος ὅσον μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶν δια-

« τρέβη ἀκούων τὰ τριαῦτα δὲν τὰ πιστεύει ποτὲ ὅσον δὲ
 « πρὸς τοὺς, εἰς τὴν Ἑλλάδα διατρίβοντας Ἕλληνας, τόσῃν
 « ὑπόληψιν ἔχουσιν, ὅσῃν αἱ ἀραβικαὶ μυθολογίαι τῆς λε-
 « γομένης Χαλεμᾶς· δὲν ἠκούσαμεν ἀκόμη ἀνθρώπους νὰ
 « ἐκφράζωνται καὶ πρὸς αὐτοὺς σχεδὸν τοὺς ἐχθροὺς των μὲ
 « τοιούτους βαρβαροῦς βριστικούς λόγους, οἷους σὺ ἐπισορεύεις,
 « καὶ ἀποσφενδονίζεις κατὰ ἀτόμων χωρὶς τινὸς κρίσεως,
 « καὶ ἀποδείξεως· ἀλλ' ἀκοῇ μόνῃ, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν,
 « κακίᾳ κατασυρόμενος κηρύττεις αὐτὰ ἀντάρτας, φα-
 « τριαστὰς, ἀντιδιοικητὰς, ἀντιπατριώτας, Τουρκολάτρας,
 « προδότας, καὶ τὰ παρόμοια· μὴν εὐχαριστούμενος εἰς ὅλα
 « ταῦτα, συμβουλευεῖς πρὸς τούτοις τὴν Διοίκησιν νὰ ἐξα-
 « λείψῃ ριζόθεν ὅλους τοὺς κατὰ σὲ τοιούτους, καὶ ὅσους
 « ἀκόμη τολμήσουν νὰ μνημονεύσωσι τὰ ὀνόματά των. Πόσῃν
 « χρεῖαν ἤθελ' ἔχωσιν, ὁ Διόνυσος τῆς Σικελίας, ὁ Νέρων
 « τῆς Ρώμης, ἢ ἡ ἱερὰ ἐξέτασις τῆς Ἰσπανίας, ἐνὸς τοιούτου
 « ὑποκειμένου, ἂν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἐποχὴν των.»

Σὺ ἀφ' ἐνὸς ὁμολογεῖς τὴν Διοίκησιν Σεβασμίαν, δικαίαν,
 « καὶ φιλόστοργον μητέρα· ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν παρακινεῖς νὰ
 « φανῇ ἄδικος, καὶ σκληρὰ Μητρυῖα πρὸς τὰ γνήσια τέκνα
 « τῆς· δὲν εἶχες, κύριε Συντάκτα, ἄλλο εἶδος Συμβουλῆς
 « νὰ προτείνῃς εἰς τὴν Διοίκησιν διὰ νὰ περιποιῇται τὰ τέ-
 « κνη τῆς ὡς ἀληθῆς μήτηρ; καὶ ποῖαι μητέρες ἄραγε ἀνέ-
 « θρεψαν καλὰ τέκνα; ὅσαι τὰ ἐμεταχειρίσθησκν μὲ σκλη-
 « ρότητα, ὕβριτας, καὶ ξυλοκοπισμούς, ἢ ὅσαι μὲ ἡμερό-
 « τητα καταλλήλους συμβουλὰς, καὶ ἡθικὰ παραδείγματα;
 « δὲν ἠξεύρεις, ὅτι, ὑβριζόμενος ἓνας ἀθῶος, καὶ μὴ εὐρίσ-
 « κων ἀμέσως ἱκανοποίησιν παραπονεῖται, ἐπομένως δὲ
 ἀπελπίζεται, καὶ ἀπελπισθεὶς κινεῖται εἰς τὸ κακόν; στο-

» χάζεσαι ἴσως ὅτι, ὑβρίζεις Σωκράτας, Ἀριστείδας, καὶ
 » Φωκίωνα, ὥστε ν' ἀδιαφορῶσιν εἰς τὰς φιλαρίας σου ;
 » οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πανταχοῦ ἐθριάμ-
 » βευσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἀφ' ἧς ὥρας ἤρχισες σὺ νὰ
 » ὑβρίζης, καὶ συκοφαντῇς αὐτούς, ἐπαινῇς δὲ τοὺς ὑπού-
 » λους, καὶ ἀνάνδρους, ἔκτοτε ἐψυχράνθη ὁ, πρὸς τὴν πα-
 » τρίδα ζῆλος των, καὶ ἐσμικρύνθη ἡ, πρὸς τὰ κοινὰ συμ-
 » φέροντα προθυμία των· διότι ὑποπτευόμενοι τὰς τοιαύτας
 » συκοφαντίας ἀδιαφοροῦσιν εἰς ὅσα ἡ πατρίς σήμερον ἔχει
 » χρεῖαν μεγίστην διὰ τὴν σωτηρίαν της· παῦσε ἐπαινῶν εἰς
 » τὸ ἐξῆς ἄτομα ἄνανδρα, καὶ ψοφοδεῆ, τὰ ὅποια, ἐν ᾧ οἱ
 » ἄνδρεῖοι, καὶ ἀπτόητοι ὀπλαρχηγοὶ, μάχονται ἐπιμό-
 » νως κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, ἐκεῖνα καταφεύ-
 » γουσιν εἰς τὰς κοιλάδας, Δάση, καὶ κορυφὰς τῶν βου-
 » νῶν· καὶ εἰ μὲν νικήσωσιν οἱ πιστοὶ πατριῶται, προ-
 » λαμβάνουσιν ἐκεῖνοι τὴν εὐκαιρίαν γράφοντες πανταχοῦ
 » ὅτι, αὐτοὶ μόνοι ἠνδραγάθησαν· ἂν δὲ νικηθῶσιν ὅτι, αὐτοὶ
 » μόνοι ἐσώθησαν διὰ πολλῶν κινδύνων· κρίνοντες περιττὸν
 » νὰ εἴπωμεν πλείοτερα, σὲ παρακαλοῦμεν τέλος πάντων,
 » καὶ σὲ συμβουλεύομεν ν' ἀκολουθῇς εἰς τὸ ἐξῆς τοὺς δύο
 » τούτους κανόνας, πρῶτον, νὰ ζητῇς εἰς ὅλα τὴν ἀλήθειαν·
 » δεύτερον νὰ περιορίζεσαι εἰς μόνα τὰ ὠφέλημα.

28 Ἰουλίου 1824.

Οἱ κατὰ τὸ στρατόπεδον
 Ἀμπλῆανης ὀπλαρχηγοὶ
 καὶ ἀξιωματικοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Μάχη τῆς Πανάσσαρης.

Ἐπειδὴ, ὡς προεῖρηται, οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἄλλο στρατόπεδον ἐτόλμα νὰ κινηθῇ εἰς δευτέραν μάχην, οἱ Ἕλληνες ἐπιθυμοῦντες νὰ τοὺς διώξωσιν ἐκεῖθεν, ἢ τοὺς ἀφαιρέσωσι τοῦλάχιστον διὰ τῆς τόλμης πᾶσαν ἐλπίδα προχωρήσεως, ἀποφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι τὴν τύχην των· κατὰ τὴν δεκάτην τρίτην ὄθεν σεπτεμβρίου συμβούλιον πολεμικὸν ποιήσαντες ἐνέκριναν συμφῶνως· οἱ μὲν ὀπλαρχηγοὶ, Γεώργιος Δράκος, Κίτζος Τζαβέλλας, Γιώτης Δαγκλῆς, Λάμπρος Ζάρμπας, Νάκος Πανουριᾶς, Περῆραιβός, καὶ Κωνσταντῖνος Καλύβας νὰ κινηθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ πεντακοσίους συντρόφους· οἱ δὲ, Τοῦσας Ζέρβας, Σκαλτζοδημας, καὶ ἄλλοι διάφοροι ἀξιωματικοὶ, νὰ μείνωσιν εἰς φύλαξιν τοῦ στρατοπέδου· τὸ σχέδιον ταύτης τῆς ἐκστρατείας, ἔγεινεν ὡς ἐφεξῆς· πλησίον τοῦ στρατοπέδου τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τὸ μεσημβρινὸν πλάγιον τὸ κλίνον πρὸς τὸν Παρνασσόν, κεῖται τὸ κατηδαφισμένον χωρίον, Πανάσσαρη· μεταξὺ αὐτοῦ, καὶ τοῦ στρατοπέδου ὑπάρχουσι λόφοι τινὲς πετρώδεις, καὶ ἐκ φύσεως ὀχυροί· παρὰ τοῦτοις δὲ, καὶ κατὰ τὸ δυτικοβόρειον, μία στενωπὸς, σκάλα, καλουμένη· αὐτὰς τὰς θέσεις ἀποφάσισαν νὰ προκαταλάβουν, καὶ ὀχυρώσωσι τὴν νύκτα, τῷ πρωτῷ δὲ νὰ ἐρεθίσωσι τοὺς Τούρκους εἰς μάχην· μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ συμβουλίου ἀμέσως ὁ Δράκος, Δαγκλῆς, Περῆραιβός, Πανουριᾶς, καὶ Καλύβας διευθύνθησαν εἰς τὸ χωρίον, Βάργιανην, ἀπέχον τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου μιᾶς σχεδὸν ὥρας· ἐκεῖ ἀνεπαύησαν προσμένοντες τὸ ἑσπέρας καὶ τὸν

Κίτζον Τζαβέλλα· ἀλλ' αὐτὸς μετὰ τοῦ Λάμπρου Ζάρμπα μεταμεληθέντες, ἢ ἄλλως πως κρίναντες τὸ πρᾶγμα ἔμειναν ἐς τὸ στρατόπεδον· οἱ ἐκστρατεύσαντες τῷ ἀπεκρίθησαν ὅτι λυποῦνται μὲν διὰ τὸ φέριμόν του, δὲν ἐμποδίζονται ὁμῶς διὰ τὴν ἀπουσίαν του εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἐγκριθὲν σχέδιον· ἐν τοσούτῳ, οὔσης βροχερῆς τῆς νυκτὸς κατέλαβαν τὸ πρῶτ' ἐκ τῶν ῥηθέντων θέσεων τρεῖς μόνους τὰς πλέον ὀχυράς· τοποθετηθέντες, καὶ ἀνεγείραντες ἐκ τοῦ προχείρου προμαχῶνας, ἐπεμψαν τριάκοντα στρατιώτας ἐκλεκτοὺς, καὶ ὠκύποδας, ὅπως διὰ τινος ἀκροβολισμοῦ ἐρεθίσωσι τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς μάχην· ὁ Τζέλος Κίτζαρης, ὅστις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε φθάσῃ εἰς ἐπικουρίαν μὲ τέσσαρας χιλιάδας Ἀλβανοὺς Τόσκηδες, ὡς προεῖρηται, παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Πασᾶ τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ διατάξῃ τὸ ἐπίλοιπον στράτευμα νὰ μὴ κινηθῇ εἰς πόλεμον, ὑποσχόμενος ὁ ἴδιος μὲ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ὄνειδος τῆς Ἀμπλζανης· ἡ αἴτησίς του εἰσηκούσθη, καὶ οὕτως ἀμέσως ὤρμησε κατὰ τῶν Ἑλλήνων· οἱ τριάκοντα ὀπισθοδρομήσαντες μαχόμενοι εἰσῆλθον εἰς τὸ περιχαράκωμα τοῦ Δράκου· πλησιάζαντες ἐπερικύκλωσαν στενῶς τὰ ὀχυρώματα· ἡ σκάλα οὕσα ἡ σημαντικότερα θέσις ἐμπιστευθεῖσα δὲ εἰς τὴν φύλαξιν τοῦ Νάκου Πανουριᾶ ἐκινδύνευε νὰ κυριευθῇ· ἂν ὁ Γιώτης Δαγκλῆς δὲν ἐπρολάβανε νὰ τρέξῃ εἰς ἐπικουρίαν του, καὶ ἐμψυχώσῃ τοὺς στρατιώτας· μόνος ὁ ἀξιωματικὸς Θανασοῦλας Σαίνης Σουλιώτης ἐδείχθη ἀνδρείος βαστάσας τὸ στενὸν μὲ δέκα μόνους συντρόφους ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ἕως τοῦ ἔφθασε καὶ ὁ Δαγκλῆς· ὁ Δράκος ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ ὀχυρώματός του, πετρώδους ὄντος, καὶ κρημνώδους ἐστενωχωρήθη τόσον διὰ τὴν πληθύν, καὶ ὁρμὴν τοῦ ἐχθροῦ, ὥστ'

ἐκατήντησε νὰ πολεμᾷ με τοὺς λίθους, μολονότι ὁ Περραι-
 βὸς τοποθετημένος ὦν ἐκ τοῦ ὀπισθεν μέρους, τῷ ἔπεμψε
 τεσσαράκοντα στρατιώτας με τὸν ἀξιωματικὸν Κ: Καλύβαν,
 πάλιν ὁ κίνδυνος ἦν ἀναπόδραστος· οἱ Τοῦρκοι ἐφιλοτιμή-
 θησαν διὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν νὰ κερδίσουν τὴν νίκην, καὶ
 νὰ μὴ λάβωσι τὴν πρώτην, καὶ χερίστον καταισχύνην τῶν
 πρὸ δύο μηνῶν ἡττηθέντων ὁμογενῶν του· ἡ πλάστιγξ τῆς
 νίκης κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπὸ στιγμὴν εἰς στιγμὴν ἐκλινε
 πρὸς τοὺς Ὀθωμανούς· ἡ ἐπικίνδυνος θέσις ἐπρομήνυε σημαν-
 τικὴν ζημίαν εἰς τοὺς ἡττηθησομένους μὴ δυναμένους (διὰ
 τὸ ἀνώμαλον, ἀνωφερὲς τοῦ τόπου, καὶ πληθὺν τῶν ἐχθρῶν)
 νὰ ὀπισθοδρομήσωσι· δὲν ἔμεινεν ὅθεν ἄλλη ἐλπίς εἰς τοὺς
 Ἕλληνας, παρ', ἢ νὰ χαλάσωσι διὰ τῆς τόλμης τὸν ἐχθρὸν,
 ἢ νὰ θανατωθῶσιν ἐν τῷ ἀγῶνι· διὸ ἀφίσαντες ἀνὰ εἴκοσι
 στρατιώτας εἰς τὰ δύο ὀχυρώματα διὰ νὰ κτυπῶσιν ἐκ τοῦ
 ὀπισθεν τὰς πτέρυγας χορηγούσας ἐπικουρίαν εἰς τὸ κέντρον,
 οἱ ἐπίλοιποι ἀποσπάσαντες τὰ ξίφη ὤρμησαν κατὰ τοῦ κέν-
 τρου, τὸ ὁποῖον ἔδειξε τόσῃν ἀνδρείαν, καὶ ἀφοσίαν, ὥστε
 ἂν ὁ ἀτρόμητος Βασίλειος Δαγκλῆς δὲν ἐφόνευε τὸν ἀρχη-
 γόν του, ἀναντιρρήτως οἱ Ὀθωμανοὶ ἔμελε νὰ ψάλλωσι τὰ
 νικητήρια· ὁ θάνατος αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπίμονος ὁρμὴ τῶν Ἑλ-
 λήνων ἔτρεψε τέλος πάντων εἰς φυγὴν τὸ κέντρον, τὸ πα-
 ράδειγμα τοῦ ὁποίου ἠκολούθησεν ἡ δεξιὰ, καὶ ἀριστερὰ
 πτέρυξ· αὕτη ἡ νίκη ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐν εἶδος
 χαρᾶς συγκερασμένης με θαυμασμόν· δὲν τὴν ἔκραζαν νί-
 κην, ἀλλὰ σωτηρίαν τῆς ζωῆς των· ἀποροῦσαν πρὸς τοῖς
 ἄλλοις βλέποντες τοὺς, ἐν τῷ στρατοπέδῳ Ὀθωμανοὺς ἀδια-
 φοροῦντας διόλου, μᾶλλον δὲ χαίροντας διὰ τὴν ἥτταν, καὶ
 ὄνειδος τῶν Τουρκαλβανῶν· πρῶτον διότι ἐχαυχῆθησαν νὰ

νικήσωσι· δεύτερον, διὰ τὴν ἀντιπάθειαν, ἥτις ἐπικράτει εἰς αὐτὰ τὰ δύο ἔθνη, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν πολλάκις, εἰς διαφόρους μάχας ὠφελήθησαν οἱ Ἕλληνες. (*) ἐν τοσούτῳ τοὺς ἐδίωξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῶν σκηνῶν· εἰς ἑκατόνταρχος ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ Περρραιβοῦ, Ἰωάννης Ψάρος τούνομα, Σουλιώτης τὴν πατρίδα, πλησιάσας εἰς τὴν Σκηνὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τζέλιου Πίτζαρη, ἐφώνησε τοὺς ἐφεξῆς λόγους·

» Σᾶς παρακαλοῦμεν, Τοῦρκοι, νὰ προσμείνετε ἀκόμη δέκα

» ἡμέρας εἰς τὸ στρατόπεδόν σας· ἂν θέλετε νὰ μάθῃ μετὰ

» τοῦτο μίαν χαροποιὰν εἶδῃσιν. » οἱ λόγοι οὗτοι γνωστοποιηθέντες ἀλληλοδιαδόχως πρὸς ὅλον τὸ στρατιωτικὸν ὑπενθύμισαν τὴν πρὸ μικροῦ εἰς Ἀμπλινην Τραγικὴν των συμφορὰν μᾶλλον, ἢ τὴν, πρὸ ὀφθαλμῶν· διὸ καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ τρίτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἀφίσαντες τὸ στρατόπεδον ἔφυγαν μὲ τρόμον, καὶ ἀταξίαν μηδενὸς διώκοντος· εἰς μάτην ἠγωνίσθησαν οἱ Πασάδες, καὶ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ νὰ τοὺς ἡσυχάσωσι μὲ ἀπειλὰς, κολακίαις, ὀποσχέσεις, καὶ δεήσεις· ὁ διασπαρεὶς φόβος ὑπερεῖχε καθ' ὅλα· ἀκούσαντες τὸ πρῶτ' οἱ Ἕλληνες τὴν ἀπροσδόκητον φυγὴν των ἔσπευσαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὅχι μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς διώξωσιν, (ἐπεὶδὴ εἶχαν φθάσῃ εἰς τὰς θερμοπύλας) ὅσον πρὸς λαφυραγωγίαν τοῦ στρατοπέδου· ἐν ᾧ εὗρον ζῶα φορτηγὰ τροφάς, ἱμάτια, καὶ ἄλλα παρόμοια.

(*) Οἱ Ἀσιανοὶ καυχῶνται νὰ ᾔναι γνήσιοι Μωαμετάνοι, τοὺς δὲ Τουρκαλβανούς νομίζουν ὡς νόθους, καὶ ἀπίστους· μετὰ τὸ νὰ ἄγνοῃ τὸ ἐν τοῦ ἄλλου τὴν διάλεκτον, ἔχοντα τὰ ἥθη, καὶ ἔθνη αὐτῶν διόλου διαφορετικά, οὔτε συναναστροφὰς μεταχειρίζονται· διὰ τοῦτο ἡ συχνή, καὶ ἐλευθερά συνομιλία τῶν Τουρκαλβανῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὰς μετ' ἀλλήλων πολυχρονίους σχέσεις, διεγείρου ἐπὶ μᾶλλον τὸ μῖσος, καὶ ἀποστροφὴν μεταξὺ τούτων τῶν δύο ἐθνῶν.

* Τοιαύτην ἔκβασιν ἔλαβεν εἰς διάστημα δύο μηνῶν ἡ Ἐκστρατεία τοῦ Δερβίζ Πασᾶ πληρεξουσίου τῆς ρούμελης· εἰς δὲ τὴν μάχην τῆς Πανάσσαρης ἐσκοτώθησαν Τοῦρκοι ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα ἐκτὸς τῶν πληγωμένων. Ἕλληνες πέντε καὶ ἑπτὰ πληγωμένοι, ἐξ ὧν οἱ δύο ἀπέθανον μεθ' ὧν συναριθμεῖται καὶ ὁ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη; (*) ἀνδρῆος χιλιάρχος Γκιόκας χορμοσίτης, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἐλύπησεν οὐκ ὀλίγον τοὺς Ἕλληνας· εἰς ταύτην τὴν μάχην δὲν ἐκινδύνευσαν πλείονες τῶν διακοσίων ἐξήκοντα Ἑλλήνων κατὰ τεσσάρων χιλιάδων Τουρκαλθανῶν Τόσκηδων.

» Αἱ διαληφθεῖσαι δύο λαμπραὶ νίκαι, καὶ ἡ φυγὴ τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν Γραβιὰν ἐμάκρυναν πάντα κίνδυνον προσωρινὸν ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἕλληνες μολαταῦτα δὲν ἀνεπαύοντο βλέποντες τὸν ἐχθρὸν στρατοπεδευμένον εἰς τὰς Θερμοπύλας· ἀποφάσισαν ὅθεν νὰ τὸν ἐξώσωσιν ἐκεῖθεν πρὶν λάβῃ ἄλλην βοήθειαν, καὶ κινήθῃ ἐκ δευτέρου κατ' αὐτῶν· ἀλλ' ἐτοιμαζόμενοι νὰ στρατεύσωσιν, εἰδοποιήθησαν ταυτοχρόνως ὅτι, τὸ ἐν Θερμοπύλαις στρατόπεδον διελύθη μὲ ἄκραν Δειποταξίαν ἐπὶ προφάσει ἐλλείψεως μισθῶν· καὶ οὕτως εἰσελθὼν εἰς τὴν Θετταλίαν ἐλεηλάτησε τάς τε Πεδεινάς, καὶ ὄρεινὰς αὐτῆς πόλεις, καὶ χωρία· ταῦτα ἀκούσας ὁ Σουλτάνος, ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ Δερβίζ Πασᾶ, οὐ μόνον τῆς τιμῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς ἐπομένως τοῦ ἐστέρησε.

Καί τοι ἐλευθερωθέντες οἱ κάτοικοι ἐκ τοιούτου δυνατοῦ ἐχθροῦ ἡσύχαζον, ἄλλοι μὲν εἰς τὰ ὄρεινὰ χωρία, ἄλλοι δὲ, εἰς τὰ ἄνδρα τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ Ἑλικῶνος, καὶ ἄλλοι εἰς

(*) Τὸν Καραϊσκάκην ἀσθενῆ ὄντα ἄφισαν μὲ δέκα στρατιώτας εἰς τὸν γὰρ τοῦ προφῆτου ἡλιοῦ κείμενον μεταξὺ Βάρηταις, καὶ Σκάλας.

ἡλιοβάτους κρημνούς, σπήλαια δάση κείμενα εἰς τὰ μεσημέρινα παράλια τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τρεφόμενοι οἱ πλείστοι μὲ ἀγριολάχανα, ἀσυνήθεις καρποὺς τῶν δένδρων, καὶ ὀστρακοδέσματα· διότι οὔτε βοὰς εἶχαν νὰ γεωργήσωσιν, οὔτ' ἐλπίδα βεβαίαν νὰ συναῇωσι τοὺς καρποὺς ἐν καιρῷ τοῦ θέρους.

Τὰ στρατεύματα ἀφοῦ ἔβαλαν τὴν ἀναγκαίαν φρουρὰν εἰς τὰς Θερμοπύλας, καὶ Ἀμπλῆανην, τὰ ἐπιλοιπα κατέβησαν εἰς τὴν Ἀμφισσαν, Κρίσσαν, καὶ Δελφούς διὰ νὰ χειμάσῃσι παρελθόντων μόλις δύο μηνῶν ἔλαβον νέας ἐντόνους διαταγὰς τῆς Διοικήσεως, (προεδρεύοντος τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτου Ὑδραίου) δι' ὧν ἐπροσκαλοῦντο νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Πελοπόννησον, καὶ συλλάβωσιν, φονεύσωσιν, ἢ διώξωσι τοὺς κυρίους. Πέτρον Μαυρομιχάλην, ἀνδρέαν Ζαήμεν, Ἀναγνώστην Δελιγιάννην, Ἀνδρέαν Λόντον, Θεόδωρον Κωλοκοτρώνην, Νικήταν Σταματελόπουλον, καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῶν ἀποκηρυχθέντας ἀντάρτας, καὶ ἀντιδιοικητὰς· ἡ Διαταγὴ αὐτὴ ἐλύπησεν αἰσθαντικώτατα τὸ στρατιωτικόν, τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ὁποίου ἐγνωμοδοτεῖ νὰ μὴν ἐκτελέσῃ ταύτην ὡς ὀλεθρίαν διὰ τὴν Πατρίδα, προλέγον ὅτι ἐξ αὐτῆς μέλλουν νὰ προκύψωσιν ἐμφύλιοι πόλεμοι, νὰ πλημμυρίσωσι πάθη δυσεξάλειπτα μεταξὺ στερεοελλαδιτῶν, καὶ Πελοποννησίων, τὸ δὲ χεῖριστον μέλλουν ἔπειτα οἱ ἐχθροὶ νὰ ἐκπεραιώσωσι τὸν σκοπὸν των πληρέστατα καὶ χωρὶς τινος κινδύνου ταῦτα φιλονεικούντων, καὶ βασανιζόντων τῶν στρατηγῶν, καὶ ἀξιώματικῶν διὰ τινὰς ἡμέρας εἰς ἐξ αὐτῶν ἐκφράσθη πρὸς τοὺς ἐπιλοίπους ὡς ἐφεξῆς.

« Ἀδελφοὶ συναγωνισταί! τὸ κίνημα, τὸ ὁποῖον μᾶς διατάττει ἡ Διοίκησις νὰ κάμωμεν διὰ Πελοπόννησον, τὸ ἐλέ-

» πω κακόν, καὶ ὀλέθριον διὰ τὴν Πατρίδα, καὶ δὲν ἐμπο-
 » ρῶ νὰ γνωρίσω καμὶν διαφοράν ἀφ' ἐνὸς ἄλλου, τὸ ὅποιον
 » Περικλῆς ὁ Ἀθηναῖος ἐπροξένησε εἰς τὸν Ἑλλάδα κατ' ἐκεί-
 » νους τοὺς χρόνους· ἐκεῖνος δαπανήσας διὰ τὴν φιλαρχίαν
 » τοῦ τὰ δημόσια στρατιωτικὰ χρήματα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοῦ
 » ἐζητοῦσαν μεταταῦτα λογαριασμὸν, γνωρίζων ὅτι, ἂν ἔδι-
 » δεν, ἔμελε νὰ χάσῃ ὄχι μόνον τὴν θέσιν, καὶ ὑπόληψίν
 » του, ἀλλ' ἔτι καὶ τὴν ζωὴν του ὡς παρὰ νόμῳ δαπανή-
 » σας τὰ χρήματα· διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον· ἄναψε τὸν
 » πόλεμον μὲ τὴν Πελοπόννησον, πόλεμον ὅστις διήρκησε
 » χρόνους εἰκοσιεπτὰ, πόλεμον, ὅστις ἔκτοτε κατήντησε τὸ
 » ἔθνος μας, μὲ τοὺς ἄλλεπαλλήλους ἐμφυλίους πολέμους,
 » καὶ διχονοίας, τὸ ἔρμαιον καὶ παίγνιον διαφόρων ἔθνων,
 » ἐσχάτως δὲ τῶν Ὀθωμανῶν· ἡ σημερινὴ ἄρα ὑπόθεσις δὲν
 » εἶναι ἡ αὐτὴ μ' ἐκείνην τοῦ Περικλέους; δὲν εἶναι λέγω, αἱ
 » Βρετανικαὶ λύραι, αἱ ὁποῖαι προξενοῦν καὶ τῶρα τὰς τα-
 » ραχὰς καὶ διχονοίας; ἄρα τὸ παράδειγμα τοῦ Περικλέους,
 » ἂν θέλωμεν τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, δὲν χρεωστούμεν
 » νὰ τὸ ἔχωμεν ὡς διδάσκαλον; ἡμεῖς ἐντοσούτῳ πρέπει νὰ
 » σεβασθῶμεν, καὶ ἐξακολουθήσωμεν τὴν διαταγὴν τῆς Λισι-
 » κήσεως, ὅχι ὅμως κατὰ γράμμα καὶ τὰ διατατόμενα·
 » διότι κινδυνεύει τότε νὰ σευσθῇ ὅλον τὸ ἔθνος μας μὲ
 » τόσῃν ἀτιμίαν, καὶ ὄνειδος, μ' ὅσῃν τιμῇ, καὶ δόξαν ὑψώ-
 » θη σήμερον· ἃς ὑπάγωμεν, ὅχι ὅμως ὡς τιμωρηταὶ, ὅχι
 » ὡς διώκται, ὅχι ὡς ἄρπαγες τῶν ὁμογενῶν μας, ἀλλ' ὡς
 » συμβιβασταὶ, ἀλλ' ὡς ἄσυλα τῶν διωκομένων· καὶ τέλος,
 » ὡς συναδελφροί.

» Ἀφ' ὅλας τὰς ὁποίας ἐκερδίσαμεν νίκας ἕως τῆς σή-
 » μερον κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἡ ἐνδοξοτέρα, ἡ ἀθάνατος, καὶ

» ἡ σωτήριος διὰ τὸ ἔθνος μας εἶναι, τὸ νὰ καταπαύσωμεν
 » αὐτὴν τὴν κατηραμένην, καὶ ὀλέθριον διχόνοιαν δίδοντες
 » νὰ καταλάβωσιν οἱ τοιοῦτοι ταραχοποιοὶ ὅτι, ἂν καὶ ἐκ
 » δευτέρου πράξωσι τὰ παρόμοια, τὰ ὅπλα, ὡς ὑπερασπίζοντα
 » πάντοτε τὸ κοινὸν συμφέρον, θέλουσιν ὑποχρεωθῇ ἔπειτα
 » νὰ τοὺς παιδεύσωσιν αὐστηρῶς, καὶ νομίμως. »

Συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὰς διανοίας τῶν στρατηγῶν,
 καὶ ἀξιωματικῶν αὕτη ἡ παραίνεσις· ἀποφάσισαν κοινῶς νὰ
 τὴν διατηρήσωσι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν· καταβάντες λοιπὸν
 εἰς τὸν χρισσαῖον κόλπον ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖα, ἐν οἷς
 πλεύσαντες τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ἀπέβησαν ἀντικρυς εἰς
 Βοστίτζαν· καὶ κεῖθεν δι' ἡμερῶν δύο ἀνέβησαν εἰς τὰ καλά-
 βρυτα, ὅπου ἀνέμενον ἡμέρα παρ' ἡμέραν τὸν Ἰωάννην Κω-
 λέτην διωρισθέντα παρὰ τῆς Διοικήσεως πληρεξούσιον τῶν
 ὀπλων, καὶ δι' αὐτῶν διώκτην τῶν ἀποκηρυχθέντων ἀντι-
 διοικητῶν· πρὸ τῆς ἀφίξεως τούτου ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν
 Καραϊσκάκην, καὶ Τταβέλλαν ὁ ὕπλαρχηγὸς Κωνταντίνος
 Πετιμεζῆς Πελοποννήσιος· οὗτος τρέφων παλαιὸν μῖσος κατὰ
 τοῦ Ἀνδρέα Ζαήμη ἐξέμεσε κατ' αὐτοῦ διαφόρους συκοφαν-
 τίας, διὰ νὰ ἐρεθίσῃ εἰς ὀργὴν καὶ ἐκδίκησιν τοὺς ἀκροατὰς
 ἐβεβαίωσεν ὅτι, ὅλοι οἱ θησαυροὶ, καὶ πολῦτιμοι λίθοι τῶν
 Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Καλαβρυτινῶν Ἀρχόντων διατηροῦν-
 ται εἰς τὴν Κερπινὴν, (*) καὶ μάλιστα εἰς τὸν Πῦργον τοῦ
 Ζαήμη· ὁ Καραϊσκάκης, καὶ Τζαβέλλας λησμονήσαντες τὴν,
 μετὰ τῶν συναγωνιστῶν τῶν ἀπόφασιν, ἐπέκριναν (μὲ τὸ
 πρόσχημα τῆς διαταγῆς τῆς Κυβερνήσεως) νὰ λεηλατίσωσι

(*) Χωρίον μίαν ὄραν ἀπέχον τῶν Καλαβρύτων, καίμενον εἰς θέσιν ὑψηλὴν καὶ ὑμεινίην.

τὴν Κερπίνην ἐπὶ προφάσει ὅτι, κινουῦνται κατὰ τοῦ Ζαήμη, καὶ Λόντου ὄντων ἀμφοτέρων εἰς τὸν Πύργον τῆς Κερπινῆς· ἐπιθυμοῦντες καὶ ἄλλους συμμετόχους τῆς παρεκβάσεώς των, ἐσυμβούλευσαν τὸν μνησθέντα Πετιμεζᾶν ἀπελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δράκου, Δαγκλῆ, Ζέρβα, καὶ Πεῤῥαίβοῦ νὰ ἐραθίσῃ καὶ αὐτοὺς κατὰ τοῦ Ζαήμη, καὶ Λόντου· ἐνήργησε τὴν συμβουλὴν ὁ ἀποσταλεὶς, ἀλλ' οἱ διαλληφθέντες συμφώνως μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν, γινόντες τοὺς ὀλεθρίους σκοπούς του, τὸν ἀπέβαλαν περίλυπον· ἐν τοσοῦτῳ οἱ πρῶτοι ἐκτέλεσαν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Πετιμεζᾶ ληλατήσαντες τὸ χωρίον μὲ τὸν πλέον σκληρὸν τρόπον.

Ἐν τῷ μεταξύ ἔφθασε καὶ ὁ πληρεξούσιος εἰς τὰ Καλά-βρυτα, οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἀφοῦ τὸν ἐδέχθησαν μὲ τὴν ἀνήκουσαν ὑπακοήν, τὸν ἐβεβαίωσαν ταυτοχρόνως ὅτι, μὲ ἄκραν των δυσἀρέσκειαν θεωροῦσι τὰ τοιαῦτα κινήματα τῆς Διοικήσεως ὡς αἷτια πολλῶν διχονοιῶν, καὶ συμφορῶν διὰ τὸ ἔθνος· ὁ πληρεξούσιος ἐν ᾧ εὐηρεστήθη διὰ τὰ πατριωτικὰ φρονήματα τῶν στρατηγῶν, ἐπολιτεύθη τοὺς ἀποκηρυχθέντας μὲ τὸν πλέον φιλόανθρωπον, καὶ ἐπεικῆν τρόπον συμβουλευῶν μάλιστα, καὶ νοθετῶν αὐτοὺς, ἢ παιδεύων, καὶ κολάζων διὰ τὰ ἁμαρτήματα· ἂν ἐπράχθησαν τινὲς καταχρήσεις (ἐκ τὸς ἐκείνων τοῦ Γκοῦρα) παρὰ τῶν Χερσοελλαδιτῶν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, κατὰ τοῦτο κατηγοροῦνται μᾶλλον οἱ δεῦτεροι· διότι ἔχοντες μεταξύ των ἀντιπαθείας ἐρέθιζαν τοὺς πολεμικοὺς εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν παθῶν των· ἡ πηγὴ τῶν τοιούτων προέκυψεν ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς διὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ δοξομανίαν, τὰ ὅποια εἶναι πανταχοῦ τῆς διχονοίας τὰ σπέρματα, καὶ τῶν λαῶν τὰ δυστυχήματα.

Ἄς μοι συγχωρηθῇ νὰ εἶπω ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ προμνησ-

θέντος Γκοῦρα· διότι ὁ ἱστορικός τῶν Ἀθηνῶν Δ. Σουρμελῆς, ἢ ἀγνοῶν, ἢ σιωπῶν τὴν ἀλήθειαν τῶν πρακτικῶν του, τὸν ὑψώνει μὲ τοὺς ἐφεξῆς λόγους « Τὸ ἔθνος (λέγει) χρεοστεῖ » πολὺ εἰς τὸν ἀείμνηστον Γκοῦραν διὰ τὴν παῦσιν τοῦ ἐμ-
 » φυλίου πολέμου· ὅτι ἂν αὐτὸς δὲν ᾔθελε περάσῃ εἰς Πε-
 » λοπόννησον, τὸ κακὸν ᾔθελε κορυφωθῇ, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐκινδύ-
 » νευε τὴν ὑπαρξίν της (Ἱστορ. Ἀθην. Βιβ. Α. Κεφ. Ζ'. σιχ. 5.)

Οἱ τοιοῦτοι ἔπαινοι ἦσαν διόλου ἀνάρμοστοι εἰς τὸν Γκοῦ-
 ραν· ἔπρεπε δὲ νὰ τοὺς εἴπῃ ὁ ἱστορικός εἰς τὰ, ἀπὸ Ἀμφισ-
 σαν εἰς Πελοπόννησον εἰσελθόντα σώματα, τὰ ὅποια ἦσαν
 τῷ ὄντι ἡ μόνη ἀσφάλεια, ἡ ἐλπίς τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ κατά-
 παυσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, καθὼς ἡ πεῖρα τὸ ἐδείξε προ-
 φανεστάτα· ὁ Γκοῦρας εἰσῆλθεν εἰς Πελοπόννησον μὲ τὸ πῦρ,
 ἀρπαγὴν, καὶ κολαστήρια· ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων ἤρ-
 πασε διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Νοταρέων εἰς
 Τρίκκαλα· τὸν σεβάσμιον, καὶ φιλόμουσον Ἀρχιερέα Πα-
 λαιῶν Πατρῶν κύριον Γερμανὸν ἀναιδῶς, καὶ ἀπανθρώπως
 πεζόν, καὶ ἀνυπόδητον ἔσυρεν ἀπὸ τὰ Καπελοχώρια μέχρι
 τῆς Ἡλίδος· τὸν υἱὸν τοῦ Συσίνῃ κύριον Χρύσανθον ἐφυλάκι-
 σεν ἐν τόπῳ δυσώδει ζητῶν χρήματα παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ δύ-
 ναμιν· τοῦτον ὁ Γ. Δράκος ἔσωσεν ἐκ τῶν χειρῶν του διὰ
 τῆς βίας· τὰς δὲ καταχρήσεις τῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του,
 αἰσχροὺν ἐστὶ καὶ λέγειν.

Ἀλλαχοῦ πάλιν, Σελίδ. 114: λέγει· « Δυσαρεστημένος
 » ἀπὸ τὴν ἀταξίαν τοῦ στρατιωτικοῦ, ἀπέθειεν τῶν, ὑπὸ
 » τὴν ὁδηγίαν του ἐπλαρχηγῶν, καὶ μάλιστα τῶν Σουλιωτῶν,
 » οὔτινες δὲν καταδέχοντο νὰ γνωρίζωσιν ἀρχηγὸν τὸν Γκοῦ-
 » ραν· καὶ ἀγανακτῶν ἐπὶ τούτοις σφοδρῶς, δὲν ᾔθελε πλέον
 » νὰ ᾔναι ἀρχηγὸς τοῦ στρατοπέδου, »

Κ' ἐδὼν ὁ ἱστορικός μας ἠπατήθη γράφων ὅσα ὁ μακαρίτης Γκοῦρας ἐκοινολόγει πρὸς δικαιολόγησίν του, καὶ ὅχι τὴν μαύρην ἀλήθειαν, ἥτις εἶναι ἡ ἐφεξῆς.

Ἐν ᾧ τὰ στρατεύματα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος διέκειντο εἰς Ἀρκαδίαν ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ Κωλέττη, οἱ στρατηγοὶ, καὶ ἀξιωματικοὶ σχεδὸν ὅλοι ἀνεφέρθησαν ἐκ συμφώνου πρὸς τὴν Διοίκησιν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἀποστείλαντες τὴν ἀναφοράν των διὰ τῶν στρατηγῶν Δήμου Σκαλτζᾶ, καὶ Ἰωάννου Γκοῦρα, παραγγεῖλαντες αὐτοῖς καὶ προφορικῶς ὅτι, νὰ σταθῶσιν ἐπίμονοι εἰς τὸ νὰ ἐξωσθῇ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπὸ τὴν θέσιν του, ταραχοποιὸς, καὶ κοινοβλαβὴς ὢν· ἡ Διοίκησις (ἀγνοῶ τὰ μέσα) κατέπεισε τοὺς ἀποσταλέντας νὰ μὴ κινηθῶσι κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου· περίστασιν τοιαύτην ἐντυχὼν ὁ Γκοῦρας ζητεῖ ἐπιμόνως παρ' αὐτῆς τὴν ἀρχηγίαν, καὶ μισθοὺς ἐξ χιλιάδων στρατιωτῶν, διὰ τῶν ὁποίων ὑπόσχεται νὰ φυλάξῃ ἀνεπηρέαστον ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς τῶν Ὀθωμανῶν· πατριώτης τις ἀκούσας τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐκφράσθη πρὸς αὐτὸν τ' ἀκόλουθα· « Διατὶ στρατηγὲ Γκοῦρα, ὑπόσχεσαι τὰ » ὅποια δὲν δύνασαι νὰ ἐκτελέσῃς; διατὶ φιλαργυρία σκοτι- » ζόμενος ρίπτεις εἰς μέγαν κίνδυνον τοὺς πολυπαθεῖς κα- » τοίκους τῆς Α. Ἑλλάδος, καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ ἔθνος; ὅ,τι » κάμω (ἀπεκρίθη) θέλω δόσει λόγον εἰς τὴν Διοίκησιν· » ἀπο- » λαύσας λοιπὸν τὸ ποθοῦμενον ἐξῆλθεν εἰς τὴν Α. Ἑλλάδα, συνάπτει μάχην ἐν τῇ Πεντῶρῃ (πέντε ὄρνθα) μὲ τετρακοσίους Ἕλληνας ὁδηγουμένους παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Νάκου Πανουριᾶ ἐναντίον δισχιλίων πεζῶν, καὶ διακοσίων ἵππέων, νικᾶται ἀπολέσας ἑκατὸν ἐβδομήκοντα πάντε ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, ἀλοῦνται, αἰχμαλωτίζονται, καὶ θυσιάζονται ἐλεεινῶς τῇ

αὐτῇ ἡμέρᾳ μέγα μέρος τῶν κατοίκων Ἀμφίσσης καταφεύγει ὁ Γκοῦρας μετὰ τὸ ἐπίλοιπον τῶν στρατιωτῶν διὰ τὰς Ἀθίνας· καθ' ὁδὸν ἐπὶ τῷ ἐπιπέδῳ τῆς Μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκᾶ συναπαντᾶται μετὰ τὰ ἐκ Πελοποννήσου ἐξεληθόντα σώματα, τὰ ὅποια τὸν ὑποχρεοῦσι νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ νέου μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀμφίσσαν· τὰ συμβάντα τῆς πενταμηνιαίας πολιορκίας πληροφορεῖται ἐπομένως ὁ ἀναγνώστης· ἀδίκως ἄθεν παραπονεῖται ὁ Γκοῦρας κατὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν ὡς ἀπειθούντων πρὸς αὐτόν, καὶ μάλιστα τῶν Σουλιωτῶν· διότι οὐτ' ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐδιωρίσθη, οὐτ' ἡ Διοίκησις ἤθελε φαντασθῇ νὰ τὸν βάλῃ ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχηγῶν ἀνδρειοτέρων, ἀρχαιοτέρων, καὶ σημαντικατέρων, παρὰ τὸν μακαρίτην Γκοῦραν.

Εἶναι πασίγνωστον ὅτι, ὁ Γκοῦρας ἔχαιρεν ὑπόληψιν ἀρίστου στρατιώτου, σχετικοῦ, συμπαθητικοῦ, καὶ βραχυλόγου· ἀλλ' ἡ ἄκρα του φιλαργυρία ἐσβαινεν ἐκ τῆς καρδίας του πᾶσαν συναίσθησιν τιμῆς· ἡ πρὸς τὴν Διοίκησιν ἐσθότης πρόθυμος εὐπειθείᾱ του δὲν ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλο, παρὰ νὰ τὴν μεταχειρίζηται ὄργανον τῆς πλεονεξίας του· ἔγραφεν ὅσα ἦσαν φίλα πρὸς αὐτὴν, καὶ ὅσα ἡ περίστασις, καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον δὲν ἐσυγχώρει τοὺς συναγωνιστάς του νὰ συμφωνήσουν μετὰ φρόνηματά του· στρατιώτας τιμίους, καὶ ἐκλεκτοὺς ὀλίγους εἶχεν, οἱ πλείονες ἦσαν ἄνθρωποι, καὶ ἐπομένως καταχρηστικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Μάχη τῆς Πεντῶρης. (πέντε ὄρνια).

Οὕτως ἐχόντων τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς διήγε μέχρι τοῦδε ἡσέ-

χως· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ὠφεληθέντες ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν διχό-
 νοιαν ἀποφάσισαν νὰ στρατεύσωσι κατὰ τῆς Φωκίδος ἐκ μέ-
 ρους τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ Αἰτωλίας· ἡ Διοίκησις δὲν ἔδωκε
 φαίνεται κατ' ἀρχὰς τόσην πίστιν εἰς ταύτην τὴν εἰδησιν
 οὖσαν ἔτι ἀδέσποτον· ὁ στρατηγὸς Γκοῦρας ἀφοῦ ὑπεσχέθη
 εἰς τὴν Διοίκησιν ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ φυλάξῃ τὴν Ἀν. Ἑλ-
 λάδα μὲ ἐξ χιλιάδας τοπικὸν στράτευμα ἀπὸ πάσης ἐπιδρο-
 μῆς τῶν Ὀθωμανῶν, ἔλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τὸ πρόβλημά του,
 ὡς προεῖρηται· διότι οἱ Διοικοῦντες ἦσαν ἀπειροπόλεμοι, καὶ
 ἀσκεπτότεροι τοῦ Γκοῦρα· ἐν τοσούτῳ ἡ Ἐκστρατεία τῶν ἐχ-
 θρῶν ἐβεβαιώθη, ὁ Γκοῦρας, Πανουριᾶς, καὶ Σκαλτζοδῆμος
 διέβησαν προλαβόντως εἰς Ἀμφισσαν, ὅπου πληροφορηθέν-
 τες τὴν ἐκστρατείαν, καὶ ἐξελθόντες τῆς Πύλεως προκατέλα-
 βαν τὸ κατὰ Μεσημβρίαν, καὶ τριῶν ὥρῶν ἀπέχον χωρίον,
 Πέντε ὄρνιζα, ἐξ οὗ ἔμελε νὰ διαβῶσιν οἱ ἐχθροὶ· καὶ ὁ μὲν
 Νάκος Πανουριᾶς ὠχυρώθη ἐπὶ τινος λόφου πλησίον ὄντος
 τοῦ χωρίου μὲ τετρακοσίους στρατιώτας, ὁ Γκοῦρας, καὶ
 Σκαλτζοδῆμος μ' ἄλλους διακοσίους, κατὰ τ' ἀνωφερῆ πλάγῃ
 τοῦ βουνοῦ πυροβολοῦν βολῆς ἀπέχοντα· ἔφθασε τέλος πάν-
 των καὶ ὁ ἐχθρὸς μὲ δισχιλίους πεζοὺς, καὶ ἑκατὸν πεντή-
 κοντα ἵππεῖς· τούτους πρὶν πλησιάζουσιν ἐπυροβολίσαν οἱ
 Ἕλληνες μακρόθεν, μετὰ δὲ τὸν πυροβολισμὸν ἰδόντες τὸν
 ἐχθρὸν ὀρμήσαντα κατ' αὐτῶν, ἀφίσαντες τὸ ὀχύρωμα, τὸ
 μόνον σωτήριο, καὶ νικηφόρον, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τότε
 οἱ Τούρκοι ἐπέδραμον ἀφόβως κατ' αὐτῶν φονεύοντες τοὺς
 τυχόντας· ἡ τραγικὴ αὕτη σκηνὴ διήρκεσε μίαν σχεδὸν ὥραν,
 καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ἑκατὸν ἐβδομήκοντα πέντε Ἕλληνες,
 ἑκτὸς τῶν πληγωμένων· ὁ Γκοῦρας μὲ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν
 του ἀναβάντες εἰς τὸ βουνὸν ἀπέφυγαν τὸν κίνδυνον, ὁ Σκαλ-

τζοδῆμος παχὺς ὢν, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀναβῇ ἐκρύβῃ ὑπὸ τοὺς πεπυκνωμένους κλάδους ἐνὸς σκίνου· φθάσαντες καὶ οἱ ἐπίλοιποι Τοῦρκοι, τρεῖς χιλιάδες πεζοὶ, καὶ τριακόσιοι ἵππεῖς ὄντες ἅπαντες διευθύνθησαν διὰ τὴν Ἄμφισσαν· οἱ κάτοικοι ἀγνοοῦντες διόλου τὰ γεγονότα, βλέποντές τους καταβαίνοντας ἡσύχως ἐνόμιζαν Ἕλληνας· εἷς ἐκ τῶν ἀποφυγόντων τὸν κίνδυνον Ἕλληνας τὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πόλεως ἔκραζε μεγαλοφώνως· « Τοῦρκοι, Τοῦρκοι, φύγετε, φύγετε· » τότε οἱ δυσυχεῖς κάτοικοι ἔφευγον ἔντρομοι, καὶ μεμωνομένοι· διότι οἱ μὲν ἄνδρες ἀφίνοντες τὰ ἐργαστήριά των ἀνοικτὰ, ἢ τὰ ἐργόχειρα ἀτελῆ κατέφευγον ἄλλοι εἰς τὰ πλάγια, ἄλλοι εἰς τὰς κοιλάδας, καὶ ἄλλοι εἰς τὰ πεδία μὴ φροντίζοντες διόλου γυναικῶν, τέκνων, καὶ συγγενῶν· αἱ γυναῖκες ἐξερχόμεναι τῶν οἰκιῶν, ρίπτουσαι κατὰ γῆς τὰ ἐργόχειρά των, λησμονοῦσαι τὰ φίλτατα τέκνα των, καὶ ἐρασμίους συζύγους ἐπλανῶντο ἔνθεν κακεῖσε· ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἀπατηθέντες περιεφέροντο εἰς τὸ πεδίον ὄντες μακρὰν τῶν βουνῶν ἐσυλλαμβάνοντο ζῶντες ἐκ τοῦ ἵππικου, ἐξ ὧν, οἱ ἄνδρες, γέροντες, γραῖαι, ἐφονεύοντο ἀνιλεῶς, αἱ δὲ νέαι, κόραι, καὶ παιδία ἠχμαλωτίζοντο· ἐκ τῶν προκαταλαβόντων τὰ παρὰ τὴν πόλιν ἀναφορικὰ πλάγια, καὶ κοιλάδας ἐσώθησαν οἱ πλείότεροι μὴ δυναμένου τοῦ ἵππικου νὰ τοὺς βλάβῃ διὰ τὸ δύσβατον, καὶ πετρῶδες τοῦ τόπου· τὸ πεζὸν μακρὰν ὄν, καὶ ἐπιθυμίαν ἔχον λαφύρων εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· μολαταῦτα καὶ ἡ πόλις ἀλωθεῖσα ἐλαφυραγωγῆθη, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα κατοίκους ἄνδρας ἐθυσιάσθησαν, καὶ τριακόσια σχεδὸν γυναικόπαιδα ἠχμαλωτίσθησαν.

Οἱ στρατηγοὶ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Ἄμφισσαν, ἐζήτησαν δι' ἐντόνου ἀναφρῆ

ρᾶς τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Διοικήσεως νὰ ἐξέλθωσι τῆς Πελοποννήσου, καὶ ματαιώσωσι τοὺς σκοπούς του, ἀλλ' αὕτη ἐνασχολουμένη ἀκόμη εἰς τὰς ἐσωτερικὰς τῆς διχονοίας, δὲν ἔδωκεν ἀκρόασιν, καὶ διαταγὴν ἔγκαιρον· διότι ἐν ᾧ τὰ στρατεύματα εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Βοστίτζαν, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπυρπώλουν καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸ ἄντικρυς χωρίον, Βιτρυνίτζαν, τὴν δ' ἐπιούσαν ἔψαλαν τὰ νικητήρια τῆς Πεντώρης· ἂν εὐρίσκωντο κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πλοῖα εἰς Βοστίτζαν νὰ μετακομίσωσιν ἄντικρυς τὰ στρατεύματα, οὐ μόνον ἡ Ἀμφίσσα ἦν ἐκτὸς κινδύνου, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐχθρὸς ἔμελε νὰ δοκιμάσῃ σημαντικὴν ζημίαν· διότι ἡ Ἑλληνικὴ δύναμις ἐν ᾧ ἐξισούτο μ' ἐκείνην τοῦ ἐχθροῦ, ὑπερεῖχε πολλῶν μᾶλλον κατὰ τὴν ἀνδρείαν, καὶ φιλοτιμίαν· ἡ ἔλλειψις λοιπὸν τῶν πλοίων τοὺς ὑποχρέωσε ν' ἀπέλθωσι διὰ τῶν Κορινθιακῶν παραλίων εἰς τὸ Λουτράκι, ὅπου ἐπιβάντες εἰς τὰ πλοῖα διέβησαν εἰς τὰ ἄντικρυς παράλια τοῦ Ἑλικῶνος· ἐκεῖ συσσωματωθέντες εἰς τὸ χωρίον, Χόσια, ἐπορεύθησαν αὐθημερὸν εἰς τὴν Μογὴν τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, τῇ πρώτῃ ὁδοιπορήσαντες ἐστρατοπέδευσαν μετὰ δύο ὥρας εἰς τὸ Δίστομον· καθ' ὅλην ταύτην τὴν ὁδοιπορίαν ἐπαρουσιάσθησαν ἐξεληθόντες ἀπὸ τὰ δάση, σπήλαια, κοιλάδας ἄνδρες τε, καὶ γυναικόπεδα γυμνοὶ, καὶ λιμοκτονοῦντες, τοὺς ὁποίους ἐπαρηγόρησαν, ἀσφαλίσαντες τὴν ὑπαρξίντων μὲ τὸν ἰδιὸν των κίνδυνον.

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν ἄλωσιν, καὶ αἰχμαλωσίαν τῆς Ἀμφίσσης, νομίζοντες διατρίβοντα ἔτι τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα εἰς Πελοπόννησον, λυσσῶντες ἐκ τοῦ ἐτέρου διὰ αἰχμαλώτους, καὶ λάφυρα, ἀνέβησαν εἰς τὴν Κεσφίναν· κειμένην ἄντικρυς τοῦ Παρνασσοῦ κατὰ μεσημβρίαν, εὐρόντες αὐτὴν ἔρημον, τὴν κατέκαυσαν, καὶ κείθεν διευθύνθησαν διὰ τὸ Δίστομον

τὸ ἀπροσδόκητον ἀπάντημα τῶν Τούρκων, καὶ τὸ ἀνέτοιμον τῶν Ἑλλήνων, ἐπροξένησαν ἀμφοτέροις ἀπορίαν, καὶ θαυμασμόν· ἐθεώρει δ' εἰς τὸν ἕτερον στρατὸν ἀσκαρδαμυκτὶ χωρὶς νὰ δώσῃ τί σημεῖον μάχης, ἢ προφέρῃ λόγον· τοῦτο διήρκεσεν ὑπὲρ τὰ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας· ὁ Καραϊσκάκης ἰστάμενος ἐπίτινος λόφου τοῦ Διστόμου, ἄρχισε νὰ κράζῃ τοὺς Τούρκους διὰ νὰ πλησιάσωσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας· γνόντες οἱ ἱππεῖς τὸ νέον στράτευμα διέταξαν ἀμέσως τὸ πεζὸν νὰ μὴ προχωρήσῃ, ἀλλὰ νὰ προκαταλάβῃ θέσιν ἰσχυρὰν ἐωσοῦ ἴδωσι τὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων· τοῦτο ἰδὼν ὁ Καραϊσκάκης ἐφώναξε πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἐξῆς· « Ἕλληνες ἀδελφοί· ἐπάνω τους, ἐπάνω τους· ζωντανούς, ζωντανούς· εἶναι » δειλοὶ, καὶ ἀνάξιοι, διότι μόλις μᾶς εἶδαν, καὶ ἐτρόμαξαν. » ταῦτα εἰπὼν, καὶ ἀποσπάσας τὸ ξίφος ὤρμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τὸ παρὰδειγμά του μιμηθέντες ἅπαντες ἐκινήθησαν μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον, καὶ ἀνδρείαν· ἐδοκίμασαν οἱ Τούρκοι ὧς ἀναχαιτίσωσι τὴν ὁρμὴν των μὲ τὸν ἀδιάκοπον πυροβολισμόν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν· ὁ σκοπὸς τῶν Ἑλλήνων βαλὼν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν καταφρόνησιν παντὸς κινδύνου ἐπεθύμει τὴν νίκην, ἄλλως δὲν ἤθελε ποτὲ προχωρήσωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα, οὐτ' ἢ ὀφρῦς αὐτῶν ἐταπεινοῦτο· τραπέντες μετ' ὀλίγην ἀνθίσασιν εἰς φυγὴν ἔτρεχαν δρομαίως καὶ ἀτάκτως διὰ τὴν Κεσφίναν, οἱ Ἕλληνες ἐδίωκον αὐτοὺς κατόπιν πυροβολοῦντες, ἀνεπαύθησαν δὲ τὴν νύκτα εἰς τὴν Κεσφίναν, οἱ Τούρκοι δύο χιλιάδες ὄντες ἐπέστρεψαν ἑντρομοὶ εἰς τὴν Ἀμφισσαν φονευθέντες ἐπτὰ διωκόμενοι· Ἕλληνες δ' ἐπληρώθησαν δύο ἀκινδύνως.

Μεθ' ἡμέρας δύο ἐστράτευσαν διὰ τὴν Ἀράχοβαν, τὴν ἐπιούσαν διὰ τὸν προφήτην Ἡλίαν, καὶ μετόχιον αὐτοῦ,

καίμενα ἀμφοῖτερα ἀντικρυς τῆς Ἀμφίσσης κατ' ἀνατολὰς ἐφ' ὑψηλῶν θέσεων, καὶ ἀπέχοντα μιᾶς ἡμυσι ὥρας· τὸ τολμηρὸν τοῦτο πλησίασμα τῶν Ἑλλήνων ἐφόβισε τοὺς Τούρκους εἰς βαθμὸν, ὥστε νὰ ζητήσωσι καὶ ἄλλην δύναμιν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, ἣτις ἐλθοῦσα κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας, Νευρόπολιν, Γαβριάν, Ἀμπλιανην, Σκάλαν Ἀμφίσσης, καὶ τὴν Κρίσαν, ὅπως δι' αὐτῶν λαμβάνωσιν εὐκόλως τὰς τροφάς, καὶ πελεμοφόδια ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν· ὁ ἀριθμὸς τῶν Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων ἀνέβη εἰς ὀκτὼ σχεδὸν χιλιάδας πεζοὺς, καὶ ἑξακυσίους ἵππεῖς· τῶν δὲ Ἑλλήνων μετὰ τῶν νεοελθόντων ὀπλαρχηγῶν Νικολάου Κριζώτου, καὶ Βάσου Μαυροβουνιώτου, μόλις ὁ ἡμυσι, ἀνδρῶν ἱκανῶν νὰ παραταχθῶσιν εἰς μάχην· διὰ δύο ὀλοκλήρους μῆνας, ἐκτὸς τινῶν ἀκροβολισμῶν, δὲν ἐτόλμησαν οἱ Τούρκοι νὰ κινηθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, μολονότι πολλάκις αὐτοὶ τοὺς ἐφόνευσον διὰ λόχων, καὶ λάφυρα διάφορα ἐκαρποῦντο ἐξ αὐτῶν· ὁ Καραϊσκάκης, καὶ Κίτζος Τζαβέλλας μὲ κοινὴν γνώμην ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τὸ στρατόπεδον διέβησαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἐπὶ σκοπῷ νὰ χρησιμεύσωσι διὰ τὸ πολιορκούμενον Μεσολόγγιον, ἐξ ὧν ὁ δεύτερος εἰσῆλθεν εἰς ἐπικουρίαν τῶν πολιορκουμένων μείνας μέχρι τῆς ἀλώσεως, σωθεῖς δὲ ἐπὶ τῆς ἐξόδου μαχόμενος μεθ' ἡμέρας τινὰς ἔπραξαν τὸ ἴδιον καὶ οἱ διαληφθέντες ὀπλαρχηγοὶ Γριζώτης, καὶ Μαυροβουνιώτης ἀπελθόντες εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ Ἐλευσίνα πρὸς φύλαξιν αὐτῶν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν, εἰς Εὐβοίαν Ὀθωμανῶν, ἔμειναν εἰς τὸ στρατόπεδον Ἀμφίσσης οἱ ἐξῆς στρατηγοί, Κῶστας Μπότζαρης, Γεώργιος Δράκος, Γιώτης Δαγκλῆς, Διαμάντης Ζέρβας, Ἰωάννης Γκοῦρας, καὶ Χριστοφόρος Περραιβὸς μετὰ τῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν ἀξιωματικῶν, καὶ

στρατιωτῶν σύμποσούντων ἀπάντων χιλίων πεντακοσίων· οὗτοι ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς ἐφεξῆς τρεῖς θέσεις· εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, εἰς τὸ, κατὰ βόρειον ὑπερκείμενον βουνόν· καὶ εἰς τὸ μετόχιον, ἀπέχον τῆς Μονῆς μιᾶς σχεδὸν ὥρας· καὶ εἰς μὲν τὴν Μονὴν ὁ Ἰωάννης Γκοῦρας μὲ ἐξακοσίους στρατιώτας, εἰς δὲ τὸ μετόχιον, καὶ ἐπάνωθεν τῆς Μονῆς οἱ ἐπίλοιποι.

ΚΕΦΑΛΙΟΝ Ζ΄.

*Μάχη τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὑπερκειμένου Βουνοῦ
καὶ Μετοχίου Ἀμφίσσης.*

Πληροφορηθέντες οἱ Τούρκοι ἔκ τινος φυγάδος ὁμοθρήσκου αὐτῶν ὅτι, τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον οὐ μόνον ἡλαττώθη, ἀλλὰ καὶ δεινῶς πάσχει ἀπὸ τὴν πείναν, ἀποφάσισαν νὰ κινηθῶσι κατ' αὐτοῦ ἐξαίφνης, καὶ ὅλαις δυνάμεσι· τὸ πρᾶγμα συνέβη τόσον τυχερὸν διὰ τοὺς Τούρκους, ὅσον δυστυχὲς διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὥστ' ἐπρομήνυε σημαντικὴν φθορὰν εἰς τοὺς δευτέρους, ἂν οἱ πρῶτοι ἦσαν ὀλίγον σκεπτικότεροι, καὶ τολμηρότεροι εἰς τὴν ἀπόφασίν των· ὄντες ὅθεν πρὸ τριῶν ἡμερῶν στερημένοι ἄρτου, ἐδιάσθησαν νὰ ὑπάγωσι τὴν ἀκόλουθον νύκτα εἰς τὸ πλησίον τοῦ μετοχίου, καὶ κατὰ βορρὰν κείμενον χωρίον, Κολοβάταις, νὰ συνάξωσι σαφύλια ἐκ τῶν ἀμπέλων (καίτοι ἁώρων ὄντων) καὶ δι' αὐτῶν κορέσωσι τὰς πεινασμένας κοιλίας των· ἡ συμφωνία ἔγεινε νὰ ἀπέλθωσιν οἱ ἐφεξῆς· Κῶστας Μπότζαρης, Γεώργιος Δράκος, καὶ Διαμάντης Ζέρβας μὲ τετρακοσίους στρατιώτας, οἱ δὲ, Γιώτης

Λαγκλῆς, Τοῦσας Ζέρθας, καὶ Χρ. Πεῤῥαιβὸς ἔμειναν εἰς φύ-
 λαξιν τῶν ὀχυρωμάτων· ἡ πεῖνα ἐβίασε καὶ ἄλλους πολλοὺς
 νὰ μὴ συλλογισθῶσι τὸν κίνδυνον τῶν ὀχυρωμάτων, ἀλλὰ
 νὰ σπεύσωσιν εἰς συλλογὴν σταφυλίων εἰς τρόπον ὅτι μόλις
 ἔμειναν εἰς τὸ στρατόπεδον ἑκατὸν πεντήκοντα στρατιῶται
 μετὰ τῶν τριῶν στρατηγῶν· κατὰ περίστασιν, ἐν ἐκείνῃ τῇ
 νυκτὶ ἐστράτευσαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων διαιρε-
 θέντες εἰς τρία σώματα· τὸ μὲν ἐκ τεσσάρων χιλιάδων συγ-
 κείμενον Τουρκαλθανῶν διευθύνθη διὰ τοῦ πεδίου εἰς τὸν
 Προφήτην Ἡλίαν, τὸ ἐκ χιλίων εἰς τὰ ὑπερκείμενα τῆς Μο-
 νῆς ὀχυρώματα, τὸ, ἐκ τριῶν, εἰς τὸ Μετόχιον· τὰ δύο πρῶτα
 σώματα πλησιάσαντα εἰς τὴν Μονὴν πρὸ τριῶν ὥρῶν τῆς
 ἡμέρας πυροβολοῦ βολῆς διάστημα ἐκρύβησαν εἰς τὰς πέριξ
 διαφόρους κοιλάδας, θάμνους, καὶ πέτρας, σκοπὸν ἔχοντα
 νὰ ὀρμήσωσι πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου· τὸ τρίτον τῶν
 Τουρκομακεδόνων, ὀδηγούμενον παρὰ τοῦ Σούλτζε Κόρτζα,
 τὸ αὐτὸ πράξαν εἰς τὸ μετόχιον, ἐκρύβη εἰς τινα ἐπιμήκη,
 καὶ Δασώδη κοιλάδα· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἔπεμψε πεντακοσίους
 στρατιώτας εἰς τὰς ἀμπέλους τῶν Κολοβάτων, διὰ νὰ λά-
 θωσι καὶ αὐτοὶ σταφύλια, ὥς καὶ οἱ Ἕλληνες· ἐδῶ γεννᾶται
 τὸ πρῶτ' ἀπροσδόκητος συμπλοκὴ μετὰ τῶν Τοῦρκων, καὶ Ἑλ-
 λήνων· πίπτουσι μὲ θυμὸν κατὰ τοῦ Δράκου τυχόντος περι-
 στατικῶς πρὸς τὸ μέρος των· ἀντίσταται οὗτος ἀνδρείως φο-
 νεύσας ἐξ αὐτῶν ἑπτὰ· αὕτη ἡ ἀρχὴ τοῦ πολέμου ἔβαλεν
 εἰς ὑπόνοιαν ἑκάτερα τὰ μέρη, τοῦ μὲν ὅτι, ἐπροδόθη ἢ, εἰς
 τὰς ἀμπέλους ἄφιξις, τοῦ δὲ ὅτι ἀνεκαλύφθη ἡ μυστικὴ ἐκ-
 στρατεία· οἱ ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν ἀκούσαντες τὸν πυροβολισ-
 μὸν ἔσπευσαν μαθεῖν τὸ γεγονός, ἀλλὰ μόλις ἀπεμακρύνθη-
 σαν τῶν προμαχώνων καὶ ἐξαίφνης ἶδον τὰς σημαίας τῶν

ἐχθρῶν ἐξερχομένας τῆς κοιλάδος, καὶ διευθυνομένας κατ' αὐτῶν, τοὺς δὲ συναγωνιστάς των ἀδιακόπως μαχομένους εἰς τὰς ἀμπέλους· διέταξαν ἀμέσως τοὺς ὑπηρέτας των νὰ φορτώσωσιν εἰς τὰ ζῶα ὅλα τὰ πολεμοφόδια, καὶ ἀναγκαῖα πράγματα, καὶ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὑπερκείμενον βουνὸν τὸ, ἐκ τοῦ Παρνασσοῦ συνεχόμενον· διότι ἂν ὁ ἐχθρὸς ἐπλησίαζεν, ἔμελλαν ἐξ ἀνάγκης ν' ἀφίσωσι τὰ ὀχυρώματα μὴ ὄντες ἱκανοὶ νὰ τὰ ὑπερασπίσωσι μὲ τὰ ὅπλα διὰ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἀβέβαιον τῆς, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπιστροφῆς τῶν συντρόφων.

Ὁ ἐχθρὸς, ἡ διότι ἐπρόσμενε καὶ τοὺς ἄλλους πεντακκοσίους ἀπὸ τὰς ἀμπέλους, ἡ διότι ἐνόμισε στρατήγημα τὴν ἐμφάνειν τῶν ὀλίγων στρατιωτῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ· ἐν τοσοῦτῳ νικηθέντες οἱ πεντακόσιοι, καὶ εἰς φυγὴν τραπέντες ἔσπευσαν νὰ συσσωματωθῶσι μὲ τοὺς πολλούς· οἱ δ' Ἕλληνες ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των ἀβλαβεῖς· πᾶν ἔγνωσαν οἱ Τοῦρκοι, ὅτι δὲν ἦν στρατήγημα, ἀλλὰ περίστασις ἀπροσδόκητος ἠπάτησεν ἀμφότερα τὰ μέρη, ἀμμὴ τότε δὲν ὠφελοῦντο πλέον· οἱ Ἕλληνες ὄντες αὐπνοί, καὶ ἄσιτοι ἐκκλιναν τὰ σώματά των ὑπὸ τὰς παχείας σκιᾶς τῶν ἐλάτων καὶ ἐκοιμήθησαν· ἐγερθέντες μετὰ δύο ὥρας, καὶ συμβούλιον ποιήσαντες ἐκινήθησαν κατὰ τὸ ἐφεξῆς σχέδιον· ὁ μὲν Δράκος, καὶ Δαγκλῆς παρετάχθησαν εἰς τὸ κέντρον, ὁ δὲ Κῶστας Μπότζαρης παρέλαβε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ὁ Ζέρβας, καὶ Περβαϊδὸς, τὴν δεξιάν, ἡ ἀντίστασις τῶν Τουρκομακεδόνων ἐδείχθη διά τινα χρόνον ἀνδρεία, καὶ ἀκαμπτos, ὥστε δυσκόλως ἔμελλον ἐξωσθῆ τῆς θέσεώς των, ἂν ἡ δεξιὰ πτέρυξ δὲν ἐπρολάμβανε μὲ ταχύτητα, διὰ τινος βαθείας κοιλάδος,

νὰ εἰσχωρήσῃ ἀκινδύνως εἰς τὰ πλάγιά των· τοῦτο φοβη-
θέντες ἵνα μὴ πολιορκηθῶσιν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἀφίσαν-
τες ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὅσα ἔφεραν μεθ' ἐαυτῶν· οἱ ἀρχηγοὶ
τῆς πτέρυγος ἔπεμψαν ἀμέσως τοὺς χιλιάρχους, Ἰωάννην
Βελέντζαν ὑπ' ὀδηγίαν ὄντα τοῦ Περράιβου, καὶ Κουμνᾶν
Τράκαν ταχύποδας ὄντας, ὅπως προκαταλάβωσι τὸ στενὸν
καίμενον ἀντικρυς τῆς Τοπόλιας, ἐξ οὗ ἔμελλον νὰ διαβῶσι·
ἐδῶ ἀναμφιβόλως ἤθελεν ὑποφέρωσιν αἰσθαντικὴν ζημίαν,
ἂν μὲ τὸν Βελέντζαν, καὶ Κουμνᾶν συνέτρεχον περισσότεροὶ
Ἕλληνες, τοὺς ὁποίους ἡ πεῖνα ὠδήγει εἰς ἀπόλαυσιν τροφῶν
μᾶλλον, ἢ ἄλλων λαφύρων· μολαταῦτα ἔπесον ἐβδομήκοντα
τρεῖς ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων δύο μό-
νον ἀκινδύνως ἐτραυματίσθησαν.

Τοιαύτην τύχην ἔλαβε τὸ, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ἀνδρείου
Σουλτζε Κόρτζα Τουρκομακεδονικὸν σῶμα· οἱ ὑπὸ τὴν ὀδη-
γίαν τοῦ Ἀσλάμπει ἐφορρήσαντες τὸ πρῶτ' κατὰ τῶν τριῶν
ὀχυρωμάτων τῶν ὑπερκειμένων, ὡς προεῖρηται, τῆς Μονῆς
ἐκυρίευσαν αὐτὰ, ἐν οἷς ἦσαν διωρισμένοι τριακόσιοι Ἕλληνες
εἰς φύλαξιν, ὑπ' ὀδηγίαν διαφόρων ἀξιωματικῶν· ἀλλ' ἡ
πεῖνα τοὺς εἶχε διασκορπίσῃ πρὸ μιᾶς ἡμέρας ζητοῦντας
ἐνθεν κακεῖσε ζωοτροφίαν, ὥστε εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὀχυ-
ρωμάτων δὲν εὐρέθησαν πλείονες τῶν ἐβδομήκοντα τεσσά-
ρων· τούτου ἕνεκα διὰ τῆς δευτέρας ἐφορμήσεως κυριευθέντων
ἐφονεύθησαν ἑνδεκα Ἕλληνες, καὶ τρεῖς ἐσυλλήφθησαν ζῶν-
τες, μεθ' ὧν συναριθμεῖται καὶ ὁ ἐκατόνταρχος Γεώργιος
Κασμᾶς Σουλιώτης· οἱ ἐναπολειφθέντες ἐσώθησαν διὰ τῆς
φυγῆς εἰς τὸ Μοναστήριον, ὅπου ὁ πόλεμος ἐγείνετο ἀδιάκο-
πος, καὶ πεισματώδης· οἱ εἰς τὴν μάχην τοῦ Μετοχίου νι-
κηταὶ μολονότι ἦσαν κατὰκοποι ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἀσιτίαν,

καὶ αὐπνίαν, δὲν ὑπέφεραν νὰ βλέπωσι τὸν στρατηγὸν Γκοῦ-
ραν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κινδυνεύοντας ὄντας σχεδὸν ἐξακο-
σίους, ἀλλ' ἀποφάσισαν νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν, καὶ
σώσωσι τοὺς κινδυνεύοντας· λαβόντες ὁ Δράκος Δαγκλῆς,
καὶ Πεῤῥαιβὸς Τετρακοσίους συντρόφους διευθύνθησαν εἰς τὴν
Μονήν· ἔγνωσαν οἱ πολιορκοῦντες τὴν προσελθοῦσαν ἐπικου-
ρίαν, ἀλλὰ τὸ βαθὺ σκότος τῆς νυκτὸς δὲν τοῖς ἐσυγχώρει
οὔτε μακρόθεν νὰ τὴν ἐμποδίσωσιν, οὔτ' ἐκ τοῦ σύνεγγις
νὰ τὴν βλάψωσιν. (*) πλησιάσαντες εἰς τὸ, κατ' ἀνατολὰς
ὑπερκείμενον ὄρος τῆς Μονῆς, ἴδον τὸν περίβολον τῆς ἀμ-
πέλου (ἐξ οὗ ἔμελλον νὰ εἰσέλθῃ, καὶ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν πολιορ-
κουμένων) κρατούμενον παρὰ τῶν Τούρκων· τότε εἷς ἐκ τῶν
στρατηγῶν εἶπε πρὸς αὐτοὺς μεγαλοφώνως· « Φύγετε Τοῦρκοι,
» αὐτόθεν διὰ νὰ μὴ σκοτωθῇτε· διότι ἡμεῖς ἀποφασίσσαμεν
» νὰ ἐμβῶμεν μέσα· » μὴ μᾶς φορτώνεσθε (ἀπεκρίθησαν)
» ἄδικα Σουλιῶται· δὲν ἐχορτάσατε μὲ ὅσα ἐκάματε σήμερον
» εἰς τοὺς συντρόφους μας; ἂν ἐσεῖς εἴσατε σύντροφοι ἐκείνων,
» (τοῖς ἀπεκρίθη) εἴμεθα καὶ ἡμεῖς τῶν πολιορκουμένων· ὅθεν
» ἢ φύγετε, ἢ βαστάσατε ἀνδρείως τὴν θέσιν. » μετὰ τοὺς
λόγους τούτους ἄρχισαν οἱ Ἕλληνες τὸν κατ' αὐτῶν πυροβο-
λισμὸν, πληροφορημένοι ὅτι ἔμελλον νὰ δοκιμάσῃ σημαντι-
κὴν φθορὰν πολεμούμενοι ἀμφωτέρωθεν, ἀφίσαντες τὸν πε-
ρίβολον ὀπισθοδρόμησαν πρὸς τὰ βόρεια πλάγια τοῦ παρα-
κειμένου βουνοῦ, καὶ οὕτως εἰσῆλθον εἰς τὴν Μονὴν ἕως
ἐκατὸν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐφύλαττον τὸν περίβολον μέχρι τοῦ
ὅρους, ἵνα μὴ τοὺς ἀποκλείσωσιν ἐκ νέου οἱ Τοῦρκοι, καὶ οὕτω

(*) Ἐξηγήθην καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι, οἱ Τουρκαλβανοὶ δὲν εἶναι ἐπιτήδειοι εἰς τὴν νυκτομαχίαν· διὸ καὶ τὴν ἀποφεύγουσι· τοῦναντίον οἱ Σουλιῶται.

κινδυνεύωσιν ἔπειτα ὅλοι χωρὶς τινὸς ἐλπίδος σωτηρίας· ἐμβάντες ἔβγαλαν ἀμέσως τοὺς πληγωμένους, ἀσθενεῖς, καὶ πολεμοφόδια, μετὰ δὲ μιᾶς ὥρας ἀδιάκοπον πόλεμον ἐξῆλθον ἅπαντες ἐκ διαλλειμμάτων· οἱ Τοῦρκοι μολονότι ἔβλεπαν φανερά ὅτι, δὲν ἐγείνετο πλέον καμμία ἀνθίστασις ἀπὸ τὸ Μοναστήριον, δὲν ἐτόλμησαν οὔτε νὰ εἰσέλθωσι τὴν νύκτα, οὔτε κατὰ τῶν ἐξελθόντων νὰ κινηθῶσιν· ἐπιστρέψαντες ἐκ νέου εἰς τὸ Μετόχιον ἀνεπαύθησαν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐνδυναμώσαντες τὸ πρῶτ' τὰ ὀχυρώματά των δι' ὑποψίαν ἄλλης νινὸς ἐκστρατείας τῶν Ὀθωμανῶν.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς, τοῦ Προφῆτου Ἡλιοῦ, καὶ Μετοχίου μάχης, γεγονότα κατὰ τὸ, 1825: ἔτος Ἰουλίου 27: ἔπεσον εἰς ταύτην τὴν μάχην ἐκ μὲν τῶν Τούρκων, ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων, τριάκοντα πέντε, καὶ τρεῖς αἰχμάλωτοι, οἵτινες μετ' ὀλίγας ἡμέρας συντρίψαντες τὰς ἀλύσους τῶν ποδῶν, καὶ ἀνοίξαντες τὴν θυρίδα τῆς φυλακῆς ἐδραπέτευσαν κατὰ τὰ μεσάνυχτα, σωθέντες εἰς τὸ στρατόπεδον ὡμολόγησαν ὅτι, οἱ Τοῦρκοι ἐσκόπευον μετὰ τὴν ἀφίξιν δύο χιλιάδων Τουρκομακεδόνων ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν νὰ κινηθῶσιν ἐκ δευτέρου κατὰ τῶν Ἑλλήνων· μεθ' ἡμέρας εἴκοσι παρεγένοντο καὶ οὗτοι, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησαν νὰ κινηθῶσιν, ἐδυναμώσαν δὲ μόνον τὰς θέσεις βαλόντες πρὸς τοῖς ἄλλοις φρουρὰν καὶ εἰς τὸ χωρίον, Ἀσερνικάκη, καὶ ἅγιον Γεώργιον, οἱ Ἕλληνες μὴ ὄντες πλειότεροι τῶν χιλίων διακοσίων ἐφύλαττον μίαν καὶ μόνην θέσιν, τὸ Μετόχιον, καλῶς ὀχυρωμένην προσμένοντες καθ' ἐκάστην τὸ κίνημα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ μάλιστα· διότι ἅπαξ, καὶ δις τῆς ἐβδομάδος πορευόμενα ἐν εἴδει λόχου μικρὰ σώματα στρατιωτῶν ὑπ' ὀδηγίαν ἐμπειροπολέμων ἀξιωματικῶν εἰς διό-

δους, στενωπούς, δάση, καὶ κοιλάδας ἐφόνευαν Τούρκους, ἤρπαζαν τροφὰς, κτήνη, καὶ διάφορα λάφυρα δι' ὧν ἐμετρίαζαν ὀπωσοῦν πρὸς τοῖς ἄλλοις δεινοῖς, τὴν πείναν, καὶ γυμνότητα· διότι κατήντησαν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, ὥς ἐκ τῆς ἀκολούθου πρὸς τὴν Διοίκησιν ἀναφορᾶς πληροφορεῖται ὁ ἀναγνώστης.

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν.

« Δὲν μένει καμμία ἀμφιβολία ὅτι, ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ
 » ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνος, καὶ μέχρι τοῦδε, νὰ μὴν ἐκτέλεσε,
 » καὶ ἐκτελῇ ἕκαστος Ἕλλην τὰ, πρὸς τὴν πατρίδα χρέη του,
 » ἵπótαν ἡ περίστασις τὸ ἐκάλεσεν· ὅσοι τὰ ἴδαν τὰ ἐκθειά-
 » ζουν τὰ, κατὰ καιροῦς διάφορα τῆς Διοικήσεως γράμματα
 » τὰ ἐγκωμιάζουσιν· αἱ ἐφημερίδες περιγράφοντές τα ἐκτε-
 » ταμμένως γνωστοποιοῦσιν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη.

» Πέρυσι ἐκινδύνευεν ἡ Διοίκησις ἀπὸ ἐμφυλίου πολέμου,
 » ἡμεῖς μὲ πρῶτην τῆς διαταγὴν ἐδράμομεν προθύμως, τὴν
 » ὑπερασπίσθημεν, τὴν ἐστερεώσαμεν σβέσαντες πᾶσαν ὀλέ-
 » θριον φλόγα· ἐν ᾧ δ' αὕτῃ ἦτον εἰς ἀφάλειαν, καὶ ἡ σερεά
 » Ἑλλάς ἐπαπειλεῖτο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀνεφέρθημεν πρὸς
 » αὐτὴν, καὶ σχέδια ἐπαρουσιάσαμεν ὅτι, νὰ μᾶς διατάξῃ νὰ
 » προκαταλάβωμεν ὅσον τάχος τὰς ἐκεῖσε δυνατὰς θέσεις,
 » δι' ὧν νὰ ματαιώσωμεν κ' ἐφέτος τοὺς σκοποὺς τῶν ἐχθρῶν·
 » οὔτε αἱ ἀναφοραί μας, οὔτε τὰ σχέδιά μας εἰσηκούσθησαν
 » ἐγκαίρως· ἔδωκε διαταγὴν εἰς τὸν στρατηγὸν Γκοῦραν (κατ'
 » αἴτησίν του) νὰ φυλάξῃ τὴν Ἀν. Ἑλλάδα χωρὶς νὰ κρίνῃ
 » μὲ σκέψιν τὴν βαρύτητα τοῦ κινδύνου, καὶ ἰκανότητα τοῦ
 » Γκοῦρα, καθὼς προφανῶς, καὶ ταχέως ἐγνώρισε τὸ λάθος,
 » ἡμᾶς δὲ διέταξε ν' ἀπερᾶσωμεν τότε; ὅτε ὁ ἐχθρὸς καὶ

» νίκην λαμπρὰν ἐκέρδισε, τὰς δυνατὰς θέσεις ἐκυρίευσεν,
 » πολλοὺς τῶν κατοίκων ἐθυσίασε, ἄλλους ἠχμαλώτισεν, καὶ
 » τὴν Ἀμφισσαν κατεκράτησε· τὸ φθάσιμόν μας, ἀγκαλὰ καὶ
 » πάρωρον, ἔσωσε μολαταῦτα πολλὰς ὁμογενῶν ψυχὰς, μὲ
 » τὸ νὰ ἐχρημάτισεν τὸ προπύργιον τῶν ὄσων ἀπέφυγαν τὰς
 » αἵματοσταγεῖς χεῖρας τῶν Τούρκων, καὶ τῶν ὄσων χωρίων
 » ἦν ἀναπόδραστος ὁ κίνδυνος· ἐνὶ λόγῳ, ἔσωσεν ὁλόκληρον
 » τὴν Ἀν. Ἑλλάδα· ὁσάκις ἠγωνίσθησαν νὰ διασκορπίσωσι
 » τὰ σώματά μας μὲ δυνατὰ κτυπήματα, πάντοτε ἐνική-
 » θησαν χωρὶς καὶ νὰ δυνηθῶσι νὰ μᾶς διασώσουσιν ἀπὸ
 » τὰς θέσεις· μ' ὅλας αὐτὰς τὰς ἐφειταινὰς, καὶ πλειοτέρας
 » παρ' ἄλλοτε θυσίας μας, καθ' ἡμερινοὺς κινδύνους, ἀγῶνας,
 » καὶ κακοπαθείας, δὲν ἀκούομεν νὰ ἐλέγχωνται εἰς τὰς
 » ἀγυῖας τῆς Ναυπλίας, ἄλλα ἄτομα, εἰμὴ τῶν στερεοελ-
 » λαδιτῶν ὅτι, ἔπραξαν πολλὰς καταχρήσεις εἰς τὰς Ἐπαρ-
 » χίας, ἐν ᾧ ὀλιγώταται καὶ ἀσήμεντοι θέλουσι φανῇ, ὅποταν
 » προτεθῶσι, καὶ ἀκουσθῶσι τ' ἀκόλουθα δικαιολογήματά
 » μας, καὶ ὅποταν δὲν εἰσακούωνται αἱ ὑπερβολαὶ, καὶ
 » φλυαρίαι χαμερπῶν τινῶν, καὶ σκανδαλοποιῶν ἀνθρωπα-
 » ρίων, τὰ ὅποια στερούμενα ἄλλης τινὸς ἀρετῆς διὰ ν' ἀπο-
 » λαύσωσι τὴν εὐνοίαν τῆς Κυβερνήσεως, ἀνταγωνίζονται
 » μὲ τοιαύτας ἀσυνειδήτους συκοφαντείας.

» Σεβαστὴ Διοίκησις ! ὅταν ἓνα στράτευμα τοποθετῇται, ἢ
 » κινῇται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ᾔηται προβλεμ-
 » μένον ἀπὸ μισθοῦς, σιτηρέσια, τροφὰς, πολεμοφόδια, ἱα-
 » τροὺς, χειρουργοὺς, πυροβολοτεχνίτας, καὶ πυροβολοπέτρας,
 » ἡμεῖς ἔχομεν μῆνας ἑπτὰ χωρὶς νὰ λάβωμεν οὔτε μισθοὺς
 » οὔτε σιτηρέσια, εἰμὴ μόνον, ἀνὰ δέκα γρόσια, καὶ παράδες
 » 23: ἕκαστος στρατιώτης εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα· τρο-

» φᾶς τόσον σπανίως, καὶ ἀτάκτως λαμβάνομεν, ὥστε πολ-
 » λάκις τρεῖς, καὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐμείναμεν ἄσιτοι ζῶντες
 » μόνον μὲ ἄωρα σταφύλια, καὶ χόρτα· ἐβιάσθημεν ἐσθότε
 » ν' ἀγοράσωμεν ἐξ ἰδίων μας τροφὰς, (καθὼς εἶναι πασιδή-
 » λον), διὰ νὰ μὴ διαλυθῇ τὸ στρατόπεδον, καὶ συμβῶσιν
 » ἔπειτα δυσίατα δεινά· διὰ ἱατροὺς, χειρουργοὺς, πολεμο-
 » φόδια, πυροβολοτεχνήτας, καὶ πυροβολοπέτρας, ὅσας
 » ἐγράψαμεν πρὸς τὴν Διοίκησιν, καὶ Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀνατο-
 » λικῆς Ἑλλάδος, δὲν εἰσηκούσθημεν· ὥστε ἀθροῦντες πα-
 » ρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἱατρεύσῃ ἀοράτως· πληγω-
 » θέντες σπεύδομεν ζητοῦντες ἀπὸ τόπον εἰς τόπον χειρουργ-
 » γους νὰ θεραπεύσωσι τὰ τραύματά μας, καὶ ἐπομένως νὰ
 » πληρόνωμεν ὅσα ἡ συνείδησίς των θελήσῃ· ἄλλοι δὲ ν' ἀπο-
 » θνήσκωσι καθ' ὅσον πρὶν ἰδῶσι τὸν χειρουργόν· πολεμοφό-
 » δια τόσα μόνον ἔχομεν, ὅσα δύνανται νὰ ἐξκρέσωσι διὰ
 » δύο μάχας, μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης· τὰ πυροβόλα μας
 » ὅπλα ὅταν γαλῶσιν, ὑποχρεούμεθα νὰ τὰ πέμπωμεν εἰς
 » μακρυνὰ μέρη διὰ τὴν ἐπισκευὴν των πληρόνοντες ἐξ ἰδίων,
 » ὁμοίως καὶ πυροβολοπέτρας.

» Ἄν ἔως τώρα, Σ. Διοικήσις, παραβλέψαμεν κινδύνους,
 » θυσίας συγγενῶν, καὶ φίλων, πείναν, δαπάνην, καὶ πᾶ-
 » σαν κακοπάθειαν, ἐσώζετο ἀκόμη κἄποια δύναμις, καὶ
 » μικρὰ μέσα, τὰ ὅποια ἐπιστηριζόμενα εἰς τὰς ἐλπίδας
 » τῆς Διοικήσεως ἐκτέλουν τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη των
 » μὲ τὴν μεγαλητέραν καταφρόνησιν τῶν κινδύνων, εἰς τὸ
 » ἐξῆς ὁμως δὲν μᾶς μένει ἄλλη τις δύναμις νὰ ἐξακολουθή-
 » σωμεν τὰ χρέη μας, εἰμὴ, γυμνὴ ἢ παντοτεινὴ θέλησις·
 » ἂν λοιπὸν ἡ Σ. Διοικήσις κήδεται τῶν κοινῶν συμφερόν-
 » των τῆς πατρίδος παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς στείλῃ τοὺς μισ-

« θοὺς, καὶ σιτηρέσια ἕως πρώτης Σεπτεμβρίου, ὅπως δι'
 « αὐτῶν ἐνδυσθῶσιν οἱ στρατιῶται, οἵτινες ζῶσιν κακίγυμνοι,
 « καὶ ἀνυπόδητοι εἰς τὸν καύσωνα, καὶ ψύχος, νὰ θρέψωσι
 « τὰ γυναικόπαιδά των, τὰ ὅποια λιμοκτονοῦσι, καὶ ἄλλα
 « μείναντα ὀρφανά· νὰ ἐξοικονομῇ τὸ στρατόπεδον ἀφ' ὅσα
 « προεῖπομεν ἀναγκάῃ· ἄλλως, ἄνευ τούτων διαλύεται, καὶ
 « ἤθελε πρὸ πολλοῦ διαλυθῇ, ἂν δὲν τὸ ἐβαστούσαμεν μὲ
 « ἰδίαις δαπάναις, συμβούλαις, ἐλπίδα· καὶ τέλος, μὲ τὴν
 « ὑπόσχεσιν τῶν μισθῶν, καὶ σιτηρεσίων· εἰς τὸ ἐξῆς ὅσα
 « καὶ ἂν εἴπωμεν εἶναι νεκρά, διότι δὲν μᾶς πιστεύουσι πλέον·
 « ὅθεν ἂν καὶ τώρα δὲν εἰσακουσθῶμεν, καὶ ἐκ τούτου συ-
 « νέβη τις διάλυσις τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἐπομένως συμφο-
 « ραὶ χερίστοι τῶν πρώτων, τότε ἡμεῖς διαμαρτυρούμεθα
 « καθ' οὗτινος ἀνήκει, γνωστοποιούντες διὰ τῶν Ἐφημερίδων
 « τὴν παροῦσάν μας ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἔθνος μας, καὶ ὅλην
 « τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ μὴ μᾶς ὑπολάβωσιν ἔπειτα ὡς αἰ-
 « τίους τῶν συμφορῶν· τούτου ἕνεκα ἐπαράκινήσαμεν τὸν συ-
 « ναγωνιστὴν μας, καὶ συστρατηγὸν Χριστοφόρον Πεῤῥαῖδον,
 « νὰ προσφέρῃ τὴν παροῦσάν μας πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν,
 « ἐξηγήσῃ προφορικῶς τὰ διατρέχοντα, καὶ παραλάβῃ ταχυ-
 « τοχρόνως τοὺς μισθοὺς, σιτηρέσια, καὶ ἐπίλοιπα.

Καὶ μ' ὅλον τὸ βαθὺ σέβας ὑποσημειούμεθα
 16 Ἰουλίου 1825, ἐκ τοῦ στρατοπέδου Μετοχίου Ἀμφίσσης.

Οἱ Στρατηγοί

Κ. Μπότζαρης

Δ. Ζέρβας.

Γ. Δράκος.

Τ. Ζέρβας.

Γ. Δαγκλής

Χρ. Πεῤῥαῖδος.

καὶ λοιποὶ χιλλάρχοι καὶ ἐκατόνταρχοι.

Με τοιαύτην κακοπάθειαν διηγῶν τὰ Ἑλληνικὰ στρατό-
πεδα, πολὺ δὲ περισσότερον, ὅσα ἠθέλησαν νὰ φυλάξωσιν,
ὅσον οἶόν τε τὴν συνείδησίν των ἀμόλυντον ἀπὸ τὰς κατα-
χρήσεις, οἱ τοιοῦτοι στρατηγοὶ, καὶ ἀξιώματικοὶ ἐχρημάτι-
σαν κατ' ἀρχάς, καὶ μέχρι θανάτου, ἡ ζύμη, τὸ παράδειγμα,
ἡ ἐλπίς, τὸ ὑποστήριγμα, καὶ ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ'
ὁ ἀνδροκτόνος Ἄρης ἐθέρισεν ἐκ τῶν τοιούτων τοὺς ἀρίστους·
ἐκ μὲν τῶν Σπαρτιατῶν· τὸν Ἡλίαν Π. Μαυρομιχάλην ἡρώ-
κῳς πεσόντα εἰς τὴν Κάρυστον τῆς Εὐβοίας· τὸν θεῖόν του
Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς Σπλάντζαν, παρὰ τὰς ἐκ-
βολὰς τοῦ Θουάμεως Ποταμοῦ· τὸν Ἰωάννην Μαυρομιχάλην,
εἰς Νεόκαστρον.

Ἐκ τῶν Σουλιωτῶν· τὸν Μάρκον Μπότζαρη· Γεώργιον,
καὶ Ἀθανάσιον Δράκον· Τοῦσα Ζέρβαν· Ἀθανάσιον Τοῦσα
Μπότζαρη (*) Γιώτην Δαγκλήν· Λάμπρον Ζάρμπαν· Γεώρ-
γιον Ζήκου Τσαβέλλαν (**). Κῶστα Διαμάντη Τσαβέλλαν·
Φῶτον Π. Μπιθηφῆκον.

Ἐκ τῆς Ἀν. Ἑλλάδος· τὸν Διάκον, παππᾶ Ἀνδρέαν ἐκ
χωρίου Κουκκοδύστας, Ἀῆμον Σκαλτσᾶν ἀποθανόντα φυσι-
κῳς· Κωνσταντῖνον Καλύβαν.

Ἐξ Ὀλύμπου· τὸν Μῆτρον Δρακόπουλον, πεσόντα ἐν Θή-
βαις· Κῶταν Ὀλύμπιον, καὶ Νάνον Κοζανήτην, εἰς Ψαρά.

Μεταξὺ τῶν μνησθέντων ἀθανάτων πατριωτῶν, οἱ ση-
μαντικότεροι εἰσὶν· ὁ Γεώργιος Κκραῖσκάκης, καὶ Γεώργιος

(*) Καὶ κατὰ τὴν ἀνδρείαν, καὶ τιμιότητα [διέφερεν ἀφ' ὅλην του τὴν οἰ-
κογένειαν.

(**) Ἄν δὲν ἀπατῶμαι νὰ τὸν εἶπω ἀνδρείοτερον, καὶ τιμιότερον τοῦ
Ἀθανασίου Μπότζαρη· ὅμοιον ὅμως, δὲν προσκρούω.

Θλύμπιος, ὁ ἐν Δακίᾳ ἡρωϊκῶς ἀποθανών· ἂν ὁ πρῶτος ὑπερέβη τὸν δεύτερον εἰς τῆς ἀνδραγαθίας, κατὰ τοῦτο, χρεοσεῖ τὴν χάριν εἰς τὴν τύχην, ἥτις τὸν ἐσυντρόφευσε μὲ ὁμόφρονας, ἀνδρείους, ἁμοεθνεῖς, καὶ πιστοὺς πατριώτας ὀπλαρχηγούς, ἀλλ' εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ δευτέρου χρεοστοῦνται πλειότεροι ἔπαινοι· διότι, ἐκτὸς ὅγ', ἦν ἀτρόμητος εἰς τὰς μάχας, ἦν πιστώτατος εἰς τὴν πατρίδα, φρόνιμος, τίμιος, θαυρόδης, καὶ εἰλικρινής πρὸς τοὺς φίλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Μάχη τῆς Σκάλας κειμένης μεταξὺ Ἀμφίσσης, καὶ Ἀμπελαρῆς.

Εἴπομεν ὀπίσθεν ὅτι, τὸ στρατόπεδον τοῦ Μετοχίου ἀνέφερε πρὸς τὴν Διοίκησιν ἐγγράφως τὰς ἀνάγκας του, ἐξ ὧν πολλὰ ὀλίγας ἔλαβε, καὶ μικρὰς χρείας ἐθεράπευσεν· ἐν τοσοῦτῳ οἱ Ἕλληνες βεβαρυμένοι ἀπὸ τὴν γυμνότητα, ἀδυσκόπου βροχᾶς, καὶ ψύχος κοιμώμενοι εἰς τὸ ὑπαιθρον, βλέποντες ὅτι, οἱ Τοῦρκοι μέλλουν νὰ χειμάσωσιν εἰς τὴν Ἀμφισσαν, καὶ ἐπιλοῖτους θέσεις ἀναπαυόμενοι εἰς οἰκίας, καὶ τροφὰς λαμβάνοντες ἀενάως παρὰ τῆς Θεσσαλίας, ἀποφασίσαν ν' ἀφίσωσι τὸ στρατόπεδον τοῦ Μετοχίου, καὶ χειμάσωσιν εἰς τοὺς Μεσημβρινοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος ἐντὸς δύο Μοναστηρίων, καὶ ἐνὸς χωρίου, τῶν Ταξιαρχῶν, τοῦ Ἁγίου Σεραφεῖμ, (δουμπὸ) καὶ Χόστια, ὅπου ἡ θέσις ἦν χειμερινή, καὶ ὀχυρὰ, καὶ τὰς ζωοτροφίας ἐλάμβανον εὐκόλως ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, τὴν δὲ ἄνοιξιν νὰ κινηθῶσιν ἐκ

νέου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ πλειοτέραν δύναμιν θπλων, καὶ
 ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαίων· πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐσυμ-
 βουλευθήσαν νὰ τὸν βλάβωσιν, εἰ δυνατόν, διὰ τινος ἀπροσ-
 δοκήτου πολέμου, ὥστε νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι, ἄφισαν τὰς θέ-
 σεις των οἱ Ἕλληνες ἀπὸ μικροψυχίας, ἐκ τοῦ ἐτέρου δὲ νὰ
 μὴ τολμήσῃ νὰ κινηθῇ κατόπιν αὐτῶν· συσκευπτόμενοι τὸ
 σχέδιον, πληροφοροῦνται παρὰ τινος Διστομήτου ὅτι, ὑπὲρ
 τὰ πεντακόσια φορτηγὰ ζῶα συνοδευόμενα μὲ διακοσίους
 στρατιώτας Τούρκους κομίζουσιν ἐκ τῆς Θετταλίας τροφὰς
 διὰ τὴν Ἀμφισσαν, ἐνεκρίθη κοινῇ γνώμῃ νὰ τὰς ἀρπάσωσι
 μεταξὺ Σκάλας Ἀμφίσσης, καὶ Ἀμπλιανης, ἀφόπου ἔμελαν
 νὰ διαβῶσι καταλαβόντες λοιπὸν κατὰ τὰ μεσάνυχτα τὰς
 ἀναγκαίας θέσεις, κρυβέντες εἰς τὰς, παρὰ τὴν ὁδὸν μικρὰς
 χαράδρας, καὶ θάμνους δὲν ἐδίσταζαν ὅτι, κατὰ τὴν τρίτην,
 (τοιαύτη ἦν ἡ πληροφορία τοῦ Διστομήτου) ἡ τετάρτην ὥραν
 τῆς ἡμέρας ἔμελον νὰ ἐκτελέσωσι τὸν σκοπὸν των κατ' εὐ-
 χὴν ἀλλ' ἀντὶ ζῶων φορτηγῶν, ἐφάνησαν ἀπροσδοκῆτως,
 καὶ λίαν πρωτὶ ἕως τριακόσιαι Τούρκοι καταβαίνοντες ἐκ τῆς
 Ἀμπλιανης, καὶ διευθυγόμενοι εἰς Ἀμφισσαν, μεθ' ὧν ἦν ὁ
 χιλιάρχος, καὶ ἀρχηγὸς αὐτῶν Χασάν μπεῖς, ὅστις προπο-
 ρεούμενος ἐπλησίασεν εἰς τὸν πρῶτον λόχον τοῦ Ἰωάννου
 Γκοῦρα, ἰδὼν ἐξαίφνης ἄνθρωπον ὄρθιον, καὶ οὐροῦντα Ἕλ-
 ληνα, πυροβολήσας τὸν ἐφόνευσεν, οἱ ἐπίλοιποι σύντροφοι
 τόσον διὰ τὸ αἰφνίδιον συμβῆναι, ὅσον καὶ διὰ τὸν θάνατον
 τοῦ ἀξιωματικοῦ Κολοκύθα φοβηθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν
 διευθυγόμενοι εἰς τὸν δεύτερον λόχον μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των·
 οἱ Τούρκοι ἐδίωκον αὐτοὺς πυροβολοῦντες, ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπλη-
 σίασαν εἰς τὸν ῥηθέντα λόχον, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦν ὁ Δια-
 μάντης Ζέρβας, ἀπήντησαν ἱκανὴν ἀντίστασιν, καὶ ἀναχαί-

τισιν τῆς πρώτης ὁρμῆς των· ὁ τρίτος σχηματίζων τὸ κέν-
 τρον, καὶ διοικούμενος παρὰ τοῦ Δράκου, καὶ Πεῤῥαιβοῦ ἐπέ-
 δραμον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλαγίου, ὁ δὲ Δαγκλῆς, καὶ Γιαν-
 νούσης Πανομάρας, ἐκ τοῦ δεξιοῦ· οἱ Τοῦρκοι ἐν ἀμηχανίᾳ
 καὶ τρόμφῳ ἐμβληθέντες ὀπισθοδρομοῦσι διὰ τὴν Ἀμπλια-
 νην διωκόμενοι, πεσόντες ἑπτὰ, πληγωθεὶς πρὸς τούτοις
 καιρίως καὶ ὁ ἀρχηγός· οἱ δ' Ἕλληνες ἀνέβησαν μετὰ τὴν
 νίκην εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ, μεταξὺ Τοπόλιας, καὶ Κωλοβά-
 των κειμένου ὄρους, φοβούμενοι μὴ πολιορκηθῶσι παρὰ τῶν
 εἰς Ἀμφισσαν, καὶ Σκάλαν παρακειμένων ἐχθρῶν, κάκειθεν
 ἀπῆλθον διὰ νυκτὸς εἰς τὸ Μετόχιον· ὁ πληγωθεὶς χιλιάρχος
 φθάσας εἰς Ἀμπλιανην, αἰσθανθεὶς τὸ τραῦμα θανατηφόρον
 ἀνέφερεν ἀμέσως εἰς τὸν, ἐν Ἀμφίσσῃ ἀρχηγὸν ὅτι ἀφίνει
 τὴν θέσιν του, καὶ ὑπάγει μεθ' ὅλης τῆς φυλακῆς εἰς Λα-
 μίαν παραγγείλας πρὸς τούτοις νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν θέσιν
 ὅσον τάχιστα· ἀπελθὼν εἰς Λαμίαν μεθ' ἡμέρας πέντε ἀπέ-
 θανεν ἐκ τοῦ τραύματος, τὸ δὲ πρὸς τὴν ἀρχηγὸν γράμμα
 του τόσον τρόμον, καὶ ἀκατακτάειν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς ἐν
 Ἀμφίσσῃ, καὶ λοιποὺς θέσεσι Τούρκους, ὥστε δι' ὅλης ἐκεί-
 νης τῆς νυκτὸς δὲν ἐκοιμήθησαν, ἀλλ' ἠτοιμάζοντο ν' ἀνα-
 χωρήσωσι διὰ τὴν Λαμίαν ἅμα ἰδῶσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας
 ἄνευ τινὸς βίας, καὶ ἀνάγκης· περίεργος τῷ ὄντι περίπτωσις
 ἐφάνη ὅτι, καθ' ἣν ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἔμελλαν νὰ μετακο-
 μισθῇ, ὡς εἴρηται, τῇ αὐτῇ, καὶ οἱ Τοῦρκοι διευθύνονται διὰ
 τὴν Λαμίαν· ἐσκόπεον μάλιστα οἱ Ἕλληνες ν' ἀφίσωσι τὸ
 στρατόπεδον πρὸ μιᾶς ἡμέρας, ἂν ὁ Κῶστας Μπότζαρης
 δὲν ἐπρότεινε λέγων ὅτι, κάλλιον νὰ διαλυθῇ τὸ στρατόπε-
 δον τὴν δευτέραν, παρὰ τὴν Κυριακὴν, ἥτις εἶναι ἑορτὴ δεσ-
 ποτικὴ· μόλις ἐξηγέρθησαν τοῦ ὕπνου καὶ ἐνατενίσαντες εἰς

τὴν Ἀμφισσαν θεωροῦσι τοὺς Τούρκους συσσωματωμένους ἐκτὸς τῆς πόλεως, καὶ παρατεταγμένους εἰς ὁδοιπορείαν, τὴν ὁποίαν μετὰ ἡμυσι ὥραν ἔβαλαν εἰς πρᾶξιν διωρίσαντες ἑκατὸν ἵππεῖς ἐμπροσθοφυλακὴν, κατόπιν αὐτῶν μέρος τοῦ πεζοῦ, ἐπομένως ζῶα φορτηγὰ, μετὰ τῶν ἀσθενῶν, καὶ πληγωμένων, μετ' αὐτοὺς, μεμιγμένον τὸ ἐπίλοιπον ἵππικὸν μετὰ τὸ πεζόν· ἐσυμποσοῦντο ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας ἅπαντες· νομίζοντες οἱ Ἕλληνες ὡς ὄνειρον τὸ φαινόμενον, καὶ ἄλλοι στρατήγημα, δράξαντες τὰ ὄπλα ἴσταντο παρατηροῦντες τὰ κινήματά των· ἰδόντες τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν καταλαβοῦσαν τὴν ὁδὸν τῆς Τοπόλιας, καὶ διευθυνομένην με βῆμα ταχὺ εἰς Ἀμπλανην, ὥρμησαν μέρος κατόπιν αὐτῶν, ὅσοι δηλαδὴ ἦσαν νέοι, καὶ ταχύποδες· οἱ μείναντες ἐπεμφαν τριάκοντα στρατιώτας εἰς τὴν πόλιν νὰ παρατηρήσωσιν ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν ὁρῶν, ἃν ὑπάρχωσι κεκρυμμένοι. Τοῦρκοι εἰς τὰς οἰκίας· πληροφορηθέντες τὴν ἀλήθειαν παρὰ τῶν ἀποσταλέντων διὰ βολῆς τριῶν πυροβόλων ὀπλων, κατὰ τὸ σύνθημα, εἰσῆλθον ἀκολούθως ἅπαντες εἰς τὴν πόλιν μετὰ πέντε μηνῶν πολύμοχθον, καὶ πολυπαθῇ πολιορκίαν.

Ἡλευθερώθη τέλος πάντων ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν, ἄρχισαν οἱ καταφυγόντες εἰς τὰ σπήλαια, δάση, καὶ ἡλιοβάτους κρημνοὺς ν' ἀσπάζονται ἐκ νέου με δάκρυα τὸ φίλον ἔδαφος τῆς πατρίδος των· νὰ κτίζωσι καλύβας διὰ νὰ σκεπάσωσι τὰ πολυπαθῇ σώματά των· ἄλλοι νὰ ζητῶσι γυναῖκας, τέκνα, συγγενεῖς, καὶ φίλους, τοὺς ὁποίους οἱ Ἀγαρινοὶ ἐθυσίασαν, καὶ ἡχμαλώτευσαν· ἄλλοι νὰ καταφιλῶνται με δάκρυα χαρᾶς εὐχαριστοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου, δυσφημοῦντες δὲ, καὶ καταρώμενοι ἀναφανδὸν τοὺς πρωταιτίους τῆς τόσης συμφορᾶς

των· μόλις ἔλαβαν δύο μηνῶν ἀνάπαυσιν τὰ στρατεύματα εἰς Ἄμφισαν, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ διατάχθησαν παρὰ τῆς Διοικήσεως νὰ συνδράμωσιν εἰς ἐπικουρίαν τῶν στενῶς πολιορκημένων Μεσολογγίτων παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου Κιουταχῆ· ἐκτὸς τούτου εἶχε πέμψη ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ Ἱμμπραήμ Πασᾶς ἄλλας πέντε χιλιάδας στράτευμα τακτικόν, καὶ ἱκανὸν πυροβολικόν, δι' οὗ ἐπέφερε σημαντικὴν φθορὰν εἰς τοὺς πολιορκημένους· μετ' ολίγον διέβη καὶ ὁ ἴδιος προσωπικῶς ἐπιθυμῶν νὰ κατακτήσῃ τὸ Μεσολόγγιον πρὸς κατασχύνην τοῦ Κιουταχῆ· ἐστράτευσαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Διοικήσεως, ἐκτὸς τῶν δύο στρατηγῶν Γ. Δράκου, καὶ Χρ. Πεῤῥαιβοῦ, οἵτινες διατάχθησαν νὰ φυλάξωσι τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ὀλίγον ὠφέλησε τοὺς πολιορκημένους ἡ ἐξωτερικὴ ἐπικουρία· διότι ἡ δύναμις τῶν πολιορκητῶν ὑπερέβαινε σχεδὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἴκοσι χιλιάδων πολεμιστῶν· τὰ ὀχυρώματά των οὐ μόνον ἦσαν δυνατὰ, ἀλλὰ καὶ κατασκευασμένα εἰς ἐπίπεδον τόπον, καὶ μακρὰν τῶν ὑπαρειῶν· οἱ Ἕλληνες καίτοι οὐκ ὄντες πλείονες τῶν τριῶν χιλιάδων πλησιάζοντες πολλάκις τὴν νύκτα εἰς τὰ ὀχυρώματα, τοὺς ἔβαναν εἰς σύγχυσιν, ἐφόνευαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, τοὺς ἐπροσκαλοῦσαν τὴν ἡμέραν εἰς μάχην τοποθετημένοι εἰς ὑψηλὰς, καὶ ὀχυρὰς θέσεις· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις ὑπέφεραν φθορὰν, σπανίως ἐδέχοντο τὴν πρόσκλησιν· τούτου ἕνεκα μὲ βαθεῖαν λύπην ἤκουον παρὰ τῶν Ἑλλήνων (ἀποφεύγοντες τὴν μάχην) διαφόρους ὕβριτας, ἐμεταχειρίζοντο ἐνίοτε ἐνέδρας φονεύοντες Τούρκους διαβάτας, ἀρπάζοντες τροφάς, καὶ διάφορα λάφυρα· δὲν ἤθελε μολαταῦτα στήσῃσι τὰ τρόπαιον οἱ πολιορκηταὶ διὰ τεξηρᾶς, καὶ θαλάσσης· ἂν ἡ ἀκαταδάμαστος πεῖνα δὲν παρέλυσεν τὰς σωμα-

τιχᾶς δυνάμεις τῶν πολιορκημένων, καὶ οὕτω νὰ τοὺς βιάσῃ ν' ἀφίσωσι τὸν πολυθρήλλυτον ἐκείνον τόπον μετὰ τὴν χύσιν τόσων αἱμάτων, αἰχμαλωσίαν παίδων, γυναικῶν, καὶ παρθένων, τῶν ὑποίων τὰ τραγικὰ συμβάντα ἅς τὰ διηγηθῶσιν ὅς' ἦσαν συναγωνισταί, ἢ τοῦλάχιστον αὐτόπται· ὅποιος δὴποτε ἤθελε τὰ ἐξιστορήσῃ μετὰ τὴν ἄλωσιν πληροφορούμενος, τὰ πλείστα ἐξ ἀκοῆς δὲν θέλει τὰ γράφει μ' ἀκρίβειαν, ὡς ὁ Ἑλβετὸς Μάγερ, ὅστις ἐφύλαττεν ἡμερολόγιον τῶν συμβαινόντων· ἀλλὰ, κατὰ κακὴν τύχην, ἐπὶ τῆς ἐξόδου τῶν Μεσολογγιτῶν φθάσας μετ' ἄλλων πολλῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ ἀπῆντησεν (ὡς ῥηθήσεται) ἐν σῶμα Ἀλβανῶν, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ μετὰ τοῦ ἀξιολόγου συγγράμματος, καὶ ἄλλους πολλοὺς Ἕλληνας ἀπώλεσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Μάχη τῶν προπόδων τῶν βουνῶν Μεσολογγίου, καὶ σύντομος διήγησις τραγικῶν τινῶν συμβάντων ἐν τοῖς ἔξω, καὶ ἔσω τοῦ Μεσολογγίου.

Ἐάν, ὡς προεῖρηται, δὲν ἐφάνησαν τόσον ὠφέλημα πρὸς τοὺς πολιορκημένους τὰ ἔξω ὅπλα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἐχρησίμευσαν πολὺ, καὶ ἐμὲλλον πολὺ περισσότερον νὰ τοὺς ὠφελήσωσιν, ἂν ἐκ μέρους τῶν πολιορκημένων δὲν προέκυπτε τὸ ἐξῆς σφάλμα· τὴν νύκταν, καθ' ἣν ἐμελέτουν νὰ ἐξέλθωσιν ἐμεταχειρίσθησαν διὰ σύνθημα τρεῖς μεγάλας πυροφάσεις, δι' ὧν ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς ἔξω νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὰς ὑπωρείας, ἵνα σώσωσιν τοὺς φθάσαν-

τας ἐκεῖσε ἠκολούθησαν προθύμως οἱ ἐξω τὸ σῶνθημα, ἀλλ' οἱ ἔνδον οὐκ ἐξῆλθον τῇ αὐτῇ νυκτί, ἥ διότι ἡ εἰδησις τῆς ἐξόδου δὲν ὑπῆρξε πασίγνωστος, ἥ διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐδυσφόρουν ν' ἀφίσωσιν εἰς τὴν θηριότητα τῶν Ἀγαρινῶν τοὺς πληγωμένους συγγενεῖς, καὶ φίλους των, τὰ φίλτατα τέκνα των, καὶ ἀδυνάτους γυναῖκας· ἰδόντες οἱ ἐξω ἀνενέργητον τὸ σῶνθημα ἀνέβησαν ἐκ νέου λίαν πρῶτ' εἰς τὰ ὑπερκαίμενα μέρη, ὅπου ἐκρύβησαν δι' ἀποφυγὴν πάσης ὑπονοίας περὶ τῆς ἐξόδου τῶν πολιορκημένων, μολονότι πρὸ δύο ἡμερῶν ἐγνωστοποιήθη αὐτοῖς παρ' ἐνὸς αἰχμαλώτου φυγάδος, ταυτοχρόνως ἔβλεπαν καὶ τῆς νυκτὸς τὰ συνθήματα· τὴν δευτέραν νύκτα, ἥτις ἔκλινεν εἰς τὴν δωδεκάτην τοῦ μηνὸς Ἀπριλλίου, καθ' ἣν καὶ ἡ Βαϊφόρος ἐωρτάζετο, κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἄκταχοσιοστὸν εικοστὸν ἔκτον ἔτος, ἄρχισαν νὰ ἐξέρχωνται τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς· μόλις ἐξῆλθον δύο χιλιάδες ἀπὸ τοῦ δεξιῶν μέρους, κ' εὐθὺς ἐν σῶμα ἵππικόν ἐνεφανίσθη ἔμπροσθέν των· ἀλλ' ὁσάκις ἐπλησίαζεν, ἀπῆντα ἀνδρείαν ἀνθίστασιν· οὕτω δὲ μαχόμενα, καὶ κινούμενα ἀμφοτέρα τὰ σώματα ἀφίκοντο εἰς τὰς ὑπωρείας· ἡ δευτέρα ἐξόδος ὑπῆρξε δυστυχεστέρα τῆς πρώτης· διότι ἐν ἑτερον πεζικόν σῶμα ἀπέκλεισε τὴν στενὴν ἐξοδὸν μὲ πεπυκνωμένας λόγχας εἰς τρόπον, ὥστε δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ ἐξέλθωσιν ἄλλοι· ὀπισθοδρομήσαντες τοίνυν μετὰ τριῶν ὥρῶν αἱματώδη μάχην εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν· μὴ τολμῶντες οἱ Τοῦρκοι νὰ προχωρήσωσι τὴν νύκτα ἐφύλαττον τὴν ἰδίαν θέσιν, οἱ ὀπισθοδρομήσαντες ἀποφάσισαν νὰ δώσωσι τέλος τῆς ζωῆς των ἡρώϊκόν ἀφίνοντες εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὁμογενεῖς των διὰ παράδειγμα τὴν πράξιν των· συνάξαντες ἕξτινα οἰκίαν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ πληγωμένους, βαλόντες εἰς

τὸ κατώγειον ἱκανὴν ποσότητα πυρίτιδος κόνιος, τὴν ὁποίαν (ἐν ᾧ οἱ Τοῦκοι τὸ πρῶτ' ἐπολιόρκουν τὴν οἰκίαν) ἀνάψαντες ἐσφενδόνισαν τὰ σώματά των εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν πυρίκαυστα, βλάψαντες σημαντικῶς καὶ τοὺς πολιορκητάς· ἄλλοι ἐμβάντες εἰς διαφόρους οἰκίας ἐπολέμησιν ἑωσοῦ εἶχον πολεμοφόδια, μετὰ δὲ τὴν τελείωσιν αὐτῶν ἠκαλούθουν τὸ παρὰδειγμα τῶν πρώτων· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτελείωσεν ἡ, τῶν ἐν τῇ πόλει μεινάντων τραγικῇ, καὶ ἀξιομνημόνευτος σκηνὴ δι' ὧρων ἑξ· οἱ δ' ἐξελθόντες παραγενόμενοι εἰς τὰς ὑπωρείας, ἐκτὸς τοῦ ἵππικοῦ, ὡς εἴρηται, ἀπήντησαν καὶ ὑπὲρ τοῦς χιλίους Τουρκαλβανούς ὀδηγουμένους παρὰ τοῦ Μουστάμπεϊ, (*) ὅστις, κεκοπιακότες ὄντας, καὶ ἀδυνατοὺς ἐκ τῆς πείνας, ἐπροξένησε πολλὴν φθορὰν, καὶ αἰχμαλωσίαν· ἀκούσαντες οἱ ἔξω Ἕλληνες τὸν πυροβολισμόν, καὶ τὰς φωνὰς ἔγνωσαν τὴν ἔξοδον τῶν πολιορκημένων· οὕτω δὴ καταβάντες δρομαίως ἐβίασαν διὰ τῶν ὄπλων τὸν ἐχθρὸν ν' ἀφίσῃ τὰ πλάγια, καὶ καταβῇ εἰς τὸ πεδίον, οἱ δ' Ἕλληνες ἀνέβησαν εἰς τὸ βουνὸν ἀκινδύνως· πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, (καὶ μάλιστα γυναικόπαιδα) ἐκρύβησαν εἰς τοὺς σκίνους, ὅπας, θάμνους, μὴ διακρίνοντες ἀπὸ τὸ σκοτός, καὶ ἀδυναμίαν τοῦ σώματος ποῖα ἦσαν τὰ Ἑλληνικὰ, καὶ ποῖα τὰ Ὀθωμανικὰ ὄπλα· ἐξ αὐτῶν ὅσοι ἐδυνήθησαν ν' ἀναβῶσι τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄρος, ἐσώθησαν· ὅσους δὲ ἶδεν ἡ ἡμέρα κρυμμένους, τοὺς ἐβυσίασαν αἱ Τοῦρκοι, ἐκτὸς γυναικοπαίδων, δραμόντες λίαν πρῶτ', καὶ ἰχνηλατοῦντες, ὡς οἱ κύνες, τὴν θήραν.

Τοιοῦτον ἥρωϊκόν, καὶ τραγικὸν τέλος ἔλαβε τὸ Μεσολόγι-

(*) Οὗτος ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ Καραϊσκάκη ἐφονεύθη εἰς τὴν Ἀράχθον, ὡς κατωτέρω ρηθῆσεται.

γιον μεθ' ἐνὸς ἔτους πολιορκίαν, τῆς ὁποίας τὰς ἀνδραγαθίας στερούμεθα μὲ ἀκρίθειαν· διότι ἀπώλετο, ὡς εἴρηται, ὁ ἀκριβὴς συγγραφεὺς Μάγερ· ἐξ ἀκοῆς, καὶ διαφόρων ἐξετάσεων ἐσημείωτα καὶ ἄλλα περίεργα συμβάντα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῶν παρευρεθέντων ἐν ταῖς πράγμασι φιλονεικοῦσιν οἰκειοποιούμενοι τὰς σημαντικότερας πράξεις ἕκαστος, ἀμφιβάλλων μὴ προσκρούσω εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐκ τούτου προκύψῃ δυσαρέσκεια, τ' ἄριστα ἀνέκδοτα.

Ἐν τοσοῦτῳ τὰ στρατεύματα ἐπέστρεψαν ἐκ νέου εἰς Ἀμφισαν μετὰ τῶν σωθέντων χιλίων τριακοσίων μόλις ὄντων, ἐξαιρουμένων ὀγδοήκοντα γυναικῶν, καὶ κεῖθεν μετέβησαν εἰς Πελοπόννησον, ἔμειναν δὲ μόνον τὰ στρατεύματα· οἱ Τοῦρκοι κυριεύσαντες τὸ Μεσολόγγιον, καὶ ὅλην τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀπεφάσισαν καὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐπομένως καὶ ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος τὴν ὑποδούλωσιν· ὁ Ἰμπραῖμ Πασᾶς λαβὼν ὅλον τὸ τακτικὸν σῶμα μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Ἀρχιστράτηγος Κιουταχὴς ἀφίσας ἱκανὴν φρουρὰν εἰς Μεσολόγγιον ἐστράτευσε διὰ τὰς Ἀθήνας μὲ εἴκοσι χιλιάδας πεζικόν, καὶ τρεῖς ἱππικόν· τὰ, ἐν Ἀμφίσσῃ μείναντα Ἑλληνικὰ ὅπλα μόλις ὄντα χιλιάδες τρεῖς, μὴ δυνάμενα ν' ἀνθεξῶσιν εἰς τὴν τόσῃν πλῆθύν τῶν ἐχθρῶν ἀποφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Πελοπόννησον, καὶ συγκεντρωθῶσι μετὰ τῶν ἄλλων στρατευμάτων· πρὸ τοῦ ἀναχωρισμοῦ τῶν ὅμως ἐκήρυξαν πρὸς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὅτι, ὅσοι ἐκεῖνοι μέλουν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Κιουταχὴν γινώριζοντες ὅτι εἶναι ἀσφαλεῖς, δὲν τοὺς ἐμποδίζουν, μάλιστα τοὺς συμβουλευούσι νὰ πολιτευθῶσι τὴν περίστασιν ἕως οὗ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος λάβωσιν ἄλλην μορφήν· ὅσοι πάλιν δὲν ἐμπιστεύονται εἰς τὰς δημοσιευθείσας ὑποσχέσεις

του, πρέπει νὰ προλάβῳσι τὸν καιρὸν τῆς ἀναχωρήσεώς τω
πρὶν τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπομακρυνθῶσιν ἐκείθεν·
ὀλιγώτατοι ἄρισαν τὸ φίλον ἔδαφος τῆς πατρίδος των με-
ταβάντες εἰς Πελοπόννησον, τὸ πλεῖστον μέρος βεδρυμέ-
νον ἀπὸ τὰς σκληρὰς, καὶ ἀλλεπαλλήλους δυστυχίας, ἐμπι-
στευθὲν καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κίρουταχῆ, αἱ ὁποῖαι οὐ
μόνον τὴν ὑπαρξίν των κατοίκων ἡσφάλιζαν, ἀλλὰ καὶ ἀμνη-
στείαν των παρελθόντων ἐγκλημάτων ἐκήρυττον πρὸς πάν-
τας τοὺς Ἕλληνας, ἔμεινεν εἰς τὰ ἴδια τὰ ἀσφαλέστερα συμ-
φέροντα οὕτω τὸν ὠδήγουν νὰ πολιτευθῇ ἕως οὗ κυριεύσῃ τὸ
φρούριον Ἀθηνῶν, ὃ δὲ ἱμπραῖμ Πασῆς ὅλην τὴν Πελοπόν-
νησον· καὶ τότε δὴ ἔμελλον νὰ ὑψώσωσι τὸ αἰμοσταγὲς
θυσιαστήριόν των Ἑλλήνων.

Ἐν ᾧ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὰ στρατεύ-
ματα διηρημένα εἰς διάφορα σώματα, οἱ Ἕλληνες δυνάμενοι νὰ
τὰ βλάψωσιν, εἰς σενὰς θέσι δὲν ἠθέλησαν γνωρίζοντες τὴν φυ-
σικὴν των βαρβαρότητα, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐκδικηθῇ μετὰ ταῦ-
τα τοὺς ἀθώους κατοίκους, ὡς αἰτίους τῆς φθορᾶς των· οὐτ'
αὐτὰ ἐκινοῦντο κατὰ των Ἑλλήνων, καὶ τοι ὀρῶντα αὐτοὺς
περιφερομένους εἰς τὰ πλάγια, καὶ διευθυνομένους διὰ τὸν
Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου· φθάσαντα εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐπολιόρ-
κησαν τὰς Ἀθήνας φυλαττομένας παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάν-
νου Γκοῦρα, καὶ χιλίων πεντακισίων σχεδὸν Ἀθηναίων· οἱ
Ἕλληνες διαβάντες τὸν Ἰσθμὸν ἀπῆλθον εἰς τὴν Πρωτείου-
σαν Ναυπλίαν, ὅπου ἔμελλον νὰ συσκεφθῶσι μετὰ τῆς Διοι-
κήσεως περὶ τοῦ πρακτέου· οἱ στρατηγοί, Βάσιος Μαυροβου-
νιώτης, καὶ Νικόλαος Γριζώτης δὲν εἰσῆλθον, ἀλλ' ἐτοπο-
θετήθησαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα με πεντακισίους στρατιώτας·
μολονότι δὲς, καὶ τρεῖς ἑπεμψε δυνάμεις ὁ Κίρουταχῆς νὰ

τούς ἐξώσῃ ἐκεῖθεν, δὲν ἐδυνήθη· ἄρχισεν ἔπειτα νὰ τοὺς προτείνῃ ἀνταμοιβὰς ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἐπαρχίας, χρήματα, καὶ τὰ παρόμοια· ἀλλὰ καὶ μὲ τοῦτο δὲν τοὺς κατέπεισεν· ἡ ἐσωτερικὴ κατὰστασις τῆς Ἑλλάδος παραβαλλομένη μὲ τοὺς ὁποίους τὴν ἐπαπεῖλουν κινδύνους ἦν ἀσυγκρίτως κατωτέρα τῶν κινδύνων· ἡ ἐλλειψὶς τοῦ χρηματικοῦ, καὶ τῶν τροφῶν ἔφερε τὸ στρατιωτικὸν εἰς ἀδράνειαν, καὶ ἀπελπισίαν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἡ γενναία ἀπόφασις τοῦ στρατιωτικοῦ ἐδείχθη ἀνωτέρα τῶν κινδύνων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν· διότι μὴ ἀνεχομένη νὰ βλέπῃ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα κατακρατούμενην παρὰ τῶν Τούρκων, καὶ τὴν Πελοπόννησον πνέουσιν τὰ λοισθία ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιον Ἰμπράῒμ Πασᾶ, ἐστράτευσεν ἐκ νέου διὰ τὴν ξηρὰν· ἡ Διοίκησις διὰ ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν στρατιωτικὴν συμμορίαν, διέταξε τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκη ἀρχηγὸν τῶν κατὰ ξηρὰν ὄπλων, ὅστις ἐξεληθὼν ἀμέσως τῆς Πελοποννήσου, διαβάς τὰ Μέγαρα ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα τεσσάρων ὥρων ἀπέχουσιν τῶν Ἀθηνῶν· ἔτρεχον ἐπομένως αὐθόρμητοι καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του διάφοροι ὀπλαρχηγοί.

Ἀκούσας ὁ Κρουταχὴς ὅτι οἱ Ἕλληνες συναθροίζονται ἐκ διαλλειμάτων εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη, ἄρχισε νὰ πέμπῃ ἀλλεπαλλήλως σώματα πεζικὰ καὶ ἵππικὰ ὁμοῦ διὰ νὰ τοὺς πολεμῶσι μεταχειριζόμενος πάντοτε στρατηγήματα, καὶ μάλιστα ὅτε ὁ ἴδιος ὠδήγει τὰ τοιαῦτα σώματα· ἐκρύπτετο ἐνίοτε τὸ ἵππικὸν εἰς τὰς χαράδρας, καὶ ἐρίπεια τῶν παρακειμένων χωρίων τῆς πεδιάδος, καὶ ἄλλοτε τὸ πεζικόν, διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰς θέσεις των, καὶ, εὐρυχώρου ὄντος τοῦ πεδίου, δυνήθη νὰ τοὺς πολιορκῇ μὲ τὸ ἵππικόν· ἀλλ' ὅσάκις τὰ ἐμεταχειρίσθη δὲν

ἐπέτυχε τὸ ποθοῦμενον, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες γνωρίζοντές τα δὲν διηροῦντο εἰς πολλὰ σώματα ἀφίνοντες ὅθεν ἱκανὴν φυλακὴν εἰς τὰ ὀχυρώματα, οἱ λοιποὶ ἐσχηματίζοντο εἰς δύο σώματα, τὸ πρῶτον ἐπροπορεύετο ὁπώσουν τακτικῶς, καὶ με βῆμα βραδύ, τὸ δεύτερον ἠκολούθει κατόπιν με τὸ αὐτὸ βῆμα, ἀλλ' ἀπέχον ἐνὸς σταδίου διάστημα· διὸ τὸ ἵππικόν δὲν ἐτόλμα νὰ ὀρμήσῃ κατὰ πρόσωπον, οὔτε νὰ τὸ περικυκλώσῃ ἐδύνατο με τὸ νὰ ἐπολεμῇτο ἀπὸ τὸ δεύτερον. καὶ οὕτως ἐπομένως ἐσυστρέφοντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ χωρὶς ποτὲ νὰ δείξωσι τὰ νῶτα πρὸς αὐτόν· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐνικήθησαν πάντοτε οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Ἐλευσίνα· ἀγκαλὰ δὲν παρετάχθησαν ποτὲ πλείότεροι τῶν δύο χιλιάδων πεζῶν, καὶ τριακοσίων ἱππέων· τοῦτο ἐμεταχειρίζετο ὁ Κρουταχῆς ἐπὶ σκοπῶ διὰ νὰ ἐνασχολῇ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀκροβολισμοὺς μακρόθεν, ὥστε νὰ μὴν λάβωσιν εὐκαιρίαν καὶ συγχίσωσιν ἐκ τοῦ συνεγχεῖς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Μάχη τοῦ Χαϊδαρίου, πλησίον Ἀθηνῶν.

Συναθροισθέντων τεσσάρων σχεδὸν χιλιάδων Ἑλλήνων, καὶ χιλίων διακοσίων τακτικῶν ὀδηγουμένων παρὰ τοῦ χιλιάρχου Φαβιέ Γάλλου, ἀποφάσισεν ὁ Καραϊσκάκης συναινέσει καὶ τῶν λοιπῶν ἀπαραρχηγῶν νὰ δοκιμάσῃ κατ' ἀρχὰς τὴν τύχην τῆς ἀρχηγίας του ἐκστρατεύων κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ Πολιορκητοῦ τῶν Ἀθηνῶν· θέσιν ἀρμοδιωτέραν, καὶ συμφέ-

ρυσαν νὰ ὀχυροθῶσιν, ἔκλεξαν τὸ περιβόλι Χαϊδάρη καλού-
 μενον, κείμενον δὲ κατὰ τὸ δυτικοδόρειον, μεταξὺ ἐλαιῶνος,
 καὶ τοῦ ὄρους τοῦ, τῷ αὐτῷ σχεδὸν διαστήματι ἀπέχοντος
 τῆς Ἐλευσίνος, καὶ Ἀθηνῶν, ὅπερ Κορυδαλὸς τὸ πάλαι ἐκα-
 λεῖτο· κατὰ τὴν πέμπτην λοιπὸν τοῦ Αὐγούστου μετὰ τὴν
 δύσιν τοῦ ἡλίου ἐστράτευσαν διαβάντες διὰ τῶν στενοπῶν
 τοῦ Κορυδαλοῦ, φθάσαντες περὶ τὰ μέσα τῆς νυκτὸς κατέσ-
 χον τὸν περίβολον τοῦ Χαϊδαρίου, ἀνήγειραν ταυτοχρόνως
 καὶ δύο ὀχυρώματα εἰς τοὺς πλησιεστέρους λόφους, τὸ μὲν
 ἀπὸ τὸ μεσημβρινόν, τὸ δὲ ἀπὸ τὸ βύρειον μέρος, μετὰ τὴν
 ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐφάνησαν ἐξερχόμενοι τοῦ ἐλαιῶνος ἕως
 τρεῖς χιλιάδες πεζοί, καὶ χίλιοι ἵππεῖς διεθυνόμενοι κατ'
 αὐτῶν· ἐκ τῶν Ἑλλήνων μόλις τὸ τρίτον μέρος ἐφανερῶθη,
 οἱ λοιποὶ ἐκρύβησαν εἰς τὸν περίβολον, ὀχυρώματα, καὶ πρό-
 ποδας τοῦ Κορυδαλοῦ· πλησιάσαν τὸ ἵππικόν πολὺ ἄρεόν,
 ἵστατο θεωρὸν χωρὶς νὰ δείξῃ τι σημεῖον μάχης, ὁ Φαβιέρος
 τοποθετημένος ὢν ἐκ τοῦ ἔξωθεν μεσημβρινοῦ μέρους τοῦ πε-
 ριβόλου, ἰδὼν αὐτοὺς ἵσταμένους, καὶ κατασκόπου μᾶλλον,
 ἢ πολεμιστοῦ ἐκτελοῦντας ἔργον, ἔρριψε κατ' αὐτῶν δύο σφαί-
 ρας κανονίων· οἱ Ἕλληνες νομίσαντες ὅτι, τὸ σημεῖον τῆς
 μάχης ἐδόθη, ὥρμησαν ἐκ συμφώνου ἅπαντες μὲ τὰ ξίφη
 εἰς τὰς χεῖρας· οἱ Τοῦρκοι, πικνώσαντες ἀμέσως τὸ σῶμα,
 παρατάξαντες τὸ ἵππικόν, τὸ ἤμυσι ἐκ τοῦ δεξιοῦ, καὶ τὸ
 ἄλλο ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ πεζικοῦ, ἤρξαντο νὰ
 πυροβολῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων· οὗτοι ἐπιθέντες πρὸς τὸ
 δεξιὸν κέρας τὸ ἐβίασαν νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς πεζοὺς· ἐκ τοῦ
 ἐτέρου ἐκινήθη καὶ ὁ Φαβιέρος μὲ τὸ τακτικόν κατ' αὐτῶν,
 οἱ Τοῦρκοι ἢ διὰ δειλίαν, ἢ κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν χωρὶς
 ἄλλην ἀντίστασιν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὁ Φαβιέρος ἔτρεχε

διώκων αὐτοὺς, ἀλλ' ὁ Ἀρχηγὸς διέταξε νὰ ὀπισθοδρομησῇ διότι τὸ στρατόπεδον τοῦ Κιουταχῇ οὐ μόνον ὑπῆρχε πλησίον ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις τοῦ Ἐλαιῶνος ἦν ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸ εὐρύχωρον τοῦ πεδίου· ἐπιστρέψαντες τροπαιοφόροι κατέλαβαν ἐκ νέου τὰ ὀχυρώματα· καὶ τὸν περίβολον Χαϊδάρι· τὸ ἐσπέρας συμβούλιον πολεμικὸν συστηθὲν ἐνέκρινε νὰ μεταβῶσι, καὶ ὀχυρωθῶσι τὴν νύκτα εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἔχοντες τὴν θάλασσαν ἐλευθερὰν ἐλάμβανον τροφάς, καὶ πολεμοφόδια διὰ τὸ στρατόπεδον· μόνος ὁ Φαβίερος ἐδείχθη ἐναντίος, καὶ μέχρι τέλους ἀκατάπειστος εἰς τὸ διαληφθὲν σχέδιον προτείνων, ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ νικήσῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται θέσιν· βλέπων τὴν ἰσχυρογνωμίαν τοῦ ὁ Ἀρχηγὸς διέταξε νὰ κατασκευασθῇ ἐν ὀχύρωμα ἐπὶ τινος λόφου κειμένου μεταξὺ Χαϊδάρι, καὶ ἐλαιῶνος Ἀθηναίων· τοῦτο ὡς πλησιέστερον εἰς τὸν ἐχθρὸν ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὴν πρώτην ἐπίθεσίν του, καὶ ὡς μακρὰν ἀπέχον τῶν ἄλλων ὀχυρωμάτων δὲν ἐλάμβανε τινὰ ἐπικουρίαν ἐν καιρῷ μάχης, μάλιστα ἡ κυρίευσίς του ἐπαπείλει τὴν φθορὰν ὅλου τοῦ στρατοπέδου· διέταξε λοιπὸν τὸν ὀπλαρχηγὸν Δημήτριον Δέκα Ἀθηναίων ἔχοντα ὑπ' ὀδηγίαν τοῦ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν στρατιώτας Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσῃ τὸ ὀχύρωμα δι' ὅλης ἐκείνης τῆς νυκτός· περαιωθέντος πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου διατάχθησαν ὅτε Περόραιος, καὶ Στέφανος Βούλγαρης, μετὰ τῶν, ὑπ' ὀδηγίαν αὐτῶν, διακοσίων ἐξήκοντα ὄντων ἀπάντων, νὰ ἔμβωσι, καὶ ὑπερασπίσωσιν αὐτό.

Τὴν ἐπιούσαν, ἥτις ἦν ὀγδόη τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἡμέρα Κυριακή, ἐν ᾗ αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἐπιβαίνουσαι τοῦ Ἰμμητιίου ὄρους ἐφώτιζαν τὰς κορυφὰς τοῦ Κορυδαλοῦ, ἐφάνη ἔξερχόμενον τοῦ ἐλαιῶνος ἐν σῶμα πεζικοῦ, καὶ ἱππικοῦ

στρατεύματος, τὸ μὲν πεζικὸν ἐξ ὀκτῶ συγλείμενον χιλιάδων, ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κιουταχὴν, τὸ δὲ ἵππικὸν ἐκ δύο, ὁδηγούμενον τότε παρὰ τοῦ Ὁμέρ Πασᾶ Καρύστου, ὁ πρῶτος παραλαβὼν τὴν δεξιὰν πτέρυγα ἐπλησίασε μὲ τὸ πεζικὸν εἰς τὸ πρῶτον ὀχύρωμα, ὁ δεύτερος μὲ τὸ ἵππικὸν τὴν ἀριστεράν· ὁ Ἀρχηγὸς ἐξελθὼν τοῦ περιβόλου περιήρχετο ὅλα τὰ ὀχυρώματα ἐνθαῤῥυνων τοὺς Ἕλληνας, προσκαλῶν ἕκαστον εἰς φιλοτιμίαν ἀναμιμνήσκων τὰς προλαβούσας ἀνδραγαθίας τοῦ ἡ πατραγαθίας· ὁ Φαβιέρος ἄνευ τινὸς διαταγῆς τοῦ Ἀρχηγοῦ προέπεμψε τριακοσίους τακτικούς νὰ κτυπήσωσι τὸ ἵππικὸν, τὸ ὁποῖον ἀναβαῖνον ἔνα ὀμαλὸν, καὶ ἐπιμήκη λόφον ἔμελε νὰ διευθυνθῇ κατὰ τοῦ περιβόλου, καὶ ἂν ἄλλην βλάβην δὲν ᾔθελε δυνηθῇ νὰ προξενήσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἰδιαιτέραν, ἤλπιζε τοῦλάχιστον νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ νὰ δώσωσι βοήθειαν εἰς τὸ προμνησθὲν ὀχύρωμα τοῦ Περάραιου· πορευομένων τῶν δύο τούτων σωμάτων δὲν ἔβλεπα τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ διὰ τὸ ὕψος τοῦ λόφου· ὅταν δὲ παρεγένοντο ἀμφοτέρω συγχρόνως εἰς τὴν κορυφὴν, ἐστάθησαν ἐκστατικά, καὶ ἀκίνητα διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τῆς ἀπαντήσεως, ὁ ἀξιωματικὸς Ἕλληνας προλαβὼν διέταξε νὰ πυροβολήσωσιν, οἱ Τοῦρκοι, μολονότι μὲ τὸν πρῶτον πυροβολισμόν ἐφονεύθησαν ἐννέα, ἀντεπυροβόλησαν καὶ αὐτοὶ ταῦτοχρόνως πληγώσαντες τρεῖς ἐκ τοῦ Τακτικοῦ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὅστις καὶ τοι πληγωθείς τὸν μηρὸν ἐφώναζε πῦρ, πῦρ· ὁ ἑσχατος σοῖχος ἀντὶ νὰ μιμηθῇ τῶν πρώτων τὸ παράδειγμα ἔπραξε τὸ ἐναντίον τραπείς ἀναισχύντως εἰς φυγὴν, ἐπομένως δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ. ἰδὼν ὁ Πασᾶς τὴν ἀπροσδόκητον ὀπισθοδρόμησιν τοῦ τακτικοῦ ὤρμησεν ἀφόδως κατ' αὐτοῦ, ὥστε εἰς διάστημα δέκα λεπτῶν τῆς ὥρας ἐθυσίασε δεκαοκτὼ, καὶ δεκαεῖς συνέλαβε ζῶντας· εἰς

ταύτην τὴν περίστασιν ὁ Συνταγματάρχης Φαβιέρος οὐ μόνον τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλανθρωπίας τὰ χρέη παρέβη· διότι ἐν ᾧ πρὸ ὀφθαλμῶν του ἐθυσιάζοντο, καὶ ἡγματοῖζοντο οἱ συναγωνισταί του, καὶ ἐν ᾧ διετάχθη ἐγκαίρως ἀπὸ τὸν Ἀρχηγὸν νὰ τοὺς σώσῃ, αὐτὸς ἐθεώρει ὡς κωμικόν, τὸ τραγικὸν συμβᾶν· ὠργισθεὶς ἕνεκα τούτου ὁ Ἀρχηγὸς ὥρμησε προσωπικῶς μὲ διακοσίους στρατιώτας κατὰ τοῦ ἱππικοῦ, τὸ ὅποτον ἐπειδὴ εἶχε πλησιάσει εἰς τὰ ὀχυρώματα καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, στρέψαν τὰ νῶτα διευθύνθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ψάλλον ἐπινικίους ὕμνους. Ἐπαρθέντες διὰ τοῦτο, ἀμέσως ἐκινήθησαν πανστρατιᾷ κατὰ τοῦ ὀχυρώματος τοῦ Περρραιβοῦ· ἀλλόκοτον ἐφάνη τὸ κίνημά των· διότι συνέτρεχε τὸ ἱππικὸν μεμιγμένον μὲ τὸ πεζικόν, ἐκτὸς τῶν σηματοφόρων, οἵτινες ἐπροπορεύοντο πέντε σχεδὸν βημάτων μακρὰν τῶν ἄλλων· ὁ Περρραιβὸς διέταξε νὰ τοὺς ἀφήσωσι νὰ πλησιάσουν χωρὶς νὰ τολμήσῃ τις νὰ πυροβολήσῃ, παρ' ὅταν ὁ ἴδιος δώσῃ τὸ σημεῖον τῆς μάχης μὲ τὴν εὐκαίρῳσιν τοῦ ἰδικοῦ του πυροβολοῦ, ὁ δὲ πυροβολισμὸς νὰ γίνεται τότε ἀδιάκοπος, εὐστοχος, καὶ πρὸς ζημίαν μάλλον τῶν σημαντικῶν, καὶ σηματοφόρων· ὑπερήφανος καὶ τρομακτικὴ γέγονεν ἡ ἐφόρμησις τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία ἀνθίστασις τῶν Ἑλλήνων διὰ δέκα λεπτῶν κρίσιμον συμβολὴν ἐταπείνωσεν τὴν ἀλαζωνείαν των· οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε διὰ τὴν νίκην καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἱπάρχου, συγγενοῦς ὄντος τοῦ Ἀρχιστρατήγου Κιουταχῆ· διότι τόσῃ λύπην, καὶ δειλίαν ἐνέσπειρεν εἰς τὸ στράτευμα, ὥστ' ἀμέσως ὀπισθοδρόμησε τὸ ἱππικόν, ἐπομένως δὲ καὶ τὸ πεζικόν· ἡ ἀπροσδόκητος ἀκαριαῖα ὀπισθοδρόμησις τοῦ ἐχθροῦ ᾠδήγησε τὸν

Περίφαιδον νὰ γράψῃ παρευθὺς εἰς τὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκά-
κην, ὡς ἐφεξῆς·

Γενναϊότατε Ἀρχηγέ!

« Ἰδες φανερά ταύτην τὴν στιγμὴν τὴν τρομερὰν ὁρμὴν,
» καὶ ἀπροσδόκητον ὀπισθοδρόμησιν τοῦ ἐχθροῦ· διὰ νὰ κερ-
» δίσωμεν πληρεστάτην τὴν νίκην, στοχάζομαι ὅτι, συμφέ-
» ρει νὰ κινηθῇ παρευθὺς τὸ ἤμυσι τοῦ Τακτικοῦ μαζὺ μὲ
» τὸ τρίτον μέρος τοῦ ἀτάκτου ἐκ δεξιῶν, καὶ τὸ ἄλλο
» παρομοίως ἐξ εὐωνύμων· ἡ δὲ Γενναϊότης σου ἐνωθεὶς
» μεθ' ἡμῶν νὰ σχηματίσωμεν τὸ κέντρον, καὶ οὕτως ἐκ συμ-
» φώνου νὰ ὁρμήσωμεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πρὶν ὀχυρωθῇ, διό-
» τι ἤρχισε νὰ σκάπτῃ, καὶ ὀχυροῦται.

8 Αὐγούστου, 1826 Χαϊδάρι.

Ὁ Περίφαιδός.

Στρατηγὲ Περίφαιδέ!

« Μ'ἤρεσεν ἡ γνώμη σου, καὶ εἶμαι σύμφωνος, ἀδελφέ,
» δι' ὅσα γράφεις· ἐπροσκάλεσα μάλιστα εὐθὺς τὸν Συνταγμα-
» τάρχην Φαβιέρον, ἀνέγνωσα τὸ γράμμα σου· ἀλλ' αὐτὸς
» μ'ἀπεκρίθη ἀποτόμως οὕτω· σεῖς κάμετε τὰ ἰδικά σας σχέ-
» δια, καὶ ἐγὼ θὰ κάμω τὰ ἐδικά μου· » τούτους τοὺς λό-
» γους εἰπὼν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν χιλιαρχίαν του χωρὶς νὰ
» εἴπῃ, ἢ ἀκούσῃ ἄλλο τι περισσύτερον.

» Ἀδελφέ! ἡ σημερινὴ ἀνδρεία καὶ ἀνθίσασις τοῦ ὀχυρώ-
» ματός σας ἔσωσεν ὅλον τὸ στρατόπεδον· ἔδωκε καὶ εὐτυχῇ
» ἀρχὴν τῆς ἀρχηγίας μου· ἐπιθυμῶ νὰ μιμηθῶσι καὶ ὅλα
» τ'ἄλλα ὀχυρώματα τὸ παράδειγμά σας, καὶ τότε ἡ νίκη
» θέλει σαλπίσσῃ ὑπὲρ Ἑλλήνων. Βάστα, ἀδελφέ, καὶ ἐλπίζω

» πρὸς τὰς δέκα ὥρας νὰ καταπείσω καὶ τοὺς ἐπιλοίπους
 » ὀπλαρχηγούς, διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸ ρηθὲν σχέ-
 » διον. — ὑγίαινε.

8 Αὐγούστου 1826 Χαϊδάρι.

Ὁ ἀδελφὸς καὶ Ἀρχηγὸς

Γ. Καραϊσκάκης.

Λαβόντες εὐκαιρίαν οἱ Τοῦρκοι κατεσκεύασαν μετὰ ταχύτητα
 προμαχῶνας, καὶ κανονοστάσιον, ὅπου στήσαντες δύο κανόνια
 ἐκτυποῦσαν τὰ Ἑλληνικὰ ὀχυρώματα· ἐν σῶμα πεντακοσίων
 Τουρκαλβανῶν καταλαβόν τὰ πλάγια τοῦ πρώτου ὀχυρώ-
 ματος, μεταχειριζόμενον δὲ προφυλακτικὰ κιβώτια πλήρη
 χρώματος, σακκία γέμοντα μαλλία, καπὸτας πολυδίπλους,
 δοκοὺς, ἀνεφέρετο παρὰ τὸ ὀχύρωμα· ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἀπέ-
 βλεπε νὰ τὸ πολιορκήσῃ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῇ τις
 ἐξ αὐτῶν νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς· δι' ὅσον ἐπροσπάθησεν ὁ
 Ἀρχηγὸς νὰ καταπείσῃ τοὺς ὀπλαρχηγούς νὰ κινηθῶσι κατὰ
 τοῦ ἐχθροῦ, ἀπέτυχε· μάλιστα τὸ ἀπειροπόλεμον τινῶν ἀξιω-
 ματικῶν, ἡ ἰσχυρογνωμία τοῦ Συνταγματάρχου Φαβιέρου
 ὠδήγησαν τὸν ἐχθρὸν νὰ μεταχειρισθῇ ὀλεθριότερα μέτρα
 κατὰ τῶν Ἑλλήνων· διέταξε τὸ ἵππικὸν διαιρεθὲν εἰς δύο νὰ
 τοποθετηθῇ τὸ μὲν εἰς τοὺς μεσημβρινούς, τὸ δὲ εἰς τοὺς
 βορείους πρόποδας τοῦ Κορυδαλοῦ, τὸ δὲ πεζικὸν νὰ κτυπή-
 σῃ μετὰ ταῦτα ἀποφασιστικῶς τὸ κέντρον, καὶ τρέψῃ εἰς
 φυγὴν· οὕτω δὴ περικυκλωμένον καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια διὰ
 τοῦ ἵππικοῦ ν' ἀφανισθῇ κατὰ κράτος· ἀλλὰ τὸ διὰ τοὺς με-
 σημβρινούς πρόποδας διευθυνθὲν ἵππικὸν ἀπῆντησεν ἀνδρείαν,
 ἢ ἀληθέστερον εἶπεῖν ριψοκίνδυνον ἀνθίστασιν ἀπὸ τοὺς φι-
 λέλληνας (*), ἡ ὁρμή των ἐδείχθη τόσον τολμηρὰ, καὶ ἐπί-

(*) Αὐτοὶ ἦσαν Γάλλοι, Γερμανοὶ, καὶ ὀλίγοι Ἰταλοὶ· οὗ πλείονες τῶν

μόνος, ὥστ' ἐβιάσθη τὸ ἱππικὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πρώτην
 του θέσιν· τὸ παράδειγμα τῶν φιλελλήνων ἐρέθισε τὴν φι-
 λοτιμίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν Κριζιώτου, καὶ Βάσσου, νὰ διώ-
 ξωσιν ἀπὸ τοὺς βορείους πρόποδας τὸ ἄλλο ἥμισυ τοῦ ἱπ-
 πικοῦ μὲ τὴν αὐτὴν ἀνδρίαν· πλησίον τοῦ πρώτου ὀχυρώ-
 ματος κατὰ δυσμὰς ἐφ' ὑψηλοτέρου τινὸς λόφου ἐμάχετο
 ἀνδρίως ὁ χιλιάρχος Ἰωάννης Κῶστα, ἀπὸ χωρίον Γότσισα
 καίμενον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πίνδου· οὗτος διὰ τῆς ἀν-
 δρίας ἀνθιστάσεως δὲν ἄφησε τοὺς ἐχθροὺς νὰ προχωρήσωσι
 μολονότι ἐπληγώθη μικρόν· ἔδραμε καὶ ὁ ἴδιος ἀρχηγὸς εἰς
 βοήθειάν του· ἀλλὰ τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν
 θέσιν του, λέγων ὅτι, ἡ ἰδική του ζωὴ εἶναι ἡ σωτηρία ὅλου
 τοῦ στρατοπέδου, καὶ ὅτι ἐλπίζει νὰ μὴ λάβῃ χρεῖάν τῆς
 ἐπικουρίας του, βλέπων τὸν ἐχθρὸν μικροψυχῶντα μᾶλλον, ἢ
 γαυριῶντα, ὡς τὸ πρῶτον· ὁ Ἀρχηγὸς ἐπαινέσας πρεπόντως
 τὸν ὀπλαρχηγὸν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θέσιν του παρατηρῶν
 πανταχόθεν τοῦ ἐχθροῦ τὰ κινήματα, καὶ διαττάτων τὰ
 δέοντα· κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἀπειροπόλεμοί
 τινες, ἐκ τῶν Μεγαρικῶν χωρίων καταγόμενοι, ἀφήσαντες τὰς
 θέσεις των διευθύνοντο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους· ἡ ἀταξία
 τούτων μολονότι ὑβρίσθη αὐστηρῶς, δὲν ἐδιορθώθη, ἐρέθισε
 προσέτι καὶ ἄλλους νὰ τοὺς μιμηθῶσιν· ὁ ἀρχηγὸς διέταξε
 τὸν Περραιβὸν προφορικῶς μ' ἐπίτηδες μηνύτορα ὅτι, ἂν ἀφή-
 σῃ τὸ ὀχύρωμα, καὶ ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν περίβολον μὲ
 τὸν πλέον ἐπιτήδειον, καὶ ἀκίνδυνον τρόπον, ὅπου ἐνδυνα-
 μωθέντα ἀμφοτέρω τὰ σώματα σὺν ἐκείνῳ τοῦ χιλιάρχου

ἑβδομήκοντα ἅπαντες· μολονότι ὑπέκιντο εἰς τὴν ὁδηγίαν τοῦ Φαβιέρου
 ἐκείνην τὴν στιγμήν ἔδραμαν αὐθόρμητοι χωρὶς τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των

Ἰωάννη Κῶστα, νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν σωτηρίαν των· τῷ ἀπεκρίθη ὅτι, πρὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς δὲν συμφέρει νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ὀχυρώματος· διότι τὸ πεζόν, καὶ ἵππικόν παρίστανται κατὰ πρόσωπον, καὶ πλάγια τοῦ ὀχυρώματος, καὶ ἅμα ἴδωσιν ὀπισθοδρομοῦντας τοὺς Ἕλληνας, τοὺς προλαμβάνουσι, καὶ ἀφανίζουσι πρὶν φθάσῃσιν εἰς τὸν περίβολον, καὶ τότε μέλλει νὰ κινδυνεύσῃ καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον· ὁ Ἀρχηγὸς διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Περρραιβοῦ, λαβὼν τριακοσίους στρατιώτας ἐσυσσωματώθη μετὰ τοῦ Ἰ. Κῶστα σκοπεύων ν' ἀπομακρύνῃ τὸν ἐχθρὸν διὰ τινος ἀνδρείας προσβολῆς· ἡ παρουσία τοῦ ἐγκαρδίωσεν οὐκ ὀλίγον τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἡ ὁρμή του ἀφ' ἐτέρου ἐπροξένησε φόβον, καὶ ἀταξίαν εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ πολλῶν, ἐπειδὴ τὸ ἵππικόν ἵστατο ἐκ διχταγῆς ὑπὸ τὰ ὀπισθεν τοῦ πεζικοῦ μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας ἐπαπειλὸν τὸν θάνατον εἰς τὸν ὀπισθοδρομήσαντα· ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ ἐπέσρεψεν ἐκ νέου εἰς τὸν περίβολον· περὶ δὲ τὴν ἡμυσιν ὥραν τῆς νυκτὸς ἐκοινοποίησεν ὁ Περρραιβὸς πρὸς ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ στρατιώτας ὅτι, ὑπόταν ὁ ἴδιος προσφέρῃ μεγαλοφώνως τὸ, « Ἐπάνω τους, Ἕλληνες, ἐπάνω τους. » τότε καὶ αὐτοὶ νὰ ἐκφωνήσωσι τοὺς αὐτοὺς λόγους, νὰ κτυπῶσι τοὺς πόδας κατὰ γῆς προσποιούμενοι ὅτι μέλλουν νὰ ὀρμήσωσι κατ' αὐτῶν, τῇ ἀληθείᾳ δὲ, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰ βήματά του, τὰ ὁποῖα διευθύνοντο πρὸς τὸν Ἀρχηγόν· κατὰ καλὴν τύχην τὸ στρατήγημα ἔλαβεν αἰσίαν ἔκβασιν, οἱ Τούρκοι ἐκατάλαβαν ἔπειτα ὅτι ἠπατήθησαν ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν Ἑλλήνων, μολαταῦτα δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοὺς διώξωσιν, οὔτε εἰς τὸ ὀχύρωμα νὰ εἰσέλθωσι φοβούμενοι πάντοτε τινα ἐνεδρὰν· σσυσσωματωθεὶς μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ ὀπισθοδρόμουν ἦλοι ὁμοῦ

ἡσύχως, καὶ ὅσον οἶόν τε ἀφορητὶ, ἵνα μὴ, ἀκούσας ὁ ἐχθρὸς τὸν κρότον, πέμψῃ κατόπιν τὸ ἵππικόν, καὶ τοὺς βάλῃ εἰς σύγχυσιν· ὁ χιλιάρχος Ἰωάννης ἐνέκρινεν συμφερώτερον νὰ βχστάσῃ ἀκόμῃ τὴν θέσιν του, διὰ νὰ μὴ στοχασθοῦν οἱ Τοῦρκοι ὅτι, οἱ Ἕλληνες διόλου ἀνεχώρησαν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης νὰ προκαταλάβῃ, καὶ ἀσφαλίσῃ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, καὶ ἐπομένως νὰ ὑπισθοδρομήσῃ καὶ αὐτὸς ἀκινδύνως· ἡ γνώμη του ἐδέχθη, καὶ ἐνεργήθη· γνοὺς ὁ Κιουταχῆς τὴν ἐκ διαλλειμμάτων ὑπισθοδρόμησιν τῶν Ἑλλήνων διέταξεν ἐκ δευτέρου τὸ ἵππικόν του νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀνάβασίν του, ἀλλ' ἐβιάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ὥς καὶ πρότερον ἡττημένον· συσσωματωθέντες λοιπὸν ἅπαντες ἀνῆλθον εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Κορυδαλοῦ, ὅπου ἐκάθισαν μικρὸν δι' ἀνάπνευσιν τοῦ κόπου, πείνας, δίψης, καὶ ἀπόλαυσιν τοῦ φωτός τῆς Σελήνης· διότι ἔμελλον νὰ διαβῶσι ἀπὸ κρημνώδεις, καὶ δυσώδεις γενωπούς, περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς νυκτὸς ἔφθασαν εἰς Ἑλευσῖνα.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ μάχη τοῦ Χαϊδαρίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐσκοτώθησαν ἑνδεκα ἀπέθανον δὲ πέντε ἐκ τῶν δεκαεπτὰ πληγωθέντων· δεκαοκτὼ ἔτι τακτικοί, καὶ δεκαῆξ ἐσυλλήφθησαν ζῶντες, τοὺς ὁποίους τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐκαρატόμησαν (*) ἐπληρώθησαν εἰκοσιδύο· τέσ-

(*) Μεταξὺ αὐτῶν ἦτον καὶ ὁ Χατζῆ Λάμπρος Κορμηλιάς, ἀπόγονος γνήσιος τῶν Μαραθωνομάχων Ἀθηναίων. Ὁ γενναῖος οὗτος πατριώτης δὲν ἐνθυμήθη ὅτι ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ ὄρφανὰ ἑπτὰ τέκνα ἀνήλικα καὶ σὺζυγον, ἀλλ' ἐπροτίμησε νὰ τ' ἀφήσῃ ἐσπερημένῃ τῆς πατριῆς του προστασίας, πλὴν ἐλεύθερα, καὶ ἀμέσως ὥς ἤκουσε τὴν σάλπιγγα τῆς πατρίδος ἐσπευσεν εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν ὑπὲρ αὐτῆς· διὰ τὴν ἀξίαν του οἱ μὲν Ἕλληνες πατριῶται του ἐδέχθησαν αὐτὸν ἀρχηγὸν εἰς τὰ τάγματά των, οἱ δὲ Τοῦρκοι τὸν ἐβλέπον μὲ μεγάλην ἀντιπάθειαν καὶ ἔπνεον ἐκδίκησιν κατ' αὐτοῦ, διὸ καὶ ὅτε

σαρα κανόνια τοῦ τακτικοῦ, ὧν οἱ τροχοὶ συνεθλάσθησαν μετὰ τρίτον, καὶ τέταρτον κανονοβολισμὸν ἔμειναν λάφυρον τοῦ ἐχθροῦ, ὁμοίως καὶ τὰ πλείοτερα κινητὰ πράγματα τοῦ αὐτοῦ σώματος· ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους, ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ἱκανοὶ ἀξιωματικοί, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβαν πληροφориάν οἱ Ἕλληνες.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἔπεμψεν ὁ Ἀρχηγὸς τοὺς πληγωμένους εἰς τὸ, ἐν Σαλαμίνι νοσοκομεῖον· ὁ δὲ Φαβιέρος (*) λυπημένος ὧν διὰ τὰ, εἰς τὸ σῶμά του συμβάντα, μᾶλλον δὲ δυσανεστημένος ἀπὸ τὸν Ἀρχηγὸν ἐλέγχοντα τὴν ἀπειθείαν του, ἐπλευσε διὰ τὴν Σαλαμῖνα μ' ὅλον του τὸ τάγμα.

Μετά τινων ἡμερῶν παρέλευσιν ὁ φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν ζητῶν στρατιωτικὴν δύναμιν ὥς ἐκ τῶν πολιορκουμένων ἀποθανόντων πολ-

τὸν ἔβαλαν εἰς χεῖρας, τὸν κατεδίκασαν εἰς σκληρότατον θάνατον τὸν σταυρικὸν ἡ δὲ ὥρα ἐκρέμετο εἰς τοῦχος καρφωμένος ἀπὸτε τὰς χεῖρας καὶ ὧτα, καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ εὐχαρίστουν τὴν λύσσαν των κατὰ τοῦ μάρτυρος τούτου, οἱ μὲν πλήττοντες μὲ ξίφη, οἱ δὲ ἐμπύγοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ σίδηρα πυρρῶς μένα. Ὁ θάνατος τὸ μόνον εὐτύχημα εἰς τὴν θέσιν του ἦτον βραδυκίνητος εἰς αὐτὸν, καὶ δὲν ἐφθασεν ἕως ὅτου Τούρκος τις λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἄλλοτε εὐεργεσίας, τότε εὐσπλαγχνισθεὶς συνέτεμε τὸν καιρὸν τῶν πόνων του, καὶ θανάτωσας τον μὲ βολὴν πιστόλας καιρίως ἀπέθανεν· αἰωνία σου ἡ μνήμη Σατζή Κορμηλᾶ.

(*) Αὐτὸς ἦν ἄνδρεὺς, ὑπομονητικὸς, ἐπιμελητὴς διὰ τοὺς στρατιώτας ἀκούραστος εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀγῶνας καὶ ἀσκήσεις, ὀρμητικὸς εἰς τοὺς κινδύνους· ἀλλ' ἡ οἴησις, καὶ ἡ ἰσχυρογνωμία του ἡμαῦρωναν τὰ ῥηθέντα προτερήματά του διότι ἤθελε νὰ πείθωνται, καὶ ἐκτελῶσι κατὰ γράμμα ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τὰ ἰδικάτου πολεμικὰ σχέδια χωρὶς αὐτὸς νὰ δίδῃ τὴν παραμικρὰν ἀκρόασιν εἰς τὰ, τῶν ἄλλων κἄν ἦσαν νικηφόρα, καὶ σωτηριώδη, τοῦτου ἕνεκα δούκις ἐπολλέμηνεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ σχέδιά του, δὲν ἐνίκησεν.

λῶν εἰς τὰς μάχας, καὶ ἄλλων ἀσθενούντων ἀπὸ λοιμικῆν νόσον· τοῦτο ἦν ἀληθές· διότι ὁ Γκοῦρας, ἀντὶ νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐμπειροπολέμους, καὶ ἀνδρίους Ἑλληνας, εἰσῆξεν ἐν στίφος γυναικοπαίδων, τὰ ὅποια ἐχρεόσει νὰ πέμψῃ εἰς Σαλαμῖνα, καὶ Αἴγιναν πρὸ τῆς πολιορκίας· τὸ πρόσφατον παράδειγμα τοῦ Μεσολογγίου ἦν ὁ μόνος ἀλάνθαστος διδάσκαλός του· ὁ Ἀρχηγὸς ἐπαρακίνησε τὸν στρατηγὸν Κριζώτην νὰ ἔμβῃ μ' ὅσους στρατιώτας δυνηθῇ νὰ συνάξῃ, οἵτινες δὲν ὑπερέδωσαν τοὺς διακοσίους τριάκοντα τοῖς ἐδῶκεν εἴκοσι χιλιάδες γρόσια δι' ἐξοικονόμησιν· εὐκώλυνε τὴν εἴσοδόν των κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· καθ' ἣν νύκτα (τῇ 11 Ὀκτωμβρίου) ἔμελλον ν' ἀποβῶσι πλησίον τῶν τριῶν πύργων, ὁ Ἀρχηγὸς ἐστράτευσε διὰ ξηρᾶς, διαβάς ἀπὸ τὸ Μενίδιον ἀπῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Δραγουμάνον πλησίον ὅν τῆς γεφύρας· ἐκεῖ συναθροίσαντες φρύγανα, ξύλα, χόρτα ξηρά, καὶ τὰ παρόμοια, καὶ πολλὰς δι' αὐτῶν φωτίας ἀνάψαντες ἐπροπορεύθησαν παρὰ τὴν γέφυραν, ὅπου παρατχθέντες στοιχιδὸν ἤρξαντο πυροβολῆν· οἱ Τοῦρκοι προειδοποιηθέντες περὶ τούτου ἀπὸ τοὺς ἐν Μενιδίῳ φυλάττοντας συντρόφους των, παρατάχθησαν εἰς ἀμυντικὴν μάχην φοβούμενοι τί νυκτερινὸν στρατήγημα, ἡνέαν κατ' αὐτῶν ἐκστρατεῖαν, ὥς ἐκείνην τοῦ Χαϊδαρίου· οὕτω λοιπὸν εἰσῆλθεν ἀκινδύνως ὁ Κριζώτης μετὰ τῶν συντρόφων· ὅχι ὁμῶς κατ' ἐκείνην τὴν σιγμὴν, ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τῆς νυκτὸς ἕνεκα τῶν ἐναντίων ἀνέμων· εἰσελθὼν ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ φρουρίου ἀμέσως· διότι ὁ δυστυχὴς Γκοῦρας εἶχεν ἀποθάνῃ κατὰ τὴν τριακοστὴν τοῦ Σεπτεμβρίου, τρίτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, καθ' ἣν διατάξας τινὰς στρατιώτας νὰ φυλάξωσι ἀναγκαῖαν τινα θέσιν πρὸς τὰς δυτικὰς ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου, καὶ ἀπειθησάντων,

λαβὼν τὸ πυροβόλον ὄπλον τοῦ ἀπῆλθεν ὁ ἴδιος· ἀλλ' ἐν ᾧ διεύθυνεν αὐτὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐξαίφνης ἐκτύπησεν αὐτὸν κατὰ μέτωπον ἄλλη σφαῖρα πυροβόλου ἐχθρική, ἥτις καὶ ἀμέσως τὸν ἐνέκρωσεν· οἱ δὲ Ἕλληνες μετὰ μιᾶς ὥρας πυροβολικὴν χρονοτριβὴν ἐπέστρεψαν πάλιν διὰ τῆς δημοσίου ὁδοῦ εἰς τὴν Ἐλευσίνα..

Μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἔσοδον τῆς φρουρᾶς παρεγένοντο εἰς Ἐλευσίνα καὶ ἄλλα σώματα ἀπὸ Μέγαροι, καὶ Πελοπόννησον, τὰ ὅποια εἶχαν ἀνδρίους, καὶ ἐμπειροπολέμους ὀπλαρχηγούς Σουλιώτας· δηλαδὴ, τὸν Γιώτην Δαγκλῆν, Διαμάντην Ζέρβαν, Γεώργιον Ζίκου Τζαδέλλα, Γιαννοῦσση Πανομάραν, καὶ Ἀθανάσιον Κουτζονίκαν· πρὸς τούτοις τὸν Χριστόδουλον Χ. Πέτρου Θετταλὸν, καὶ Γιαννάκην Σολτάνην Ἀκαρᾶνα. Τούτων ἀπάντων ὁ ἀριθμὸς ἦν ὑπὲρ τοὺς χιλίους· μία τοιαύτη ἐκλεκτὴ δύναμις ὁδηγουμένη καὶ ἐκ τῶν μνημονευθέντων ὀπλαρχηγῶν, καὶ τόσων ἄλλων πρὸ αὐτῶν, ἐπολλαπλασίασε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ εἰς βαθμὸν, ὥστε νὰ ἐπιχειρισθῇ στάδιον μεγαλητέρων, καὶ ἐπικινδυνεστέρων ἀγώνων· διὸ προσκαλέσας ὅλους τοὺς ὀπλαρχηγούς εἰς συμβούλιον πολεμικόν, ὡμίλησεν ὡς ἐφεξῆς·

« Ἀδελφοὶ στρατηγοὶ, καὶ συναγωνισταί! ἡ θέσις τὴν ὁ-
 » ποίαν φυλάττομεν, οὔτε ἡμᾶς ὠφελεῖ, οὔτε τὸν ἐχθρὸν δύ-
 » νηται νὰ βλάψῃ. ἡ μάχη τοῦ Χαϊδαρίου, ἂν καὶ τὸν ἐφό-
 » θισεν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐσάλευσεν ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ζημίας
 » ἴσως ἔμελε νὰ ὑποφέρῃ σημαντικότεραν, ἂν ὅλοι οἱ Ἕλληνες
 » ἐπολέμουν μὲ τὴν αὐτὴν φιλοτιμίαν, καὶ ἀμιλλαν· τούτου
 » ἔνεκα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐφεύρωμεν ἄλλα σχέδια, δι' ὧν καὶ
 » τὸν ἐχθρὸν νὰ βλάψωμεν, καὶ τὴν πολιορκίαν Ἀθηνῶν νὰ
 » διαλύσωμεν· κατ' ἐμὴν λοιπὸν γνώμην κρίνω συμφερότερον

» (καὶ μάλιστα διότι μᾶς προσκαλοῦσι καὶ οἱ ὀπλαρχηγοί,
 » Γ. Δυοβουνιώτης, καὶ Ἰωάννης Ρούκης) νὰ στρατεύσωμεν
 » διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, νὰ διώξωμεν ἐκεῖθεν, εἰ δυ-
 » νατὸν, ὅλας τὰς ὀθωμανικὰς φρουράς, νὰ ὑπλίσωμεν ἐκ νέ-
 » ου τοὺς ὑποδουλωθέντας Ἕλληνας, νὰ κόψωμεν τὴν κοινω-
 » νίαν τῆς Ρούμελης μὲ τὸν Κιουταχὴν κλείοντες τὰς Θερμο-
 » πύλας, τέλος πάντων νὰ κάμωμεν ὅσα αἱ περιστάσεις μᾶς
 » ὀδηγήσουν, καὶ ἡ ἀξιοῦς μας δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ. »

Ἡ γνώμη τοῦ Ἀρχηγοῦ οὐ μόνον ἐπληρέθη παρ' ὅλων τῶν
 ὀπλαρχηγῶν, ἀλλὰ τὸν ἐπαρακάλεσαν νὰ τὴν ἐνεργήσῃ καὶ με-
 ταχύτητα, ἀμέσως ὅθεν μὲ κοινὴν γνώμην ἐνέκρινε νὰ φυλαχ-
 θῇ ἡθέσις τῆς Ἐλευσίνος, ἥτις καὶ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων
 κατὰ τῶν Δερβενοχωρίων μέλει ν' ἀναχαιτίζει, καὶ τὸν Κιουτα-
 χὴν θέλει καταστήσῃ ἀνῆσυχον μὲ τοὺς κατὰ καιρὸν ἀκροβο-
 λισμοὺς φύλακα καὶ ἀρχηγὸν ταύτης τῆς θέσεως διέταξε τὸν
 ὀπλαρχηγὸν Βάσων Μαυροβουνιώτην (*) μὲ χιλίους στρα-
 τιώτας ὑπ' ὀδηγίαν τοῦ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν Δερβενοχω-
 ρίων (**). ὁ δὲ Ἀρχηγὸς μὲ δύο χιλιάδας ἄνδρας πολεμικοὺς,
 καὶ ἐξήκοντα τεσσάρους ἵππεῖς, τῶν ὑποίων ἵππαρχος ἦν ὁ
 ἀνδρὶος Χατζῆ Μιχάλης ἐστράτευσε κατὰ τὴν εἰκοστὴν

(*) Αἱ περιστάσεις, καὶ ἡ ἀναρχία ὑπερισχύουσαι πάντοτε εἰς τὰς ἐπανα-
 στάσεις ἐξώκειλαν τὸν Μαυροβουνιώτην εἰς διαφορὰς κατασχέσεις, καὶ ἀτα-
 ξίας, διὰ τὰς ὁποίας πολλάκις ἐκκηγορήθη· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα αἱ καλὰ συ-
 ναναστροφαί, συμβουλαὶ φίλων, καὶ ἡ πρὸς τὴν Διοίκησιν, ἀφοσίωσίς του
 τὸν μετέβαλον τόσον, ὥστε ἐδείχθη καὶ γνωρίζεται μέχρι τῆς σήμερον ὁ τι-
 μιότερος καὶ φρονιμώτερος ἀπὸ πολλοῦ ἄλλου συναξιωματικοῦ του· αἱ ὕψι-
 ριναι πράξεις οὖνουν τὰς πρώτας.

(**) Δερβενοχώρια λέγονται τὰ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ χωρία· δηλαδὴ, Μίγα-
 ρα, Περαιῶρα, Πίσσα, Κούντουρα, Βύλια, καὶ Τομάζη.

πέμτην τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς τοῦ 1826, διὰ τὰς θεσπιάς (Δουμπρένα), ὅπου μεθ' ἡμέρας τρεῖς ἔφθασαν μετὰ κακοκαιρίαν, καὶ ῥαγδαῖον υἱετόν· οἱ Τοῦρκοι ἰδόντες ἐξαίφνης τοὺς Ἕλληνας, μὴ ὄντες πλείονες τῶν τριακοσίων, δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀντισταθῶσιν ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλὰ κατέφυγον εἰς τρεῖς δυνατοὺς πύργους· κυριεύσαντες οἱ Ἕλληνες τὸ πλησίον χωρίον Κακόσι, καὶ τὸ μιᾶς ὥρας ἀπέχον, Χόστια, κείμενα ἀμφοτέρωθεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος, τὸ πρῶτον κατὰ μεσημβρίαν, τὸ δεύτερον κατ' ἀνατολὰς ἐπλησίασαν τῷ πρῶτῷ προσκαλοῦντες αὐτοὺς εἰς μάχην, ἀφ' οὗ καὶ δι' ἐνὸς μικροῦ κανονίου κομισθέντος ἐκ τοῦ πλησίον λιμένος (ἅγιος Ἰωάννης) δὲν ἐδυνήθησαν νὰ βλάψωσι τοὺς πύργους, ἐπολιώρουν αὐτοὺς διὰ τῶν πυροβόλων ὀπλῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Μάχη τῶν Θεσπιῶν.

Μεθ' ἡμερῶν ἑπτὰ καθημερινὸν ἀκροβολισμόν ἔφθασεν ἀπὸ τὰς Θήβας ὁ Μουσταμπεῖς μετὰ χιλίους Τουρχαλθανούς ἐμπειροπολέμους, ὅπως διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν, καὶ διώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Ἕλληνας, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τροφὰς, καὶ πολεμεφόδια διὰ τοὺς πολιορκουμένους· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐρχομὸς του συνέβη ἐσπερινὸς κατέλυσε μετὰ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐδῆγίαν του εἰς τὴν Μονὴν Μακαριώτισαν κειμένην κατὰ τὸ βόρειον ἐπὶ τινος κλάδου τοῦ Ἐλικῶνος, ἀπέχουσαν μιᾶς ὥρας σχεδὸν τῶν Θεσπιῶν· ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου κατήρχοντο εἰς τὰς Θεσπιάς πυροβολοῦντες, καὶ μεγαλοφωνοῦντες κατὰ τὴν

συνήθειάν των, οἱ Ἕλληνες ἐξελθόντες τῶν ὀχυρομάτων ὡς
 πεντακόσιοι, ἐτοποθετήθησαν πλησίον τοῦ ἐχθροῦ, πυροβολού-
 βολῆς ἀπέχοντες τῶν συντρόφων· ὁ Μουστάμπεϊς νομίσας τοῦ-
 το διὰ καταφρόνησιν, φιλότιμος ὢν ὥρμησεν ὡς μανιώδης
 κατ' αὐτῶν, ὥστε μετὰ μισθῆς ὥρας πεισματώδῃ μάχῃ
 ἐβίασε τοὺς Ἕλληνας νὰ ὀπισθοποδῇσωσι μικρόν· τοῦτο ἰδὼν
 ὁ Ἀρχηγὸς ὥρμησεν εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν μὲ τριακοσίους
 συντρόφους, καὶ ἐμψυχώσας τοὺς πρώτους ἐτρέψαν ὅλοι ὁμοῦ
 τοὺς Τούρκους εἰς φυγὴν βιάσαντές τους ν' ἀποκλεισθῶσιν
 εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου· μὴ δυνάμενοι νὰ τοὺς βλάψωσι
 πλέον οἱ Ἕλληνες κλεισμένους ὄντας ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ὀχυ-
 ρώματά των· μικρόν ὕστερον ἔφθασαν εἰς ἐπικουρίαν καὶ ἄλ-
 λοι χίλιοι Τούρκοι ἐξ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν ἐμέθεξαν τῆς μά-
 χης· οἱ Ἕλληνες ἡτοιμάζοντο νὰ παραταχθῶσι τὴν ἐπιου-
 σαν εἰς μάχην πιστεύοντες πάντοτε ὅτι, ἔμελλον νὰ κινηθῶ-
 σι κατ' αὐτῶν· μετὰ τὸ φαγεῖν πολλοὶ στρατιῶται πλησιάζ-
 οντες εἰς τὸ χωρίον προσεκάλουν τοὺς Τούρκους εἰς μάχην
 ἐκ τοῦ συστάδην· οὐτ' ἐκεῖνοι ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθωσιν, οὐδ'
 ὁ Ἀρχηγὸς ἐσυγχώρησε νὰ συγκροτηθῇ τοιαύτη ἐπικίνδυνος
 μάχη· διότι ἐξ αὐτῶν οἱ πλείότεροι ἀπὸ τὴν οἰνοποσίαν μᾶλ-
 λον, παρὰ φιλοτιμίαν ἐρεθίζοντο· τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ
 ἐσπέρας ἔλαβεν εἰδῆσιν ὁ Μουστάμπεϊς ὅτι, εἰς τὴν Ἀτα-
 λάντην ἀπέβησαν ὑπὲρ τοὺς χίλιους Θετταλομακεδόνας Ἕλ-
 ληνας ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ Ἀγγελῆ Γάτζου, καὶ διεύθυνσιν τοῦ
 Ἰωάννου Κωλέττη· φοβηθεὶς τὴν δύναμιν ταύτην μὴ τὸν κτυ-
 πῇσῃ ἀπὸ τὰ ὀπισθεν ἀνεχώρησε τὴν ἐπιούσαν διὰ τὴν Λει-
 βαδίαν ἀφείς τριακοσίους στρατιώτας φρουρὰν εἰς τοὺς Πύρ-
 γους, καὶ ἑκατὸν ἵππεϊς νὰ ἐμποδίζωσι τοὺς Ἕλληνας περι-
 ερχομένους τὰς πεδιάδας. Ἐπεσον εἰς ταύτην τὴν μάχην

ἑπτὰ, πληγωθέντες ἑνδεκα· ὁ θάνατος δὺο ἀτρομήτων ἀξιωματικῶν, τοῦ Ἰωάννου Σουλτάνη Ἀκαρνάνος, καὶ Ἰωάννου Ψάρου Σουλιώτου, ἐλύπησαν αἰσθαντικώτατα τοὺς Ἕλληνας. Τοῦρκοι ἐσκοτώθησαν εἰκοσιδύο ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν ἐφανερώθη.

Φθάσας εἰς Ἀταλάντην εὗρε μέρος Ἑλλήνων χωρὶς τινα προφύλαξιν, διεσκορπισμένον μάλιστα ἔνθεν κἀκεῖσε· τοιαύτη ἀπροσδόκητος εὐκαιρία τὸν ὠδήγησε νὰ ὀρμήσῃ κατ' αὐτῶν προτοῦ συνέλθωσιν εἰς ἓν, ἢ προκαταλάβωσι ὀχυρὰν τινα θέσιν, καὶ τότε δυσκόλως ἐδύνατο νὰ τοὺς νικήσῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του· συμπλακείς λοιπὸν μετ' αὐτῶν εἰς τὸ πεδίου, καὶ πλάγια τῆς Ἀταλάντης ἐπολέμησαν ἐκ τοῦ συστάδην, οἱ Ἕλληνες καίτοι μὴ παρευρεθέντες πλείονες τῶν διακοσίων ἀντέστησαν ἀνδρείως· ὁ ὀδηγὸς Ἀγγελὸς Γάτζος, καὶ Ἰωάννης Βελέντζας ὀπισθοποδήσαντες κατέλαβον τὰ ἐρίπεια ἐνὸς ναοῦ, τὰ ὁποῖα ἔχοντες ὡς προμαχώνα ἀντεμάχοντο· ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἀγγελὸς Συκιώτης, ἀφοῦ ἐθυσίασε πολλοὺς μετ' αὐτοῦ, ἐπέπεσε καὶ αὐτὸς πληγωθεὶς καιρίως κατὰ μέτωπον, ἦν ἀνὴρ ἀτρόμητος, τὸ σῶμά του εἶχε ὑπὲρ τὰς δεκαπέντε πληγὰς εἰς διαφόρους μᾶχας· ἐν τοσούτῳ ὁ Γάτζος καὶ ὁ Βελέντζας μολονότι ἐπεστήριζον τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας των εἰς τὴν ἰδίαν ἀνδρείαν, καὶ ἐρίπεια τοῦ ναοῦ, πάλιν δυσκόλως ἐδύναντο νὰ σωθῶσιν, ἂν οἱ ὀπλαρχηγοὶ Δημήτριος Λιακόπουλος ὁ ἐξ Ὀλύμπου, καὶ Ἀναστάσιος Χασανδρινὸς δὲν διέλουν τὴν πολιορκίαν ἐκ τοῦ βορείου μέρους τοῦ ναοῦ μετ' ἀδύνατον πόλεμον· καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἐσπέρως ἐξωσθέντων τῶν ἐχθρῶν ἐσυσπωματώθησαν ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ μετ' αὐτῶν, ἐπομένως κατελθόντες εἰς τὸν Αἰγιαλὸν ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖα ἀφήσαντες τεσσαράκοντα τρία

πτώματα εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, καὶ μόλις σώσαντες τοὺς τριάκοντα δύο πληγωθέντας, μεθ' ὧν συναριθμεῖται καὶ ὁ Βαλέντζας· ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν ἐβδομήκοντα δύο, ἐκτὸς τῶν πληγωθέντων· ἡ ἀφιλοτιμία καὶ κακοήθεια τοῦ Καρατάσιου, καὶ ἡ ἄσκεπτος διαχείρισις τῶν μνημονευθέντων ὀπλαρχηγῶν παρεχώρησαν εἰς τὸν Μουσταμπεῖν τῆς νίκης τὸ τρόπαιον· πολλῶ δὲ μάλλον ὁ πρῶτος· διότι ἐνῷ οἱ σύντροφοὶ του ἐμάχοντο μετὰ τὸν ἐχθρὸν, αὐτὸς καθήμενος ἐπὶ τὴν πρύμνην, οὐ μόνον ἐθεώρει τὴν φθορὰν τῶν συναγωνιστῶν του μετὰ ἀδιαφορίαν, ἀλλ' αὐτὸς τοὺς μετ' αὐτοῦ πεντακοσίους ὄντας ἐσυγχώρει νὰ συνδράμωσιν εἰς ἐπικουρίαν βλέποντας τοὺς συναγωνιστάς των κινδυνεύοντας· τοιαῦτα εἶναι τῆς ἀμαθείας, καὶ κακοηθείας τὰ ἀποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Μάχη τῆς Αῤαχόβας.

Μετὰ τὴν εἰς τὰς Θεσπιάς προῤῥηθεῖσαν μάχην ἐνέκρινεν ὁ Ἀρχηγὸς συναινέσει καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν ν' ἀφήσῃσιν τὴν θέσιν ἐκείνην ὥς δυσάλωτον, καὶ μικρὸν συντείνουσιν εἰς τοὺς σκοποὺς των, νὰ εἰσέλθωσι δὲ εἰς τὰ ἐνδότερα παράλια τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπου ἡ ἀλληλογραφία μετὰ τῆς Διοικήσεως ἐγείνετο ἐλευθερωτέρα, αἱ τροφαὶ καὶ πολεμεφόδια ἐπέμποντο εἰς τὸ στρατόπεδον ἐγκαίρως, καὶ ἀσφαλῶς, καὶ οἱ κάτοικοι ἐπρόσμενον ἀνυπομόνως τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ διὰ τὴν ξαναπόλαυσιν τῆς ἐλευθερίας των· κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην λοιπὸν Νοεμβρίου, καὶ δευτέραν ὥραν

τῆς νυκτὸς ἀπῆλθον εἰς τὸ χωρίον, Χόστια, κείμενον κατὰ τοὺς μεσημβρινοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος, ὅπου ἐκοιμήθησαν ἐκείνην τὴν νύκτα· ἐγερθέντες τὸ πρωῒ διευθύνοντο διὰ τὴν Ἀμβρωσον (Δίτομον) ἀφίσαντες εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Σεραφεῖμ, τοῦ πικλὴν Δουμπῶ, ἑκατὸν στρατιωτῶν φρουρὰν καὶ ἐξήκοντα εἰς τὴν, τοῦ ὀσίου Λουκᾶ· ἐφθασαν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν αὐτὴν νύκτα ἔπεμψεν ὁ Ἀρχηγὸς διακοσίους πεντήκοντα στρατιώτας εἰς τὴν Ἀράχοβαν ὑπὸ ὁδηγίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν Ἀλέξη Γαρδικιώτου Γρίβα, καὶ Γεωργίου Βάγια, ὑποπευόμενος πάντοτε ἀπροσδόκητον τινὰ ἐπίθεσιν τῶν ἑθρῶν, ἣ ὁποία ἐσύγχιζεν ἔπειτα οὐκ ὀλίγον τὰ σχέδια τῶν Ἑλλήνων· διέταξε πρὸς τούτοις τὸν ὀπλαρχηγὸν Γεώργιον Δουβουνιώτην εἰς Δελφοὺς ὄντα· νῆα ὑπάγα εἰς Ἀράχοβαν, καὶ συσσωματωθῇ μετὰ τῶν προμνησθέντων ὀπλαρχηγῶν κατὰ τὴν δεκάτην ἐβδόμην, τετάρτη ὥρᾳ τῆς ἡμέρας διέβη ὁ Μουσαμπεῖς μετὰ τοῦ Κεχαγιάμπεϊ (*) ἀπὸ τὸ Ζεμηνὸν (**) μὲ δύο χιλιάδας ἐκλεκτοὺς Τουρκαλβανούς, καὶ διακοσίους ἱππεῖς· διότι μετὰ τὴν νίκην τῆς Ἀταλάντης μαθὼν ὅτι, ὁ Καραϊσκάκης ἐστράτευσε διὰ τὰ Σάλωνα, ἔδραμε νὰ προκαταλάβῃ τὴν Ἀράχοβαν, τῆς ὁποίας ἡ κράτησις ἐματαίωνα τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων διὰ τὰ Σάλωνα· μόλις ἐκοινοποιήθη ἡ φήμη τῆς διαβάσεως πρὸς τοὺς Ἕλληνας παράτινος Διστομίτου, καὶ ἀμέσως διέταξεν ὁ Ἀρχηγὸς νὰ κινή-

(*) Αὐτὸς ἦν ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Σουλτάνον ὡς διευθυντῆς, καὶ παρατηρητῆς τῆς διαγωγῆς τοῦ Κιουταχῆ.

(**) Τὸ Ζεμηνὸν εἶναι κοιλάς, ἣτις σχηματίζεται ἀπὸ τὰ βέρεια μὲ τὸν Παρνασσόν, καὶ ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν μὲ τὸ βουνὸν τοῦ Διστόμου, Ἐπρωβούνι λεγόμενον· ἔχει δημοσίαν ὁδόν, καὶ εὐρύχωρον.

θῶσιν οἱ Ἕλληνες, ἐκτὸς τριακοσίων, τοὺς ὁποίους ἐδιώρισε
 νὰ μείνωσιν εἰς φύλαξιν τοῦ Διστόμου ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ ὀπλαρ-
 χηγοῦ Σπύρου Μήλιου Χειμαρραίου· φθάσαντες μετὰ μίαν
 ἡμυσι ὥραν εἰς τὴν πηγὴν τοῦ Ζεμνηοῦ, κειμένην πρὸς τὸ
 τέλος σχεδὸν τῆς κοιλάδος, ἤκουσαν τὸν, εἰς Ἀράχοβαν γι-
 νόμενον πόλεμον· ὁ Ἀρχηγὸς διέταξεν ἀμέσως τοὺς ὀπλαρ-
 χηγοὺς, Γιώτην Δαγκλὴν, Διαμάντην Ζέρβαν, καὶ Χρ. Περ-
 ραϊθὸν νὰ διευθυνθῶσι μὲ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των εἰς τοὺς
 Ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ προκαταλάβωσιν
 ὅσον τάχος μίαν στενωπὸν φέρουσαν εἰς τὴν Μονὴν Ἱερουσα-
 λὴμ, αὐτὸς λαβὼν τοὺς λοιποὺς μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν ἀπῆλ-
 θε διὰ τῆς δημοσίου ὁδοῦ· πλησίον τῆς Ἀράχοβας ἐπὶ τινος
 λόφου παρ' ὁδὸν, καὶ ὑπερκειμένου τῶν μύλων, ἔσταντο κατὰ
 τὴν διαταγὴν πεντήκοντα ἱππεῖς τελοῦντες μᾶλλον χρέη
 σκοπιᾶς, τούτους, φθάσας ὁ ἀρχηγὸς μετὰ τινων ὠκυπόδων
 στρατιωτῶν, ἐδίωξεν ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως· ἐκεῖ ἐκάθισεν
 ἕωσ' οὗ συναχθῶσι, καὶ ἀναπνεύσωσιν ἅπαντες· ἀναστάντες
 ἔπειτα ἐκινήθησαν μὲ βῆμα βραδύ, καὶ παράταξιν πολεμικὴν
 κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὁ Μουστάμπεϊς διέταξεν ἐν σῶμα πεντα-
 κοσίων καὶ ἐπέκεινα Τουρκομακεδοναλβανῶν νὰ κτυπήσωσι
 τὸν Ἀρχηγόν, αὐτὸς δὲ μὲ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στρατοῦ, ἱππι-
 κοῦ, καὶ τῶν ἀποσκευῶν ὠχυρώθη εἰς τινὰ λόφον ὑπερκείμε-
 νον τῆς Ἀράχοβας, καὶ κατασκευασμένον πρὸ τριῶν ἐτῶν
 παρὰ τοῦ Ὀδυσσεύς ἐν εἵδει περιβόλου· ἐντεῦθεν παρετήρει
 καὶ τὸν ἔσωθεν τῆς Ἀράχοβας μετὰ τῆς φρουρᾶς, καὶ τὸν
 ἔξωθεν τῶν πεντακοσίων μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ πόλεμον· ἐν το-
 σούτῳ οἱ πεντακόσιοι ἀντεστάθησαν τόσον ἀνδρείως ὥστε
 μεθ' ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας μάχην ἐβίασαν τοὺς Ἕλληνας
 οὐ μόνον νὰ ὀπισθοδρομήσωσι μερικὰ βήματα, ἀλλὰ νὰ

βάλωσιν εἰς ἀταξίαν καὶ τὴν δεξιὰν πτέρυγα· εἰς ταύτην τὴν ἐπικίνδυνον περίστασιν μόνοι οἱ ἀτρόμητοι ὀπλαρχηγοὶ Σουλῶται, Γεώργιος Ζήκου Τσαβέλλας, καὶ Γιαννούσης Πανομάρας δὲν ἐσάλευσαν ἀπὸ τὴν θέσιν των, μάλιστα ἀφοῦ ἐφύνευσαν τὸν, κατ' αὐτῶν ὀρμήσαντα ἀνδρεῖον Ὀσμὰν Ἀγᾶ, καὶ ἐκ τούτου ἐδειλίασαν τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ἔκραξαν ἀμέσως τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπιστρέψωσι, καὶ ὀρμήσωσι κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ὅποῖον καὶ ἠκολούθησαν ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ· μολονότι τὸ κέντρον ἐβιάσθη νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, ἡ δεξιὰ πτέρυξ ἔχουσα ἐκ φύσεως ὀχυρὰν θέσιν δὲν ἐσάλευσε διόλου· ἐν τούτοις οἱ τρεῖς ὀπλαρχηγοὶ οἱ διωρισθέντες, ὡς προεῖρηται, διὰ τοὺς Ἀνατολικούς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ, ἰδόντες τὸν ἐχθρὸν ἀντιμαχόμενον ἀνδρείως, καὶ χωρὶς νὰ σαλεύσῃ ἀπὸ τὴν θέσιν του, ἀποφάσισαν νὰ κινηθῶσι κατὰ τοῦ ἰδίου Μουσταάμπει, σκοπεύοντες νὰ σηκώσωσι τὴν, διὰ τοὺς ἄλλους μαχομένους προσοχὴν του, καὶ φροντίδα, καὶ οὕτως ἐκ συμφώνου βιάσωσιν αὐτὸν νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ προμνησθὲν ὀχύρωμα· καταβάντες ὅθεν ἀπὸ τὰ πλάγια τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ὀπισθεν τοῦ ἐχθροῦ, παρατηρήσαντες τὰς καταληφθείσας θέσεις του, καὶ κατὰστασιν, ἐπαρουσιάσθησαν ἐπὶ τινος ὑπερκειμένου λόφου, ὁ Μουσταάμπεις ἰδὼν αὐτοὺς ἐξαίφνης, καὶ πολλὰ πλησίον του, ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς, καὶ συσκέψεως ἐφώρμησε προσωπικῶς ὁ ἴδιος μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας ὑβρίζων, καὶ ἀπειλῶν κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν συνήθειαν· ἡ πρᾶξις του δὲν ἴσχυσε ν' ἀποπεραιώσῃ τὸν σκοπὸν του· διότι οἱ Ἕλληνες τυχόντες θέσιν φύσει ὀχυρὰν, καὶ ἐπιτήδειον εἰς βλάβην τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ παρετάχθησαν εἰς μάχην, οὐ μόνον τὴν ὀρμὴν του ἀνέχαίτισαν, ἀλλ' ἐντὸς μισθῆς ὥρας καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψαν, καὶ

εἰς τὴν πρώτην τοῦ θέσιν νὰ περιορισθῇ ἐβίασαν· τὴν αὐτὴν τύχην ἐδοκίμασαν ἐπομένως καὶ τὰ προῤῥηθέντα δύο ἀντιμαχόμενα σώματα μιμηθέντα τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλητέρας φθορᾶς· περιορισθέντες λοιπὸν ἐπολιορκήθησαν σφικτότερα πανταχόθεν, μὴ ὃν δὲ τὸ ὀχύρωμα ὑψηλὸν διὰ νὰ τοὺς προφυλάττῃ ἀπὸ τᾶς πυροβολικᾶς σφαίρας παρατάξαντες κυκλοειδῶς τοὺς ἵππους, καὶ ἡμιόνους ὡς προπύργιον, τὸ κατασκεύασαν ὑψηλότερον· ἀλλ' ἐωσοῦ νὰ τελεσθῶσι ταῦτα ἔδυν ὁ ἴδιος, ὁ Παρνασσὸς ἄρχισε νὰ πνέῃ ἄνεμον ψυχρὸν, οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν πρὸς τοὺς συντρόφους τῶν ἐπικουρίαν, ἔδραμον χωρὶς κάπαις, χωρὶς τροφήν, ὑγρότατοι ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα, ἀπνηδισμένοι ἀπὸ τὴν τρίωρον ὁδοιπορείαν, καὶ ἐπτάωρον πόλεμον, ἐνέκριναν ν' ἀφίσωσι σκοπίας μόνον περὶ τὸν ἐχθρὸν, αὐτοὶ δὲ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς οἰκίας διὰ νὰ ἀναπνεύσωσι, καὶ θερμανθῶσι καθ' ὅλην τὴν νύκτα· ἄλλως ἔμελλον νὰ βλαφθῶσι σημαντικῶς διὰ τὰ ἀνωτέρω αἷτια· κατὰ τὴν δευτέραν λοιπὸν ὥραν τῆς νυκτὸς ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας μετ' ὅσην ἡσυχίαν, καὶ ἀταραξίαν, ὥστε οἱ ἐχθοὶ ἐστοχάζοντο τὴν, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἔλλειψίν των, διὰ στρατήγημα· ἂν τὴν ἰδίαν νύκτα ἀνεχώρουν, δὲν ἤθελαν ὑποφέρει τὴν παραμικρὰν ζημίαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τὸ νὰ ἦσαν ἅπαντες εἰς τὰς οἰκίας θερμαινόμενοι, πίνοντες οἶνον χλιαρὸν, τρώγοντες, δι' ἔλλειψιν ἄρτου, ἐλαίας προσφάτους, καὶ ὡς ὀψώνειον, τὴν ῥήγανην· ὁ Ἀρχηγὸς δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, καταλύσας εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου πλησίον ὄντα τοῦ ἐχθροῦ, ἐπαγρύπνει φροντίζων διὰ τὴν ἀδιάκοπον ἀλλαγὴν τῶν σκοπιῶν, διατάττων αὐτὰς νὰ περιέρχονται φωνάζοντες πανταχόθεν τὸ, « προσέχετε καλὰ· ὅλοι εἰς τὰ ὅπλα· ὅλοι ἐξυπνοί » κατὰ τὸ λυκαυγὲς

ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ μὲ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν, δια-
 τάξαντος τοῦ Ἀρχηγοῦ ἀφ' ἐσπέρας παρευρέθησαν πολιορ-
 κοῦντες τὸν ἐχθρὸν τακτικῶς· ἕκαστος αὐτῶν ἐφιλοτιμεῖτο
 νὰ φυλάξῃ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ θέσιν μ' ὅλην του τὴν
 προσοχὴν, καὶ κίνδυνον τῆς ζωῆς του· ὁ Μουσταμπεῖς, καὶ
 Κεχαγιάμπεῖς, ἂν καὶ γνωστοὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν, ἔτρεφον
 μολαταῦτα καὶ βεβαίαις ἐλπίδας (ἔτι δὲ μᾶλλον ὁ δεύτερος)
 ὅτι ὁ Κιουταχῆς ἔμελλε νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον καὶ
 μὲ τὴν προσωπικὴν του παρουσίαν, ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ ἐκάλῃ·
 κατὰ τοῦτο δὲν ἠπατήθησαν· διότι μεθ' ἡμέρας πέντε ἔπεμ-
 ψε χιλίους πεντακοσίους Μακεδόνas, καὶ Ἀλβανούς εἰς βοή-
 θειάν των, καὶ ὑπ' ὁδηγίαν Ἀλβανοῦ τινός, Ἀβδουλά Ἀγᾶ
 ἢ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Ζερμενοῦ παραφυλάσσουσα Ἑλληνικὴ
 φρουρὰ, συγκειμένη ἐκ τριακοσίων στρατιωτῶν, καὶ ὁδηγου-
 μένη παρὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν, Διαμάντη Ζέρβα, καὶ Λάμπρου
 Ζάρμπα Σουλιωτῶν, ἰδοῦσα τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν εἰσερχο-
 μένην διὰ τοῦ στόματος τοῦ στενοῦ, ὥρμησεν ἀμέσως κατ'
 αὐτῆς· μὴ δυνάμενοι οἱ Τοῦρκοι νὰ παραταχθῶσιν εἰς μά-
 χην διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου, μετὰ μικρὰν, καὶ ἀνώμα-
 λον ἀντίστασιν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀφίσαντες τριάκοντα
 πέντε πτώματα, ἐκτὸς τῶν πληγωθέντων, καὶ ὀλίγα φορτηγὰ
 ζῶα· ἐκ τῶν Ἑλλήνων οὐδεὶς ἐπληγώθη· ἡ παρομοία φυγὴ
 των ἔδωκεν αἰτίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ τοὺς ὑβρίσωσιν ὡς
 ἐφεξῆς· « ἦ ἄνδρες, ἦ φίλοι τοῦ Μουσταμπεῖ, καὶ Κεχαγιάμ-
 » πεῖ δὲν εἴσθε » ἀκούσαντες οἱ πολιορκούμενοι τὸν κρότον
 τοῦ πυροβολισμοῦ ἐπρόσμενον ἀνυπομόνως καὶ τὴν σωτηρίαν
 των, καὶ τὴν φθορὰν τῶν Ἑλλήνων· πληροφορηθέντες δὲ τὴν
 παῦσιν τοῦ πολέμου, καὶ τὴν χαρὰν τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν
 νίκην, ἀπελπίσθησαν· διὸ καὶ ἐβίασαν οἱ στρατιῶται τοὺς

Ἀρχηγούς αὐτῶν νὰ ζητήσωσι συνθήκην μὲ τοὺς Ἕλληνας·
 δὲν τοὺς ἔφερεν εἰς ἀπελπησίαν μόνη ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων·
 τόσον, ὅσον τὸ ὑπερβολικὸν ψύχος, ἡ ἀκατάπαυστος βροχὴ,
 ἡ πείνα, ἡ δίψα, τὸ καταλασπωμένον ἔδαφος, τὰ ὅποια ἀπὸ
 στιγμὴν εἰς στιγμὴν ἐγνωρίζοντο ἐπαισθητότερα εἰς αὐτοὺς,
 καὶ ἐπομένως ἀφόρητα· τὸ πρόβλημα τῆς συνθήκης ἐδείχθη
 εἰς τὸν Ἀρχηγόν, ὅστις καὶ ἀμέσως διέταξε τοὺς ὀπλαρχη-
 γούς, Χριστόφορον Πεῤῥαιθόν, καὶ Ἰωάννην Ρούκην ἐκ μέρους
 τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Μουσάμπεϊς, τὸν χιλιάρχον Χότον Δέγ-
 καν Ἀλβανόν, καὶ ἐκατόνταρχον Σουλεμᾶν Τόσκα, διὰ νὰ
 πραγματευθῶσι περὶ συνθήκης· ἐξελθόντες οἱ δεῦτεροι τοῦ
 ὀχυρώματος κατῆλθον πλησίον τῆς ἔξω τῆς Κωμοπόλεως
 παρακειμένης πηγῆς, ἐκεῖ καθίσαντες ὅλοι ὁμοῦ, ἄρχισαν,
 μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν, νὰ ἐμβαίνωσιν εἰς τὴν ὑπό-
 θεσιν· πρῶτος ὁ Δέγκας ἐξηγήθη ὡς ἐφεξῆς.

« Ἡμεῖς ἐκινήσαμεν ἀπὸ τὴν Δειβαδίαν μὲ σκοπὸν διὰ
 » νὰ σᾶς χαλάσωμεν, ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἤθελε, καὶ χωρὶς τὸ
 » θέλημά του, δὲν γίνεται τίποτε εἰς τὸν κόσμον· διὰ τὸν
 » κακόν μας λοιπὸν σκοπὸν ἀρκετὰ μᾶς ἐπαίδευσεν, καὶ μᾶς
 » ἐντρόπιασεν· τώρα ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους
 » ὑπέκειται νὰ ἱσάσωμεν τέτοια ἀνακατώματα κοσμικὰ, ἐπει-
 » δὴ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὰ κάμνομεν, καὶ ἂν σήμερον ἐσφάλαμεν
 » ἡμεῖς, αὔριον σφάλετε ἐσεῖς, ὁ κόσμος αὐτὰ ἔχει πάντοτε·
 » σᾶς παρακαλοῦμεν λοιπὸν νὰ μᾶς ἀφίσετε ἐλευθέρους μὲ
 » τὰ ὅπλα νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ Ζητοῦνι· ὅσα ζῶα, καὶ πε-
 » ριτὰ πράγματα ἔχομεν μαζύ μας, ὅλα σᾶς τὰ δίδομεν
 » μ' εὐχαρίστησίν μας, καὶ διὰ πίστιν τῆς συμφωνίας μας
 » ζητοῦμεν νὰ μᾶς δώσετε πέντε καπετανέους καλοὺς, καὶ νὰ
 » λάβετε καὶ σεῖς ἄλλους τόσους σημαντικοὺς Τούρκους ἕως νὰ

» φθάσωμεν εἰς τὸ Ζητοῦνι ἀσφαλεῖς, καὶ τότε λαμβάνει
 » καθεὶς ὀπίσω τοὺς ἰδικούς του· καὶ σιμᾷ εἰς ὅσα σᾶς εἶπα-
 » μεν, σᾶς ὑποσχόμεθα καὶ φιλίαν παντοτεινήν. »

Τοιαῦτα, καὶ τοσαῦτα εἰπὼν ὁ Λέγκας ἤκουσεν ἐπομένως
 τὴν ἐφεξῆς ἀπόκρισιν.

« Ἀληθῶς, φίλε Λέγκα, εἶπες ὅτι, ὁ σκοπός σας ἦτο κακός,
 » ἡμεῖς, σὲ λέγομεν ἀκόμη ὅτ' εἶναι καὶ πρᾶνός, καὶ ἀσε-
 » βής· διότι τί κακὸν σᾶς ἐκάμαμεν, καὶ μᾶς πολεμᾶται;
 » πότε ἤλθαμεν εἰς τὸν τόπον σας νὰ σᾶς βλάψωμεν; ἡμεῖς
 » δὲν ζητοῦμεν ἄλλο τι σήμερον παρὰ τὴν ἐλευθερίαν μας,
 » τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς κάθε ἄνθρωπον νὰ τὴν χαί-
 » ρετε ἐν ὅσῳ ζῇ χωρὶς νὰ βλάψῃ τὸν γείτονά του· σεῖς ἀγω-
 » νιζόμενοι νὰ μᾶς τὴν σηκώσετε, δὲν κάμνετε ἄλλο, παρὰ
 » νὰ καταπατήτε τὴν θεϊκὴν ἀπόφασιν· ὅσον δὲ διὰ τὴν ὁποίαν
 » ζητεῖται συνθήκην ἡμεῖς τὴν δεχόμεθα, κατὰ τὴν διατα-
 » γὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ μας, μὲ τὰ ἐφεξῆς κεφάλαια.

Α. Ἡ ζωὴ σας θέλει εἶναι ἐλευθέρη, καὶ ἀπείρακτος ἀπὸ
 » μικροῦ ἕως μεγάλου· ἐπειδὴ οὔτε ἡ συνείδησίς μας, οὔτε
 » ἡ θρησκεία μας συγχωροῦσι νὰ βλάψωμεν τοὺς ὅσους μᾶς
 » ζητοῦν συγχώρησιν.

Β'. Πρὸς τῆς ἀναχωρήσεώς σας νὰ μᾶς παραδώσετε τὰ
 » Σάλωνα, καὶ Λειβαδίαν.

Γ'. Ἡ ἀναχώρησίς σας δὲν συγχωρεῖται ἕως εἰς τὸ Ζη-
 » τοῦνι, ἀλλὰ νὰ ὑπάγῃ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Δ'. Ὅσα ὅπλα καὶ χρήματα φέρετε ἐπάνω σας ἀπὸ μι-
 » κροῦ ἕως μεγάλου, φορέματα διπλά, ζῶα παντὸς γένους,
 » καὶ ὅλα τὰ κινητὰ, θέλετε τὰ παραδῶσει εἰς ὅποιαν ἐπι-
 » τροπὴν διατάξῃ ὁ Ἀρχηγός μας.

Ε. Διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐκτέλεσιν τῶν διαληφθέντων κεφα-

» λαίων ζητοῦμεν ἐκ μέρους σας ὁμήρους τὸν Καροφίλμπεϊν,
 » ἀδελφὸν τοῦ Μουσταμπεϊ, καὶ τὸν Κεχαγιάμπεϊν· σεῖς δὲ
 » (ἐκτὸς τοῦ Ἀρχηγοῦ μας) ἔχετε τὴν ἄδειαν νὰ ζητήσετε
 » ὁποίους ὀπλαρχηγούς θέλετε.

Αὐτὰ εἶναι, φίλε Λέγκας, καὶ Σουλεμᾶν Ἀγᾶ τὰ, ἐκ μέ-
 ρους τοῦ Ἀρχηγοῦ μας, καὶ λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν ζητήματα,
 εἰς τὰ ὅποια δὲν συγχωρεῖται κάμμία συγκατάθεσις· ἂν τα
 δέχεσθε, ἡμεῖς εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὰ ἐκτελέσωμεν ἀμέσως·
 τὸ ἐναντίον δὲ πάλιν ἀρχίζομεν τὸν πόλεμον, καὶ ὁ θεὸς,
 ὅποιον γνωρίζει ἄδικον, ἅς τὸν παιδεύσῃ.

Περίλυποι καὶ κατηφεῖς ἐγένοντο ἀμφότεροι ἀκούσαντες
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ζητήματα, πολὺ περισσότερον ἀφοῦ ἐξε-
 βαιώθησαν ὅτι, δὲν τοὺς γίνεται κάμμία συγκατάθεσις· ὁ
 Λέγκας, ἔπειτα ἀπὸ ἱκανὰς διαφιλονεικῆσεις, ἀπεκρίθη ὅτι,
 δὲν ἔχει τὴν πληρεξουσιότητα νὰ ἐπικυρώσῃ τὰ διαληφθέν-
 τα κεφάλαια, παρὰ, νὰ τὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς Ἀρχηγούς του,
 εἰς τῶν ὁποίων τὴν θέλησιν ἐξαρτᾶται ἡ ἀπόφασις· κατ' αὐ-
 τὸν τὸν τρόπον διελύθη ἡ συνέτευξις ἀμφοτέρωθεν, καὶ οἱ
 μὲν Τούρκοι ἐπιστρέψαντες εἰς τὸ στρατόπεδόν των ἐξεφρά-
 σθησαν τὰ ὠμιληθέντα, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀνέμεινον τὴν ἀπό-
 κρισιν τῶν Τούρκων, ἥτις μετὰ δύο ὥρων παρέλευσιν ἐδώ-
 θη βροντοφώνως διὰ τινος Τούρκου, ὡς ἐφεξῆς· « Πόλεμος,
 » πόλεμος, πόλεμος.» ὁ Ἀρχηγὸς ἀκούσας τὴν ἀπόκρισιν διέ-
 ταξεν εὐθὺς νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὰς θέσεις των ὅλοι οἱ ὀπλαρ-
 χηγοὶ ὑποπτευόμενος τινὰ ἀπηλπισμένην φυγὴν τῶν ἐχθρῶν,
 ἡ ὁποία καὶ τῶνόντι μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἔγινε· κατὰ τὴν
 εἰκοστὴν τρίτην τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, καὶ περὶ δευτέραν
 ὥραν τῆς νυκτὸς ἐπισκεπτόμενος ὁ Ἀρχηγὸς ὅλα τὰ Ἑλλη-
 νικὰ ὄχυράματα διέταξε νὰ πυροβολήσωσιν ἐκ συμφώνου

κατὰ τῶν Τούρκων· ἡ δὲ ὁδὸς σχεδὸν διάρκεια τοῦ πυροβο-
λισμοῦ ἔφερεν ἀπροσδοκῆτως τὸν θάνατον τοῦ Μουστάμπεϊ·
διότι ἐκ τῶν ῥιπτομένων σφαιρῶν ἐκτύπησε μία τὴν κεφα-
λήν του κατὰ μέτωπον, ἥτις πάραυθα τὸν ἐνέκρωσε, καὶ τὸ
στρατόπεδόν του ἐδειλίασε· κρύψαντες τὸν θάνατόν του ἀπο-
φάσισαν τὴν ἐπιούσαν νὰ ζητήσωσιν ἐκ δευτέρου συνθήκην
ἐπὶ συμφωνίᾳ, νὰ μὴν τοὺς ἀφαιρέσωσιν, εἰ δυνατόν, τὰ
ὅσα χρήματα φέρουσιν εἰς τὴν ζώνην των, εἰς τὰ λεγόμενα
κοιμέρια, τὰ δ' ἄλλα νὰ τὰ λάβωσιν ὅλα, κατὰ τὴν ρηθεῖ-
σαν συνθήκην· ἀπέτυχον τῆς δεήσεως ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς
ἱκεσίας, ἐπιστρέψαντες ἐκοινοποίησαν εἰς τοὺς συντρόφους
των τὴν ἀπόκρισιν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον μέρος ἐγνω-
μοδότησε νὰ σώσῃ μόνην τὴν ὑπαρξίν του, ἀλλ' οἱ Τουρκο-
μακεδόνες, παρὰ τὴν ζώην, ἐπροτίμησαν μᾶλλον τὰ χρήμα-
τα· διὸ ἀποσπᾶσαντες τὰ ξίφη ἐξῆλθον τοῦ ὀχυρώματος
διευθυνθέντες ἐπὶ τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασσοῦ διὰ τῆς προ-
μνησθείσης στενωποῦ· τὸ παράδειγμα τούτων ἠκολούθησεν
καὶ ὅλος ὁ στρατός.

Πρὶν διηγηθῶ τὰ, μετὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν συμβάντα, κρί-
νω σημειώσεως ἀξίαν τὴν Θύελλαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας γε-
γονυῖαν μετὰ μίαν ὥραν τῆς ἰσημερίας ὡς ἐφεξῆς· ὅλη ἡ
ἀτμοσφαῖρα ἐσκοτίσθη ἀπὸ πυκνότατα, καὶ μελανώτατα νέ-
φη· μετὰ τοῦτο ἄρχισαν νὰ ῥίπτωσι χιόνα μὲ σφοδρότατον,
καὶ ψυχρότατον βόρειον ἄνεμον, ὁ ὁποῖος περιστρεφόμενος
εἰς τὰ πλάγια καὶ κοιλάδας τοῦ Παρνασσοῦ ἀπετέλει τὴν
χιόνα ὡς τόσα βουνὰ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, κατωθυμένη δὲ
εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς παρὰ τῶν ἀνέμων ἐσχημάτιζε
τόσους σύφοντας καὶ λαίλαπας, τὰ φαινόμενα ταῦτα ἦσαν
ἄλλεπάλληλα, καὶ τρομερὰ, ὥστ' ἐβίαζον ἕκαστον νὰ ζητῇ

προσωρινὸν καταφύγιον· ταύτην τὴν κινδυνώδη στιγμήν ἔκλεξαν οἱ Τοῦρκοι ἀρμοδίαν τῆς σωτηρίας των, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες διέκειντο σχεδὸν ἅπαντες εἰς τὰς οἰκίας θερμαινόμενοι, μολαταῦτα ἀκούσαντες ἔτρεξαν κατόπιν σφάζοντες αὐτοὺς μὲ τὰ ξίφη, καὶ μαχαίρας, (ἐπειδὴ τὰ πυροβόλα ὄπλα ἀπεκατέστησεν ἡ χιὼν ἄχρηστα) ἀλλὰ τὸ ψύχος, καὶ ἡ χιονοζάλη δὲν ἐσυγχῶρει νὰ τοὺς διώξωσι περισσότερον ἀπὸ τὰ ἔσχατα πλάγια τοῦ Παρνασσοῦ. Ἄν ἐκ τῆς ῥηθείσης περιστάσεως δὲν ἴσχυσαν ν' ἀποπερατώσωσι τὸν σκοπὸν των, ὁ σύμμαχος αὐτῶν χειμῶν ἀνεπλήρωσε τὸ ὑπόλοιπον, τῆς ἀκορέστου ἐπιθυμίας των· διότι οἱ ἀποφυγόντες τὴν μάχαιραν αὐτῶν, καὶ τὴν δριμύτητα τοῦ χειμῶνος εἰς τὰ μεσημβρινὰ πλάγια τοῦ Παρνασσοῦ, οἵτινες ἐσυμποσοῦντο ὑπὲρ τοὺς χιλίους διακόσιους, φθάσαντες ἀπηυδισμένοι, καὶ κατυγραμένοι ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα εἰς τὰς κορυφάς του, καὶ μέλλοντες νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ, κατὰ τὰς βορείας ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ πλησίον τῆς Δαυλίδος κείμενον Μοναστήριον, Ἱερουσαλὴμ, ἀπῆντησαν κατὰ πρόσωπον τὸν διαληφθέντα ἄνεμον συναδευμένον μὲ τὰς πυκνοτέρας, καὶ ψυχροτέρας νιφάδας τῆς χιόνος, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυπτον ποῦ ὀλίγους, ποῦ πολλοὺς συσσωματωμένους, καὶ σφικτὰ ἐνηγκαλισμένους· τούτων τὰ ὅσα εὔρον σορηδὸν οἱ Ἀραχοῦνται τὴν ἀνοιξιν, σὺν αὐτοῖς δὲ ὄπλα χρυσᾶ, ἀργηρᾶ, καὶ χρήματα οὐκ ὀλίγα· ἀπ' αὐτὸ τὸ τραγικὸν συμβᾶν μόλις ἐσώθησαν εἰς τὸ Μοναστήριον ἕως διακόσιοι, καὶ ἐκ τούτων ὀλιγώτατοι σχεδὸν ἔμειναν ἀβλαβεῖς· διότι τῶν μὲν οἱ πόδες τῶν δὲ αἱ χεῖρες, ἄλλων οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐτέρων αἱ ῥίνες ὑπέφερον ἀκροτηριασμούς· καθ' ὅλην τὴν ἑπταήμερον διάρ-

κειαν τῆς πολιορκίας ἀπέθανον ἐκ τῶν Ἑλλήνων τέσσαρες, καὶ ἐννέα ἐπληρώθησαν ἀκινδύνως.

Τοιοῦτον τραγικὸν τέλος ἔλαβεν ἡ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατεία τοῦ Μουστάμπεϊ, ὅστις, ὡς προεῖρηται, πολλοὺς ἐκ τῶν τοῦ Μεσολογγίου ἐξεληθόντων ἐθυσίασε, καὶ ἡχμαλώτευσεν ἀσπλάγχχνως· ἦτον ἀνὴρ ὠραῖος, μετρίου ἀναστήματος, ἀνδρεῖος, δραστήριος, καὶ χριστιανομάχος· ὁ Καραϊσκάκης ἔπεμψε τὴν ἐπιούσαν στρατιώτας καὶ Ἀραχοβίτας, καὶ ἔφεραν ὑπὲρ τὰς τριακοσίας Τουρκικὰς κεφαλὰς μεθ' ὧν ἦσαν κ' ἐκεῖναι τοῦ Μουστάμπεϊ, καὶ Κεχαγιάμπεϊ, ἐξ αὐτῶν ἀνήγειρε τρόπαιον ἐκτὸς τῆς Ἀράχοβας ἐπὶ τινι λόφον ὁρώμενον παρὰ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν· ἦν δέ κατεσκευασμένον εἰς σχῆμα κώνου, ἔχον καὶ τὴν ἐξῆς γλυπτικὴν ἐπιγραφὴν·

« ΤΡΟΠΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ ΟΘΩΜΑΝΩΝ ΑΝΕΓΕΡΘΕΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1826. ΕΤΟΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 24· ΕΝ ΑΡΑΧΟΒΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Μάχη μεταξὺ Τουρκοχωρίου, καὶ Φορτάνας.

Ἐπειδὴ ἡ Βελίτσα (τὸ ποτὲ Τιθρώνειον) κεῖται εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ πλησίον τοῦ Βαγγρίου ποταμοῦ, μετὰ τὸ νὰ ᾖναι ἐκ φύσεως ὄχυρά ἡ θέσις τῆς, ἐχρησίμευσε πολλάκις ὡς καταφύγιον τῶν ἐλληνικῶν γυναικοπαίδων· ἀπέχει ἐντεῦθεν ἡ, ἐκ τῶν Θερμοπυλῶν δημόσιος ὁδὸς μιᾶς ἡμυσι ὥρας· αὕτη, ἐνέκρινεν ὁ Ἀρχηγός, νὰ καταληφθῇ, καὶ ἀσφαλισθῇ διὰ τῶν ὀπλῶν, ὡς συντελοῦσα πρὸς ἔμποδον τῶν

ἐκ Θεσσαλίας εἰσερχομένων τροφῶν, καὶ βλάβην τῶν, εἰς εἰς Δαύλιαν, καὶ Ἱερουσαλήμ. στρατοπεδευμένων Τούρκων διὰ τῶν συνεχῶν ἐνέδρων· διέταξεν ὅθεν τοὺς ὀπλαρχηγούς, Γεώργιον Δουβουνιώτην, Ἰωάννην Ρούκην, καὶ Χριστόφορον Περραιβὸν ν' ἀπέλθωσι πρὶν ὁ ἐχθρὸς τὴν κυριεύσει· διότι ἡ Δαύλια, Ἱερουσαλήμ, καὶ ἡ Φοντάνα πλησίον ὄντα ἀκωλύτως ἐδύναντο νὰ κυριεύσωσι τὴν σημαντικὴν ἐκείνην θέσιν ἀφύλακτον οὖσαν· τὴν ἐπιοῦσαν μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀράχοβας ἀπῆλθον οἱ διωρισθέντες ὀπλαρχηγοὶ εἰς Βελίτσαν διαβάντες, διὰ τῆς Δαυλίδος, καὶ Ἱερουσαλήμ κατὰ τὴν τετάρτην ὥραν τῆς νυκτός, μολονότι ἐκατάλαβαν τὴν διάβασιν των δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθωσι τῶν ὀχυρωμάτων, ἀλλ' ἐπυροβόλουν ἀδιακόπως νομίζοντες μὲ τοῦτο νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν τῶν Ἑλλήνων· μεθ' ἡμέρας τέσσαρας διέβη καὶ ὁ ἀρχηγὸς μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς Βελίτσαν, ὅπου ἔμελλον νὰ συσκευθῶσι περὶ ἄλλης τινὸς ἐκστρατείας· πρὶν ἀποφασισθῇ τι κίνημα, ἐξαίφνης παρουσιασθεὶς εἰς Ἕλληνα, ἐκ Δαμιάστας (*) καταγόμενος, ἐξεφράσθη πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν κατ' ἰδίαν ὡς ἐφεξῆς.

Γενναυότατε Ἀρχηγέ!

« Τὴν προχθὲς ἔφθασαν εἰς τὸ Ζητοῦνι ἕως δύο χιλιάδες
 « ἑὸα φορτηγὰ κομίζοντα τροφάς, καὶ διαφόρους πραγμα-
 « τείας διὰ τὰς Ἀθήνας· ταῦτα μέλλουν νὰ διαβῶσιν ἀπὸ
 « Φοντάνα, καὶ Τουρκοχωρί, τὰ συντροφεύωσιν ὅμως ἕως

(*) Χωρίον μικρὸν, πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν κατὰ δυσμάς, καὶ εἰς τὴν περὶ τὸν ὅρον τῆς Οἴτης.

» πεντακόσιοι Τούρκοι ἵππεις ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ Ὀσμάνμπεϊ
 » Κόρτζα, στοχάζομαι ὅτι αὔριον θὰ τοὺς ἴδῃτε καταβαί-
 » νοντας ἀπὸ τὴν Φοντάναν διὰ Τουρκοχωῶρι . . . » Ταῦτα
 πληροφορηθεὶς ὁ Ἀρχηγὸς τὰ ἐκοινοποίησεν ἀμέσως εἰς τινὰς
 στρατηγούς μετὰ τῶν ὁποίων συσκεψάμενος ἀπεφάσισαν νὰ
 τοὺς κτυπήσωσι μετὰ τὸν Φοντάναν, καὶ Τουρκοχωρίου, ὅπου
 ἡ ὁδὸς εἶναι στενὴ, δασώδης καὶ καταφερὴς διαρκούσα περὶ
 τὴν μίαν καὶ ἐπέκεινα ὥραν τὸ μῆκος· κατὰ τὸ λυκαυγὲς τῆς
 ἐβδόμης ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, ἀπελθόντες εἰς Τουρ-
 κοχωῶρι ἐκρύβησαν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ χωρίου τούτου, τὸ ἵπ-
 πικὸν διευθύνθη ἀπὸ τὰ πλάγια τοῦ χωρίου Μόδι· κατὰ τὴν
 ὁρδὴν ὥραν ἔφθασεν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ πλησίον τοῦ Τουρ-
 κοχωρίου συγκεκλιμένη, ἀπὸ πεντήκοντα σχεδὸν ἵππεις, ἰδοῦ-
 σα ἱκανοὺς στρατιώτας καθημένους, καὶ μὴ γνωρίζουσα αὐ-
 τοὺς ἐπεμψε διὰ πληροφορίαν τῆς πέντε ἵππεις νὰ τοὺς ἐρω-
 τήσωσιν, οἱ Ἕλληνες χωρὶς νὰ δώσωσι τινὰ ἀπόκρισιν, οὐτ'
 εὐκαιρίαν εἰς αὐτοὺς νὰ παραταχθῶσιν εἰς μάχην, ἀναστάν-
 τες ἅπαντες ὤρμησαν κατ' αὐτῶν· ἐκπλαγέντες οἱ Τούρκοι
 ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβὰν ἐτράπησαν ἀτάκτως
 εἰς τὰ ὀπίσω· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς ἦτον στενὴ, γεμάτη ἀπὸ
 φορτηγὰ ζῶα, παρημελημένα ἀπὸ τοὺς Κυρίους των διὰ τὸν
 φόβον, δὲν ἐδύναντο νὰ διαβαίνωσιν εὐκόλως· φθάσαντες διω-
 κόμενοι ἐπὶ τὸ χωρίον Μόδι, καὶ ὑπὲρ τοὺς διακοσίους συσ-
 σωματωθέντες πεζοὶ τε, καὶ ἵππεις ἀντέστησαν, καὶ ὤρμη-
 σαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἐκεῖ δὲν εὐρέθησαν, παρὰ δώδεκα
 ἵππεις, καὶ ἑννέα πεζοὶ Ἕλληνες· μετὰ τῶν πρώτων ὑπῆρχεν
 ὁ Ἀρχηγός, καὶ ὁ Ἱππαρχος Χατοῦ Μηγάλης, μετὰ τῶν δευ-
 τέρων, οἱ ὀπλαρχηγοὶ Γεώργιος Ζίκου Τσαβέλλας, καὶ Γιαν-
 νούσης Πανομάρας, οἱ λοιποὶ ἐλαφυραγῶγον, καὶ ἐδίωκον τοὺς

εἰς τὰ δάση, καὶ κοιλάδας καταφυγόντας Τούρκους· μὴ δυνά-
 νάμενοι ν' ἀνθέξωσι τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ὀθωμανῶν ὀπισ-
 θοδρόμησαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν βήματα ἀντιμαχόμενοι, καὶ ζη-
 τοῦντες μεγαλοφῶνως ἐπικουρίαν· αὕτη ἡ ἐπικίνδυνος διὰ
 τοὺς Ἕλληνας περίστασις σκορπισμένους ἄντας, καὶ προση-
 λωμένους εἰς τὰ λάφυρα, ἔμελλε νὰ κηρύξῃ νικητὰς τοὺς
 Τούρκους, ἂν οἱ ὀπλαρχηγοὶ Γιώτης Δαγκλῆς, καὶ Νάσης
 Κουτσονίκας παρευρεθέντες πλησίον, καὶ ἀκούσαντες τὴν
 φωνὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ δὲν ἤθελε συνδράμωσιν εἰς ἐπικουρίαν,
 ἥτις ἀνεχαίτισε τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων, καὶ μετὰ δεύ-
 τερον πυροβολισμόν τοὺς ἐβίασε νὰ στρέψωσιν ἐκ νέου τὰ
 νῶτα· εἰς τοῦτον τὸν κίνδυνον διεκρίθη κατ' ἐξοχὴν ἀτρόμη-
 τος ὁ προμνησθεὶς Γ. Τσαβέλλας ρίψοκινδυνεύσας πρῶτος
 κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ὁ Ἀρχηγὸς ἔτρεχε δρομαίως ἀφ' ἑνὸς εἰς
 ἄλλο μέρος ἐλέγχων, προσκαλῶν, καὶ ἐρεθίζων τοὺς Ἕλλη-
 νας νὰ νικήσωσι πρῶτον, καὶ ἔπειτα νὰ λαφυραγωγήσωσι
 τοὺς ἐχθροὺς, τοῦναντίον, ἡ νίκη, τὰ λάφυρα, καὶ ἡ ζωὴ των
 θέλουσι γεῖναι ἔρμαιον τῶν Ὀθωμανῶν· φιλοτιμηθέντες, καὶ
 σεβασθέντες τοὺς λόγους τοῦ Ἀρχηγοῦ ἔδραμον προθύμως
 διώκοντες τοὺς ἐχθροὺς ἕως τῆς κορυφῆς τῆς Φοντάνας, ὅπου
 ἦν φρουρὰ Ὀθωμανικὴ εἰς δύο Πύργους ὀχυρωμένη· πολλοὶ
 Ἕλληνες Θεσσαλοὶ, καὶ Μακεδόνες κύριοι τῶν φορτηγῶν
 ζῶων εὐρέθησαν εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἐξ αὐτῶν τινὲς
 ἐδραπέτευσαν, ἄλλοι ποιοῦντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἀπέ-
 φευγον τὸν θάνατον, οἱ δὲ, κατὰ κακὴν τύχην, συσσωματω-
 θέντες μὲ τοὺς Τούρκους, ἐφονεύθησαν, καὶ ἐπληγώθησαν·
 ἐπέσρεψαν λοιπὸν οἱ Ἕλληνες νικηταί, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν
 ὑπὲρ τὰ τετρακόσια φορτηγὰ ζῶα κομίζοντα διαφορῶν εἰ-
 δῶν ἐδώδιμα, καὶ ἐμπορικὰ πράγματα, καταστρώσαντες τὴν

ὁδὸν, καὶ κοιλάδας μὲ περίπου ἑκατὸν Τούρκων πτώματα, πληγωθέντες ἐξ αὐτῶν τρεῖς ἐκτὸς κινδύνου.

Ὁχυρώσας τὸ Δίστομον μὲ τριακοσίων στρατιωτῶν φρουρὰν ὑπὸ ὁδηγίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν Νικολάου Μπότζαρη, Νικολάου Κάσκαρη, καὶ Ἰωάννου Μπαρακτάρη, πέμψας εἰς Ἀμφισσαν τὴν ἀναγκαίαν εἰς πολιορκίαν δύναμιν ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Γεωργίου Δράκου, παραδώσας ἐσχάτως καὶ τὴν φύλαξιν τῆς Βελίτσας ὑπὸ τοῦς, Ἰωάννην Ρούκην, Νάσην Κουτσουνίκα, καὶ Χρ. Πεῤῥχιθὸν μὲ δύναμιν διακοσίων στρατιωτῶν, ἀπεφάσισε συναινέσει καὶ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν νὰ στρατεύσῃ διὰ τὴν Ἰπάτην (Ν. Πάτρας), τὴν ὁποίαν ὡς φυλαττομένην ἀπὸ μικρὰν πολεμικὴν δύναμιν, εὐποροῦσαν δὲ τῶν, πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαιῶν, ἐστοχάσθη νὰ λαφυραγωγῇ, καὶ ἐκ τῶν λαφύρων ἐξοικονομήσῃ τὰ στρατόπεδα σερρημένα ὄντα τροφῶν· ἀνεχώρησε λοιπὸν τῇ δεκάτῃ Δεκεμβρίου πρὸς τὸ ἐσπέρας μὲ χιλίους τριακοσίους στρατιώτας σκοπεύων διὰ τῆς νυκτοπορείας νὰ διατηρηθῇ ἄγνωστος ἢ πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐκστρατεία, τὸ ὁποῖον διὰ τὸ ἀπροσδόκητον ἔμελλε νὰ δώσῃ καὶ τρόμον πολὺν, καὶ λάφυρα πλουσιοπάροχα, δηλαδὴ πρόβατα, αἴγας, βόας, καὶ φορτηγὰ ζῶα· ἀλλὰ καθ' ἣν ὥραν ἐξῆλθε τῆς Βελίτσας τὸν ἐσυνώδευσε μία πυκνοτάτη βροχὴ, ἥτις βαθμηδὸν αὐξανομένη ἐδείχθη ῥαγδαία, καὶ ἐκ τούτου οὐ μόνον ὁ ποταμὸς, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ κοιλάματα, καὶ ῥυάκες τοῦ πεδίου ἐπλημύρισαν εἰς τρόπον ὥστε ἐπνίγησαν τέσσαρες στρατιῶται εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ δεκαεὶ φορτηγὰ ζῶα ἐκόλλησαν εἰς τὸν βόρβορον· ἀπηυδισμένοι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν νυκτερινὴν ταύτην κακοπάθειαν ὑβρίζαν καθ' ὑπερβολὴν τὸν Ἀρχηγόν, ὡς αἴτιον ἐνὸς κινδύνου, τὸν ὁποῖον ἐδύνατο ν' ἀποφύγῃ ὁδηγούμενος

ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν· ἡ συνήθης τοῦ εὐτραπέλεια συνοδευμένη
 μὲ τὴν περιποίησιν, καὶ ἐπαίνους κατεπραΐνε τὴν ἀγανά-
 κτησιν τῶν στρατιωτῶν, τὸ πρῶτ' ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σο-
 βάλλαν, καὶ Ἀγόργανην, χωρία κείμενα ἀμφοτέρω εἰς τοὺς
 Βορείους πρόποδας τοῦ Παρνασοῦ· τὴν ἐπιούσαν διαβὰς ἀπὸ
 τοῦ Κωρύκειον Ἄνδρον, (καταβόθραις) ἀπῆλθεν εἰς Ἀράχο-
 βαν, ὅπου διέτριβε παρατηρῶν τὰ κινήματα τοῦ Κιουταχῆ,
 διότι ὁ θάνατος τοῦ Μουστάμπεϊ, καὶ Κεχαγιάμπεϊ, καὶ ἡ
 φθορὰ ὅλου τοῦ στρατοῦ εἰς τόσον βαθμὸν ἀδυσωπήτου ὀρ-
 γῆς τὸν ἔφεραν, ὥστε πολλάκις ἐβουλήθη νὰ διαλύσῃ πρὸς
 καιρὸν τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κινήθῃ πανστρα-
 τιᾷ κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς ἱκανοποίησιν, οἱ σύμβουλοί
 του ὁμῶς δὲν ἐνέκριναν τὴν γνώμην του λέγοντες, ὅτι, εἶναι
 κατασχύνη μεγάλη εἰς ἓνα Ἀρχιστράτηγον τοῦ Ὀθωμανι-
 κοῦ Κράτους, ὄντα ἐπὶ κεφαλῇ τεσσαράκοντα χιλιάδων στρα-
 τιωτῶν, νὰ κινήται πανστρατιᾷ καθ' ἑνὸς ὑπηκόου ἀποστά-
 του, ὅστις μόλις ἔχει ὑπ' ὄδηγίαν του τρεῖς χιλιάδας ὁμό-
 φρονάς του Γκικούριδες· ἀσυγκρίτως δὲ αἰσθαντικότερα κα-
 ταισχύνῃ, καὶ τρομερὰ δυστυχία μέλλει νὰ συμβῇ, ἂν οἱ
 ἐκστρατία αὕτῃ λάβῃ, καὶ κακὴν ἔκβασιν. Πρὸς τοῦτοις οἱ
 νῦν στενῶς πολιορκούμενοι εὐκαιρίαν λαβόντες εἰς τὴν ἀπου-
 σίαν του, θὰ ἐμβάσουσι τότε καὶ δύναμιν ὀπλῶν ἱκανὴν, καὶ
 ὅσα ἀναγκαιοῦσιν εἰς τὸ φρούριον, καὶ οὕτως ἡ κυριεύσις του
 μέλλει νὰ κατασταθῇ ἔπειτα ἢ δυσάλωτος, ἢ πολυχρόνιος·
 ἡ γνώμη τῶν συμβούλων εἰσηκούσθη· ὁ Καραϊσκάκης λαβὼν
 εἶδεν ὅτι χίλιοι πεντακόσιοι Τουρκαλβανοί, κατὰ διατα-
 γὴν τοῦ Κιουταχῆ, ὑπ' ὄδηγίαν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν
 ἐκίνησαν ἀπὸ Μεσολόγγιον ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαλύσωσι τὴν πο-
 λιορκίαν τῆς Ἀμφίσσης, ὥρμησεν ἀμέσως μὲ ἐπτακοσίους

διὰ τὰ τοὺς προλάβη καὶ κτυπήσῃ καθ' ὁδόν, τὸ ὅποιον καὶ ἐπέτυχε πλησίον τοῦ Ναυπάκτου ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν αἰφνηδίως, καὶ τρέψας εἰς φυγὴν, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν πεντήκοντα τρεῖς, καὶ εἰκοσιδύο ἐζωγρίθησαν, ἐλήφθησαν αἱ τροφαί, πολεμεφόδια, καὶ ἱκανὰ φορτηγὰ ζῶα· σημαντικότεραν ζήμιαν ἔμελλον νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν τῆς Ναυπάκτου τὸ φρούριον δὲν ὑπῆρχεν εἰς αὐτοὺς τὸ μόνον καταφύγιον· μετὰ ταύτην τὴν νίκην ἀνέβη εἰς τὰ χωρία τῶν Κραββαρίτων, τὸ μὲν διὰ τὰ διώξῃ μερικοὺς Τούρκους περιερχομένους, καὶ λεηλατοῦντας αὐτῶν τὰ χωρία, τὸ δὲ, νὰ συνάξῃ καὶ τροφὰς διὰ τὰ στρατεύματα· ἐδὼ ἀπήντησεν ἱκανὴν ἀντίστασιν καὶ φιλονεικίαν μετὸν Καπετᾶν Ἀνδρέαν Σαφάκαν ὑποτελοῦντα τότε ὑπὸ τὰς ὀθωμανικὰς διαταγὰς, προσποιηθέντα δὲ διὰ γραμμάτων ὅτι, ἥλλαξε φρόνημα· δὲν ᾔθελεν μείνῃ ἀτιμώρητος ὁ Τουρκισμός του, ἂν δὲν τὸν ὑπερασπίζετο ὁ Λάμπρος Ζάρμπας, ὠφελήθη δὲ κυρίως ἀπὸ τὴν ταχεῖαν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀρχηγοῦ· διότι πρὸ μιᾶς ἡμέρας εἶχε λάβει γράμματα παρὰ τῶν, εἰς Βελίτσαν ὀπλαρχηγῶν, μὲ τὰ ὅποια τῷ ἐγνωστοποιοῦν τὴν εἰς Τουρκοχωρί ἄφῃξιν τοῦ ἱμέρ Πασᾶ Καρύστου, καὶ ἀπόφασίν του διὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Διστόμου· ἡ εἰδήσις αὕτη δὲν ἐσυγχώρησε πλέον τὸν Ἀρχηγὸν νὰ καθάρισῃ τὰ Κράββαρα ἀπὸ τοὺς σποράδην περιφερομένους Τούρκους, καὶ τινὰς Τουρκοέλληνας, ἀλλ' ἀποφάσισε νὰ συνδράμῃ εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Διστόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Μάχη τοῦ Διστόμου.

Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος Κιουταχῆς δὲν ἐκινήθη, ὡς προεῖρηται,

κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ἐπεμψε ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἱμέρ πασᾶ
 Καρύστου, καὶ Καροφίλμπεϊν ἀδελφὸν τοῦ εἰς Ἀράχοδαν
 φονευθέντος Μουστάμπεϊ, μετέσσαρας χιλιάδας πεζικόν,
 καὶ πεντακοσίους ἵππεϊς· οὗτοι στήσαντες τὰς σκηνάς των
 εἰς τὸ Δίστομον κατὰ τὴν δεκάτην ἑκτην Ἰαννουαρίου, τὴν
 ἐπιοῦσαν πρὸς τὸ λυκαυγὲς ὥρμησαν πανστρατιᾷ κατὰ τῶν
 Ἑλλήνων· μετὰ τὴν ταλμηράν, καὶ ἄφοβον ἐπίθεσιν των ἐκυ-
 ρίευσαν τὸ πλείστον μέρος τοῦ χωρίου, ἐφόβισαν τόσον τοὺς
 Ἕλληνας, ὥστε τοὺς ἔφεραν εἰς ἀκμὴν σχεδὸν ἀπελπιησίας,
 τῆς ὁποίας τὴν ἀποφυγὴν οφείλουσιν εἰς τὴν ἀτρόμητον ἀν-
 θίστασιν τῶν ὀπλαρχηγῶν Ν. Κάσκαρη, Ν. Μπότσαρη, καὶ
 Ι. Μπαϊρακτάρη, οὗτοι μὲν τὸ παράδειγμά των ἐγκαρδίωσαν
 ἐκ νέου τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐματαίωσαν τοὺς σκοποὺς τῶν
 Ὀθωμανῶν, ἀντεμάχοντο μολοντοῦτο ἀμφοτέρω τὰ μέρη πει-
 σματοδῶς, τὸ μὲν, περὶ τῆς τελείας ἀλώσεως τοῦ Διστό-
 μου, τὸ δὲ, περὶ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως· περὶ τὴν δεκάτην ὥραν
 τῆς ἡμέρας ἦλθεν ἐξ Ἀμφίσσης καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς Γεώργιος
 Δράκος μετὰ διακοσίους στρατιώτας, ὅστις ἰδὼν τὸν κίνδυνον
 τῶν πολιορκουμένων ἐφώρμησεν ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν μέρος,
 καὶ πλάγια τοῦ ξηροβουνίου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διώξας τὸν Κα-
 ροφίλμπεϊ μετὰ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν, τὸν ἐβίασε νὰ ὀπισθο-
 δρομήσῃ εἰς τὸ στρατόπεδόν του· μετὰ τοῦτο διεύθυνε τὰ
 διαβήματά του διὰ τὸ χωρίον, ἀλλ' οἱ, ἐν αὐτῷ μαχόμενοι
 Ὀθωμανοὶ, ὡς ἴδον τὸν Καραφίλμπεϊ ἡττηθέντα, τὸν δὲ Δρά-
 κον κατ' αὐτῶν ἐπιθέμενον, ὀπισθοδρόμησαν εἰς τὰς σκη-
 νὰς των μετὰ αἰσθαντικὴν ζημίαν, καὶ οὕτως ἐσώθησαν, καὶ
 ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες μετὰ μίαν δεκάωρον μάχην, ἐν ᾗ ἐκ
 μὲν τῶν Ὀθωμανῶν ἐσκοτώθησαν ὀγδοήκοντα τρεῖς ἐκτὸς
 τῶν πληγωμένων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὑπερέβαινε τῶν

ἐκατόν, καθ' ἣν ἔλαβαν πληροφορίαν παρὰ τῶν ἰδίων Τούρκων· ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσον τέσσαρες, πληρωθέντες ἑξ, μεθ' ὧν συναριθμεῖται, καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς Ν. Μπότζαρης.

Ἐν τούτῳ ὁ Καραϊσκάκης ἀφείς εἰς τὰς ἐπαρχίας Κραβ-
θάρων διακοσίων στρατιωτῶν φρουρὰν ὑπ' ὁδηγίαν τῶν
ὀπλαρχηγῶν Γιώτη Δαγκιλή, καὶ Γεωργίου Μαλάμου, διὰ
να τὰς φυλάττωσιν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων, διέβη
διὰ τῆς Κοκκοβίστας, καὶ Πανάσσαρης εἰς Βελίτσαν, ἀπὸ
τὴν ὁποίαν, καθ' ἣν ἔφθασεν ἡμέραν, ἐστράτευσε πρὸ δύο
ὥρων τῆς νυκτὸς μὲ πεντακοσίους συντρόφους διὰ τὸ Δίσο-
μον, τὸ ὁποῖον ἀπέχει τῆς Βελίτσας ὥρας πέντε· πρὶν ἀνα-
χωρήσει ἐντεῦθεν ἐγνωστοποίησεν εἰς τοὺς ἐν Δισόμῳ ὀπλار-
χηγούς δι' ἐπίτηδες ταχυδρόμου, τὴν, κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα
πρὸς αὐτοὺς ἄφιξίν του, καὶ τὸ σχέδιον τῆς εἰσβολῆς, διατά-
ξας πρὸς τούτοις νὰ ἐξέλθωσι τῶν ὀχυρωμάτων, καὶ κτυ-
πήσωσι καὶ αὐτοὶ τὸν ἐχθρὸν, ὅταν ἀκούσωσι τὴν ἰδικὴν των
συμπλοκὴν, καὶ πυροβολισμὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ὀθω-
μανῶν· πρὸς ἀποφυγὴν δὲ ἐνδεχομένης ἐπηρείας μεταξὺ Ἑλ-
λήνων ἐκοινοποίησε τὸ σύνθημα· *Λύκος*· κατὰ τὴν πέμπτην
ὥραν τῆς νυκτὸς διαβάς ἀπὸ τὴν σχιστὴν ὁδόν, (ὅπου ὁ Οἰ-
δίπους ἐφόνευσεν τὸν πατέρα του Λαίον) νῦν δὲ στενὴν κα-
λουμένην, ἀνῆλθεν εἰς τὸ πλησίον ὄρος, ὅπου καθίσας μικρὸν
δι' ἀναψυχὴν, καὶ συνάθροισιν τῶν στρατιωτῶν, ἐθεώρει τὰς
παρακειμένας σκηναίς, καὶ φῦτα τοῦ ἐχθροῦ, ὡς τόπους χιο-
νισμένους, καὶ φωτοχύτους· Γαϊολόφους· ἀναστὰς ἔπειτα
ὠμίλησε πρὸς τοὺς συντρόφους ὡς ἑφεξῆς.

« Σύντροφοι! σεῖς βλέπετε φανερὰ πόσῃ περιφέρειαν βασι-
» τὸ Ὀθωμανικὸν στρατόπεδον· ἂν ἡμεῖς ἀποφασίσωμεν νὰ
» διαβῶμεν ἢ ἐκ δεξιῶν, ἢ ἐξ ἀριστερῶν καὶ ἐμβῶμεν εἰς

» τὸ Δίστομον, θὰ κοπιᾶσμεν πολὺ ἐξ αἰτίας τοῦ διαστήματος,
 » τῆς κακοτοπίας, τῆς λάσπης, καὶ τῶν διαφορῶν φυλακῶν·
 » κρίνω λοιπὸν συμφερότερον, καὶ ἐνδοξότερον ν' ἀπεράσω-
 » μεν ἀπὸ τὴν μέσῃν τῶν σκηνῶν, καὶ κατ' εὐθείαν γραμ-
 » μὴν· ταύτην τὴν στιγμὴν, οἱ περισσότεροι καὶ ἀξιοτέροι
 » Τοῦρκοι κοιμῶνται ῥοχαλίζοντες· ἂν ἀπαντήσωμεν καὶ με-
 » ριχοὺς ἐξυπνοὺς, τοὺς σκοτώνομεν, ἕως οὗ νὰ ἐξυπνήσουν,
 » καὶ μάθωσι τὸ συμβᾶν οἱ ἄλλοι, ἡμεῖς θὰ εἵμεθα εἰς τὸ
 » Δίστομον· στοχασθῆτε ὅμως πόσῃν τιμὴν μᾶς προξενεῖ
 » μία τοιαύτη πρᾶξις, καὶ πόσον τρόμον μέλλει νὰ σπεύρῃ
 » εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐχθρῶν· τέλος πάντων, τὰ ὅσα σᾶς
 » εἶπα τὰ ἐφανέρωσά διὰ γράμματος καὶ εἰς τοὺς, ἐν Διστό-
 » μῳ συντρόφους μας· σεῖς ὅμως νὰ ἐνθυμᾶσθε καλὰ τὸ μυ-
 » στικόν, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ μεταξύ μας καμμία ἀτα-
 » ξία, καὶ σκοτωμός.

Ταῦτα εἰπὼν ἔδωκεν ταυτοχρόνως ὁ ἴδιος τὸ παράδειγμα
 προπορευθεῖς δι' ὁδηγίαν τῶν λοιπῶν, οἵτινες συνήποντο ἡσύ-
 χως, καὶ μὲ τὰ ὄπλα ἑτοίμα εἰς χρῆσιν· εἶχαν φθάσει εἰς τὸ
 κέντρον σχεδὸν τοῦ στρατοπέδου, καὶ οἱ ὑπισθινοὶ Τοῦρκοι,
 τότε ἄρχισαν νὰ φωνάζωσιν· Ἕλληνες, Ἕλληνες! μετὰ τὰς
 φωνὰς μὴ βλέποντες αὐτοὺς, ἐπυροβόλουν ἀτάκτως, καὶ εἰς τὸ
 κενὸν διὰ νὰ τοὺς φοβίσωσι μᾶλλον, ἢ βλάψωσι, οἱ πλειότεροι
 αὐτῶν κατέφευγον ἔντρομοι ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην σκη-
 νὴν διὰ ν' ἀσφαλιζῶνται μὲ τὴν διπλὴν δύναμιν, νομίζοντες
 τὸ φαινόμενον διὰ στρατήγημα τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὡς διὰ τούτου
 ἐσκόπευον νὰ τοὺς ἐρεθίσωσιν εἰς νυκτομαχίαν, καὶ ἀλλήλο-
 κτονίαν, ἐντοσοῦτῳ οἱ Ἕλληνες ὅσους ἀπῆντουν τοὺς ἐφό-
 νευσον, καὶ ἐξηκολούθουν τὴν ὁδοιπορείαν τῶν μὲ βῆμα προ-
 σεκτικόν, διὰ νὰ μὴν προσκρούωσι, καὶ περιπλέκωνται εἰς

τὰ τενωμένα σχοινία τῶν σκηνῶν· οἱ ἐν τῷ Διστόμῳ ἰδόν-
 τες τὴν ταραχὴν, καὶ μηδεμίαν ἔχοντες προϋπάρχουσαν εἴ-
 δησιν περὶ τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Ἀρχηγοῦ, (ἐπεὶ δὴ ὁ ἀποσταλὴς
 ταχυδρόμος φοβηθεὶς τὴν, διὰ τῆς Δαυλίδος, καὶ Ἱερουσαλήμ
 διάβασιν ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια) δράξαντες τὰ ὄπλα παρε-
 τάχθησαν εἰς μάχην, μολονότι δὲν ἡγνόουν τὸ ἄπειρον, καὶ
 ἀσύνηθες τῶν Τούρκων εἰς τὰς νυκτομαχίας· ἀκούσαντες ὁμῶς
 τὸν κροτόποδον τῶν, πρὸς αὐτοὺς διευθυνομένων, ἄρχισαν νὰ
 πυροβολῶσι κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀμέσως ἐφώναξεν εἰς στρατιώ-
 της μεγαλοφώνως· « Καραϊσκάκης, Καραϊσκάκης » ἐκεῖνοι
 παύσαντες τὸν πυροβολισμόν ἀπεκρίθησαν· « ὡς ἔλθῃσι δύο
 στρατιῶται γνωστοὶ πρὸς ἡμᾶς » οὕτω δὴ γνωρισθέντες ἄλ-
 λήλοις εἰσῆλθον ἅπαντες εἰς τὸ Δίστομον σῶοι, καὶ ἀβλαβεῖς,
 ἕκτος ἐνὸς στρατιώτου, τὸν ὑποῖον περιπλεχθέντα μεταξὺ
 τῶν σχοινίων τῶν σκηνῶν συνέλαβον ζῶντα, καὶ τὸ πρῶτον
 τὸν ἐφόνευσαν· ἐκ τῶν Τούρκων ἐφρονεύθησαν δεκαεπτὰ, κατὰ
 τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδίων. Ὁ Ἱμέρ Πασᾶς, διὰ νὰ μὴ κοινο-
 λογηθῇ εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἡ ἡρώϊκὴ αὕτη πρᾶξις τοῦ
 Καραϊσκάκη, καὶ προξενήσῃ δειλίαν, καὶ ἐπομένως τὴν διά-
 λυσίν του, ἐκήρυξεν ὅτι, τινὲς μεθυσμένοι, καὶ ἀχρεῖοι Τούρ-
 κοι ἔπραξαν ταύτην τὴν σύγχυσιν· ὅθεν συλλαβὼν τινὰς ἐξ
 αὐτῶν τοὺς ἐξώρισεν, ὡς ταραχοποιούς δῆθεν τοῦ στρατοπέ-
 δου· ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἔγνωσαν τὴν ἀπάτην τοῦ Ἱμέρ Πασᾶ,
 διότι ἐπληροφορήθησαν τὸ πρῶτον παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὰ δια-
 τρέξαντα· μολαταῦτα οἱ ἀκροβολισμοὶ ἐσυγχροτοῦντο ἀμφο-
 τέροθεν ἀδιάκοποι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Δευτέρα μάχη τοῦ Διστόμου.

Κατὰ τὴν τριακοστὴν πρώτην Ἰαννουαρίου, ἀποφάσισαν οἱ Ἕλληνες νὰ συγκροτήσωσι μάχην μακρὰν ὀλίγον τῶν δύο στρατοπέδων, πρὸς τὸ μέρος δηλαδὴ τοῦ Στίρι (Στίρις). διέταξεν ὅθεν ὁ Ἀρχηγὸς τὸν Γεώργιον Δράκον, Λάμπρον Ζάρμπαν, Ἀθανάσιον Κουτσουνίκαν, καὶ τινὰ μικρὰ ἄλλα σώματα νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς δύο λόφους μετὰ τῶν ὁποίων διαβαίνοντες οἱ ἐχθροὶ ἐκόμιζαν τὰ ζῶα διὰ βοσκὴν εἰς τὴν Στίριν· καὶ ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἐμελλον νὰ βάλωσιν ὅλην τὴν προσοχὴν, καὶ ἐπιμέλειαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ζώων, τότε ὁ Ἀρχηγὸς μὲ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας νὰ κτυπήσωσι, καὶβάλωσιν, εἰ δυνατόν, εἰς ἀταξίαν τὸ στρατόπεδον. Ὁ προμνησθεὶς Δράκος μὲ τοὺς λοιποὺς ὀπλαρχηγοὺς πορευθέντες κατέσχον τοὺς δύο λόφους, τῶν ὁποίων ἡ ὀχύρωσις ἔκοπτε τὴν κοινωνίαν τῶν Ὀθωμανῶν μὲ τὴν Στίριν· οὗτοι ἐννοήσαντές τὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων, ὥρμησαν κατ' αὐτῶν ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας, ἀλλὰ μ' ὅλην τὴν ἀνδρίαν των ἐπίθεσιν δις ἐνίκηθησαν, ἀλλ' οὐκ ἀπέστησαν τῆς μάχης· ἦτον πιθανὸν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς σκηνάς των διόλου ἡττημένοι, ἀλλὰ μετὰ τεσσάρων ὥρῶν μάχην ἐνεφανίσθησαν ἐρχόμενα δύο τάγματα τακτικῶν στρατιωτῶν (*), συνιστάμενα ἐκ τετρακοσίων στρα-

(*) Πρὸ δύο ἡμερῶν εἶχε πέμψῃ ταχυδρόμον ὁ Παῤῥαιῶς ἐκ Βελίτσας πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν γνωστοποιήσας διὰ γράμματος τὴν, εἰς Τουρκοχωρί ἄφηνεν αὐτῶν, ἀλλ' ἀκούσας (ὡς ἐξωμολογήθη) τὴν νύκτα μετὰ Δαυλίδος, καὶ Ἰερουσαλὴμ ἱππικῶν κροτόποδον φοβηθεὶς ἐπέστρεψε, καὶ περιτριγυρίσας τὸν Παρνασσὸν ἔφθασε μετὰ δύο ἡμέρας εἰς τὸ στρατόπεδον.

τιωτῶν ἕκαστον, καὶ τὸ μὲν κτανόστολον, τὸ δ' ἐρυθρόστοχον ἦν· μόλις εἶχαν πλησιάσει εἰς τὰ ἄκρα τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἀμέσως διετάχθησαν παρὰ τοῦ Πασᾶ νὰ κινηθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων· μία ἀπροσδόκητος ἐπικουρία, ἐν νεοφανές, καὶ ἀσυνήθιστον στράτευμα (*) ἐδειλίασεν ἐν πρώτοις τοὺς Ἕλληνας· δι' ὅσον ἐπροσπάθησαν ὁ Ἀρχηγὸς, καὶ τινες ὅπλαρχηγοὶ νὰ τοὺς ἐμψυχώσωσι, δὲν εἰσηκούσθησαν· ἄρχισαν τὸ πρῶτον νὰ ὀπισθοδρομῶσι τακτικῶς, ἀλλ' ὁ φόβος τοὺς κατήντησεν ἐπομένως εἰς σύγχυσιν, καὶ ἄτακτον φυγὴν· τὸ ὕψος τοῦ λόφου, Κανέλαις ὀνομαζόμενον, ἠπάτησε τὸ ἵππικόν, καὶ δὲν ἶδε τοὺς Ἕλληνας φεύγοντας, διὰ νὰ προσκαταλάβῃ μίαν μικρὰν πεδιάδα, τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ διαβῶσι, καὶ ἀναβῶσιν ἔπειτα εἰς τὸ πετρῶδες βουνόν, Κούκκον λεγόμενον, κείμενον πλησίον, καὶ κατὰ μεσημβρίαν τοῦ Διστόμου· διότι ἰστάμενον τὸ ἵππικόν κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ βόρειον μέρος, καὶ νῶτα τοῦ πεζικοῦ, ἐνόμισε τὴν ὀπισθοδρομήσιν τῶν Ἑλλήνων, ὡς στρατήγημα, ἔπεμψε μολοντοῦτο ἐκ τοῦ πλαγίου δέκα ἵππεῖς νὰ παρατηρήσωσι τὸ κίνημα των, οἵτινες ἰδόντες αὐτοὺς φεύγοντας χωρὶς νὰ προσκαλέσωσι καὶ τοὺς ἄλλους συντρόφους, ὥρμησαν κατ' αὐτῶν καὶ ἐφόνευσαν τρεῖς, οἱ λοιποὶ καταλαβόντες τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κούκκου, καὶ τοποθετηθέντες ὀπισθεν τῶν πετρῶν ἐδίωξαν τοὺς ἵππεῖς φονεύσαντες δύο ἐξ αὐτῶν· τὸ τακτικὸν διετάχθη ἐκ δευτέρου νὰ ἐπιστρέψῃ, καὶ ἀναπαυθῇ εἰς τὰς σκηνάς του· τοῦτο ἔπραξεν ἴσως ὁ Πασᾶς διὰ νὰ ἀποδοθῇ ὅλη ἡ νίκη πρὸς αὐτόν· ὁ Ἀρχηγὸς ἔδραμε μὲ τὸ ἵππικόν

(*) Πρώτη φορά ἦν αὕτη, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἶδον Τουρκικὸν τακτικὸν στράτευμα εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

εἰς ἐπικουρίαν τῶν συντρόφων, ἀλλὰ συγχρόνως ἐφώρμησαν καὶ οἱ Τούρκοι κατόπιν τοῦ ἔως ἑκατὸν, οὗτος διευθύνεται παρευθὺς εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ὑπωρείας τοῦ ὄρους, ὅπου ἦσαν οἱ πεζοὶ διὰ νὰ μὴ πολιορκηθῇ ἀπὸ τὸ ἵππικόν, τὸ ὁποῖον ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ φοβούμενον τοῦ πεζοῦ τὰς εὐστόχους σφαῖρας ἀπομακρυνθέντος δὲ ὀλίγον τοῦ ἵππικοῦ, ἐπέστρεψεν ὁ Ἀρχηγὸς διὰ τῶν ὑπωρειῶν εἰς τὸ Δίστομον ἡσυχάσας μικρὸν, ἐκινήθη πάλιν μετὰ διακοσίους πεζοὺς διατάξας καὶ τὸ ἵππικόν νὰ συνεκστρατεύσῃ· ἡ ἀρχὴ ἐγένετο εἰς εἶδος ἀκροβολισμοῦ, καὶ μετὰ συνεχεῖς ἀμοιβαίας ὑβριτας, αὗται ὁμῶς ἐῤῥιψαν τὰ πάθη τοῦ θυμοῦ τόσον, ὥστε ἀμφότερα τὰ μέρη ἐμάχοντο πεισματωδέστατα· τινὲς Τούρκοι ἰδόντες τὸν Καραϊσκάκην ἀπομακρυνθέντα ὀλίγον τῶν συντρόφων καὶ ὑπὸ τεσσάρων μόνον στρατιωτῶν ἐπικουροῦντα, ὥρμησαν νὰ τὸν φονεύσωσιν ἢ συλλάβωσιν ζῶντα· ἐκ τοῦ πλαγίου παρευρεθείς ὁ Διαμάντης Ζέρβας ἀποσπάσας τὸ ξίφος ἔδραμεν εἰς ἐπικουρίαν προθεὶς τὸ στῆθος τοῦ προπύργιον τοῦ Ἀρχηγοῦ· πολλαὶ πυροβολικαὶ σφαῖραι ἐβρίφθησαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τέσσαρες μόνον διεπέρασαν τὸ μακρὸν ὑποκάμισόν του, ἡ δὲ πέμπτη ἐπλήγωσεν ἀκινδύνως τὴν δεξιάν του ἐλάψασα μικρὸν καὶ τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους· καὶ οὕτως ὁ Ἀρχηγὸς ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον, ἐπομένως ἔπαυσε καὶ ὁ πόλεμος διαρκέσας ὥρας πέντε, ἐν ᾧ ἐφονεύθησαν εἰκοσιτρεῖς Τούρκοι, ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, Ἕλληνες δὲ, ἕξ καὶ ἐννέα ἐπληγώθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Μάχη τρίτη τοῦ Διστόμου.

Ἀφ' οὗ τὸ τακτικὸν ἀνεπαύθη δύο ἡμέρας ἀποφάσισε νὰ κινηθῇ τὴν τρίτην κατὰ τῶν Ἑλλήνων χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐπικουρίαν ἀπὸ τὸ ἄτακτον· πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Ἀρχηγὸς ἀπὸ τινος Τουρκαλβανὸν παλαιὸν τοῦ φίλου, διέταξε τοὺς ὀπλαρχηγοὺς παντὸς ὀχυρώματος νὰ βάλωσι τοὺς ἀνδρειότερους στρατιώτας νὰ πυροβολῶσι, τοὺς δὲ λοιποὺς νὰ γεμίζωσι τὰ ὄπλα, ὥστε ὁ πυροβολισμὸς νὰ γίνεταί ἀδιάκοπος, καὶ εὐστοχος· διέταξε πρὸς τούτοις, ἑκατὸν πεντήκοντα στρατιώτας ὑπ' ὁδηγίαν ἀνδρείων, καὶ ἐμπειροπολέμων ἀρχηγῶν νὰ περιφέρωνται εἰς τὰς πλησιεστέρας τοῦ ὄρους Ξηροβουνίου ὑπωρείας, καὶ ὁπότεν ἴδωσι τοὺς τακτικοὺς πλησίον τῶν ὀχυρωμάτων νὰ τοὺς κτυπῶσιν ἀπὸ τὰ ὀπισθεν καὶ πλάγια, πάντοτε ὅμως νὰ ᾔνῃναι ἀξιοκίνητοι, καὶ δίδωσιν ἐπικουρίαν ὅπου ἡ χρεία ἀπαιτεῖ πλειοτέραν· τοιαύτην ἐτοιμασίαν ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες, οἱ δὲ Τουρκοτακτικοὶ διαίρεθέντες εἰς δύο σώματα, διευθύνοντο ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου πρὸς αὐτοὺς μὲ βῆμα βραδύ, καὶ κρότον τῶν ὀργάνων· ὁ χιλιάρχος αὐτοῦ, Ἰσμαήλ, ὡς ἴδεν ἐκ τοῦ σύνεγκος τὰ Ἑλληνικὰ ὀχυρώματα οὐ μακρὰν ἀπέχοντα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, ἀνέγκης δ' ἐπιγούσης ὑπερασπιζόμενα ἀλλήλοις διὰ τῶν ὀπλων, σταθεῖς μικρὸν ἐσυσκέπτετο κατὰ τίνος τῶν τεσσάρων νὰ ὀρμήσῃ πρῶτον· ἐνέκρινε τέλος πάντων νὰ κτυπήσῃ τὸ, τοῦ Ἀρχηγοῦ, τὸ ὁποῖον ἔκειτο εἰς ὑψηλοτέραν θέσιν παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ξηροβουνίου· διὰ νὰ μὴ βλάπτεται τόσον ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς τῶν ἄλλων διευθύνθη

ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος, ἐν ᾧ πλησιάσαντα ἀμφοτέρω τὰ σώματα ἄρχισαν τὸν πυροβολισμὸν ἀδιάκοπον, ἀμέσως καὶ οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα Ἕλληνες ἐπιθέντες ἀπὸ τὰ ὀπίσθεν ἐπυροβόλουν, ἀλλὰ πρὶν ἐγγίσωσιν εἰς τὸ τεῖχος, ὃ συχνὸς, καὶ εὐστοχος πυροβολισμὸς τοῖς ἐπροξένησε τόσον τρόμον, ὥστ' ὀπισθοδρόμησαν μὲ πολλὴν σύγχυσιν, καὶ ἀταξίαν· ὀχιλίᾳρχος Ἰσμαήλ διέταξε νὰ κινηθῇ πέραν τοῦ δευτέρου τάγματος κατὰ τοῦ ἰδίου ὀχυρώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχον πρὸ ὀρθαλμῶν τὸ παράδειγμα τοῦ πρώτου, ἐκινεῖτο μὲ τρέμον βήμα, ἄρχισε μολοντοῦτο νὰ πυροβολῇ μακρόθεν, οἱ Ἕλληνες ἀφοῦ τοὺς ἄφησαν νὰ πλησιάσωσι, τοὺς ἐκτύπησαν μὲ δύο ἀλλεπαλλήλους πυροβολισμοὺς, οὗτοι δὲ ἄνευ ἄλλης ἀντιστάσεως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὡς οἱ πρῶτοι· ταῦτα θεωροῦντες οἱ ἄλλοι Ὀθωμανοὶ, ἄρχισαν νὰ ὑβρίζωσι μεγαλοφώνως, καὶ περιπαίζωσι τὴν τακτικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεστήριζον τὰς ἐλπίδας τῆς νίκης· δὲν εἶχαν δίκαιον νὰ ἐλέγχωσι τὴν τακτικὴν, ἀλλ' ἐκείνους οἵτινες ἔκαμαν κακὴν ἐκλογὴν τῶν στρατιωτῶν· διότι ἦσαν ἄνθρωποι, ἀσθενεῖς, βιασμένοι, καὶ ἐνὶ λόγῳ, διόλου ἀπειροπόλεμοι· ἐσκοτώθησαν ἐκ τῶν δύο ταγμάτων ἐβδομήκοντα πέντε, ἐκτὸς τῶν πληγωμένων· ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων οὐδεὶς.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἀποτυχία ταύτης τῆς μάχης ἐδειλίασεν ὅλους τοὺς Τούρκους, τοὺς ἔρριψεν εἰς μελαγχολίαν, καὶ συλλογισμὸν, τοὺς ἐνέσπειρε τὸν ψιθυρισμὸν, καὶ τὴν μελέτην τῆς φυγῆς· πρὸς τούτοις ἔβλεπον τοὺς Ἕλληνας περισσεύοντας καθ' ἐκάστην, καὶ τὸ ψῦχος δυσφορώτερον· τούτου ἕνεκα φοβούμενοι μὴ πάθωσι καὶ αὐτοὶ ὁμοίον τι δυστύχημα μ' ἐκεῖνο τοῦ Μουστάμπεϊ εἰς Ἀράχοβαν, ἐβίασαν τὸν Πασᾶν νὰ διαλύσῃ τὸ στρατόπεδον, καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς Λαβαδίαν.

ὅσῃν φρόνησιν, καὶ ἐπιτηδειότητα μετεχειρίσθη ὁ Πασᾶς νὰ τοὺς καθησυχάσῃ, δὲν ὠρέλῃσεν, ἀλλ' ἐβιάσθη νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ στρατοῦ διὸ κατὰ τὴν ἑκτην Φεβρουαρίου τοῦ 1827 ἔτους, ὀγδόῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἀνεχώρησε κρυφίως ἀφίσας ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα σκηναίς, πολεμεφόνδια, ἄλευρα, ἐν κανόνιον, σκεπάσματα, καὶ ἄλλα παρόμοια ἢ συμφορὰ τοῦ Μουστάμπεϊ ἐδίδαξε τὴν φυγὴν τοῦ ἱμὲρ Πασᾶ ὡς ἐφεξῆς· ἀφ' ἐσπέρας ἐπὶ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς νυκτὸς ἄρας τὰς μακρὰν ἀπεχούσας σκηναίς, καὶ λοιπὰ κινήτὰ πράγματα, ἄφισε δύο μόνον σειρὰς σκηνῶν πλησίον παρακειμένων τῶν Ἑλλήνων, διατήχας προσέτι τὰς ἐμπροσθοφυλακάς νὰ ἐκτελῶσι τὰ χρέη των ἕως τῆς ὀγδόης ὥρας τῆς νυκτὸς νὰ χειροκρατῶσι τοὺς ἵππους ἀπὸ τοὺς χαλινούς, καὶ νὰ κινήσωσι συγχρόνως κατὰ τὴν διαταγὴν· ἤκουσαν οἱ Ἕλληνες τὸν κρότον τῆς φυγῆς των, ἀλλὰ δὲν ἐκινήθησαν κατ' αὐτῶν, ὅχι τόσον ὑποπτεύοντες κἀνένα στρατήγημα, ἢ διὰ τὸ βαθύ σκοτός, ὅσον διὰ τὴν ἐνόμιζον δι' αὐτοὺς ἰκανὴν νίκην, καὶ δόξαν, τὴν φυγὴν των· τὸ παράδειγμα τούτου τοῦ στρατοπέδου ἐμιμήθη καὶ ἡ φρουρὰ τῆς Δαυλίδος, καὶ Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν· μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔπραξαν τὸ ἴδιον καὶ οἱ, ἐν Σαλώνοις ἀφίσαντες τὸ φρούριον, καὶ λαβόντες μεθ' ἑκντῶν ὅσα κινήτὰ ἐδυνήθησαν, ἀπῆλθον εἰς Λαμίαν. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Διστόμου, καὶ σύγχρονον σχεδὸν διάλυσιν τῶν προμνησθέντων στρατοπέδων ἀποφάσισεν ὁ Ἀρχηγὸς νὰ διεγείρῃ εἰς τὰ ὄπλα τοὺς Δωριεῖς, Φωκεῖς, Δοκρούς, καὶ Θεβαίους, νὰ ὀχυρώσῃ ὅσον οἶόν τε, ἀσφαλῶς τὰς Θερμοπύλας, δι' ὧν ἔκοπτε τὴν κοινωνίαν τοῦ Κιουταχῆ μὲ τὴν Θεσσαλίαν, τὸ ὁποῖον ἦν ἡ σημαντικότερα του βλάβη· ἐπεμψα λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἐφεξῆς ἐγκύκλιον.

« Πανοσιώτατοι ἱερομόναχοι, καὶ ἡγούμενοι, Λίδεσιμώ-
 » τατοι ἱερεῖς, Σεβασμιώτατοι πνευματικοὶ, τίμιοι Δημογέ-
 » ροντες, καὶ λοιποὶ ἅπαξ ἅπαντες μικροὶ, καὶ μεγάλοι ἄδελ-
 » φοὶ πατριῶται Ἕλληνες, ὅσοι κατοικεῖτε εἰς τὰς Ἐπαρ-
 » χίας Λοιδωρικίου, Κραβθάρων, Σαλῶνων, καὶ Θηβῶν, χαί-
 » ρετε, καὶ ὑγιαίνετε !

» Εἶναι φανερόν, ἀδελφοί, ὅτι ὅλοι μαζὺ ἐδράξαμεν τὰ ὄπλα
 » ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ συμφώνως τὰ ἐμπαχειρί-
 » σθημεν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος, καὶ θρησκείας
 » μας, καὶ μὲ πολλοὺς ἀγῶνας, αἱματοχυσίας, καὶ κακοπαθείας
 » τὸν ἐνίκησαμεν διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης· καὶ ἤθελε βέ-
 » βαια τὸν ἐξολοθρεύσωμεν μὲ τὴν ὀλότῃν ἕως τὴν σήμερον,
 » ἂν πολλάκις δὲν μᾶς ἔλειπεν τὰ ἀναγκαϊότερα μέσα, χωρὶς
 » τῶν ὁποίων εἶναι δύσκολον νὰ κινῶνται, καὶ προχωρῶσιν αἱ
 » παλεμικαὶ πράξεις· τοιαῦτα περιστατικὰ ἐβίασαν τὰ ὄπλα
 » μας, μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μετολογγίου, ν' ἀφίσωσι πρὸς
 » καιρὸν, καὶ μὲ βαθεῖαν θλίψιν τῆς ψυχῆς τῶν, τὴν Ἀνα-
 » τολικὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰσελθόμεν εἰς Πελοπόννησον, καὶ ἐξοι-
 » κονομήσωσι τὰ ἀναγκαϊοῦντα διὰ τὴν τωρινὴν ἐκστρατείαν.

» Ἡμεῖς βλέποντες τὸν ἐχθρὸν τῆς πίστεώς μας κατακυ-
 » ρεύσαντα ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, γνωρίζοντες ὅτι,
 » οἱ ἐξαετεῖς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνές μας, καὶ θυσίαι ἔμελ-
 » λον νὰ χαθῶσιν ἀποφασίσσαμεν, ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ὄπλα
 » ἢ νὰ ἐξώσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἀπ' ἐδῶ, ἢ ν' ἀποθάνωμεν·
 » διότι οὔτε τὴν πατρίδα ἐκ νέου εἰς βαρυτέρας ἀλύσους,
 » οὔτε τῶν ἄλλων Ἑθνῶν τὰς ὕβριτας, εἶναι δυνατόν, ζών-
 » τες νὰ βλέπωμεν, καὶ ὑποφέρωμεν· ὁ κραταῖος βραχίων
 » τοῦ Παντοκράτορος, καὶ ἡ ἀξιολάτρευτος εὐχὴ τῆς πατρί-
 »δος ἀπέδειξαν τὰ ὄπλα μας πανταχοῦ θριαμβευτικά, καὶ

» τροπαιοῦχα· ὅλα ταῦτα σεῖς τὰ βλέπετε μὲ τὰ ἰδιά σας
 » ὄμματα, καὶ ὁ κόσμος ὅλος τὰ μαθαίνει καθ' ἐκάστην,
 » καὶ θαυμάζει.

» Ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν προφανέστατα τὸν φρόνιμον τρό-
 » πον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπολιτεύθητε τὸν ἐχθρὸν ἕως τῆς σή-
 » μερον· διότι ἂν ἐκάμνετε διαφορετικά, κ' ἐσεῖς ἐμέλλετε
 » νὰ σφαγῇ, ἀδύνατοι ὄντες, ἀπὸ τὸ αἰμοβόρον ξίφος του,
 » καὶ τὰ ἄθῳα γυναικόπαιδά σας νὰ αἰχμαλωτισθῶσιν. Εἴ-
 » μεθα βέβαιοι λοιπὸν ὅτι, ἂν τὸ σῶμά σας ὑποφέρῃ τὴν
 » τυραννίαν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ σας φρονεῖ ἐλεύθερα· διότι πῶς
 » εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ βαπτισμένος μὲ τὸν
 » ἀθάπτιστον; ὁ Ἕλληνα μὲ τὸν Βάρβαρον; ἢ πῶς εἶναι δυ-
 » νατὸν νὰ σᾶς ἀφίσουν αὐτοὶ ζωντανούς μετὰ τὴν ἄλωσιν
 » τῶν Ἀθηναίων, ἐνῶ σεῖς εἰς τοὺς ἀπερασμένους χρόνους
 » ἐσφάζετε τοὺς ὁμοπίστους αὐτῶν σὺν γυναιξί, καὶ τέκνοις;
 » καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δώσετε πίστιν εἰς τὰς ὑποσχέ-
 » σεις, καὶ κολακίας των, ἐνῶ τὰ, πρὸς τὸν Κιουταχὴν δια-
 » τάγματα τοῦ Σουλτάνου φωνάζουν ἐκδίκησιν, καὶ μυριά-
 » κισ ἐκδίκησιν πρὸς τοὺς ἀποστάτας ῥαγιάδες;

» Χρέος λοιπὸν γνωρίζομεν πατρικὸν, καὶ ἀδελφικὸν
 » νὰ σᾶς γνωστοποιήσωμεν τὰ ἀνωρηθέντα, ταυτοχρόνως δὲ
 » νὰ σᾶς βεβαιώσωμεν ὅτι, ὅλοι οἱ χριστιανικώτατοι, καὶ κρα-
 » ταίότατοι βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης μᾶς παραγγέλλουν νὰ κινή-
 » σωμεν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ αὐτοὶ θέλουσι
 » φροντῆσαι διὰ τὴν στέρεωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας μας· διὸ
 » δράξατε πάλιν τὰ αἱματοστάλακτα, καὶ τροπαιοῦχα ὅπλα
 » σας, ἐνωθῆτε μαζύ μας διὰ νὰ ἐξολοθρεύσωμεν ὁμοθυμαδὸν
 » τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἐλευθερώσωμεν διὰ πάντα τὴν πατρίδα,
 » καὶ θρησκείαν. Ἄν ὁμῶς (τὸ ὅποῖον δὲν πιστεύομεν) φανῇ

» τις ἐναντίος εἰς ταύτην τὴν ἱεράν τῆς πατρίδος, καὶ πί-
 » στεως φωνήν, οὗτος, ἢ κληρικός, ἢ δημογέρων, ἢ ἀπλοῦς
 » πολίτης, ἢ χωρίον, ἢ ἐπαρχία ὀλόκληρος εἶναι, οἱ τοιοῦτοι
 » ἅς ἡξεύρουν μὲ βεβαιότητα ὅτι, θὰ τοὺς παιδεύσωμεν χει-
 » ρότερα ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐπειδὴ δυνάμενοι νὰ σώσωσι
 » πίστιν, καὶ πατρίδα, τὰ προδίδουσιν εἰς τὴν αἰώνιον κό-
 » λασιν φειδόμενοι μικροῦ ἀγῶνος· οἱ τοιοῦτοι δὲν πρέπει νὰ
 » ἔχωσι αἷμα Ἑλληνικὸν εἰς τὰς φλέβας των, ἀλλ' εἶναι Τουρ-
 » κοσπέρματα· τούτου ἕνεκα προειδοποιούμεν τοὺς τοιούτους
 » διὰ νὰ μὴ μᾶς προβάλωσιν ἔπειτα προφασιολογίας, εἰς τὰς
 » ὁποίας δὲν θέλει δώσωμεν τὴν παραμικρὰν ἀκρόασιν, μά-
 » λιστα διὰ τὰ ὅσα κακὰ μέλλουν νὰ συνέβουν ἐξ αἰτίας
 » των, χρεωσοῦν νὰ δώσωσι λόγον πρὸς τὸ ἔθνος, καὶ πρὸς
 » τὸν Θεόν.

9 Φεβρουαρίου 1827, ἐκ τοῦ ἐν Δισόμφ Στρατοπέδου.

Ὁ Ἀρχηγός

Γ. Καραϊσκάκης.

Καὶ λοιποὶ ὀπλαρχηγοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Μάχη τοῦ Κερατσιρίου.

Ἀποστείλας τὰς μνησθείσας ἐγκυκλίους εἰς τὰς Ἐπαρχίας,
 ἡτοιμάζετο νὰ τὰς βάλη καὶ εἰς ἐνέργειαν μὲ τὴν ἀπαιτου-
 μένην δραστηριότητα· δὲν ἦτον ἀμφιβολία ὅτι, ὁ μόνος οὗτος
 τρόπος εἰδύνατο νὰ σώσῃ τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα·

διότι τὸ στενὸν κλείσιμον τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ τοῦ Ὀρω-
 ποῦ, ἔκοπτον διόλου τὰς, τοῦ Κιουταχῆ μετὰ τῆς Θεσσαλίας,
 καὶ Εὐβοίας σχέσεις, καὶ κοινωνίας· τούτου δὴ γενομένου οὐ
 μόνον ἡ πολιορκία τῶν Ἀθηνῶν διελύετο, ἀλλὰ καὶ οἱ πο-
 λιορκηταὶ μὲ σημαντικὴν των βλάβην ἔμελλον νὰ ἐξέλθωσι
 τῆς Ἑλλάδος· τὸ ἔμποδον τοῦ σωτηριώδους τούτου σχεδίου
 ὑπῆρξαν αἱ ἀλλεπάλληλαι διαταγαὶ τῆς Διοικήσεως, καὶ
 τὰ συνάδοντα γράμματα τῶν, ἐν Ἀθήναις πολιορκουμένων,
 δι' ὧν προσεκάλουν αὐτὸν νὰ δράμῃ νὰ τὰς σῶσῃ ἀπὸ τὸν
 κίνδυνον, ἢ νὰ ἐμβάσῃ τοῦλάχιστον νέαν φρουρὰν εἰς τὴν
 Ἀκρόπολιν, μὲ τὸ νὰ ᾔσαν πολλοὶ ἀσθενεῖς, πληγωμένοι, καὶ
 γυναικόπαιδα· ἐδῶ ἡ Διοίκησις ὤφειλε νὰ δώσῃ πλειοτέραν
 ἀκρόασιν, καὶ σκέψιν εἰς τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀρ-
 χηγού, παρ' εἰς τὰ παράκαιρα παράπονα τῶν πολιορκου-
 μένων· διότι ὁ Ἀρχηγὸς μετὰ τῶν συναγωνιστῶν του ἐν ἀσ-
 φαλείᾳ ὄντες ἐσυσκέπτοντο περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων
 μὲ τὴν ἀνήκουσαν φρόνησιν· ἐξ ἐναντίας, οἱ εἰς κινδύνους
 εὐρισκόμενοι, ταραττόμενοι ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ διχονοίας
 δυσκόλως σκέπτονται ὀρθῶς· ὅθεν οἱ πολιτικοί, καὶ μάλιστα
 οἱ μὴ χρηματήσαντες πολεμικοί, ὡς μὴν ἔχοντες γνώσεις
 τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀμαρτάνουσι καιρίως διατάττοντες, καὶ
 ἀντενεργοῦντες εἰς τὰ, παρ' ἐμπειροπολέμων ὁδηγῶν ἐγκρι-
 θέντα σχέδια· πολλώτατοι φαντάζονται ὅτ' εἶναι ἱκανοὶ νὰ
 δώσωσι σχέδια πολεμικὰ, ἀλλ' ὀλιγώτατοι τὰ σχηματίζου-
 σιν ὀρθῶς, καὶ σπανιώτατοι τὰ ἀποπερατοῦσιν εὐτυχῶς· ὁ
 Ἀρχηγὸς διὰ νὰ μὴν ἀπαντήσῃ ἀντενεργείας εἰς τὰ διαληφ-
 θέντα σχέδιά του, καὶ ἐκ τούτου ἀποτύχῃ, καὶ ἐπομένως κα-
 τηγορηθῇ, ἠκολούθησε τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως· ἀφίσας
 τριακοσίων στρατιωτῶν φρουρὰν ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ ὀπλαρχηγού

Ἀθανασίου Κουτζονίκα εἰς Δίστομον, πεντήκοντα, εἰς τὸ Μοναστήριον, Ἱερουσαλήμ, τοὺς δὲ ὀπλαρχηγούς, Γεώργιον Δουβουνιώτην, Νάκου Πανουριᾶν, καὶ Κουμνᾶν Τράκαν μετὰ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των, εἰς Ἄμφισσαν, τὸν Γιώτην Δαγκλὴν, καὶ Γεώργιον Μαλάμου, εἰς τὸ Κράββαρι, αὐτοὺς μετὰ λοιπὰ σώματα συμποσούμενα ἕως δύο σχεδὸν χιλιάδας ἐστράτευσε διὰ τὴν Ἀττικὴν· ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἔγινε μετὰ πολλὴν κακοπάθειαν τῶν στρατιωτῶν· διότι ἐκτὸς τῶν καθημερινῶν πολεμικῶν ἀγώνων, τῆς γυμνότητος, τῆς ἀναργυρίας ὠπλίσθη κατ' αὐτῶν καὶ ἡ σκληρὰ πείνα· ἀπὸ Δίστομον ἕως Ἐλευσίνος, τουτέστι διὰ τριῶν ἡμερῶν ὁδοιπορίαν ἔλαβεν ἕκαστος ἀξιώματικὸς, καὶ στρατιώτης διὰ τροφὴν τοῦ ἀνὰ ὀγδοήκοντα δράμια ἄλευρα, ὥστε κατῆντησαν καθ' ὁδὸν νὰ τρώωσι χόρτα, ὡς τ' ἄλογαζῶα, ἵνα μὴ, ἀποκαμόντες γείνωσιν αὐτοὶ τροφὴ τῶν ὀρνέων· ἔφθασαν τέλος πάντων εἰς τὴν Ἐλευσῖνα ἀπνηδισμένοι, ἐκεῖ εὗρον ὀλίγας τροφάς, τὰς ὁποίας ἐφύλαττεν ὁ ὀπλαρχηγὸς Βάσσος Μαυροβουνιώτης διὰ τὴν φρουρὰν τῆς Ἐλευσίνος· ἀναλαβόντες μικρὸν τὰς σωματικὰς των δυνάμεις μετὰ τὴν ὀλίγην τροφὴν, καὶ ὕπνον, τὴν τρίτην ἡμέραν πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐστράτευσαν διὰ τὴν Ἀττικὴν· ὁ μὲν Ἀρχηγὸς λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὑπὲρ τοὺς ἑξακοσίους τοὺς πλέον εὐρώστους, καὶ νεωτέρους ἐπορεύθη διὰ τῶν μεσημβρινῶν παραλίων τῆς Ἀττικῆς εἰς τὸ Κεραστίνι (*). οἱ δὲ λοιποὶ διὰ θαλάσσης· παραγενόμενοι κατὰ τὴν τετάρτην ὥραν τῆς νυκτὸς τῇ δευτέρᾳ Μαρτίου, ἐτοπο-

(*) Κεῖται πλησίον τοῦ Φαληρέως, καὶ εἰς τὸ ἔνδον μέρος τοῦ Ἀκρωτηρίου, Κολοιάς, τὸ πάλαι ὀνομαζόμενον· ἐντεῦθεν ἀπέχει ὁ Πειραιεὺς κατ' ἀνατολὰς σχεδὸν μιᾶς ὥρας διάστημα, αἱ δὲ Ἀθῆναι, δύο, κατὰ βορρᾶν.

θετήθησαν ἀνεγείραντες δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ὀχυρώματα ἐπι-
 τινων λόφων, κατέλαβον καὶ ἐν μετόχιον κείμενον ἔμπρο-
 σθεν τῶν ὀχυρωθέντων λόφων, καὶ εἰς τόπον πεδινόν, καὶ
 ἐπειδὴ ἦν τὸ προπύργιον τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τοῦτο ἔμελλε
 νὰ δοκιμάσῃ τὴν πρώτην, καὶ ἰσχυροτέραν ὁρμὴν τοῦ ἐχ-
 θροῦ, ἀποφάσισε νὰ τὸ ἀσφαλίσῃ μὲ τετρακοσίων ἐκλεκτῶν
 στρατιωτῶν δύναμιν ὑπ' ὁδηγίαν ἀνδρείων ὀπλαρχηγῶν,
 τοῦ Ἀθανασίου Τοῦσα Μπότσαρη, Γαρδικιώτου Γρίβα, Ἰωάν-
 νου Ρούκη, καὶ ἄλλων ἀξιοματικῶν δευτέρως τάξεως· ρα-
 θὼν ὁ Κιουταχὴς τὸ ἀπροσδόκητον στρατοπέδευμα τοῦ Κα-
 ραῖσκάκη εἰς Κερατσίνι, ἐκινήθη ὁ ἴδιος κατ' αὐτοῦ τὴν δευ-
 τέραν ἡμέραν μὲ ἑξ̄ χιλιάδας πεζικόν, καὶ ἑξακοσίους ἱπ-
 πεῖς· ἡ δύναμις αὕτη ἦτον ἱκανὴ νὰ καταστρέψῃ δύο χιλιά-
 δας Ἑλλήνας, καὶ ἑξήκοντα τεσσαύρους ἱππεῖς, ἂν αὐτοὶ δὲν
 ἔβαλον πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον, ἢ τὴν νίκην· ἐν τοσούτῳ
 ὁ Κιουταχὴς ἐν τῷ μέσῳ ἰστάμενος τοῦ ἱππικοῦ ἐκύτταξε
 τὰ Ἑλληνικὰ ὀχυρώματα μὲ ὄμμα περίεργον, ἐπομένως διέ-
 ταξε τὸν χιλιάρχον Τσέλον Πίτσαρην Τουρκαλθανὸν νὰ λά-
 βῃ δύο χιλιάδας Τουρκαλθανούς, καὶ κτυπήσῃ δύο χαρακώ-
 ματα κείμενα εἰς τὰ πλάγια τῶν βουνῶν, καὶ οὐ πολὺ μακρὰν
 ἀπέχοντα ἀπ' ἐκεῖνο τοῦ Ἀρχηγοῦ, καὶ Μετοχίου· τὸ ἐναπο-
 λειφθὲν στράτευμα ὀδηγούμενον ἀπὸ τινος Χασὰν μπει Μα-
 κεδόνα διετάχθη νὰ κινηθῇ κατὰ τοῦ Μετοχίου, ὁ Ἀρχιστρά-
 τηγος Κιουταχὴς ἐσχημάτισε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα μὲ τὸ
 ἱππικόν, πρὶν ὅμως κινηθῶσιν ἄρχισαν νὰ κανονοβολῶσι μὲ
 δύο κανόνια τὸ μετόχιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπροξένησαν ἀρκε-
 τὴν φθορὰν τοῦ περιζόλου, πληγωθέντων πρὸς τοῦτο καὶ
 ἑπτὰ Ἑλλήνων ἐκ τῶν συντριμμάτων τῶν πετρῶν, ἐξ ὧν οἱ
 δύο ἀπέθανον· μετὰ μιᾶς σχεδὸν ὥρας κανονοβολισμὸν ἐκί-

νήθησαν συγχρόνως καὶ τὰ τρία σώματα, οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐπρόσμενον νὰ πλησιάσωσιν εἰς τρόπον, ὥστε ὁ πυροβολισμός των νὰ γέινεται πλέον φθοροποιός· διότι εἰς ἓν πληθος στρατεύματος ἡ μικρὰ ζημία φαίνεται ἀναπαίσθητος· τὴν θορυβώδη, καὶ τρομερὰν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων δὲν καταβάλλει, παρὰ, ἡ ἀπτόητος ἀντίκρουσις, καὶ σημαντικὴ φθορά· εἰς καμμίαν ἄλλην μάχην, παρ' εἰς τὴν παρούσαν ἔδειξεν ὁ Ἀρχηγός μικρὰν δειλίαν, ὅτε ἶδε τὸν ἐχθρὸν θηριωδῶς ὀρμήσαντα κατὰ τοῦ Μετοχίου· δυσκόλως ἐπίστευε τινὰς, (μὲ τὸ νὰ ἦσαν καὶ τὰ ὀχυρώματα ἀδύνατα) ὅτι ἡ τοιαύτη ὁρμή, καὶ τοσαύτη πληθὺς ἔμελλε ν' ἀντικρουσθῇ, καὶ ν' ἀπωθῇ ἀπ' ἑνα ἀριθμὸν πεντάκις κατώτερον· μετὰ τριῶν ὥρῶν πεισματώδη μάχην ὁ Πίτσαρης ἐδίασε τινὰς Ἕλληνας ν' ἀφίσωσιν ἓν ὀχύρωμα κείμενον κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος, ἀλλὰ πρὶν ἀπομακρυνθῶσι τοῦ ὀχυρώματος ἔδραμε, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ, ἄλλη ἐπικουρία, καὶ οὕτως ὅλοι ὁμοῦ φιλοτιμηθέντες, καὶ ἀμιλλόμενοι ἀλλήλοις ὀπισθοδρόμησαν τὸν ἐχθρὸν, καὶ εἰσῆλθον ἐκ νέου εἰς τὸ ὀχύρωμα· ἡ ἀνδρεία ἀνθίστασις τοῦ κέντρου, καὶ ἡ ὀπισθοδρόμησις τοῦ Πίτσαρη ἐδειλίασε τοὺς Τούρκους, ταῦτο ἰδὼν ὁ Κιουταχῆς, φοβηθεὶς μὴ τραπῇ εἰς φυγὴν ὅλον τὸ πεζικὸν ὥρμησεν ὁ ἴδιος προσωπικῶς μὲ τὸ ἵππικὸν εἰς ἐπικουρίαν, καὶ περιπλέον νὰ τὸ βιάσῃ ἐκ νέου εἰς ἔφοδον· ὁ Ἱππαρχος Χατζῆ Μιχάλης παρευρισκόμενος εἰς τὸ δεξιὸν πλάγιον τοῦ Ἀρχηγοῦ, καὶ πλησίον τοῦ ὀχυρώματος τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου, ἰδὼν τὸν Κιουταχῆν πλησιάσαντα μὲ τὸ ἵππικὸν εἰς τὰ νῶτά του, κατὰ τοῦ κέντρου πεζικοῦ του, καὶ ἐρεθίζοντα αὐτὸ εἰς νέαν ἐφόρμησιν, ἀμέσως ἐφώναξε πρὸς τοὺς ἐξήκοντα τέσσαρας συντρόφους του τὰ ἐξῆς· « κατόπιν

» μου, Ἕλληνες, κατόπιν μου, διὰ νὰ σώσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς
 » μας· » ταῦτα εἰπὼν ὤρμησε εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα,
 ἥτις ἦν καὶ πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ Μετόχιον πλησιεστέρα·
 μολονότι ἡ καμπίλη γραμμὴ τις συνίστατο ἀπὸ διακοσίους
 σχεδὸν ἵππεῖς δὲν παρετάχθη εἰς μάχην, ἀλλὰ διαλύσασα
 τὴν γραμμὴν, ἐσυσσωματώθη μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς· ὁ Ἴπ-
 παρχος ἐξακολουθεῖ τὴν ὁρμὴν του, καὶ διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν
 κινδυνώδη πυροβολισμόν ἀμφοτέρων τῶν πεζικῶν στρατευ-
 μάτων ἠναγκάζεται νὰ κτυπᾷ τὴν ὀπίσθεν τοῦ ἱππικοῦ· μὴ
 ὑπομείνας ὁ Κιουταχὴς τὴν τύσσην ἀταξίαν, καὶ σύγχυσιν
 τοῦ ἱππικοῦ του προκύψαν ἀπὸ ἓνα μικρότατον ἀριθμὸν
 ἱππέων, προσέβαλεν αὐτοὺς μετ' ὅλον του τὸ ἱππικόν· διὰ νὰ
 ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν του πληρέστατα ἔπεμψεν ἀμέσως ἐν σῶ-
 μα ἀπὸ διακοσίους σχεδὸν ἵππεῖς νὰ προκαταλάβωσι τὰ
 ὀπίσθεν, καὶ ἐμποδίσουν τὴν ἐπιστροφὴν του· ἐγνώρισεν ὁ
 Ἴππαρχος εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέπεσε κίνδυνον, ἀλλὰ δὲν ἠγνόει
 ταυτοχρόνως ὅτι, ἡ ὀπισθοδρόμησίς του ἔμελε νὰ χορηγήσῃ
 πληρεστάτην νίκην εἰς τὸν ἐχθρόν· προκρίνας σωτηριωδεστέ-
 ραν τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τὴν ὀπισθοδρόμησιν,
 ὤρμησεν ὡς Ἀρειμανῆς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, καὶ συμ-
 πλακεῖς ἐπολιωρῆθη πανταχόθεν· πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ ἱππι-
 κοῦ τὴν ἔχασαν πλέον οἱ Ἕλληνες, δὲν ἔμεινεν εἰς αὐτοὺς
 ἄλλο τι, παρὰ νὰ φυλάζωσι γενναίως τὰς θέσεις των, μέσα
 εἰς τὰς ὁποίας ἐξηρτᾶτο ἡ σωτηρία των, ἡ δ' ἐνδοξὸς θάνατος·
 ἀλλὰ τίς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι, μετὰ μισθῆς ὥρας τοιαύ-
 την δυσδιάλυτον, καὶ ριψοκινδυνώδη συμπλοκὴν, ἔμελε πάλιν
 νὰ ἴδῃ τὸν Ἴππαρχον Χατζῆ Μιχάλην συσσωματωμένον
 μετὰ τοὺς ἐξήκοντα τέσσαρας συναγωνιστάς του, καὶ μετὰ μό-
 νους τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἀκινδύνως τραυματισθέντας, καὶ ἵππους

ἑπτὰ(*), διασχίσαντας μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας τόσον πλη-
θος ἵππικου, ὥς ἡ ναῦς τὰ ἄγρια κύματα μὲ τὸν οὐρίον ἄνε-
μον, καὶ ἀναπεταμένα πανία, νὰ παρουσιασθῶσιν ἐκ νέου προ-
πύργιον τῶν ὁμογενῶν τῶν; τοῦτο ἰδόντες οἱ Ἕλληνες ἤρ-
ξαντο ἀπαξάπαντες μὲ ἀσκήπῃ κεφαλὴν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
ἀτενίζοντας πρὸς τὸν οὐρανὸν ποιεῖν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ,
κραζόντες· ΘΑΥΜΑΤΟΣ ΟΝΤΟΣ ΘΕΙΟΥ, ΚΑΙ ΟΥΚ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ
ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΗΝ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ. Ὅλοι ἀπὸ μικροῦ
ἕως μεγάλου ἐδόξάζον ὅτι, ὁ Θεὸς εἶναι μετ' αὐτῶν ἐμψυχο-
θέντες ἐκ τούτου ἀντεμάχοντο μὲ σταθερὰς ἐλπίδας τῆς νίκης·
τὸ κέντρον ἀφοῦ μετὰ τρεῖς ἐφορμήσεις δὲν ἐδυνήθη νὰ κυ-
ριεύσῃ τὸ μετόχιον, ἰδὼν τὸ ἵππικὸν θριαμβεύσαν, τὸν δὲ
Κιουταχὴν μακρὰν ἐστῶτα μ' ὅλην τὴν ἵππικὴν δύναμιν,
ὀπισθοδρόμησε τακτικῶς· ὁ Πίτσαρης κυττηθεὶς ἀνδρείως
ἐδιώχθη ἀτάκτως, ἐπειδὴ τὸ σῶμα του διαιρεθὲν εἰς τέσσαρα
τμήματα ἐβιάσθη νὰ διασωθῇ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βορείων
βουνῶν, ἐπομένως νὰ ἐνωθῶσι μὲ τὰ λοιπὰ σώματα, τὰ
ὁποῖα ὅλα ὁμοῦ ἄνευ ἀναβολῆς ἐπέστρεψαν κατησχημένα
εἰς τὰς Ἀθήνας· συνεκροτήθη αὕτη ἡ μάχη κατὰ τὴν δωδε-
κάτην Μαρτίου 1827 ἐν ᾗ ἔπεσον ὑπὲρ τοὺς διακοσίους Ὀ-
θωμανοὺς ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, ἀλλὰ τὸ τρίτον σχεδὸν
μέρος ἐκ τῶν πτωμάτων εὐρέθη εἰς τὸ πεδίον· διότι, διαρ-
κούσης τῆς μάχης ἔλκυνον ἀμέσως τοὺς πληγωμένους, καὶ

(*) Εἰς ἀπὸ τοὺς τραυματισθέντας ἵππεῖς ὁ ἀπὸ τὸν Ἀρχηγὸν καὶ Ἰππαρχον
ὑποληπτόμενος διὰ τὰ πατριωτικὰ τοῦ αἰσθήματα καὶ εἰς τὰς διαφόρους
μάχας ἀνδραγαθίας του, εἶναι ὁ ἀτρόμητος Κωνσταντῖνος Παλάσκας Πριμε-
τινός, τοῦ ὁποίου ὁ ἵππος ἐφονεύθη εἰς τὴν συμπλοκὴν, αὐτὸς δὲ πληγωμένος
εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας διεσέθη ἀπὸ τὸν κίνδυνον ὡς ἐκθαύματος.

πτώματα, διὰ νὰ μὴ προξενῶσι δειλίαν εἰς τοὺς συντρόφους, καὶ μεγαλοψυχίαν εἰς τὸν ἐχθρόν· Ἕλληνες ἀπέθανον πέντε, πληρωθέντες δεκατέσσαρες, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς ἀπέπνευσαν εἰς τὸ, ἐν Σαλαμῖνι, Νοσοκομεῖον.

Ἡ κρίσιμος αὕτη μάχη, καὶ ἀπροσδόκητος λαμπρὰ νίκη ἐνέσπειρεν εἰς τὰς καρδίας τῶν Ὀθωμανῶν πολὺν φόβον· οἱ Ἕλληνες ἀπέρριψαν σχεδὸν διόλου, τὰς ὁποίας ἔτρεφαν προλήψεις νομίζοντες ἀνδρεῖον, καὶ στρατηγηματικὸν τὸν Κιουταχὴν, συνεχῶς ἀκροβολίζοντες, καὶ πολεμοῦντες ἐκ τοῦ συστάδην τοὺς Τούρκους, τοὺς ἐδίωκαν, καὶ ἐβίαζαν πολλάκις νὰ ὀπισθοδρομῶσι εἰς τὰ ὀχυρώματά των· τοιούτους ἀκροβολισμοὺς ὡς προκύπτοντας ἄνευ γενικοῦ τινος σχεδίου καὶ μὴ διαρκοῦντας ἐπὶ πολὺ, περιττὸν ἐνόμισα νὰ τοὺς διηγηθῶ· αὕτη ἡ νίκη ἐρέθισεν εἰς φιλοτιμίαν ὅλους ἐκείνους τοὺς ἐκ δειλίας ἀπομακρυσμένους, ἢ πάθους τινὸς ἀντιφερομένους κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη, νὰ συντρέχωσι προθύμως μὲ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των, καὶ ἀφιερῶσιν ἑαυτοὺς εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ· δὲν ἐτόλμησε πλέον ὁ Κιουταχὴς νὰ συγκροτήσῃ γενικὴν μάχην φοβούμενος τὴν ἀποτυχίαν τῆς, καὶ ἐκ ταύτης τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας, καταγινόμενος πάντοτε εἰς στενὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας ἡ ἄλωσις ἀπεκατέσταινεν ἔπειτα ἀνωφελῆ ὅλα τὰ περὶ αὐτὴν Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ὠχύρωσε μόνον πολλὰς τοποθεσίας πεδινὰς πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πειραιῶς διὰ νὰ κόψῃ τὴν κοινωσίαν μὲ τὸν ὀπλαρχηγὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν Πελοποννήσιον, ὅστις πρὸ ἡμερῶν τῆς ἐκεῖσε ἀφίξεως τοῦ Ἀρχηγοῦ εἶχε προκαταλάβῃ διὰ νυκτὸς ἐκ μέρους τῆς θαλάσσης λόφον τινα κείμενον κατ' ἀνατολὰς τοῦ Πειραιῶς, λεγόμενον Καστέλλα,

τοῦτον ἀσφαλίσας μὲ τάφρον, καὶ περίβολον ἐφύλαττε μὲ ἑξακοσίους Ἕλληνας.

Κατὰ τὴν ἐνδεκάτην Ἀπριλλίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ὁ Ναύαρχος Ἀνδρέας Μιαούλης μὲ τρία πολεμικά πλοῖα φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀρχιναύαρχον Κογχρᾶν, καὶ τὸν Ἀρχιστράτηγον τῆς στερεᾶς Ρικάρδον Τσιουρζ, ἀμφότεροι τὸ γένος Βρετανοί· ἡ πρὸς τὸν λιμένα εἰσπλευσις ἐφάνη κακὸς οἰωνὸς εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ πολὺ περισσότερον εἰς ὅσους εὑρέθησαν μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων· μόλις τὰ πλοῖα ἐλιμενίσθησαν, καὶ ἐκ τοῦ παρέργου τινὲς Ἕλληνες ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τοῦ ὀπλρχηγοῦ Βάσσου Μαυροδουνιάτου ἐφώναζαν πρὸς τοὺς πλησιεστέρους Τούρκους, τὰ ἐφεξῆς· « Ἄν » ἦσθε παλληκάρια Τοῦρκοι, τώρα θὰ φανῆτε· τὰ καράβια » ὁποῦ βλέπετε μᾶς ἔφεραν καὶ ἄλλα στρατεύματα, καὶ μά- » λιστα, Φραντζέζικα· » μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπροσποιήθησαν ὅτι ὁμοῦσι κατὰ τοῦ πλησιεστέρου ὀχυρώματος ἐπὶ σκοπῷ νὰ δοκιμάσωσι τὴν ὁποίαν ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν οἱ ῥηθέντες λόγοι εἰς τὰς ψυχὰς των· ἡ δοκιμὴ τούτων τῶν ὀλίγων στρατιωτῶν ἔλαβεν αἰσίαν ἔκθασιν, τὴν ὁποίαν διὰ τῶν ὅπλων δυσκόλως, ἢ μὲ ἱκανὴν αἵματοχυσίαν ἐδύναντο ν' ἀπολαύσωσιν οἱ Ἕλληνες· διότι μόλις εἶχαν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰ ὀχυρώματά των, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἰδόντες αὐτοὺς ὁρμῶντας κατ' αὐτῶν, καὶ μεγαλοφωνοῦντας, ἐξελθόντες τῆς τάφρου μὲ τὰ ὅπλα ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τὸ περιεργότερον ἦν ὅτι, τὸ παράδειγμα τῶν πρώτων ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλα ἐννέα ὀχυρώματα πλησίον ὄντα πρὸς ἄλληλα μέχρι τοῦ Πειραιῶς· νομίσαντες τοῦτο οἱ Ἕλληνες ὡς ὀργὴν θεϊκὴν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ φανερὰν βοήθειαν δι' αὐτοὺς, ἀφίσαντες τὰ ἰδικά των ἑδραμον ἅπαντες καὶ κατέλαβον τὰ ἐκείνων.

ὀχυρώματα· εἰς τὸ παράλιον τοῦ Πειραιῶς ὑπῆρχε τις ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, τοῦτον ἐφύλαττον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα Τουρκομακεδόνες, οἵτινες ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν συντρόφων, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ στρατιῶται τοῦ Νοταρᾶ προκατέλαβαν τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἔμελλον νὰ διευθυνθῶσιν εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ μὴ ῥιψοκινδυνεύσωσιν, ἐπέσρεψαν ἐκ νέου εἰς τὸν ἴδιον ναὸν, καὶ οὕτως ἐπολιωρκήθησαν· ἔχων ὁ ναὸς δυνατοὺς τοίχους δύσκολον ἦτο νὰ κυριευθῇ διὰ τῶν πυροβόλων ὀπλῶν, παραταχθεὶς ὁ Ναύαρχος Μιαούλης μὲ τὸ Δίκροτον, Ἑλλάς, ἄρχισε νὰ κανονοβολῇ, καὶ καταδαφίζει αὐτοὺς, τὰ ὑπὸ γεία ὅμως τοῦ ναοῦ ἐφύλαξαν ἀβλαβεῖς τοὺς πλείονας, ἐκτὸς ἐπτὰ φανευθέντων· μολαταῦτα ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπον κανονοβολισμόν, καὶ σωρὸν τῶν ἐξ αὐτοῦ καταπεσόντων λίθων, ἐβιάσθησαν νὰ ζητήσωσι συνθήκην, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν αἵτησίν των ἐδέχθη ὁ Ἀρχηγὸς ὑποπτεύων μὴ τι ὁ Κιουταχῆς πέμψῃ ἱκανὴν ἐπικουρίαν πρὸς αὐτοὺς, καὶ δι' αὐτῆς δοκιμάσῃ φθορὰν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὸ ἱππικόν, οἱ δὲ πολιωρκούμενοι λάβωσι τὴν ἐλευθερίαν των· τῆς συνθήκης τὰ ἄρθρα ἦσαν τὰ ἐξῆς· α'. νὰ ἐξέλθωσι μὲ τὰ ὄπλα των μόνον. β'. δι' ἀσφάλειάν των νὰ τοὺς συνοδεύσωσιν, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Κίτσοις Τσαβέλλας, καὶ ὁ Βάσσοις Μαυροβουνιώτης μέχρι τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀρχηγοῦ, κακεῖθεν νὰ διευθυνθῶσιν ἔπειτα εἰς τὸν Ἀρχηγόν των· ἀλλ' ἐν ᾧ τοὺς ἐσυνώδευαν μὲ πεντακοσίους στρατιώτας ὄντες ἀκόμη εἰς τὴν ἡμέσειαν ὁδόν, Ἕλληνες ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Νοταρᾶ ἰδὼν ἐν ἀργυροενδυμένον ὄπλον εἰς χεῖρας ἑνὸς Τούρκου, ἀπλώσας τὴν χεῖρα ἀπὸ τὰ ὀπίσθια τὸ ἐπίασεν εἰπὼν· « τοῦτο » τὸ δουφέκι εἰς ἐμένα πρέπει ἀποῦ εἶμαι παλικάρι· » καὶ ἐγὼ, ἀπεκρίθη ὁ Τούρκος, « ἂν δὲν ἦμην παλικάρι, δὲν τὸ εἶχα. » ὁ

Ἕλληνας ἠθέλησε τέλος πάντων νὰ τὸ σφετερισθῇ μὲ τὴν βίαν, ὁ Τούρκος ὠργισθεὶς διὰ τὴν αὐθάδειάν του ἐπυροβόλισε κατ' αὐτοῦ, εἰπὼν· « ἐτζὶ δίδουν ἄρματα τὰ παλικάρια· » ἂν ὁ Ἕλληνας ἀπέφυγεν ἐκ προσοχῆς τὸν θάνατον βαστῶν τὴν ἄκρην τοῦ ὅπλου, ἐφώναζεν ὁμῶς μεγαλοφώνως ὅτι, τὸν ἐσκότωσαν οἱ Τούρκοι, οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἄρχισαν ἀνεξετάτως νὰ τοὺς φονεύωσιν ἀνιλεῶς χωρὶς νὰ αἰδεσθῶσι τὴν συνθήκην, φιλάνθρωπίαν, Ἀρχηγόν, καὶ στρατηγοὺς, οὔτινες μὲ βιβαίαν λύπην τῆς ψυχῆς των, καὶ θερμὰς δεήσεις τοὺς ἐπαρκαλοῦν νὰ μὴ καταντήσουν εἰς τοιαύτην ἀσεβεστάτην πράξιν, ἢ ὅποια ἔμελε νὰ μολύνῃ αἰωνίως τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα· διότι ἕως τότε οὐ μόνον δὲν ἐπραξάν οἱ Ἕλληνες τοιοῦτο ἀμάρτημα, ἀλλ' ὕβριζον μάλιστα πολλάκις τοὺς Τούρκους πράττοντας τὰ τοιαῦτα. Τοιοῦτον τέλος ἔδωκαν οἱ δυστυχεῖς Τουρκομακεδόνες ἐκτὸς εἰκοσιδύο σωθέντων διὰ τῆς φυγῆς, καὶ βοηθείας τινῶν εὐσυνειδήτων στρατιωτῶν· ὁ Κιουταχῆς ἀκούσας τὸ τραγικὸν τοῦτον συμβάν, εἶπεν· » ὁ Θεὸς δὲν θὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἑλλήνων. » Πρὶν διηγηθῶ τὰ ἐπόμενα συμβάντα, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν προμνησθέντων, Δὲρ Κογχαῖν, καὶ Ρικάρδου Τσιούρτζ, οἱ ὅποιοι μέλλουν νὰ φανῶσι τὸ κυριότερον ἀντικείμενον τῶν, εἰς Ἀττικὴν συμβάντων.

Ἐν ᾧ ἐγείνοντο οἱ πόλεμοι εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνεκροτεῖτο ταυτοχρόνως καὶ ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις εἰς τὴν Τροιζήνα, ἥτις βλέπουσα τὰς δεινὰς περιστάσεις τοῦ ἔθνους, ἀκούσασα καὶ τὴν φήμην τοῦ Δὲρ Κογχαῖν εἰς τὰ πολεμικὰ(*),

(*) Ἡ νομιμοτέρα κατηγορία ἀνήκει εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικὴν Ἐπιτροπὴν μᾶλλον, παρ' εἰς τὸν Κογχαῖν, τοῦ ὁποῦ ἡ διαγωγή ἦν γνωστὴ πρὸς αὐτὴν.

(καὶ μάλιστα διότι ἐκαυχᾶτο νὰ πυρπολήσῃ τὰς Ὀθωμανικὰς ναῦς, καὶ παράλια φρούρια μὲ νεοφανεῖς, καὶ ἀγνώστους τινὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας πυροτεχνίας, καὶ πυροκαύσεις) ἐψήφισαν αὐτὸν μὲν Ἀρχιναύαρχον, τὸν δὲ Ῥικάρδον Τσιούρζ, γενικὸν Ἀρχιστράτηγον εἰς τὰ, κατὰ ξηρὰν στρατεύματα· πρότινων ἡμερῶν τῆς, εἰς Τροιζῆνα ἀφίξεως τῶν μνημονευθέντων εἶχε σαλῇ ὁ Πεῤῥαιβὸς πρὸς τὴν Συνέλευσιν μὲ γράμματα τοῦ Ἀρχηγοῦ· γνῶρίζων πρὸ δέκα ἐτῶν τὸν Ἀρχιστράτηγον ὑπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ τὸ προσφέρῃ τὰς φιλικὰς προσρήσεις, ἐνῷ ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, προσεκλήθη φιλικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου νὰ συγγευθῇ τὴν ἐπιούσαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ, καὶ ὅτι μέλλει νὰ τον ἐρωτήσῃ περὶ πολλῶν οὐσιωδῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος· ἀφοῦ ἐπεγεύθησαν ἄρχισε νὰ τον ἐρωτᾷ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοπέδου, νὰ ζητῇ ἐπομένως καὶ σχέδιον διαλύσεως τῆς πολιορκίας Ἀθηνῶν· τῷ ἀπεκρίθη ὡς ἐφεξῆς.

« Ἐξοχώτατε! οἱ Ἕλληνες πολεμοῦν ἀνδρείως, ὑποφέρωσι
 » γενναίως τὰς δεινότερας κακοπαθείας, ἀλλὰ κατήντησαν
 » γυμνοί, ἀνυπόδητοι, πολλάκις δι' ἡμέρας ἱκανὰς, καὶ ἄσιτοι·
 » ὁ τρόπος κατ' ἐμὴν γνώμην, νὰ διαλυθῇ ἡ πολιορκία τῶν
 » Ἀθηνῶν, ἐλευθερωθῇ ὅλη ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς, κυριευθῇ
 » ἐπομένως καὶ ἡ Εὐβοία εἶναι, τὸ νὰ πολιορκηθῇ τὸ φρού-
 » ριον τῆς Εὐβοίας, νὰ κλεισθῶσι καὶ αἱ Θερμοπύλαι· ἐκ
 » τούτων τῶν δύο ἐξαρτᾶται ἡ ὑπαρξίς, καὶ ὁ θρίαμβος τοῦ

τὴν τούτου ἕνεκα δὲν ἔπρεπε τυφλοῖς ὁμμασι νὰ κάμῃ τοιαύτην ἐκλογὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα· εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς τὸν τίμιον, ἀτρόμητον, καὶ εἰλικρινῆ φιλέλληνα Ἀσπινχα, τὸν ὑπὲρ Ἑλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἡρωϊκῶς πεσόντα, διὰ νὰ τὸν πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀντὶ τοῦ Κογχράν.

« Κιουταχῇ, ὡς τοῦναντίον, ἐπαπειλεῖται ὁ ὄλεθρος τῆς Ἑλ-
 « λάδος· τὸ πρῶτον, πειθόμεθα ὅτι ὁ Λόρδ Κογχρᾶν, κατὰ
 « τὴν φήμην, καὶ τὰς ὁποίας λαμπρὰς ἐλπίδας κοινοποιεῖ
 « εἰς τὸ ἔθνος, εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ ἐκτελέσῃ· τὸ δεύτερον,
 « ὑπόσχονται οἱ Ἕλληνες νὰ ἐνεργήσωσι, ἀρκεῖ μόνον νὰ πα-
 « ραπλέωσιν εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον ἓν, ἢ δύο πολεμικὰ
 « πλοῖα φέροντα τροφάς, καὶ πολεμοφόδια διὰ τὸ στρατόπε-
 « δον τῶν Θερμοπυλῶν· ὅταν (ἐπαναλαμβάνω) οἱ δύο οὔτοι
 « ἰσχυροὶ βραχίονες τοῦ Κιουταχῇ συντριβῶσι, δι' ὧν ἀπο-
 « λαμβάνει καθ' ἐκάστην στρατεύματα, τροφάς, πολεμοφό-
 « δια, καὶ πᾶν ὅ,τι ἀναγκαιοῖ τῷ στρατοπέδῳ ἀφθόνως, τότε
 « ἡ Ἑλλὰς ἅπασα ἐλευθεροῦται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν μὲ μι-
 « κρότατον κίνδυνον, καὶ σημαντικὴν φθορὰν τῶν Ὀθωμανῶν.»
 Εὐαρεσθηεῖς εἰς τὸ ῥηθὲν σχέδιον, τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ τὸ
 δώσῃ ἐγγράφως, διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ εἰς τὸν Ἀρχιναύαρχον,
 ὅπως συσκευθῇ, καὶ ἀποφασίσῃ τὴν, ἐκ μέρους τοῦ θαλάσ-
 σιον πρᾶξιν· τὸ παρέδωκεν, ἐδόθη καὶ ἡ ἀπάντησις τῷ ὄντι
 σύμφωνος μὲ τὸ σχέδιον· ὁ Περρᾶιβὸς ἀμέσως ἀνεχώρησεν
 ἐκεῖθεν διὰ τὸ στρατόπεδον συνωδευμένος μὲ ταύτην τὴν
 χαρμόσυνον, καὶ σωτηριώδη εἴδησιν, φθάσας τὴν ἐκοινοποίη-
 σεν εἰς τὸν Ἀρχηγόν, καὶ λοιποὺς στρατηγούς· πάντες τὴν
 ἐδέχθησαν, ἐνέκριναν, καὶ μὲ ἄκραν ἀνυπομονησίαν ἐπρόσ-
 μεναν τὴν στιγμήν νὰ βάλωσιν εἰς πρᾶξιν τὰ ὅσα ἀνῆκαν
 εἰς τὴν ἱκανότητά των.

Μετὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ Πειραιῶς, ὡς εἴρηται, οἱ Ἕλληνες
 ᾔσαν βέβαιοι, ὅτι ὁ Κογχρᾶν ἔμελε νὰ κινηθῇ διὰ τὸ φρού-
 ριον τῆς Εὐβοίας, καθὼς καὶ αὐτοὶ διὰ τὰς Θερμοπύλας·
 ἀλλ' ἀπορία ἄκρα, καὶ βαθεῖα λύπη κατεκάλυψαν τὰς ψυ-
 χάς των, ὅταν ἐπληροφορήθησαν παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ των

Καραϊσκάκη ὅτι, ὁ Ἀρχιναύαρχος δὲν ἐκπλέει κατὰ τοῦ φρουρίου Εὐβοίας, ἂν οἱ Ἕλληνες δὲν κυριεύσωσι πρῶτον τὰς Ἀθήνας· βλέπων ὁ Ἀρχηγὸς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Κογχρᾶν εἰς τὸ νέον του σχέδιον παρῆρσιασθεῖς ἔμπροσθέν του ἐξεφράσθη ὡς ἐφεξῆς.

« Ἐξοχώτατε Αρχιναύαρχε· ἡμεῖς εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ ἐκ-
 » τελέσωμεν τὸ ὅποτον σᾶς ἔδωκε σχέδιον ὁ Περραιβὸς εἰς
 » Τροιζῆνα, ἡ δὲ ἐξοχότης σας τὸ ἐδέχθητε, καὶ ὑπεσχέθη-
 » τε νὰ ἐξακολουθήσετε, καὶ τὸ ὅποτον εἶναι ἡ μόνη σωτηρία
 » τῆς Ἑλλάδος.—ἔπειτα ἀπὸ τόσας ἀνδραγαθίας σας, ἀπε-
 » κρίθη ὁ Κογχρᾶν, κατὰ μυριάδων Τούρκων, εἶναι κατε-
 » σχύνη τῶν Ἑλλήνων νὰ βλέπωσιν ἀκόμη τὸν Κιουταχὴν
 » πολιορκοῦντα τὰς Ἀθήνας. Ὅταν οἱ Ἕλληνες κινήθωσι κατ'
 » αὐτοῦ, τότε καὶ ἐγὼ πλέω διὰ τὸ φρούριον Εὐβοίας.—Ὁ
 » Καραϊσκάκης ἐκπλαγείς διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἀπόκρισιν
 » του ἐξεφράσθη ἐντονωτέρως τὰ ἀκόλουθα. « Κύριε, δὲν ἐ-
 » σφάλετε βέβαια ὁμολογήσαντες τὰς ὁποίας ἔπραξαν ἀν-
 » δραγαθίας οἱ Ἕλληνες, ὁ τρόπος ὁμῶς καὶ τὰ σχέδια, δι'
 » ὧν τὰς ἐκατόρθωσαν. ἦσαν πάντῃ διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ὁ-
 » ποῖα μᾶς δίδετε τώρα νὰ πολεμήσωμεν με τοὺς Ὀθωμα-
 » νούς· τῆς συμβουλῆς σας τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ προξενή-
 » σει, παρὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὀλιγαρίθμων ὄπλων μας, ἀπὸ
 » τὰ ὁποῖα μόνα ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ ὁποῖα
 » μέχρι τοῦδε ἔσωσαν αὐτὴν ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους· πῶς
 » εἶναι δυνατόν τέσσαρες, ἢ καὶ πέντε χιλιάδες Ἕλληνες μὲ
 » ἑξήκοντα πέντε ἵππεις, νὰ πολεμήσωσιν ἐκ τοῦ συστάδην
 » μὲ τριάκοντα χιλιάδας πεζοὺς, καὶ δύο ἵππεις Τούρκους;
 » ἂν ἡμεῖς ἤμεθα βέβαιοι ὅτι, ἐνικῶμεν κατὰ τὸ σχέδιόν
 » σας, ἠθέλαμεν τὸ ἐξακολουθήσει πρὸ πολλοῦ, τότε περιττὴ

» ἦν καὶ ἡ, διὰ τὸ φρούριον Εὐβοίας ἐπικουρία σας· διό-
 » τι ἡ πολιορκία, καὶ πτώσις αὐτῆς εἶναι εὐκολωτάτη μὲ
 » τὸ νὰ ἤμεθα θαλασσοκράτορες κατὰ τὸ παρόν· μὴ λοι-
 » πὸν μᾶς παρακινῆτε νὰ ρίψοκινδυνεύσωμεν ἀνωφελῶς,
 » ἀλλ' ἢ ἀποφασίσατε νὰ ἐνεργηθῇ, τὸ πρῶτον νικηφόρον σχέ-
 » διον, ἢ ἀφῆσατέ μας ἐλευθέρους νὰ ἀντιμαχώμεθα μὲ
 » τοὺς ἐχθροὺς καθ' ὃν τρόπον γνωρίζομεν συμφερότερον.»
 Δυσπαρεστηθεὶς εἰς τὴν ἀπολογίαν τοῦ Καραϊσκάκη, τὸν εἶπε
 ἀποτόμως, ὅτι χρεωστεῖ νὰ πείθεται εἰς τὰς διαταγὰς του·
 διότι ἔχει ὅλην τὴν πληρεξιότητα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευ-
 σιν.—ἐγὼ σέβομαι καὶ ὑπακούω (ἀπεκρίθη) τὰς διαταγὰς
 καὶ ἀπόφασιν τῆς Ἑλληνικῆς Συνελεύσεως, ἀλλὰ τὸ συμφέ-
 ρον τῆς Ἑλλάδος δὲν τὸ προδίδω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

*Μάχη πλησίον τῶν παραλίων τῆς Μουρηχίας καὶ
 θάνατος τοῦ Ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη.*

Ταραχθεὶς καθ' ὑπερβολὴν ὁ Ἀρχηγὸς διὰ τὴν ἀντρο-
 πὴν τοῦ πρώτου σχεδίου, καὶ φιλοτιμούμενος νὰ μὴν ἀμκυ-
 ρώσῃ τὴν ἔω· τότε λαμπράν του ὑπόληψιν μὲ τὰς ὀλεθρίους
 ὁδηγίας τοῦ Κογχρᾶν, ἀποφάσισε νὰ διαλύσῃ τὸ στρατόπε-
 δον τοῦ Πειραιῶς, καὶ στρατεύσῃ, μ' ὅσους ἤθελαν ἀκολουθή-
 σῃ διὰ τ' Ἄγραφα· νὰ ἐπαναστατήσῃ ὅλην τὴν Θεσσαλίαν,
 ἐμποδίσῃ τὰς τροφὰς, καὶ δυνάμεις, τὰ ὅποια διετῆρουν τὴν
 πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν δυσδιάλυτον ἐκ μέρους τῆς ξηρᾶς·
 φίλοι του τινὲς, καὶ συναγωνισταὶ τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ

μὴν ἀπομακρυνθῇ τοῦ στρατοπέδου· α'. διότι μὴ ἔχων τὰ ἀναγκαῖα μέσα, καὶ ἱκανὰς δυνάμεις στρατιωτικὰς πιθανὸν νὰ μὴ προσδεύσῃ ἢ ἐπανάσσεις τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐκ τούτου ἀναπόδραστοι αἱματοχυσίαι, καὶ αἰχμαλωσίαι· β'. ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς μέλλει νὰ κύψῃ ἀμέσως τὸν αὐχένα εἰς τὸν Κιουταχὴν· αἱ Ἀθηναὶ ἀπελπισθεῖσαι παραδίδονται εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ. γ'. φαίνεσαι ἀπειθὴς εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία βιασμένη οὔσα ἀπὸ τὰς ἐπικινδύνους περιστάσεις, καὶ ἐσωτερικὰς διχονοίας παρεχώρησε τὰς ἡνίας τοῦ πολεμικοῦ εἰς ἀλλογενῆ, καθὼς καὶ τοῦ πολιτικοῦ εἰς τὸν Ἰωάννην Καπποδίστριαν Κερκυραῖον· ἐπίεσθη ὁ καλὸς Ἀρχηγὸς εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν φίλων συναγωνιστῶν του· χάσαντες τὰς ἐλπίδας ἀπὸ τὸν Κογχρᾶν ἄρχισαν νὰ συσκέπτωνται τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐσύμφερε νὰ κινηθῶσι κατὰ τῶν πολιορκητῶν· ἐνεκρίθη δὲ ὁ ἐξῆς· χίλιοι διακύσιοι στρατιῶται ἐκλεκτοί, διηρημένοι εἰς τρία ἴσα σώματα, τὸ πρῶτον ὑπ' ὀδηγίαν τοῦ Γεωργίου Δράκου, τὸ δεύτερον, ὑπὸ τὴν, τοῦ Ἀθανασίου Τοῦσα Βότσαρη, καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ τὴν τοῦ Λάμπρου Ζάρμπα, νὰ προπορεύωνται τῶν ἄλλων ἀνεγείροντες πᾶσαν νύκτα ἀπὸ ἐν ὀχύρωμα ἕκαστος εἰς σχῆμα τριγώνου, καὶ διαστήματος τόσου, ὥστε εἰς ὅποιον ἐξ αὐτῶν ἤθελεν ὀρμήσῃ ὁ ἐχθρὸς νὰ πολεμῇται καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἐπίσης· τὴν Ἀκόλουθον νύκτα, καθ' ἣν ἔμελλον ν' ἀφίσωσι τὰ πρῶτα καὶ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ δεύτερα ἐμπροσθινὰ ὀχυρώματα τὰ ὁποῖα ἐπίτηδες ἄνθρωποι κατεσκευάζον διὰ νυκτὸς, ἄλλοι στρατιῶται εἰσήρχοντο εἰς τὰ πρῶτα· καὶ οὕτω καθεξῆς· ὥστε τὸ σχέδιον ἦν νὰ σχηματισθῇ γραμμὴ ὀχυρωμάτων ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μέχρι τῆς ἀκροπόλεως· αὕτη ἔμελλε νὰ συγχίσῃ, καὶ δειλιάσῃ πολὺ τὸν ἐχθρὸν, διότι αἱ

πρῶται του ἐφορμήσεις ἀναμφιβόλως ἤθελαν ἀποτύχη διὰ τε τὴν φιλοτιμίαν καὶ ἀμιλλαν τῶν ἐκλεκτῶν ὀπλαρχηγῶν, καὶ στρατιωτῶν, καὶ ἐπικρατοῦσαν δειλίαν τῶν Τούρκων ἐκ τῶν προλαβουσῶν μαχῶν· τὸ σχέδιον τοῦτο ἀμέσως τὸ ἐκοινοποίησεν ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Λόρδ Κοχχράν, καὶ ἀρχιστρατήγου Τσοῦρζ, ὃ δεύτερος ἐδείχθη σύμφωνος καὶ πρόθυμος, ὁ ἄλλος ἐπιμένων εἰς τὸ πρῶτον σχέδιον ἐπρότεινεν ὅτι, ἐγκρίνει διὰ συμφερότερον νὰ πέμψῃ ὁ Ἀρχηγὸς δύο χιλιάδας ἐκλεκτοὺς στρατιώτας ὑπ' ὁδηγίαν ἐμπειροπολέμων ὀπλαρχηγῶν, εἰς τὰ παράλια τῆς Μουνηχίας, ἀποβάντες ἐκεῖσε νὰ πλησιάσωσι τὴν νύκτα πρὸς τὰ μεσημβρινοανατολικά μέρη τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ὀχυροθῶσιν εἰς τὰς ὄχθας τῆς Καλιβρόνης, ἀφοῦ δὲ τὸ πρῶτ' ὀρμήσωσι κατ' αὐτῶν οἱ Τούρκοι, ὁ Ἀρχηγὸς μὲ τὸ ἐπίλοιπον στράτευμα νὰ κινηθῇ ταυτοχρόνως ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ πρὸς τὰς Ἀθήνας· τὸ σχέδιον τοῦτο, διὰ νὰ τὸ δώσῃ περισσοτέραν ἰσχύν καὶ δραστηριότητα, ὑπεσχέθη ἐξ ἰδίων του πρὸς τὰς διαληφθείσας δύο χιλιάδας εἰς ἀνταμοιβὴν τοῦ κινδύνου, δέκα χιλιάδας δίστηλα Ἰσπανικὰ (*). ὅσους ἀναντηρήτους λόγους τῷ ἐπρότεινεν ὁ Καραϊσκάκης πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ τοιοῦτου ὀλεθρίου σχεδίου, δὲν εἰσηκούσθη· ἐξελθὼν τῆς νηὸς περίλυπος, τὸ ἐγνωστοποίησε πρὸς ὅλους τοὺς ὀπλαρχηγούς, οἵτινες τῷ ἤκουσαν μὲ πολλὴν δυσaráσκεϊαν, καὶ σύγχυσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ

(*) Ἦτον πληροφορημένος ὁ κύριος Κοχχράν, ὅτι εἰς ὅσον ἱσπανικὸν κίνδυνον ἔβριψε τοὺς Ἕλληνας μὲ τὸ σχέδιόν του, εἰς ἄλλην τόσῃ ἀσφάλειαν διετήρησε τὰ δίστηλά του· πενταπλάσια ἐπλήρωσεν ὁ Κιουταχῆς, ἂν αὐτὸς ἤθελε τῷ προκαγγεῖλῃ, ὅτ' ἐμελλε νὰ δώσῃ, καὶ ἐκτελέσῃ τοιαῦτα σχέδια εἰς τοὺς Ἕλληνας. Εὐγνωμοσύνην τοίνυν ἄκραν πρέπει νὰ χρεωστῇ ὁ Κιουταχῆς εἰς τὸν Νάυαρχόν του· διότι τὸν ἔσωσεν, καὶ ἐδόξασε, ἐνῶ ἦν ἔτοιμος· νὰ φύγῃ κατὰσχυμένος.

ἦν καιρὸς τοῦ γεύματος, διαλύσαντες τὴν ὁμήγυριν, ἀπῆλθεν
 ἕκαστος εἰς τὴν κλαδυσκηνὴν του, ἀφίσαντες τὴν ὑπόθεσιν
 διὰ τὴν αὔριον, ἥτις ἦν ἡ εἰκοστὴ δευτέρα Ἀπριλλίου 1827.
 Ἐν τοσούτῳ συναθροίζόμενοι τὸ πρῶτ' εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ
 Ἀρχηγοῦ ἶδαν περὶ αὐτὴν πολλὰς αἶγας, καὶ πρόβατα, τῷ
 εἶπαν ἀστεϊζόμενοι ὅτι, νὰ μὴν ἀφίσῃ καὶ αὐτοὺς στερημέ-
 νους κρέατος, ἀλλ' ὥς πατήρ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ παιδιὰ
 του· « μάλιστα (ἀπεκρίθη) διὰ τὰ παλικάρια τὰ ἔφερα νὰ
 » τὰ φάγωσιν αὔριον ὅπου εἶναι ἡ μνήμη τοῦ συνωνύμου μου
 » ἁγίου Γεωργίου, μολονότι περισσοτέραν βοήθειαν ἐγνώρισα
 » εἰς τοὺς πολέμους ἀπὸ τὸν ἅγιον Δημήτριον, παρὰ ἀπὸ
 » τὸν ἅγιον Γεώργιον. » ὅταν ἐορτάζῃς αὔριον, ἀπεκρίθησαν
 » οἱ Στρατηγοί, χρεωστοῦμεν νὰ συνεορτάσωμεν ὅλοι, διὸ
 » πᾶν πρόβλημα, καὶ σύσκεψις περὶ πολέμου νὰ λείψῃ σήμε-
 » ρον καὶ αὔριον. » οὕτω καθίσαντες συνωμίλουν κατὰ τὸ
 σύνθητες, μετὰ ἱκανὴν δὲ εὐάρεστον συνδιάλεξιν ἀπῆλθον εἰς
 τὰ ἴδια συνδιαλεγόμενου ἔτι τοῦ Ἀρχηγοῦ μετὰ τινων ὀπλαρ-
 χηγῶν, ἠκούσθη ἐξαίφνης πυροβολισμὸς εἰς τὰ, κατὰ τὴν
 Μουνηχίαν, καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν κείμενα Ἑλληνικὰ, καὶ Τουρ-
 κικὰ ὀχυρώματα· ἐφαίνοντο πρὸς τούτοις καὶ ἱκανοὶ στρα-
 τιῶται ὁρμῶντες μὲ τὰ ὅπλα διὰ νὰ σώσωσι τινὰς νησιώ-
 τας ναυτικούς, οἵτινες ἄπειροι ὄντες τῆς, κατὰ ξηρὰν πολε-
 μικῆς, καὶ ἐκ τῆς οἰνοποσίας φερόμενοι, ἐπλησίασαν ἀσκέ-
 πτως εἰς τὸ, παρὰ τὸν Αἰγιαλὸν Τευρκικὸν ὀχύρωμα, οἱ ἐχ-
 θροὶ πυροβολήσαντες ἐπλήγωσαν δύο ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐξελθόν-
 τες ἔδραμον νὰ τοὺς συλλάβουν ζῶντας· δυσκόλως ἤθελον
 ἀποφύγουν τοὺς ὄνυχας τῶν Τουρκομακεδόνων, ἃν δὲν προέ-
 τρεχον ἐκ τοῦ πλησίου Ἑλληνικοῦ ὀχυρώματος τινὲς στρα-
 τιῶται ὠκύποδες, διὰ τὴν σωτηρίαν των· οὗτος δὲ μικρὸς

ἀκροβολισμὸς ἐρέθισε πολλοὺς νὰ ὀρμήσωσι μὲ τὰ ὄπλα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἐπομένως νὰ τρέξῃ καὶ ὁ Ἀρχηγὸς μὲ τὸ ἵππικόν, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ἤναψεν ἀμφοτέρωθεν τὴν ἔριδα· ἐδῶ φαίνεται ἀπεφάσισεν ἡ Ἀτροπὸς νὰ κόψῃ τὴν κλοστὴν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἥρώος μας· ὁ Ἄρης φθονήσας τὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων ἐπικουρεῖ τοὺς Ὀθωμανοὺς· ἐνῶ δ' ἥρως ἴσταται ἔφιππος ἐπὶ τινι μικρὸν γαιόλοφον προπαρασκευάζων τὰ ὄπλα διὰ προσβολὴν, γινώριζεται παρὰ τινος ἱππέως Ὀθωμανοῦ, ὅστις καταβάς ἐκ τοῦ ἵππου διευθύνει κατ' ἐκείνου τὸ ὄπλον, ρίψας εὐστόχως τὴν σφαίραν τραυματίζει καιρίως μεταξὺ ὑπογαστρίου καὶ βουβῶνος τὸ φόβητρον τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ Ἑλλήνων τὸ περιτείχισμα· ὀπισθοδρομεῖ πρὸς τοὺς συναγωνιστάς, τοὺς προσκαλεῖ νὰ συναχθῶσιν ὅλοι, διὰ νὰ τοὺς ἀφήσῃ τὰς τελευταίας συμβουλάς, ἀποδώσῃ ἐνταῦτ' καὶ τὸν ἀποχαιρετισμὸν μὲ τοὺς ἀκολούθους λόγους. « Ἀδελφοὶ συστρατηγοί, καὶ στρατιῶται! ἐγὼ ἀπο-
 » θνήσκω εὐχαριστημένος· διότι ἐπλήρωσα τὰ πρὸς τὴν πα-
 » τρίδα χρέη μου καθ' ὅσον αἱ φυσικαὶ δυνάμεις μ' ἐσυγχώ-
 » ρησαν, συμβουλεύω καὶ σᾶς ν' ἀγαπᾶτε τὴν πατρίδα· ὁ
 » θάνατός μου δὲν πρέπει νὰ σᾶς δειλιάσῃ, μάλιστα νὰ σᾶς
 » δεῖξῃ τρομεροὺς πρὸς τοὺς ἐχθρούς· μὴ φοβῆσθε τοὺς Τούρ-
 » κούς, αὐτοὶ βλέποντές σας τρέμουν, ὅταν μάλιστα μυρί-
 » ζονται τὴν ὁμόνοιάν σας, δὲν τολμοῦν νὰ πλησιάσουν·
 » μὴ λυπῆσθε, Ἕλληνες διὰ τὸν θάνατόν μου, ἡ τιμὴ, καὶ τὸ
 » καύχημα τῶν παλικαρίων εἶναι, νὰ τὰ κράζουν σφαγάρια,
 » καὶ ὄχι ψοφήμια (*)· δὲν ἔχετε χρεῖαν ξένων ὁδηγῶν διὰ

(*) Εἶναι κοινὴ πρόληψις εἰς τοὺς στρατιώτας Ἕλληνας, καὶ ὡς παροιμία ὅτι, καθὼς τὸ σφαγμένον κρέας εἶναι νόστιμον, καὶ ἐπιθυμητόν, ἐξ ἐναντίας, ἀνο-

» τὸν ἀγῶνά σας· ὁ πόλεμος τὸν ὅποιον κάμνομεν εἶναι δι-
 » καιος· εἶν' ἀναγκαῖος· τὸ ἀνίκητον ὄπλον τῆς ἐλευθερίας
 » εἶναι, ἡ καταφρόνησις τοῦ θανάτου, καὶ μάλιστα ὅταν ὀδη-
 » γῇται ἀπὸ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν σας, καὶ γνωσὴν σας
 » ἀνδρείαν· συγχωρῆτέ μοι, ἀδελφοί, καθὼς κ' ἐγὼ συγχωρῶ
 » ὅλους ἐσᾶς μικροῦς τε, καὶ μεγάλους· ὁ Θεὸς θέλ' εἶναι πάν-
 » τοτε μαζὺ σας, ὅταν ἐσεῖς συμφώνως ἐπικαλῆσθε τὸ ὄνομά
 » του διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος· ὑγιαίνετε ἄξια παλικάρια,
 » καὶ πολυπαθέστατοι σύντροφοι. »

Ταῦτα εἰπὼν μὲ φωνὴν ἀδύνατον, καὶ ὀφθαλμοὺς γέμον-
 τας, δακρύων εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοιάριον, τὸ ὅποιον διετάχ-
 θη νὰ τὸν μετακομίσῃ εἰς ἄλλο, ὅπου ἔμελλε νὰ τὸν ἐπι-
 σκευθῇ ὁ χειρουργός, ὅστις ἰδὼν τὸ τραῦμα ἀνίατον διέ-
 ταξε νὰ μετακομισθῇ ἔτι ζῶν εἰς Σαλαμῖνα, ἀλλὰ περὶ τὰ
 μέσα τῆς νυκτὸς θαλασσοπλοῶν ἔτι ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν
 χρέος· ἡ πικρὰ αὕτη ἀγγελία διαχυθεῖσα εἰς Σαλαμῖνα ἀνῆ-
 γειρε θρήνους καὶ ὀδυρμοὺς εἰς πᾶσαν ἡλικίαν, καὶ γένος
 τῶν τε κατοίκων, παροίκων, καὶ τυχόντων ξένων· ἀφίσαν-
 τες ὅλοι τὰς οἰκίας των ἀνοικτὰς ἔτρεχον τύπτοντες τὰ στή-
 θη, ποτίζοντες τὴν γῆν μὲ θερμᾶ, καὶ ἀκράτητα δάκρυα,
 ἀμιλλώμενοι τίς νὰ πρωτασπασθῇ, καὶ πρωτοραντίσῃ μὲ τὰ
 δάκρυά του τὸν ἥρωα, κρᾶζοντές τον οἱ μὲν πατέρα, οἱ δὲ
 σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος, ἄλλοι τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων, καὶ
 ἄλλοι τὸ αἰώνιον καύχημα τῆς Ἑλλάδος· μὲ τοιαῦτα, καὶ
 ἄλλα ὅμοια ἐγκώμια καὶ κοπετοὺς συνωδεύετο τὸ θῦμα τῆς
 πατρίδος ἀπὸ Ἀμπελάκια μέχρι τοῦ χωρίου τῆς Σαλαμῖνος.

στον, καὶ βδελυκτὸν τὸ ψόφιον· οὕτω καὶ ὁ, ἐν μάχῃ ἀποθανὼν ἐνδοξός, καὶ πε-
 ριφητός, ὁδ' ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἄδοξος, καὶ ἀγνωστός.

τὸ ὁποῖον ἀπέχει τρία τέταρτα τῆς ὥρας· ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ὅσοι παρευρέθησαν εἰς τὴν νῆσον ἐνδυμένοι τὰ ἱερὰ ἄμφια ἔψαλον τὴν πένθιμον ἀκολουθίαν· οἱ παρευρεθέντες στρατιῶται, πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἐλαφρῶς πληγομένων δράζαντες τὰ ὄπλα συνώδευον τὸ λείψανον μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὅπου κατέθεσαν αὐτὸ ἐν τῷ μέσῳ· πλυθὺς γυναικῶν θρηνηδῶν περιεκάθισε, πλησιέστεραι δὲ ἦσαν, ὅσαι υἱοὺς, καὶ συγγενεῖς ἀπώλεσαν ὑπὲρ πατρίδος· αὐταὶ ἐθρηνώδουν τὰς ἡρωϊκὰς του πράξεις ἐκείνης μάχης συμμνημονεύουσαι ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τῶν συγγενῶν τὸν θάνατον, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν συνήθειαν· μετὰ τριῶν ὥρῶν θρηνηλογίαν ἔθαψαν τὸ λείψανον παρὰ τὴν θύραν τοῦ ναοῦ ἐκ δεξιῶν, μόλις δύο βημάτων ἀπεχούσης τοῦ τάφου· τὸ στρατόπεδον ἐκ τοῦ ἐτέρου ἀκούσαν τὴν ἀποβίωσίν του, ἐπικράνθη αἰσθαντικώτατα· διότι ὑστερήθη ἐνός ἀρχηγοῦ ἀνδρείου, εὐτυχοῦς εἰς τὰς μάχας, φίλου τῶν στρατιωτῶν, μεγαλοδώρου, ἀκουράστου, ἱκανοῦ τέλους πάντων νῆ εἰσάγη τὴν φιλοτιμίαν εἰς πάντα στρατιώτην· τοιοῦτον ἔνδοξον τέλος τῆς ζωῆς ἔδωκεν Ὁ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ περὶ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, μετὰ τосαῦτα, καὶ τοιαῦτα ἀνδραγαθήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

*Μάχη πλήσιον τῆς Καλλιρόης.— Θάνατος ὀκτασίων
εἰκοσιπέντε Ἑλλήνων, μεθ' ὧν καὶ διάφοροι
ὀπλαρχηγοί.*

Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη ἔπρεπεν ἀναμφιβόλως νὰ

ματαιώσῃ τὸ σχέδιον τοῦ Κυρίου Κογχράν, ἢ τοῦλάχισον νὰ τὸ βασανίσῃ δι' ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπιμένων εἰς τὸν πρῶτον σκοπὸν τοῦ ἐξηγήθη ὅτι, ὅλους τοὺς στρατηγοὺς ὑπολήπτεται, καὶ νομίζει ἀξιους ὡς τὸν Καραϊσκάκην· τοὺς διέταξε λοιπὸν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἐπαύριον τὸ σχέδιόν του, αὐτὸς δὲ μετὰ τὴν μάχην νὰ πληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν δέκα χιλιάδων Ἰσπανικῶν διστήλων· μεγάλη σύγχυσις, καὶ διαφιλονέκησις συνέβη εἰς τὸ στρατόπεδον· ἡ ἄσκετος φιλοτιμία τῶν ὀπλαρχηγῶν, καὶ ἡ πλεονεξία τῶν στρατιωτῶν ὑπερίσχυσαν· ἦτον πιθανὸν μολονταῦτο νὰ τελεσφορήσῃ τὸ σχέδιον, ἂν δὲν προέκυπτον δύο σημαντικὰ σφάλματα, ὡς κατωτέρω ῥηθήσονται. Ἀρχηγοὶ ταύτης τῆς ἐκστρατείας ἦσαν οἱ ἐξῆς· Κῶστας Μπότζαρης, Γεώργιος Δράκος, Ἀθανάσιος Τοῦσα Μπότσαρης, Διαμάντης, καὶ Νικόλας Ζέρβα, Γεώργιος Ζίκου Τσαβέλλας, Λάμπρος Ζάρμπας, Βάσσιος Μαυροβουνιώτης, Ἰωάννης Νοταρᾶς, Δημήτριος Καλέργης, Μακρυγιάννης, Χριστόδουλος Ποριώτης, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀνδρεῖοι ὑπαξιωματικοί· οἱ μετ' αὐτῶν στρατιῶται συνεποσούντο περὶ τὰς δύο χιλιάδας, ὅλοι ἀνδρεῖοι καὶ ἐμπειροπόλεμοι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐκστρατεία ἔμελλε νὰ γείνη διὰ νύττος, καὶ χωρὶς κρότον ἐχρονотρίβησεν ἡ ἐπίβασις, καὶ εἰς πλευσις τόσον, ὥστε ἐνῶ ἐπλησίασαν εἰς τὸ μέρος τῆς ἀποβάσεως, ἄρχισε τὸ λυκαυγὲς νὰ διαλύῃ τὸ σκότος τῆς νυκτός· οἱ Σουλιῶται, Κῶστας Μπότσαρης, Γεώργιος Δράκος, Λάμπρος Ζάρμπας γνωρίζοντες τὴν ἀπόβασιν παράκαιρον, καὶ ἐπομένως ἐπικίνδυνον, παρρησιασθέντες εἰς τὸν Κογχράν ὠμίλησαν ὡς ἐφεξῆς.

« Ἐξοχώτατε! ἡ νύκτα ἐτελείωσεν, ἡ ἡμέρα ἄρχισε, δὲν
 » μᾶς ἔμεινε πλέον καιρὸς ν' ἀποβῶμεν, νὰ εὕρωμεν θέσεις

« ἄρμοδίους, νὰ κατασκευάσωμεν ὀχυρώματα ἰσχυρὰ, καὶ
 » διὰ τούτων ν' ἀνθέξωμεν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθροῦ· διὰ νὰ
 » λάβῃ αἰσίαν ἔλθασιν ἡ ἐκστρατεία μας, σᾶς παρακαλοῦμεν
 » δι' ὅλης τῆς ἡμέρας νὰ πλέουν καὶ περιφέρωνται τὰ πλοῖα
 » ἐκτὸς τοῦ λιμένος, τὸ δ' ἐσπέρας νὰ λιμενισθῶσι, τοῦ-
 » ναντίον, διατάζετε νὰ μείνωσιν ὅλοι οἱ στρατιῶται εἰς τὰ
 » πλοῖα, καὶ κατὰ τὴν μίαν ὥραν τῆς νυκτὸς νὰ ἀποβῶμεν·
 » τότε καιρὸν ἄρκετον ἔχομεν νὰ ἐκλέξωμεν ἄρμοδίους τοπο-
 » θεσίας, καὶ ὀχυρώματα δυσάλωτα ν' ἀνεγείρωμεν· διότι
 » ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς μᾶς ἴδῃ πλησίον του, ἀναμφιδόλως μελλεῖ
 » νὰ κινηθῇ ἐκ τῆς ἡμῶν με δυνάμεις πολλὰς, τούτου ἕνεκα
 » πρέπει νὰ λάβωμεν τὰ πλέον ἀσφαλῆ μέτρα.» Ἐνῶ οἱ δια-
 ληφθέντες ἐκφράσθησαν ὡς ἀνωτέρω, ὁ Ἀρχιναύαρχος ἀπε-
 κρίθη ὡς ἐφεξῆς· « Δὲν ἤλπιζα ποτὲ ν' ἀκούσω ἀπὸ τοῦς ἀν-
 » δρείους Σουλιώτας, τοιαῦτα ἀνὰδρα λόγια.» Δὲν ἤθελε μᾶς
 » ὀνομάσῃς ἀνδρείους, ἀπεκρίθησαν, ἀν εἰς τὰς πολυαρίθμους
 » μάχας δὲν ἐμεταχειριζώμεθα τοιαῦτα σχέδια· ἄλλως πρὸ
 » πολλοῦ, ὀλίγοι ὄντες, καὶ ἐκ τοῦ συστάδην μαχομένοι,
 » ἠθέλαμεν ἀπωλεσθῆ·» Μόλις ἐτελείωσαν τοὺς λόγους, καὶ
 ὁ Κογχρᾶν ἰδὼν περιστατικῶς ἐκ τῶν θυρίδων τοῦ Δικρότου
 τοὺς ὀπλαρχηγούς, Μακρυγιάννην, καὶ Χριστόδουλον Ποριώ-
 την ἐμβάντας εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ διευθυνομένους εἰς τὴν
 ξηρὰν με τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν στρατιώτας, ἀμέσως
 στραφεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε τὰ ἀκλουθα· « Ἴδου τὰ ἄξια πα-
 » λικάρια με πόσῃ προθυμίᾳ, καὶ ἀφοβίᾳ τρέχουν εἰς τὸν
 » πόλεμον· καταδέχεσθε λοιπὸν σεῖς νὰ φανῇτε κατό-
 » τεροι ἐκείνων ; » Ἡμεῖς, ἔξοχώτατε, ἀπεκρίθησαν, μετροῦ-
 » μεν τοὺς ἐχθρούς μας δυνατωτέρους πάντοτε ἀπ' ἡμᾶς·
 » πρὶν ἀρχίσωμεν τὴν μάχην σκεπτόμεθα ἡσυχῶς, καὶ ἀπο-

» φασίζομεν ἐπομένως τὰ μέσα, καὶ στρατηγήματα ἐκεῖνα,
 » ὅσα δύνανται νὰ μᾶς ἀποδείξουν ἢ ἀμυντικούς, ἢ ἐπιθε-
 » τικούς πρὸς τοὺς ἐχθρούς. »

Μὴ εἰσακουσθέντες εἰς τὰ ὅσα ἐπρότειναν ἀσφαλῆ μέσα,
 ἀγανακτήσαντες διὰ τὰς ὕβρεις τοῦ Κοχρᾶν ἀπέβησαν καὶ
 οὗτοι μετὰ τῶν ἄλλων συναχθέντες εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου
 Γεωργίου ἅπαντες κείμενον παρὰ τὸν Αἰγιάλον, ἐσυσκέπτον-
 το διὰ τὰ ἔμπροσθεν· ἐδιωρίσθη διὰ φύλαξιν τοῦ περιβόλου
 τοῦ ναοῦ ὁ Ποριώτης μετ' αὐτοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἑκατὸν
 πεντήκοντα στρατιώτας, οἱ δὲ λοιποὶ διευθύνοντο εἰς τὰ ἐν-
 δότερα· ἀπομακρυνθέντες μισθὸς σχεδὸν ὥρας διάστημα, ἶδον
 ἄλλον περίβολον πλατύτερον, ὑψηλότερον, καὶ δυνατώτερον
 τοῦ πρώτου· οὗτος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτον ἰδιοκτησία
 Τούρκου τινὸς Ἀθηναίου Μουσταφᾶ καλουμένου, ἐχρησίμευε
 δὲ αὐτῷ διὰ μελισσώνα· ἐδὼ ἀπεφάσισαν οἱ Σουλιῶται Γεώρ-
 γιος Δράκος, Λάμπρος Ζάρμπας, καὶ Γεώργιος Ζίκου Τσα-
 βέλας νὰ ὀχυρωθῶσιν, ἐσυμβούλευσαν καὶ τοὺς ἄλλους ὀπλαρ-
 χηγούς ν' ἀνεγείρωσι περιχαρακώματα πλησίον αὐτοῦ τοῦ
 περιβόλου, τοὺς ἐβεβαίωσαν ὅτι, οὕτω πράττοντες μέλλουσιν
 ἀναμφιβόλως νικῆσαι τὸν ἐχθρὸν, καὶ στήσει τῆς νίκης τὸ
 τρόπαιον· ἀλλὰ κακῇ τύχῃ δὲν εἰσηκούσθησαν· ἡ ἔλλειψις
 Ἀρχηγοῦ εἶναι, τῷ ὄντι παραλυσία ἐνὸς στρατοῦ, καὶ ἔτι
 μᾶλλον, ὅταν δὲν γέινεται διάκρισις μεταξὺ ἐμπειροτέ-
 ρων, καὶ ἀνδρειότερων ὀπλαρχηγῶν· νόσος κολλητικὴ καὶ
 δυότατος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, διὸ καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων
 αἱ ἀποτυχίαι πολλάκις τραγικώταται· ἕκαστος λοιπὸν ὀπλαρ-
 χηγὸς, μὴ βλέπων ἀκόμη τὸν ἐχθρὸν ἔμπροσθεν του, ἔτρεχε
 μετ' αὐτοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ζητῶν τοποθεσίαν κατὰ τὴν
 ἀρέσκειάν του· πρὸ πάντων ὁ Μακρυγιάννης ἐπλησίασε σχε-

δὸν εἰς τὰς ὄχθας τῆς Καλλιρρόης. κατόπιν αὐτοῦ ἐτοποθε-
 τήθησαν καὶ ἄλλοι εἰς διάφορα μέρη, ἐκτὸς τῶν μνησθέντων
 τριῶν, οἵτινες ἔμειναν εἰς τὸν Μελισσῶνα τοῦ Μουσαφᾶ· οὗ-
 τος πρὶν ἀποκατασκευάσει τὸ ὀχύρωμα ἐπανακάμψας εἰς
 τὸν Μελισσῶνα, ἄρχισε νὰ ἐλέγχει τρόπον τινὰ τοὺς ὀπλαρ-
 χηγοὺς, ὡς φαινομένους πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τὸ παρά-
 δειγμα τῆς μικροψυχίας, ἐνῶ παρὰ πάντων γνωρίζονται ἐκ
 τῶν πρωτίστων ἀνδρείων, καὶ ἐμπειροπολέμων· καὶ ὅτι νὰ
 μὴ καταδεχθῶσι νὰ συνέβη τι ἀπευκταῖον εἰς τοὺς Ἕλληνας
 ἐξ αἰτίας των· ἡ δευτέρα συμβουλή, καὶ παρακίνησις (ἂν
 καὶ ἐξ ἀγνοίας) τοῦ Μακρυγιάννη μετ' ἐκείνην τοῦ Κοχρῶν, ἡ
 ἀσυλλόγιστος πεποίθησις τῶν ἰδίων ὀπλαρχηγῶν ἐπέσυραν
 τὸν τραγικὸν θάνατον αὐτῶν, καὶ τόσων ἄλλων συνάξιμα-
 κῶν, καὶ ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν· λαβόντες ἐν τοσοῦτῳ μετ'
 ἑαυτῶν τεσσαράκων σαρατιώτας ἀπῆλθον μετὰ τοῦ Μακρυ-
 γιάννη εἰς τὸ ὀχύρωμά του, ἐπὶ σκοπῷ, εἰ μὲν εἶναι δυνατὸν,
 νὰ προσκαλέσωσι καὶ τοὺς ἄλλους συντρόφους, τοῦναντίον, νὰ
 ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὡς ἴδον αὐτὸ ἀδύνατον καὶ
 εἰς ἐπικίνδον θέσιν ἐστηριγμένον (μετὰ τὸ νὰ ἐκρύπτετο ὁ
 ἐχθρὸς ἀκινδύνως εἰς τινὰς παρακειμένας ὄχθας) ἠγανάκτη-
 σαν κατὰ τοῦ Μακρυγιάννη διὰ τὴν ἀπάτην, καὶ ὀλεθρίαν
 τόλμην του· διαρκούσης εἰσέτι τῆς λογοτριβῆς ἐφάνη ἐν σῶ-
 μα ἱππικὸν ἐκ τριακοσίων σχεδὸν συγκεείμενον, κατόπιν δὲ
 αὐτοῦ εἶποντο καὶ ὡς δύο χιλιάδες πεζικόν, ἀμφοτέρω δὲ τὰ
 σώματα ἐκινεῖντο μετὰ βῆμα βραδύ προσμένοντα καὶ τῶν ἄλ-
 λων τὴν παρουσίαν, καὶ συσσωμάτωσιν· ἡ ἐμφάνησις τοῦ
 ἐχθροῦ διέλυσε τὴν λογοτριβὴν, καὶ ἔφερε τὴν σύσκεψιν τοῦ
 πρακτέου· ἐπεθύμουν ν' ἀφίσωσιν ἐκεῖνο τὸ ἐπικίνδυνον ὀχύ-
 ρωμα καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν Μελισσῶνα, ὅπου ἐδύναντο

νὰ ὠφελήσωσι, καὶ ὠφεληθῶσιν, ἀλλὰ τὸ παράδειγμά των
 καὶ τ' ἄλλα ὀχυρώματα ἐμελλενὰ δειλιάσῃ, καὶ αὐτοὺς τοὺς
 ἰδίου καθ' ὁδὸν ἀπώλεσθ'· διότι τὸ ἵππικὸν ἐπρολάμβανεν
 αὐτοὺς πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸν περίβολον, ἀπεφάσισαν νὰ
 πρωτοθυσιασθῶσι μὲ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των, καὶ ὁ-
 σους ἄλλους παρευρέθησαν, οἵτινες ἦσαν ὡς τριακόσιοι,
 νομίζοντες πάντοτε ὅτι, τὸ παράδειγμά των μέλλει νὰ ὁ-
 δηγήσῃ τοὺς ἄλλους συναγωνιστάς των πρὸς ἀποφυγὴν
 τοῦ κινδύνου δι' ἄλλου τινὸς ἀσφαλεστέρου μέσου· ἐν τοσούτῳ
 ἐπλησίασε τὸ πεζικόν, καὶ ἐν μιᾷ ὁρμῇ ἐτοποθετήθη ὅπισθεν
 τῶν παρακειμένων ὀχθῶν χωρὶς τινὰ κίνδυνον, τὸ ἵππικὸν
 παραταχθὲν κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος, ἵστατο πυροβόλου βο-
 λῆς διάστημα, οἱ Ἕλληνες ἀποσπᾶσαντες τὰ ξίφη τὰ ἐμπη-
 ξαν εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ τὰ ἔχωσιν ἑτοιμα, ὅταν καταντή-
 σωσιν εἰς συμπλοκὴν· ἐν τῷ μεταξὺ ὥρμησαν οἱ πεζοὶ μὲ
 τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας, ἡ ἀνδρεία ἀνθίστασις τῶν Ἑλλήνων
 τοὺς ἔτρεψε κατὰ πρῶτον εἰς φυγὴν μὲ ζημίαν οὐκ ὀλίγην,
 ἀλλ' ἡ σύγχρονος σχεδὸν ἐπίθεσις τοῦ ἵππικοῦ ἔφερε καὶ
 τοὺς πρώτους ἐκ νέου εἰς ἀμιλλαν, καὶ οὕτως εἰσεπήδησεν
 ἐν πρώτοις τὸ ἵππικόν, ἐπομένως καὶ τὸ πεζόν· ἔπαυσε πλέον
 ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὁ πυροβολισμός, ἡ μάχη ἐγείνετο
 ἐκ τοῦ συστάδην διὰ τῶν ξιφῶν, καὶ μαχαιρῶν· ἐδῶ πίπτει
 ἐκτάδην ὁ ἀνδρεῖος Λάμπρος Ζάρμπας ἀπὸ βολὴν σφαίρας,
 ἥτις πλήξασα τὸ μέτωπον διέβη τὸ μετὰφρενον· συντρίβε-
 ται ὁ δεξιὸς βραχίον τοῦ ἀτρομήτου Δράκου ἀπὸ ἄλλην,
 καὶ οὕτω συλλαμβάνεται ζῶν· ὁ Γεώργιος Ζίκου Τσαβέλλας
 ἀφοῦ ἐθυσίασε μὲ τὸ ξίφος τοῦ ἱκανοὺς ἐκτὸς τοῦ ὀχυρώμα-
 τος, ἐπληρώθη ἔπειτα καιρίως διὰ τῆς λόγχης παρά τινος
 ἱππέως, καὶ οὕτως (ἐκτὸς τεσσάρων) ἀπώλοντο ἅπαντες τῆ

λοιπὰ ὀχυρώματα ἰδόντα τὴν φθορὰν τῶν συναγωνιστῶν, ἀν-
τι νὰ διατηρήσωσι τὰς θέσεις των, καὶ ἐκδικήσωσι τὸ αἷμα
τῶν ὁμογενῶν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου,
ἐκτὸς τοῦ Κῶστα Διαμάντη Τζαβέλλα (*), ὅστις τοποθετη-
μένος ὢν εἰς τινα κοιλάδα μὲ ἑκατὸν περίπου γενναίους συν-
τρόφους ἔπειτα ἀπὸ μιᾶς σχεδὸν ὥρας ἀρειομανῆ ἀνθίστασιν,
ἀπεκατέστησαν τὴν κοιλάδα ἐκείνην χεῖμαρρον ἀπὸ τὰ αἵμα-
τά των, καὶ μνημεῖον αἰώνιον ἀπὸ τὰ πτώματα χωρὶς νὰ
σωθῇ οὐδεὶς ἐξ ἐκείνων· ἄλλα ἱππικὰ, καὶ πεζικὰ στρατεύ-
ματα ἰστάμενα εἰς τὰ πλάγια, ἰδόντα φεύγοντας τοὺς Ἕλ-
ληνας ἀτάκτως, καὶ διευθυνομένους διὰ τὰ παράλια τῶν
τριῶν πύργων, ὥρμησαν κατ' αὐτῶν ὡς ἡγριωμένοι Τίγρεις
κατασφάττοντες ἀνιλεῶς τοὺς τυχόντας, καὶ πολλῶ πλείω
τοὺς φεύγοντας (**). ἔφθασαν τέλος πάντων εἰς τὸν αἰγιαλὸν
οἱ ἀποφυγόντες τὴν μάχαιραν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐσκό-
πευον νὰ θυσιάσωσιν ὅλους διὰ τοῦ ξίφους· μὴ δυνηθέντες
ἀποφάσισαν νὰ τοὺς πνίξωσιν διὰ τῆς βίας εἰς τὴν θάλασ-
σαν· ἐπὶ τῆς δεινῆς ταύτης περιστάσεως, μεγάλη χάρις, καὶ
ἔπαινος χρεωστεῖται πρὸς τὸν ὀπλαρχηγὸν Νικόλαον Ζέρβαν,
ὅστις ἀπὸ αἰσθήματα φιλοτιμίας κεντούμενος προσεκάλει
ἐξ ὀνόματος διαφόρους ἀξιωματικούς, καὶ στρατιώτας γνω-

(*) Οὗτος ἦν μικρὸς θεῖος τοῦ Συνταγματάρχου Κίτσου Τσαβέλλα, κα-
τὰ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ· διότι ὁ Κίτσος ἔμεινε κατὰ διαταγὴν ὡς ἀρχηγὸς
τοῦ, ἐν Πειραιᾷ στρατοπέδου.

(**) Ἐδὼ ἔδλεπέ τις καταλλήλους τῶ ὄντι, καὶ ἀρμοδίους τοὺς ἀξιωματι-
κούς διὰ κάθε στρατιωτικόν, στίχους τοῦ Ὁμήρου·

α Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλείονες σοοί, ἢ πέφανται

» Φευγόντων δ' οὐτ' ἄρ' κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἄλκη, »

Ἠ. Ο. στίχ. 563.

στοὺς διὰ τὰ πολεμικά των προτερήματα, τοὺς ἐνείδισεν εἰς τρόπον, ὥττε ἐνωθέντες μετ' αὐτοῦ ἐφιλοτιμήθησαν ν' ἀνακλέσωσι τὴν φυσικὴν των ἀνδρείαν, τὴν ὁποίαν πρὸς καιρὸν ἀφῆρεςαν τὰ προλεχθέντα αἷτια· οὗτοι ἑκατὸν σχεδὸν πεντήκοντα ὄντες ἄμπωσαν τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὰ ὀπίσω, ἔσωσαν πολλοὺς ὁμογενεῖς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο ἀκόμῃ καθ' ὁδὸν ἀμυνόμενοι, ἄλλοι πληγωμένοι, καὶ ἕτεροι πιασμένοι. Ὁ Ἀθανάσιος Τοῦσα Μπότζαρης ὁμοίος τῷ Ζέρβα κατὰ τὴν φιλοτιμίαν, φονεύσας καθ' ὁδὸν ἵππεά Οἰθωμανὸν, ἵππεύσας ἐπὶ τὸν ἵππον του ἀφίκετο ἀβλαβῆς εἰς τὸν αἰγιαλὸν φονεύων τὸν τυχόντα ἐχθρόν· δὲν εὐχαριστήθη μολοντοῦτο νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, τοὺς δὲ συναγωνισὰς του ἐκ τοῦ ὀπισθεν κατακερματίζομένους, ἀλλ' ἐπιστρέψας ὁρμᾷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, σώζει πολλοὺς, ἐκδικεῖται ἐχθροὺς· τέλος συμπλακείς με πολυαριθμοὺς πεζοὺς τε, καὶ ἵππεῖς, πίπτει ὁ ἥρως κατὰ γῆς δεχθεὶς εὐχαρίστως ὡς δῶρα πολύτιμα, καὶ αἰῶνια τὰ ὑπὲρ πίστεως, καὶ πατρίδος γλυκύτατα τραύματα· ὁ Ζέρβας διώξας, ὡς ἄνωθεν, τοὺς ἐχθροὺς, εἰς τὰ ὀπίσω, ἐφύλαττεν ἕως τῆς ἐνδεκάτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἀβλαβεῖς ὅλους τοὺς διασωθέντας, καθ' ἣν ὥραν ἄρχισαν τὰ πλοιάρια νὰ τοὺς μετακομίζωσιν εἰς τὸν Πειραιᾶ μὴ τολμῶντες προλαβόντως διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρακειμένων Τουρκῶν, οἵτινες ἐπίτηδες, καὶ μάλιστα τὸ ἱππικόν, παρετήρουν μακρόθεν τὰ κινήματά των.

Ὁ δὲ Κιουτχῆς ὅσους συνέλαβε ζῶντας, καὶ πληγωμένους ἀμέσως ἀπεκεφάλισεν, ἐκτὸς τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Δράκου, καὶ Δημητρίου Καλέργη· διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ πρώτου πολλοὶ ὀπλαρχηγοὶ φίλοι του Τουρκαλῆανοί, καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς φήμης τοῦ ἀνδρὸς ἐρεθιζόμενοι, ἐμεσίτευσαν, καὶ

ἐπιμόνως ἐζήτησαν τὴν ἐλευθερίαν του· ἀλλ' ὁ Ἀρχιστράτηγος τάναντία φρονῶν ὑπεσχέθη κατ' ἐπιφάνειαν νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀφοῦ ἰατρευθῇ εἰς Εὐβοίαν· καθ' ὁδὸν ὁμῶς ἐθανάτωσαν αὐτὸν οἱ φύλακες διὰ προσταγῆς του, κοινολογήσαντες μετὰ τοῦτο, ὅτ' ἔγεινεν αὐτόχειρ διὰ τοῦ ὄπλου ἐνὸς φύλακος. Πολλοὶ πρὸς τούτοις ὡμολόγησαν, ὅτι δὲν ἐδέχετο ἀντιφάρμακον τῆς πληγῆς του, νομίζων περιτὴν, καὶ κατησχυμένην τὴν εἰς τὸ ἐξῆς ὑπαρξίν του· ὁ Καλέργης δ' οὖν διὰ τὴν ἐλευθερίαν του τεσσάρων χιλιάδων διστήλων λύτρα, διάφορα ἄλλα δῶρα, καὶ τὸ ἀκροτηρίασμα τοῦ ὠτίου, ἀπελύθη, ἀλλ' οἱ συναγωνισταί, καὶ συμπατριῶταί του Κρήτες ὄντες ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἐξηγόρασαν ἑαυτοὺς ἀσυγκρίτως ἀκριβώτερα, ἀποδώσαντες τὰ ἴδια πολύτιμα αἵματά των διὰ λύτρα τῆς κοινῆς πατρίδος, ὡς ὁ προμνησθεὶς Κ. Τσαβέλλας μετὰ τῶν συντρόφων του.

Ἐκ τῶν δύο χιλιάδων Ἑλλήνων ἐθυσιάσθησαν ὀκτακόσιοι εἰκοσιπέντε συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀποκεφαλισθέντων αἰχμαλώτων. Τοῦρκοι ἐσχοτώθησαν ὡς τριακόσιοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδίων· ἡ ἀξιότης, καὶ φήμη τῶν στρατηγῶν, καὶ στρατιωτῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἀνώτερα, καὶ ἐνδοξώτερα τοῦ Κιουταχῆ, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ.

Ἡ διὰ τῆς ἐπιμόνου συμβουλῆς, καὶ θελήσεως τοῦ Κογχρᾶν ἐκστρατεία τοιαύτην ἔκβασιν ἔλαβε, καὶ τοιαῦτα τρόπαια ἀνήγειρε διὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς οἳ δὲν ἠξιώθησαν ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως· μάλιστα ἀπηυδισμένοι ὄντες ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς πολέμους εἶχαν παρουσιασθῇ πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον οἱ ὑπάρχοντες Τουρκαλβανοὶ ζητοῦντες τοὺς μισθοὺς των, καὶ τὴν ἄδειαν ν' ἀναχωρήσουν· δι' ὅσον ἐπάσχιζε νὰ τοὺς καταπέισῃ νὰ μείνωσιν, ἀπέτυχ·

τοὺς ἐπαρακάλεσεν ἐσχάτως, νὰ συγκροτήσωσιν ἀκόμη μίαν μάχην πανστρατιᾷ εἰς τὰ, κατὰ τὸν Πειραιᾶ πλησιέστερα ὀχυρώματα τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἰ μὲν νικήσωσι, νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν εἰς τὰς ἰδίας τῶν θέσεις ἐξακολουθοῦντες τὴν πολιορκίαν· τοῦναντίον, ἀναχωροῦσιν ἔπειτα ὅλοι ἐκ συμφώνου χωρὶς νὰ γείνη προλαβόντως ἡ διάλυσις τῆς πολιορκίας ἄτακτος, καὶ κατησχημένη· ἐπείσθησαν οἱ Τουρκαλβανοὶ, καὶ ὑπεσχέθησαν ἐκ συμφώνου νὰ ἐκτελέσωσι τὴν διαταγὴν τοῦ μ' ὅλην τὴν προθυμίαν, καὶ ζῆλον, ἀλλὰ (κατὰ κακὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων) τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐμελλον νὰ κινηθῶσιν οἱ Τοῦρκοι, τὴν αὐτὴν (24 Ἀπριλλίου) εὐρέθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπροσδοκῆτως εἰς τὰ πλάγιά των, καὶ ὑπέφεραν τὰ ὅσα ἐδιηγῆθμεν· ἦτο πιθανότατον νὰ δοκιμάσωσι φθορὰν οἱ Τοῦρκοι, ἂν οἱ Ἕλληνες παρευρίσκωντο εἰς τὰ, κατὰ τὸν Πειραιᾶ, πρῶτα ὀχυρώματα, καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐνήργει τὸ σχέδιόν του.

Πρὶν ἀποβῶσιν ἀπὸ τὰ πλοῖα οἱ διασωθέντες, ὥρμησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ κτυπήσωσι τὰ, εἰς Πειραιᾶ μέιναντα σώματα τὰ ἐποῖα πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένου κινδύνου, ἀφίσαντα εὐκαιρα τὰ μὴ ἀλλήλοις βοηθούμενα ὀχυρώματα, περιωρίσθησαν εἰς δύο μόνα, εἰς τὸν μεταξὺ δηλαδὴ Πειραιῶς, καὶ Μουνυχίαν ὑψηλὸν λόφον (Καστέλλα), καὶ εἰς τὰ ἐρίπεια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος· ἡ ὁρμὴ τῶν Ὀθωμανῶν ἐδείχθη πεισματώδης, καὶ μάλιστα ἐκ μέρους τοῦ ἵππικοῦ, ἀλλὰ τὸ βαθὺ σκότος τῆς νυκτὸς, καὶ ἡ προσεκτικὴ ὀπισθοδρόμησις τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐσυγχώρησαν νὰ ἐκτελέσωσι τὸν σκοπὸν των, καὶ οὕτως ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των μετὰ δύο ὥρων ἀντίκρουσιν· τὴν ἐπαύριον ἐκινήθησαν ἐκ νέου πανστρατιᾷ νομίζοντες ὅτι, οἱ Ἕλληνες διὰ τὰ προμνησθέντα τρομερὰ

συμβάντα ἔμελλον ν' ἀναχωρήσωσιν, ἢ λάβωσιν σημαντικὴν φθορὰν διὰ τὸν φόβον· τὸ πρᾶγμα δὲν ἔγινε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, διότι καθ' ἣν στιγμὴν ἐκεῖνοι ἐμελέτουν νὰ ὀρμήσωσιν, οἱ Ἕλληνες ἐσυσκέποντο τὸν πλέον ἐπιτήδειον, καὶ ἀνδρεῖον τρόπον νὰ ἐκδικηθῶσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ των, καὶ τῶν ἄλλων συστρατηγῶν, καὶ συναγωνιστῶν τὸ αἷμα· ἐνὶ λόγῳ ἀπεφάσισαν νὰ πωλήσωσι πολλὰ ἀκριβὸν τὸ αἷμα των· ἐν τοσούτῳ παρρουσιασθεὶς ὁ ἐχθρὸς ἵστατο μακρόθεν συσσωματωμένος μὴ τολμῶν νὰ κινηθῇ πανστρατιᾷ, διαιρέσας τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατεύματός του εἰς διάφορα σήματα συνωδευόμενα μὲ ἱππεῖς ἐπυροβόλουν ποτὲ μὲν τὸ ἓν, ποτὲ δὲ τὸ ἄλλο ὀχύρωμα τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' αὐταὶ ἤσυχον δοκιμαί, διὰ νὰ καταλάβωσιν, ἂν οἱ Ἕλληνες ἔχωσι διαθέσιν διὰ πόλεμον· πληροφορηθέντα ὀπισθοδρόμησαν καὶ συκεντρώθησαν· διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐνέκριναν οὔτε νὰ τὸ πυροβολήσωσιν, ἀλλ' ἔμενον ἀσάλευτοι εἰς τὰς θέσεις των, καὶ ἔτοιμοι νὰ συγκροτήσωσι γενικὴν μάχην· ὁ Κιουταχὴς ἐγνοήσας τὴν ἀφοβίαν των, ἀμφιβάλλων ἐνταυτῷ καὶ διὰ τὴν τύχην τῆς μάχης ἐπέσρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἡσύχως.

Μολονότι ὁ Κιουταχὴς δὲν ἐκινήθη πλέον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οὔτε αὐτοὶ ἠδύναντο νὰ τὸν βλάβωσιν, οὔτε τοὺς πολιορκημένους νὰ ὠφελήσωσι· διότι ἀπολέσαντες πολλοὶ τοὺς ὀπλαρχηγούς, συγγενεῖς, φίλους καὶ συμπατριώτας των, μὴ δυνάμενοι ἐκ τοῦ ἐτέρου νὰ τοὺς ἐκδικήσωσι, δὲν ὑπέφεραν οὔτε τὸν τόπον ἐκεῖνον νὰ βλέπωσι χωρὶς βαθεῖαν λύπην τῆς ψυχῆς των· κοινῇ λοιπὸν γνώμῃ ὅλου τοῦ στρατοπέδου ἐξέφρασαν πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Ρικάρδον Τσιουρὺ τὰ πάθη των, καὶ στοχασμούς· δηλαδὴ, ἐπεθύμουν νὰ μετακομισθῶσιν εἰς ἄλλην τινὰ θέσιν, ἱκανὴν νὰ ἐλαφρώσῃ τὴν

λύπην των με σημαντικὴν βλάβην τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὠφέλειαν τῶν πολιορκουμένων· τὸν ἐπαρκαλέσαν· νὰ ὑπενθυμῇ τὸν Ἀρχιναύαρχον Κογχρᾶν τὸ πρῶτον σχέδιον, ἐπειδὴ ἶδε πραγματικῶς τοῦ δευτέρου τὸ τραγικὸν ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἐπλήγωσε τὴν Ἑλλάδα κατὰκαρδὰ· διὰ νὰ ἀσφαλῇ τῶσι λοιπὸν τὰς ἐλπίδας τῆς, ἐκδικηθῶσι τοὺς συναγωνιστάς των, δὲν πρέπει νὰ βραδύνωσι τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου σχεδίου· τοῦτέστιν, ὁ μὲν Κογχρᾶν νὰ κινηθῇ κατὰ τῆς Εὐβοίας, οὗτοι δὲ ν' ἀπέλθωσι διὰ θαλάσσης εἰς τὰς Θερμοπύλας, τῶν ὁποίων ἡ φύλαξις θὰ ματαιώσῃ ὅσον οὕπω, τὴν διὰ ξηρᾶς κοινωνίαν, καὶ ἐπικουρίαν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐπομένως ἐλευθεροῦνται ἡ Ἀττικὴ, καὶ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς· σύμφωνος ὦν με τὴν γνώμην τοῦ στρατοπέδου ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀνέφερεν ὅλα ταῦτα πρὸς τὸν Ἀρχιναύαρχον προθύμως, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη, ἔλαβεν ἐξ ἐναντίας ἀπάντησιν ὅτι, δὲν συμφέρει νὰ μετατοπισθῇ τὸ στρατόπεδον· οἱ Ἕλληνες, διὰ τὰ προρρήθέντα τραγικά των συμβάντα, ἀπορίαν τῆς ἐκδικήσεως, καὶ ὀλεθρίαν συμβουλήν του, ἠγανάκτησαν τόσον διὰ τὴν ἀπόκρισίν του, ὥστε ἀφοῦ τὸν ὑπέλαβον ὡς ἐπίβουλον τῆς Ἑλλάδος, ἄρχισαν ἐκ διαλλειμμάτων νὰ παρατῶσι τὸ στρατόπεδον, καὶ διαβαίνωσιν εἰς Σαλαμῖνα· εἰς μάτην ἠγωνίσθη ὑπὸ διαφόρους συμβουλὰς, καὶ ὑποσχέσεις ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπιδέχτο πλέον διόρθωσιν, μόλις εἰς τὰ δύο ὀχυρώματα εἶχαν μείνῃ ὡς χίλιοι ἄνδρες τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐπαρκαλέσαν τὸν Ἀρχιστράτηγον νὰ τοὺς ἀσηκώσῃ ἐκεῖθεν ὅτι, ἡμέρα παρ' ἡμέραν δὲν θὰ μείνουν ἄλλοι, παρ' ὅσοι προτιμήσουσιν τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν· οὕτως ἐμβάντες ἅπαντες διὰ νυκτὸς εἰς τὰ πλοῖα ἀπῆλθον εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου

ἔμελλαν νὰ συγκεντρωθῶσι καὶ συσχεφθῶσι περὶ τοῦ πρακ-
 τέου· διότι ἐξ ἑνὸς μὲν ἔβλεπον τὸν Κιουταχὴν κατακτητὴν
 ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τοῦ ἑτέρου δὲ τὸν Αἰγύπτιον Ἰμπραήμ
 Πασᾶ, τοῦ πλείστου μέρους τῆς Πελοποννήσου· οἱ, ἐν Ἀθή-
 ναις πολιορκούμενοι, ἰδόντες τὸ στρατόπεδον διαλυμένον
 ἀπελπίσθησαν· δὲν χρεωστεῖται ἴσως τόση συμπάθεια πρὸς
 αὐτοὺς, ὅση πρὸς τοὺς, ἐν Μεσολογγίῳ· διότι εἶχαν ἔτι ἰκα-
 νὰς τροφὰς, καὶ πολεμοφόδια, ἀλλ' ἡ δειλία, καὶ ἡ ἀχρεϊό-
 της τινῶν στρατιωτῶν τοῦ Γκοῦρα ὑποκινουμένη ἀπὸ τὴν
 κακοπάθειαν, καὶ ἀδυναμίαν τῶν γυναικοπαίδων ἐτάχυναν
 τὴν παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν· (*) ἔθεν καὶ διὰ μεσητείας τοῦ
 Γαλλικοῦ ὑποναυάρχου Δερινῆ ἐγείναν αἱ συνθηκαὶ μεταξὺ
 πολιορκούντων, καὶ πολιορκουμένων, οἵτινες παραδῶσαντες
 τὸ φρούριον εἰς τὸν Κιουταχὴν διέβησαν εἰς Σαλαμῖνα μὲ
 Γαλλικὰ πλοῖα.

Ἀφοῦ ἡ Ἀνατολική, καὶ Δυτικὴ Ἑλλὰς ὑπετάγη εἰς τὸν
 Ἀρχιστράτηγον τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Πε-
 λοποννήσου, εἰς τὸν Αἰγύπτιον Ἰμπραήμ Πασᾶν, τὰ πράγ-
 ματα τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἴσταντο ἐπὶ ξηροῦ·
 μόνοι οἱ Ὑδραῖοι, Σπετσόται, καὶ Ψαρρόριοι δὲν εἶχαν εἰσέ-
 τι κύψῃ τὸν αὐχένα, καὶ ὅσοι διέβησαν, ὡς εἴρηται, ἀπὸ
 τὸν Πειραιᾶ εἰς τὴν Σαλαμῖνα, οἵτινες συνεποσοῦντο ὡς χι-
 λιάδες τέσσαρες· οὗτοι βλέποντες τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν
 τῆς Ἑλλάδος ὠρκίσθησαν ἐγγράφως νὰ μείνωσιν ἀδιαίρετοι

(*) Ὁ Φρούραρχος Νικόλαος Κριζώτης, οἱ ὀπλαρχηγοὶ Διονύσιος Μορφόπου-
 λος, Ἰωάννης Μαμουρής, καὶ τινες Ἀθηναῖοι ἐκ τῶν πρωτίστων, Ν. Ζαχαρίτζας,
 Μῆτρος Λέκκας, Σταῦρος Βλαχόπουλος, Σπύρος Ποῦλος κλπ. φιλότιμοι ὄντες
 δὲν ᾔθελαν συγκατανεῦσαι, ἂν τὰ προμνησθέντα αἰτία δὲν τοὺς ἠνάγκαζαν.

μέχρι ἐσχάτης ρανίδος τοῦ αἵματός των· διαβάντες ἐπομένως εἰς Κόρινθον, καὶ Περαιχῶραν, ἐφρόντιζον νὰ ἐξουσιάσωσι τὴν Ἀκροκόρινθον, τὴν ὁποῖαν ἐκράτουν τότε τινὲς στρατιῶται τοῦ, ἐν Καλλιρρόῃ πεσόντος Ἰωάννου Νοταρᾶ. Λαβόντες αὐτὴν ἐκαιροφυλάκουν ὅτι, ἂν ὁ Αἰγύπτιος ἤθελε κινηθῇ κατ' αὐτῶν, ἢ ὁ Κιουταχῆς εἰσβάλῃ εἰς Πελοπόννησον, νὰ ἀποσφραγίσωσι τὸν ὄρκαν των μὴν ὑποφέροντες νὰ ἴδωσι ζῶντες ἀπενκατὸν τι διὰ τὸ ἔθνος· τὸ φρόνημά, καὶ ἀπόφασίν των τὰ ἐκoinοποίησαν πρὸς τὴν Διοίκησιν, καὶ λοιποὺς κατοίκους, καὶ παροίκους ἐλευθέρους Ἕλληνας· ὁ δὲ σκοπὸς τοῦ Αἰγυπτίου ἀπέβλεπε νὰ ὑποτάξῃ πρῶτον τὴν θαλάσσιον δύναμιν τῶν Ἑλλήνων, ἐπομένως δὲν ἐδίσταζεν ὅτι, καὶ ἡ λοιπὴ Πελοπόννησος ἔμελλεν ἀναιμωτὶ νὰ κύβη τὸν αὐχένα· διὸ ἡτοιμάσθη νὰ ἐκπλεύσῃ μ' ἓνα τρομερὸν στόλον συμποσούμενον ἀπὸ ἑκατὸν, καὶ ἐπέκεινα πολεμικῶν πλοίων, καὶ εἴκοσι χιλιάδων στρατιωτῶν κατὰ τῆς ὕδρας, τῆς ὁποίας ἡ κατὰ θάλατταν, καὶ ξηρὰν δύναμις ἦν πιθανόν νὰ ἐδοκίμαζε φθορὰν, καὶ ἐπομένως ἐπαπηλεῖτο ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸ τραγικὸν τέλος.

Δὲν εὐαρεστήθη φαίνεται ὁ οὐρανὸς, νὰ ματαιωθῶσιν οἱ ὀκταετῆς ἀγῶνες, αἱ θυσίαι, αἰχμαλωσίαι, καὶ τὰ καρδιοστάλακτα δάκρυα τῶν Ἑλλήνων· ἀποφάσισε τέλος πάντων νὰ πληρώσῃ τὸ, παρὰ τοῦ Ἀποστόλου ρηθέν· « Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται »· ἔνευσε εἰς τὰς καρδίας τῶν τριῶν συμμάχων βασιλέων, Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας, καὶ Ρωσσίας, νὰ διατάξωσιν ἐκ συμφώνου τοὺς, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν πλέοντας στολάρχους των, νὰ ἐμποδίσωσι τὰ, κατὰ τῶν Ἑλλήνων φθοροποιὰ κινήματα τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου. Ὁ Αἰγύπτιος ἐν τοσοῦτῳ κατεγείνετο μὲ

τὸν πλέον δολερὸν,, καὶ ὑπουλον τρόπον νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν του, μολονότι διαταχθεὶς παρὰ τῶν βασιλικῶν Στολάρχων νὰ μὴν ἐκπλεύσῃ τῆς Σφακτηρίας δὲν ὑπήκουσε, μάλιστα καὶ τὴν σταλείσαν πρεσβείαν βαρβαρικῶς, καὶ παρανόμως ἐπλήγωσε διὰ πυροβόλων ὅπλων· διὸ ἀμέσως κατέκαυσαν, καὶ κατεβύθισαν τὰ πλείοτερα πλοῖα εἰς τὸν λιμένα· χάρις, καὶ εὐγνωμοσύνη αἰώνιος εἰς τὰς ῥηθείσας φιланθρώπους Δυνάμεις, ἰδιαίτεραν προσέτι εὐγνωμοσύνην κηρύττει ἡ Ἑλλὰς εἰς μίαν τῶν τριῶν, ἐν δρακὶ τῆς ὑποίας ἐκαλύπτετο ὁ Σωτικὸς χρησμὸς τῆς· ἄλλοι πολυπραγμονέστεροι, καὶ κριτικοὶ ἅς περιγράψωσιν ἀκριβέστερα τὰ τοιαῦτα συμβάντα, ἐγὼ ἐπιστρέφω πάλιν τὸν λόγον μου εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου εἶναι τῆς ἱστορίας τὸ ἀντικείμενον.

Ἀκούσαντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σφακτηρίας γεγενηῇ τῇ ὀγδῇ Ὀκτωμβρίου, 1827, ἐδόξασαν τὸν Θεὸν ἀπορρίψαντες πᾶσαν ὑπόνοιαν, καὶ ἐπιστηρίζαντες τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τὴν θεῖαν πρόνοιαν, καὶ φιλανθρωπίαν τῶν φιλελλήνων συμμάχων· μάλιστα ἡ προσδοκωμένη παρουσία τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια ἐνομιζέτο ἡ μόνη ἀνάστασις, καὶ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος· ὄντες πλέον ἀσφαλεῖς διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς πατρίδος, δὲν ἐφρόντιζον οὔτε περὶ πολεμικῶν κινημάτων, οὔτε σημαντικῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων ἕως οὗ παραδώσουσι τὰς ἡνίας τῆς Διοικήσεως εἰς τὸν Καποδίστριαν· μεταξὺ τριῶν μηνῶν τῆς παρουσίας τοῦ Κυβερνήτου συνέδησαν ἀταξίαι τινές, καὶ διχόνοιαι εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα ἐπῆγάζαν ἀπὸ τὴν ἀργίαν, καὶ ἐπικρατοῦσαν ἀνωμαλίαν, ὥς εἰς τὴν ἱστορίαν μας ἀνάρμοσα τὰ παρατρέχονεν συγχωροῦντες αὐτὰ εἰς ὅσους ἐνασχολοῦνται νὰ γράψωσι τὰ πολιτικὰ συμβάντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἀφίξεις τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια. — Βαθμὸς Στραταρχίας τοῦ Ὑψηλάντη. — Καὶ ὀργανισμὸς τοῦ στρατιωτικοῦ.

Φθάσας ὁ Κυβερνήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἑκτὴν Ἰανουαρίου 1828, δεχθεὶς τὰς ἡνίας τῆς Διοικήσεως, ἄρχισε νὰ σχηματίζῃ τὸ ἐσωτερικόν· οἱ Ἕλληνες ἀπηυδισμένοι ἀπὸ τὰς πολυχρονίους ἐσωτερικὰς, καὶ ἐξωτερικὰς ταραχὰς, καὶ δεινὰ τῶν πολέμων, τρέφοντες καὶ σταθερὰς ἐλπίδας εἰς τὴν ἀξιοτήτά του, καὶ πατρικὴν κηδεμονίαν, ὑπετάχθησαν μ' ὅλην τὴν εὐχαρίστησιν, βέβαιοι ὄντες ὅτι, ἡ βᾶσις τῆς Διοικήσεώς του μέλλει νὰ ᾗναι, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ δικαιοσύνη, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδίψα ἡ Ἑλλάς· ἀφοῦ ἐσχημάτισε τὸ ἐσωτερικὸν καταργήσας τὸ βουλευτικόν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὀνομάσας ἄλλο Πανελλήνιον, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του, καὶ εἰς τὸ πολεμικὸν τιμήσας τὸν Πρίγκιπα Δημήτριον Ὑψηλάντην μὲ βαθμὸν Στρατάρχου εἰς ὅλα τὰ, κατὰ ξηρὰν Ἑλληνικὰ ὅπλα διατάξας αὐτὸν νὰ κάμῃ νέον ὀργανισμὸν, ὅστις εἶναι ὁ ἐφεξῆς.

Ἄρ. 180.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔμβουν χωρὶς ἀναβολὴν εἰς κίνησιν τὰ στρατεύματα, διὰ νὰ φυλάττεται ἡ δυνατὴ τάξις εἰς τὸ στρατιωτικὸν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πολεμικῶν ἐργασιῶν, καὶ διὰ νὰ μὴν ἀδικῇται ὁ στρατιωτικὸς, ὅστις κάνει τὰ χρέη του πρὸς τὴν πατρίδα·

Προσωρινῶς διατάττει.

α. Τὰ ἀεικίνητα στρατιωτικὰ σώματα θέλουν σχηματισθῇ εἰς χιλιαρχίας ὡς ἀκολούθως.

Ἐκάστη χιλιαρχία συγκροτεῖται ἀπὸ χιλίους ἑκατὸν εἴκοσι ἄνδρας· δηλαδή, ἀπὸ ἑνα χιλίαρχον, δύο πεντακοσιάρχους ὑποκειμένους εἰς τὸν χιλίαρχον, δέκα ἑκατοντάρχους ὑποκειμένους ἀνὰ πέντε εἰς τοὺς πεντακοσιάρχους, εἴκοσι πεντηκοντάρχους ὑποκειμένους ἀνὰ δύο εἰς τοὺς ἑκατοντάρχους, σαράντα εἰκοσιπεντάρχους, ὑποκειμένους ἀνὰ δύο εἰς τοὺς πεντηκοντάρχους, ὀγδοήκοντα δωδεκάρχους ὑποκειμένους ἀνὰ δύο εἰς τοὺς εἰκοσιπεντάρχους, ἑκατὸν ἐξήκοντα πεντάρχους ὑποκειμένους ἀνὰ δύο εἰς τοὺς δωδεκάρχους, ὀκτακοσίους στρατιώτας ὑποκειμένους ἀνὰ πέντε εἰς τοὺς πεντάρχους· ἑνα ὑπασπιστήν, ἑνα γραμματεῖα, ἑνα ἱερέα, ἑνα ἱατρὸν, ἑνα ταμίαν, καὶ ἑνα φροντιστήν· δύο σηματοφόρους, καὶ δύο σαλπιστάς, ἢ τυμπανιστάς, ἀπὸ ἑνα εἰς ἑκάστην πεντακοσιαρχίαν.

β'. Οἱ στρατιωτικοὶ θέλουσι λαμβάνει ψωμί, σιτηρέσιον, καὶ μηνιαῖον μισθόν.

Ὁ χιλίαρχος, μερίδας ψωμί 8. σιτηρέσιον καθημερινὸν γρόσια 8. μηνιαῖον μισθὸν γρ. 260.

ὁ πεντακοσιάρχος	Μερ.	5.	Σ. γρ.	5.	Μισ. γρ.	150
ὁ ἑκατοντάρχος	"	3.		2.		100
ὁ πεντηκόνταρχος	"	2.		1. 20.		75
ὁ εἰκοσιπένταρχος	"	2.		1.		50
ὁ σηματοφόρος	"	2.		1.		40
ὁ δωδεκάρχος	"	1. 1/2	πχρ.	25		35
ὁ πένταρχος	"	1. 1/2		20		30
ὁ στρατιώτης	"	1.		15		25

	Μ.	Σ.	Μ.
ὁ ὑπασπιστὴς βαθμοῦ			
εἰκοσιπεντάρχου	2.	2.	50
ὁ γραμματεὺς βαθμοῦ			
ἐκατοντάρχου	3.	3.	100
ὁ ἱερεὺς	2.	2.	50
ὁ ἰατρὸς	3.	3.	150
ὁ ταμίας βαθμοῦ			
πεντηκοντάρχου	2.	3.	75
ὁ φροντιστὴς ὡσαύτως	2.	3.	75
ὁ τυμπανιστὴς	2.	1.	50

Ἡ μερὶς τοῦ ψωμίου θέλει εἶναι δράμια τριακόσια.

Τὸ ψωμῖον, καὶ σιτηρέσιον θέλει δίδονται καθ' ἐκάστην, ὁ δὲ μισθὸς κατὰ τριμηνίαν.

γ'. Οἱ βαθμοὶ τῶν μὲν πεντάρχων, καὶ δεκάρχων δίδονται ἀπὸ τὸν χιλιάρχον, οἱ δὲ ἀνώτεροι βαθμοὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, προβαλλόμενοι ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας.

δ'. Ὁ χιλιάρχος, καὶ οἱ, ὑπ' αὐτὸν ὅλοι ἀξιωματικοὶ εἶναι εἰς χρέος νὰ ἐπιθεωρῶσι τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των στρατιώτας, καὶ κάθε ἐβδομάδα χρεωστοῦν νὰ παρουσιάζουν εἰς τὸν ἀνώτερόν των ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των.

ε. Κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ ἀπὸ μίαν χιλιαρχίαν εἰς ἄλλην, οὔτε νὰ ᾔῃναι δεκτὸς, ἐκτὸς, ἂν ὁ στρατιώτης ἔχῃ ἔγγραφον τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ χιλιάρχου του.

ς'. Κανεὶς, εἴτε ἀξιωματικὸς, εἴτε στρατιώτης δὲν εἰμπορεῖ νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν χιλιαρχίαν του, χωρὶς τὴν ἔγγραφον ἄδειαν τοῦ Ἀρχηγοῦ του.

ζ'. Οἱ στρατιωτικοὶ ὑποβάλλονται εἰς τὸν ἀκόλουθον ὅρκον.

« Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας, καὶ ἀδιαιρέτου Τριά-
 » δος νὰ χύσω καὶ τὴν ὑστερινὴν σαλαγματίαν τοῦ αἵματός
 » μου, ὑπερασπιζόμενος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τὴν ἱερὰν ἡμῶν
 » ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς κοινῆς πατρίδος,
 » καὶ ὑποστηρίζων τοὺς νόμους τῆς.

» Ὁρκίζομαι νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐξο-
 » χωτάτου Κυβερνήτου, καὶ τῶν ἀρχηγῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν
 » τῶν ὁποίων ἤθελε μὲ διορίσῃ

» Ὁρκίζομαι νὰ μὴ πράξω οὐδὲ μίαν βλάβην ἐναντίον τῶν
 » συμπολιτῶν μου, τῶν ὁμοπίστων μου, καὶ κανενὸς ἄλλου
 » ἀνθρώπου.

» Ὁρκίζομαι νὰ μὴ φονεύσω, νὰ μὴ κλέψω, νὰ μὴν ἀρπάξω,
 » καὶ νὰ μὴ δεῖρω.

» Ὁρκίζομαι νὰ μὴ φύγω ἄνευ ἀδείας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκ-
 » στρατείας, οὐδὲ νὰ παραβῶ εἰς τὸ παραμικρὸν τὸν ἱερὸν
 » τοῦτον ὅρκον, καὶ νὰ ὑπόκειμαι εἰς ὅλην τὴν αὐστηρότητα
 » τῶν στρατιωτικῶν νόμων. »

γ. Ὁ ὅρκος οὗτος θέλει γίνεσθαι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου
 παρόντων ἱερέων, καὶ ἔμπροσθεν τοῦ Κυβερνήτου, καὶ εἰς
 ἔλλειψιν αὐτοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ ἀνωτέρου Ἀρχηγοῦ, ἀπὸ ὅλους
 ἐν γένει τοὺς στρατιωτικούς.

δ. Ὅποιος στρατιωτικὸς λειποτακτῆσθαι ἀπὸ τὴν θέσιν,
 εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελε διωρισθῇ, ὁ μὲν ἀξιωματικὸς καταβιβά-
 ζεται τοῦ βαθμοῦ του, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀπλοῦ
 στρατιώτου, ὁ δὲ στρατιώτης μέχρι τοῦ δωδεκάρχου κατα-
 δικάζεται νὰ δουλεύῃ ὡς ἐργάτης ἄοπλος εἰς τὰς ὑπηρεσίας
 τοῦ στρατοπέδου καὶ χωρὶς μισθόν, εἰμὴ μόνον μὲ ψωμὶ,
 ἀπὸ ἑνα μῆνα, ἕως ἑνα χρόνον, κατὰ τὸ σφάλμα του.

ι. Ὅποιος στρατιωτικὸς εὐρεθεὶ ἔνοχος προδοσίας, ἢ κατὰσκοπος, καταδικάζεται εἰς θάνατον.

ια. Ὅποιος ἀξιοματικὸς ἀρπάσῃ, κλέψῃ, ἢ προξενήσῃ φθορὰν, ἢ ζημίαν εἰς κατοικίας, ἢ εἰς κτήματα τῶν κατοίκων τοῦ τόπου, ὅπου διατρίβει, ἢ διαβαίνει, ἢ ὀδηγήσῃ τοὺς, ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας εἰς παρόμοια, ἢ βλάβῃ ἀνθρώπων, χάνει τὸν βαθμὸν του, καὶ γίνεται ἀπλοῦς στρατιώτης, ὑποχρεούμενος νὰ πληρώσῃ καὶ τὴν ζημίαν, τὴν ὁποῖαν ἐπροξένησεν, ὁ δὲ ἀπλοῦς στρατιώτης ἂν ὑποπέσῃ εἰς τὰ ἴδια σφάλματα, ξαρματώνεται ἔμπροσθεν τοῦ χιλιάρχου του, καταδικάζεται ν' ἀποδώσῃ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὴν τιμὴν τοῦ πράγματος, καὶ νὰ δουλεύῃ ὡς ἐργάτης εἰς τὸ στρατόπεδον μὲ μόνον ψωμί.

ιβ'. Ὁ φονεὺς καταδικάζεται εἰς θάνατον.

ιγ'. Ὅποιος στρατιωτικὸς βιάσῃ γυναῖκα καταδικάζεται εἰς φυλακὴν ἀπὸ τρεῖς μῆνας ἕως ἑνα χρόνον, καὶ εἰς χρηματικὴν ποινὴν ἀπὸ ἑκατὸν γρόσια ἕως ἑξακόσια· ἂν ᾖ καὶ κόρη, εἰς διπλάσιαν ποινὴν σωματικὴν, καὶ χρηματικὴν, καὶ, ἂν ἐκ τῆς βίας ταύτης ἀκολουθήσῃ καὶ θάνατος εἰς τὴν γυναῖκα, καταδικάζεται εἰς θάνατον.

ιδ'. Ὅποιος στρατιωτικὸς ἀποδειχθῇ, ὅτι ἠὔξησεν εἰς τὸν κατάλογον τὸν πραγματικὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν του, ἢ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἠδίκησε κανένα, ἀπὸ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του, γίνεται ἔκπτωτος τοῦ βαθμοῦ του, καὶ καταδικάζεται ν' ἀποδώσῃ, ὅσα δολίως ἔλαβε, καὶ κατεκράτησε.

ιε. Ὁ στρατιωτικὸς, ὅστις δὲν ὑπακούσῃ εἰς ὑποαινδῆ ποτε προσταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἂν ᾖ ἀξιοματικὸς, χάνει τὸν βαθμὸν του, ἂν ᾖ στρατιώτης, δουλεύει εἰς τὰς

ποινα, τοῦ στρατοπέδου ὑπηρεσίας ἀναλόγως τῆς παρακοῆς του.

ιβ'. Ὅποιος στρατιωτικὸς σηκώσῃ χεῖρα, καὶ ἀτιμάσῃ τὸν ἀνώτερόν του, καταδικάζεται εἰς φυλακὴν ἕως ἑξ μῆνας, κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνωτέρου του.

ιζ'. Ὅσοι στρατιωτικοὶ, ἢ ἀπὸ γηρατειᾶ, ἢ ἀπὸ ἀσθένειαν χρονικὴν, ἢ ἀπὸ βαρείας πληγᾶς, μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν δουλείαν, βιασθῶσι νὰ παραιτηθῶσι, θέλουσι λαμβάνει τὸν μισθὸν τῶν μόνον· ὅσοι δὲ ἀποθάνωσι, καὶ ἀφίσωσι χήρας, καὶ ὀρφανὰ, θέλει δίδεται τὸ ἥμισυ τοῦ μισθοῦ τῶν εἰς τὴν οἰκογένειάν των· ἡ χάρις αὕτη τόσον διὰ τοὺς παραιτουμένους, ὅσον καὶ διὰ τὰς χήρας, καὶ ὀρφανὰ, θέλει λαμβάνει αὕξησιν ἀναλόγως μὲ τὸν καιρὸν, καὶ μὲ τὰς ἐκδουλεύσεις των.

ιη'. Ἐκτὸς τῶν χρηματικῶν δωρεῶν, προβιβασμῶν, καὶ τιμῶν, αἱ ὁποῖαι δίδονται εἰς τὴν ἀνδρείαν, καὶ πειθαρχίαν τῶν στρατιωτικῶν, θέλει ἀνταμείβονται πρὸς τοῦτοις ὅσοι στρατιωτικοὶ φερόμενοι τιμίως, καὶ ἀπέχοντες ἀπὸ κάθε κατάχρησιν κατὰ τῆς τιμῆς, ἀσφαλείας, καὶ ιδιοκτησίας τῶν πολιτῶν, ἐλκύσωσι τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, καὶ ἰδιαιτέρως τὴν ἐμπιστοσύνην, καὶ ἀγάπην τῶν ἐγκατοίκων τῆς ἐπαρχίας, τῆς πόλεως, καὶ τοῦ χωρίου, εἰς τὸ ὅποιον εὐρεθῶσι, ἢ περάσωσιν.

ιθ'. Ὁ Στρατάρχης χρεωστεῖ νὰ κάμῃ ἔμπροσθεν τοῦ Κυβερνήτου τὸν ἀκόλουθον ὄρκον.

Ὁρκος τοῦ Στρατάρχου.

« Ὀρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας, καὶ ἀδαιρέτου Τριτάτου, νὰ χύσω καὶ τὴν ὑστερινὴν ρανίδα τοῦ αἵματός μου,

» ὑπερασπιζόμενος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τὴν ἱερὰν ἡμῶν ὁ-
 » θόδοξον πίστιν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μου, καὶ
 » ὑποστηρίζων τοὺς νόμους τῆς.

» Ὁρκίζομαι νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐξο-
 » χωτάτου Κυβερνήτου.

» Ὁρκίζομαι μὴτε νὰ συγχωρήσω, μὴτε νὰ λάβω μέρος
 » εἰς κανενὸς εἵδους κατάχρησιν, καὶ νὰ διατηρήσω τὴν ду-
 » νατὴν εὐταξίαν εἰς τὰ, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου στρατεύματα·
 » ἂν δὲ παραβῶ εἰς τὸ παραμικρὸν τὸν ἱερὸν τοῦτον ὅρκον,
 » νὰ ὑπόκῃμαι εἰς ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν στρατιωτικῶν
 » νόμων.»

κ'. Ἡ παροῦσα διάταξις θεμελιούται εἰς τὰς βάσεις τοῦ
 ὅσον οὐπω ἐκδοθησομένου στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ, ὅστις
 θέλει ἰσχύει προσωρινῶς μέχρι τῆς συστηθησομένης ἔθνο-
 συνελεύσεως.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 7 Φεβρουαρίου 1828.

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

Διὰ τὴν ἀσφάλειαν, εὐταξίαν, καὶ εὐνομίαν τῆς πατρί-
 δος, τὸ στρατιωτικὸν ἐθυσίασεν ἱκανὴν φιλοτιμίαν, ἐκτὸς
 τούτου, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ νέας θυσίας εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλ-
 λάδα διὰ τὴν ἐλευθέρωσίν της, τρέφον πάντοτε σταθερὰς
 ἐλπίδας εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κυβερνήτου, ὅτι μέλλει ν'
 ἀνταμείψῃ τοὺς ἀγῶνας του καθ' ὅσον ἡ κατάξασις τῆς Ἑλλά-

δες συγχωρέσει· ἐσχηματίσθησαν ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν Τροί-
 ζῆνα τέσσαρες χιλιαρχίαι, τὴν πρώτην ὠδήγει ὁ Κίττος Τσα-
 βέλλας, τὴν δευτέραν, ὁ Χριστόδουλος Χατσῆ Πέτρου Θετ-
 ταλὸς, τὴν τρίτην, ὁ Ἰωάννης Στράτος Ἀκαρνάνος, τὴν τε-
 τάρτην, ὁ Διαμάντης Ζέρβας Σουλιώτης· ταύτας παραλαβὼν
 ὁ Στρατάρχης διέβη εἰς Μάγαρα, ὅπου ἐσχημάτισε καὶ ἄλ-
 λας πέντε ἐκ διαλειμμάτων, διωρίσας χιλιάρχους τὸν Νικό-
 λαον Κριζώτην Εὐδοέα, τὸν Βάσσαν Μαυροβουνιώτην, τὸν
 Τόλιον Δάζον Ὀλύμπιον, τὸν Γεώργιον Δυοβουνιώτην, καὶ
 τὸν Διονύσιον Μορφόπουλον Ἰθακήσιον· οὗτοι πάντες μετὰ
 τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ στρατιωτῶν πνέοντες ἐκδίκησιν κατὰ
 τῶν Τούρκων, ἀνάνεωσαν τὸν πρῶτον ἐνθουσιασμόν τῆς Ἐπα-
 νασάσεως, ἀνυπόμονοι ὄντες νὰ στρατεύσῃσι διὰ τὴν ξηράν·
 ἀλλὰ τὰ φρονήματα, καὶ οἱ σκοποὶ τῶν πολεμικῶν δὲν ἦσαν,
 φαίνεται, σύμφωνα μὲ τὰ βουλευματα τοῦ Κυβερνήτου, καθὼς
 τὰ πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ θέλουσι μᾶς τὸ ἀποδείξει ἐπο-
 μένης· μολοντοῦτο δὲν ἡγανάκτουν τόσον κατὰ τοῦ Κυβερ-
 νήτου, ὅσον κατὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου, καταχρωμέ-
 νου τὰς διατάξεις τοῦ στρατιωτικοῦ διοργανισμοῦ. Κατὰ
 τὴν ἐποχὴν ταύτην διέταξεν ὁ Κυβερνήτης τὸν Κίττον Τσα-
 βέλλαν νὰ στρατεύσῃ μὲ τὴν χιλιαρχίαν του διὰ τὸ Δοιδω-
 ρίκι, καὶ διώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς, εἰς ἐκείνας τὰς Ἐπαρχίας εἰσ-
 βαλόντας Τουρκαλβανούς· ἡ δύναμις του δὲν ἦτον βέβαια
 ἱκανὴ νὰ ἐκτεθῇ εἰς τοιοῦτον κίνδυνον· πρῶτον, διότι ἔμ-
 θαιεν εἰς τὸ κέντρον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἦν ὑποκείμενος νὰ
 πολιορκηθῇ ἀπὸ τὰ, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν, καὶ Δυτικὴν Ἑλ-
 λάδα, καὶ Θεσσαλίαν ἐπιπολάζοντα Ὀθωμανικὰ στρατεύμα-
 τα· δεύτερον, μακρὰν ὦν τοῦ γενικοῦ στρατοπέδου δυσκό-
 λως ἐλάμβανεν ἐπικουρίαν εἰς ἀνάγκην κατεπείγουσαν· ὑπή-

χορσε μολαταῦτα, καὶ ἀμέσως ἐκτέλεσε τὴν διαταγὴν προθυμότερα· κἀνεῖς δὲν ἐπίστευεν αἰσίαν ἔκθασιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία, ἡ δραστηριότης, ἡ φρόνησις, καὶ τὸ ἐμπειροπόλεμον τοῦ Τσαβέλλα, σύμφωνα μὲ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἀξιωματικούς, καὶ στρατιώτας ἐκατόρθωσαν νὰ ἀποβάλῃσι διὰ τῶν ὄπλων ἀπὸ πολλὰς Ἐπαρχίας τοὺς Τουρκαλβανούς, ματαιώσωσι ταυτοχρόνως καὶ τὰς συνδραμούσας ἐπικουρίας· ἡ, μετὰ εἰκοσιτρεῖς ἡμέρας ἐκστρατευσίς τῆς τρίτης χιλιαρχίας, καὶ συσσωμάτωσις αὐτῆς μετὰ τῆς πρώτης συνετέλεσε νὰ καθαρίσωσι διόλου τὰς Ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν λύμην τῶν Τουρκαλβανῶν.

Μετὰ ὀκτῶ μηνῶν ἐν Μεγάρῳ διατριβὴν τοῦ στρατοπέδου, καὶ συνεχεῖς παρακλήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Κυβερνήτην, μόλις ἐξεδόθη διαταγὴ πρὸς τὸν Σρατάρχην νὰ στρατεύσῃ διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μὲ τρεῖς μόνον χιλιάρχους, τῶν χιλιάρχων, Γεωργίου Δουβουνιώτου, Βάσσου Μαυροβουνιώτου, καὶ Διονυσίου Μαρροπούλου· ἐκτὸς τούτων καὶ μὲ ἄλλους πεντακοσίους τῆς φρουρᾶς του, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦν ὁ Νικόλαος Στράτος· δὲν ἦτον ἱκανὴ ἡ δύναμις αὕτη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα κατακυριευμένην οὖσαν καὶ ὑποδεδουλωμένην ἀπὸ τριπλάσιον ἀριθμὸν Τούρκων, ἐκτὸς δὲ τούτου, ἡ Θεσσαλία, καὶ Εὐβοία, ἀνάγκης ἐπείγουσας ἐπεμπον ἀκολούτως νέας δυνάμεις εἰς ὅλας τὰς θέσεις· ἡ ἀνδρεία, ἡ εὐτολμία, καὶ τὰ στρατηγικά του ἐπιχειρήματα συνετέλεσαν νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ μ' ὀλίγους κινδύνους, μολοντί ἐσυοδεύοντο μὲ συνεχεῖς ἐσωτερικὰς ἀντενεργείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

*Μάχη, καὶ κυρίευσις τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Σεραφείμ,
τοῦ Πέκκλην Δουμπώ, καὶ τοῦ Στεβενίκου.*

Ἐστράτευσε λοιπὸν τὴν εἰκοστὴν πέμπτην Ὀκτωμβρίου, καθ' ἣν, πρὸ δύο ἐτῶν, καὶ ὁ αἰδιδιμος Καραϊσκάκης· φθάσας εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος, καὶ χωρίον Χόστια, εὔρεν ἑκατὸν τριάκοντα Τούρκους, οἵτινες φοβηθέντες κατέφυγαν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Δουμπώ, ὅπου, κατ' ἐπιταγὴν, τοὺς ἐπολιόρκησαν τριακόσιοι Ἕλληνες ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ χιλιάρχου Μορφοπούλου, καὶ μεθ' ἡμέρας πέντε παράδωσαντες τὰ ὅπλα, καὶ χρήματα ὅσα ἔφεραν, ἀπελύθησαν διευθυνθέντες εἰς Λειβαδίαν. Ὁ Στρατάρχης τὴν ἐπιούσαν ἀναβάς τὸν Ἑλικῶνα ἐκ τοῦ Μεσημβρινοῦ μέρους κατέβη εἰς τοὺς Βορείους πρόποδάς του, ὅπου κεῖται τὸ χωρίον Στεβενίκος, τὸ ὁποῖον ἐφυλάττετο ἀπὸ ἑκατὸν δέκα Τούρκους, καὶ τριάκοντα ὑπομισθίους Ἕλληνας, ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων ἦτον Ἰωάννης τις Ζεληνιώτης· τοὺτους ἅπαντας, ὁρμήσαντες οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ ὀχυρώματα, ἐκυρίευσαν μετὰ δέκα λεπτῶν πεισματώδη μάχην, φονεύσαντες ἐξ αὐτῶν τεσσαράκοντα τρεῖς, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσεν εἷς, καὶ δύο ἐπληγώθησαν ἀκινδύνως.

Ἡ ἄλωσις τοῦ Στεβενίκου, οὕσα θέσις ὀχυρὰ ἐπροξένησε δειλίαν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας· δηλαδὴ, τῆς Λειβαδίας, Διστόμου, Ἀμφίσσης, Δαυλίδος καὶ Τουρκοχωρίου· τὴν ἐπιούσαν ἔπεμψεν ὁ Στρατάρχης τὸν Δουβουνιώτην μετὰ τὴν χιλιarchίαν του διὰ νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ἀμφισσαν· ἐν ᾧ διέβαινε πλησίον τοῦ Διστόμου, ἐπιμείνας μικρὸν ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Τούρ-

κους, ὅτι ἐπιθύμει νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτῶν, ἂν ἔχωσιν εὐχαρίστησιν· ἡ δοκιμὴ τοῦ αὐτοῦ εὐδοκίμησε, διότι ἀμέσως ἐστάλησαν πέντε διὰ συνομιλίαν, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπε τὰ ἐφεξῆς.

« Ἐπειδὴ καὶ εἶσθαι Ἀλβανοὶ, καὶ μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν μα-
 » ζύ σας παντοτεινὴν σχέσιν, καὶ φιλίαν, σᾶς συμβουλεύω
 » ν' ἀφήσετε τὸ Δίστομον, καὶ ὑπάγετε εἰς τὴν Λαμίαν πρὶν
 » ἔλθῃ ὁ Στρατάρχης μὲ τὸ πολὺ στράτευμα· διότι τότε καὶ
 » νὰ παραδοθῆτε, μέλλετε νὰ χάσῃ τοῦλάχιστον τὰ ὅπλα,
 » τώρα ὁμως σᾶς ἀφήνω ἐλευθέρους νὰ λάβετε ὅλα σας τὰ
 » πράγματα· κυττάξετε πόσα ἔπαθον ὅσοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ
 » Μοναστήριον Δουμπῶ· ἠκούσατε τὴν ἄλωσιν τοῦ Στεβε-
 » νίκου, καὶ σκοτομὸν τῶν Τούρκων· ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ
 » σᾶς γείνουν μαθήματα, καὶ ὄχι παθήματα· συμβουλευθῆτε
 » λοιπὸν τὸ συμφέρον σας καὶ δότε μοι ταχεῖαν ἀπάντησιν. »

Ἐπιστρέψαντες οἱ ἀπεσπασμένοι, καὶ συμβουλευθέντες ὅλοι ὁμοῦ ἐνέκριναν νὰ βάλωσιν εἰς ἐνέργειαν τὴν συμβουλὴν τοῦ Δουβουνιώτου· τῷ ἀπεκρίθησαν ἀμέσως ὅτι εἶναι ἔτοιμοι ν' ἀφήσουν τὴν θέσιν των καὶ διαβῶσιν εἰς τὴν Λαμίαν, παρακαλοῦσι δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἐμπεριέχεται εἰς τὴν αὐτὴν συμφωνίαν καὶ ἡ φρουρὰ τῆς Δαυλίδος, τὸ ὅποῖον ἐδέχθη εὐχαρίστως, καὶ οὕτω τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Λαμίαν, αὐτὸς δὲ ἀφήσας Ἑλληνικὴν φρουρὰν εἰς τὸ Δίστομον διευθύνθη εἰς Ἀμφισσαν· οἱ Τούρκοι ἀντέστησαν διὰ τινὰς ἡμέρας, ἢ διὰ συνθήκης ὁμως κυρίευσίς τῆς Λειθαδίας, Διστόμου, καὶ Δαυλίδος ἐδειλίασαν καὶ τούτους (ὄντας ἐμπόρους μᾶλλον, ἢ στρατιωτικούς, καρπομένους ὅλα τὰ προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας Ἀμφίσσης) εἰς βαθμὸν, ὥστε νὰ ζητήσωσι συνθήκην μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, τὸ φρούριον εἰς

μόνον τὸν Ὑψηλάντην νὰ παραδώσωσιν· εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου παρὰ τοῦ χιλιάρχου ἔπεμψεν τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Γεώργιον Σκοῦφον, ὅστις ἐνταμῶς μὲ τὸν πολυορκητὴν παρέλαβον αὐτὸ, οἱ δὲ Τούρκοι διέβησαν ἀβλαβεῖς εἰς Λαμίαν καὶ Θεσσαλίαν.

Μετὰ τὸν, ἀπὸ Στεβενίκου ἀναχωρισμὸν τοῦ Δουβουνιώτου, ὁ Ὑψηλάντης συνεκρότησε πολεμικὸν συμβούλιον, διὰ ν' ἀποφασίσῃ τὴν ὁποίαν ἐσύμφερε ν' ἀκολουθήσῃ ὁδοπορίαν· ἢ διαφιλονεικήσῃ διήρκησεν ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας χωρὶς νὰ γείνη ἡ σύμφωνος ἀπόφασις· διότι οἱ μὲν, Στρατάρχης, Γιώτης Δαγκλῆς, Κοῦσας Μάκκος, καὶ Χρ. Περῆαιδης, ἐγνωμοδότησαν ὅτι, συμφέρει νὰ κυριεύσωσι πρῶτον τὰ παράλια τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου μέχρις Ἀμφίσσης (*), δεύτερον, τὰς Θερμοπύλας, τὰς ὁποίας ὀχυρώσαντες ἀσφαλῶς, διὰ νὰ μὴν εἰσέλθῃ ἄλλη δύναμις ἐκ τῆς Θεσσαλίας, νὰ κτυπήσωσιν ἔπειτα τὸ κέντρον· δηλαδὴ, Λειβαδίαν, Θήβας, καὶ Ἀττικήν· οἱ χιλιάρχοι, Μαυροβουνιώτης, Μορφόπουλος, καὶ λοιποὶ συναξιωματικοὶ ἐγνωμοδότησαν νὰ κυριεύσωσι πρῶτον τὴν Λειβαδίαν· ὑπερισχύσασα ἡ πλειοψηφία ἐνέκρινε ταυτοχρόνως νὰ πέμψωσι τὸν Μαυροβουνιώτην μὲ τὴν χιλιαρχίαν του νὰ δοκιμάσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸ φρόνημά των· ἢ, τοῦ Δουμπῶ, καὶ Στεβενίκου νίκη, ἢ παράδοσις τοῦ Διστόμου, καὶ Δαυλίδος, ὡς προεῖρηται, καὶ τὸ φιλάνθρωπον φέρεσιμον τοῦ Στρατάρχου πρὸς τοὺς συλληφθέντας, διέχυσαν, ὡς φαίνεται, πανικὸν φόβον πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ ὑπόληψιν πρὸς

(*) Τοῦτο τὸ σχέδιον ἐνεκρίθη πρὸ τῆς ἐκστρατείας εἰς Μέγαρον παρὰ τοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου, ὡς συστηματικὸν, καὶ βέβαιον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας.

τοὺς Ἕλληνας· ὅθεν ἀμέσως καὶ οἱ, ἐν Λειβαδία ἐδέχθησαν τὴν εἰρήνην, καὶ παράδοσιν τῆς πόλεως, καθὼς καὶ οἱ, εἰς Ἄμφισσαν μετὰ τὴν πληροφορίαν τῆς, εἰς Λειβαδίαν εἰσβολῆς τῶν Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Μάχη τοῦ Μαρτίνου.

Μεθ' ἡμέρας δεκαπέντε διέβη ὁ Στρατάρχης εἰς Ἀράχουσαν διωρίσας πρῶτον εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας θέσεις στρατιωτικὴν δύναμιν τόσον διὰ φύλαξιν τῶν μερῶν ἐκείνων, ὅσον καὶ δι' ὀλιγώτερον βάρος τῶν Ἀραχοβίτων· ὁ Κριζώτης ἐτοποθέτηθη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, ὁ Ἱππαρχος Χατση Χρήστος μὲ τὸ ἱππικόν, εἰς τὰ ἄσπρα σπήτια, ὁ Δ. Μαρφόπουλος, εἰς Ἀταλάντην, ὁ Βάσσος Μαυροβουνιώτης, εἰς χωρίον Μαρτίνον· ἐνῷ οὗτοι παρεχέμαζον, ἀπροσδοκῆτως εἰσέβαλε διὰ τῶν Θερμοφυλῶν ὁ Μαχμούτ Πασᾶς κατὰ τὴν εἰκοστὴν τετάρτην Δεκεμβρίου σύνωδευμένος μὲ πέντε χιλιάδων πεζικόν, καὶ πεντακοσίου ἱππεῖς· διευθύνθη μὲ τὴν πλέον δυνατὴν ταχύτητα διὰ τὴν Λειβαδίαν, ὥστε οἱ, ἐν τῇ πόλει παρευρεθέντες πρὸ ὀλίγων ὥρῶν μαθόντες τὴν εἰσβολὴν, καὶ πλησίασμά του μόλις ἔσωσαν ἑαυτοὺς διὰ τῆς φυγῆς εἰς τὰ πλησιέστερα δάση, καὶ βουνά· στρατοπεδεύσας ἀπῆλθε τὴν τρίτην ἡμέραν εἰς τὰς Θήβας νὰ συσκευθῇ μετὰ τοῦ Οὐμέρ Πασᾶ Καρύστου περὶ πολεμικῶν κινημάτων, ἐμπειροπολέμου ὄντος αὐτοῦ, καὶ γνώσεις τοπικὰς, καὶ τῶν διατρεχόντων εὐκρινεστέρας ἔχοντος· ἐνέκριναν λοιπὸν ἐκ συμφώνου νὰ κτυπήσῃ κατ' ἀρχὰς ὁ Μαχμούτ Πασᾶς τὸν Μαυροβου-

νιώτην, μετὰ δὲ τοῦτο, τὰ λοιπὰ σώματα, ὡς ἡ περίστασις
 ἔμελε νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ· δὲν ἐβράδυνε νὰ μάθῃ τὸ σχέδιον
 τῶν Πασάδων, καὶ νὰ τὸ γνωστοποιήσῃ ἀμέσως πρὸς τὸν
 Στρατάρχην· τὴν εἶδῃσιν ταύτην νομίσας ὁ Στρατάρχης ὡς
 ἀδέσποτον, ἢ μᾶλλον στρατήγημα τῶν Πασάδων δὲν ἔδωκε
 κατ' ἀρχὰς τὴν ἀνήκουσαν πίσιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ χιλιάρ-
 χου, ἀλλ' ἐπληροφορήθη ταυτοχρόνως ἀπὸ ἀναφορὰν τοῦ Ν.
 Κριζώτου, πρὸς ὃν καταφυγόντες δύο ἰππεῖς λειποτάχται ἐξέ-
 φρασαν τὸν σκοπὸν τοῦ Μαχμουτ Πασᾶ· ὁ Στρατάρχης διέ-
 ταξε παρευθὲς τὸν Μαυροβουνιώτην νὰ ὀχυρωθῇ, καὶ κτυ-
 πήσῃ τὸν ἐχθρὸν μετὰ τὴν συνήθη Ἑλληνικὴν ἀνδρείαν, τὸν δὲ
 Μορφόπουλον ν' ἀφήσῃ τὴν Ἀταλάντην, καὶ συσσωματωθῇ
 ἄνευ μικρᾶς ἀναβολῆς μετὰ τὸν Μαυροβουνιώτην εἰς τὸ Μαρ-
 τίνον, ὅπου μέλλει νὰ συγκροτηθῇ ἡ μάχη· ἢ, πρὸς τὸν Μορ-
 φόπουλον διατᾶγῃ τοῦ Ὑψηλάντη δὲν ἐνεργήθῃ διόλου, ἡμεῖς
 μὴν ἔχοντες σαφεῖς πληροφορίας περὶ τούτου, οὔτε εἰς τὰς
 κατ' αὐτοῦ ῥηθείας κατηγορίας ἐπιστηρίζομενοι, δὲν τολ-
 μῶμεν νὰ ἐλέγξωμεν τὸν ἄνδρα ἀποδειχθέντα φιλότιμον εἰς
 ἄλλας συμπεσούσας περιστάσεις τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος· ὁ Μαυρο-
 βουνιώτης ἐν τοσοῦτῳ ἀφοῦ ὠχύρωσε τὰς ἀναγκαίας θέσεις
 καθ' ὅσον ἡ χρεῖα τὸν ὠδήγει, ἔπεμψε διαφόρους ἐμπροσθο-
 φυλακὰς πρὸς γνῶσιν τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, δι' ἧς ὁ ἐχθρὸς διευ-
 θύνετο κατ' αὐτοῦ, μαθὼν ὅτι ἐπλησίαζε πρὸς τὸ μέρος τῆς
 Λούτσας, διέταξε τὸν πρῶτον πεντακοσίαρχον νὰ κινηθῇ
 κατ' αὐτοῦ μετὰ διακοσίους στρατιώτας πρὸς παρατήρησιν
 τῶν κινήματων του· ἰδὼν αὐτὸν στρατοπεδεύσαντα, καὶ δια-
 νυκτερεύσαντα εἰς Λούτσαν, ἐπέστρεψεν εἰς Μαρτίνον· ἐνι-
 σχύσας, ὡς εἴρηται, ὁ Μαυροβουνιώτης τ' ἀναγκαῖα ὀχυρώ-
 ματα διέταξε τὸν πρῶτον πεντακοσίαρχον Τριαντάφυλλον

Τσουρᾶ νὰ φυλάξῃ τὰ ἀκρινὰ σπήτια, τὸν δεύτερον, Ἰωάννην Κλίμακα, τὸ κέντρον τοῦ χωρίου διὰ νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ νῶτα τοῦ πρώτου, αὐτὸς δὲ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ἑκατὸν ἐπιλέκτους στρατιώτας περιεφέρετο εἰς τὰ ὀχυρώματα ὡς δύναμις ἐπικουρική.

Πρώτας γινομένης ἐφάνη ὁ ἐχθρὸς ἐρχόμενος ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους τοῦ χωρίου, ὁ Πασᾶς ἦν ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ ἱππικοῦ, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ ὠδήγουν τὸ πεζικόν, ἀφοῦ ἐστάθη πυροβόλου βολῆς διάστημα ἐκύτταξε περιέργως τὰ Ἑλληνικὰ ὀχυρώματα, συσσωματωθέντες ἐπομένως προσήχοντο κατὰ τὸ σύνητες, μετὰ δὲ τὴν προσευχὴν ἀποσπᾶσάντες τὰ ξίφη ὥρμησαν μεγαλοφωνοῦντες· μολονότι οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ συνεχοῦς πυροβολισμοῦ τοὺς ἀντέκρουσαν ἀνδρείως, ἐκεῖνοι διὰ τῆς πρώτης πεισματώδους ὁρμῆς ἐπροχώρησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ χωρίου ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσι κενὰ τὰ σπήτια, καὶ ἐμβάντες νὰ κτυπήσωσι τοὺς Ἕλληνας, ἀπαντήσαντες καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἰδίαν ἀντίστασιν, παρατηρήσαντες ἐντ' αὐτῷ καὶ τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν των, μετὰ δύο ὥρων ἀμυντικὴν μάχην ἐτράπησαν ἀτάκτως εἰς φυγὴν, οἱ Ἕλληνες ἐξεληθέντες τῶν ὀχυρωμάτων ἐδίωξαν αὐτοὺς ἕως εἰς τὴν λάσπην· ἐφόνευσαν ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐτραυματίσθησαν τρεῖς ἀκινδύνως, ἔλαβον ἱκανὰ λάφυρα ὀπλων, φορητῶν ζώων, χρημάτων, καὶ τρεῖς σημαίας· οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐδείχθησαν χωρὶς ἐξαίρεσιν ἀνδρεῖοι· καθ' ἣν στιγμὴν κατεδιώκοντο οἱ ἐχθροὶ ἀπροσδόκητος θύελλα μετὰ ψυχρότατου ἀνέμου, καὶ χιόνος ἐσυνώδευσε αὐτοὺς, τοὺς δ' Ἕλληνας ἐβίασε νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὰς πρώτας τῶν θέσεις ψάλλοντες τὰ ἐπινίκεια.

Ἀκούσας ὁ Οὐμὲρ Πασᾶς τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ τὴν Εὐβοίαν ἀφίσας ἱκανὴν φρουρὰν εἰς τὰς Θήβας· εὐαγγελισθεῖς ἐκ τοῦ ἐτέρου ὁ Στρατάρχης τὸν θρίαμβον τοῦ Μαυροβουνιώτου ἡτοιμάζετο καὶ ὁ ἴδιος νὰ κινηθῇ κατὰ τοῦ Μαχμουτ Πασᾶ ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος, καὶ ἡ ἔλλειψις τροφῶν, καὶ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ πρώτου ἐμπόδισε, καὶ τοῦ δευτέρου τὸ στρατόπεδον διέλυσε, καὶ ἐδίδασκε νὰ φύγῃ ἀτάκτως, μηδενὸς διώκοντος, διὰ τὴν Λαμίαν, καὶ μὲ σημαντικὴν καθ' ὁδὸν ζημίαν φορτηγῶν ζώων, καὶ ἀσθενῶν στρατιωτῶν.

Οἱ θρίαμβοι οὗτοι τοῦ Ὑψηλάντη ὅσον ἐχειροκροτοῦντο ἀπὸ τὸ ἔθνος, καὶ ἐκτείνοντο αἱ ἐλπίδες του διὰ τὰ περαιτέρω, τόσον αἱ καρδίαι τινῶν ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως ἔπασχον ἀπὸ παλμοὺς ἀντιζηλίας, καὶ ἀντενεργείας κατ' αὐτοῦ· ἰδοῦσα ἡ Κυβέρνησις ἐλευθέραν σχεδὸν τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἀπὸ Τούρκους, ὁμοίως, καὶ τὴν Δυτικὴν ὁδηγοῦντος τοῦ στρατηγοῦ Ρ. Τζιουρτζήγγλου, ἐνέκρινε νὰ διωρίσῃ τὸν Λύγ. Α. Καποδίστριαν γενικὸν πληρεξούσιον τῶν ὅπλων, καὶ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· ἄνθρωπον ἄπειρον διόλου τῶν πολεμικῶν, καὶ πολιτικῶν, μικρόνουν, φοροδεῖ· διὰ νὰ μὴ δείξῃ εἰς τὰ ὄμματα τῆς Εὐρώπης, ὅτι τὸν ὑψώνει εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν αὐθαιρέτως, ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διαταγῆς της ὅτι, κατ' αἴτησιν ὅλων τῶν πολεμικῶν, καὶ πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος διορίζει τὸν Λύγουστίνον Καποδίστριαν γενικὸν πληρεξούσιον τῶν πολεμικῶν, καὶ πολιτικῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ οὔτε πολεμικὸς, οὔτε πολιτικὸς τις ποτὲ τὸν ἐζήτησεν· ἐντοσούτῳ πλεύσας, περιστοιχισμένος μὲ τοιοῦτον ὑψηλὸν βαθμὸν, διὰ τοῦ δικρότου Ἑλλάδος, ἔφθασεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, λιμενισθεὶς ἔντι-

κρυς τῆς Ἀντικυύρας, (μετόχι τοῦ ὀσίου Λουκά) ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπου ἀπῆλθεν ὁ Ὑψηλάντης, καὶ τινες ὀπλαρχηγοὶ εἰς προὔπαντησιν, καὶ δεξίωσιν τοῦ πληρεξουσίου τῆς Ρούμελης· ἔπειτα ἀπὸ τὰς κοινὰς, καὶ συνήθεις ὀμιλίας, ἀνέφερεν ὁ Στρατάρχης προφορικῶς τὴν κατάστασιν τοῦ στρατιωτικοῦ, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι διατρεχόντων, ὁ πληρεξούσιος ὀλίγην ἀκρόασιν ἔδωκεν εἰς τοὺς λόγους του, ὡς ἐπομένως γνωσθήσεται· ἀποχωρισθέντες ἐκεῖθεν, ὁ μὲν πληρεξούσιος ἀπῆλθε διὰ θαλάσσης εἰς τὸν λιμένα Ἀμφίσσης, (Σκάλαν), ὁ δὲ Στρατάρχης διὰ ξηρᾶς εἰς Ἀράχοβαν αἱ ἀλλόκοτοι διαταγαὶ τοῦ πληρεξουσίου ἐπέμποντο ἀλλεπάλληλοι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς, καὶ πολιτικοὺς, τὰς ὁποίας ἀν ἐξηγήσωμεν λεπτομερῶς, καὶ δυσπιστίαν, καὶ πάθος ἴσως θέλομεν δεῖξαι πρὸς τὸν ἀναγνώστην· δὲν δυνάμεθα ὁμῶς ἐκ τοῦ ἐτέρου νὰ σιωπήσωμεν τὰς ἐκ τούτων προκυψάσας σημαντικὰς πρὸς τὴν πατρίδα ζημίας.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπάτησεν ὁ πληρεξούσιος τὴν ξηρὰν, ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς, ὡς προεῖρηται μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν, (ἐκτὸς Ἀττικῆς, καὶ Βοιωτίας) ἦν ἐλευθέρᾳ ἀπὸ Τούρκου· ὁ Στρατάρχης ταυτοχρόνως ἡτοίμαζε νὰ πέμψῃ δύο χιλιαρχίας εἰς τὴν Εὐβοίαν νὰ ἐπαναστατήσουν τοὺς κατοίκους, καὶ πολιορκήσωσι τὸ φρούριον, αὐτὸς δὲ με' ἄλλας δύο, νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἡ κυρίευσις ἀμφοτέρων ἦν σχεδὸν ἀναμφίβολος· διότι ἐστενοχωροῦντο ἀπὸ ἑλλειψιν τροφῶν, μόλις εὕρισκον ν' ἀγοράσουν ψωμί, καὶ τοῦτο ἀνὰ τέσσαρα ἡμυσι γρόσια τὴν ὁκτ· ὁ πληρεξούσιος σκοπὸν ἔχων νὰ γνωρισθῇ πολιορκητὴς τῆς Ναυπάκτου, οὐ μόνον τὸ σχεδὸν ἀναίρεσεν, ἀλλὰ δύο ἀκόμη χιλιαρχίας, καὶ τὸ ἱππικὸν

ταῦ ἀφαίρσας· βλέπων ὁ Στρατάρχης τὸ ἀνόητόν του κίνημα ἐξέφρασε πρὸς αὐτὸν τὰ ἐφεξῆς.

« Κύριε! ἂν ἔχετε σκοπὸν νὰ κυριεύσετε τὴν Ναύπακτον
 » μὲ ἔφοδον, δὲν σᾶς ἀρκοῦν οὔτε δέκα χιλιαρχίαι, ἐὰν δέ,
 » νὰ τὴν πολιορκήσετε, ἀρκεῖ μία· διότι οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ
 » ἐχθροὶ δὲν εἶναι πλειότεροι τῶν πεντακοσίων ἐνόπλων,
 » καὶ τὸ κυριότερον, οὗτ' ἐλπίδα τινὰ ἐξωτερικῆς ἐπικου-
 » ρίας προσμένουσι, ἐπεὶδὴ τὸ στενὸν τῆς Ἀκαρνανίας, Μα-
 » κρυνόρον, φυλάττεται ἀπὸ τὰ, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ρικάρ-
 » δου Τζιούρζ Ἑλληνικὰ ὅπλα, ὡς αἱ Θερμοπύλαι, ἀπὸ τὰ
 » ἰδικά μας· τούτου ἕνεκα ἡ Ναύπακτος μέλλει νὰ παραδοθῇ
 » χωρὶς πόλεμον, καθὼς καὶ τὸ Μεσολόγγιον· ἡ ἄλωσις τῶν
 » Ἀθηνῶν, καὶ Εὐβοίας εἶναι, τὰ σημαντικώτερα, καὶ σω-
 » τηριωδέστερα μέτρα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς
 » Εὐβοίας. »

Ἐπίμωον ὁ πληρεξούσιος εἰς τὴν γνώμην του, δὲν ἐπέισθη εἰς τοὺς ὀρθοὺς λόγους τοῦ Ὑψηλάντη, διὰ νὰ τὸν ἀναπαύσῃ ὁμῶς κατὰ τὸ φαινόμενον, τῷ ὑπεσχέθη μεταξὺ δεκαπέντε ἡμερῶν νὰ πέμψῃ ὀπίσω τὰς δύο χιλιαρχίας, καὶ τὸ ἵππικόν, διὰ νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιόν του, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐτέρου διέσπειρε σχίσματα εἰς τὰς χιλιαρχίας τοῦ Ν. Κριζώτη, καὶ Ι. Στράτου ὑποσχόμενος προβιβασμούς, καὶ χρηματικάς δόσεις, διὰ νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ, καὶ ἐκνευρίσῃ, εἰ δυνατόν, διόλου τὸν Στρατάρχην ἀπὸ στρατιωτικὴν δύναμιν· ἔσχυσαν αἱ ῥαδιουργίαι ν' ἀποσπάσωσι τρεῖς ἐκ τῆς πρώτης καὶ τέσσαρας ἐκ τῆς δευτέρας χιλιαρχίας ἑκατονταρχίας, τὰς ὁποίας ὁ πληρεξούσιος ἐδέχθη εὐχαρίστως καταπατήσας αὐθαιρέτως τὸ ἑννατον ἄρθρον τοῦ στρατιωτικοῦ διοργανισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως· ἡ πράξις αὕτη ἐπέφερεν οὐκ ὀλίγην

ἀταξίαν καὶ ἀπειθείαν εἰς τὸ στρατιωτικόν· ἀγανακτήσαν-
τες οἱ ὀπλαρχηγοί, καὶ ἀξιαματικοὶ περὶ τούτου, περὶ τῶν
μισθῶν, καὶ ἔτι μᾶλλον περὶ τῶν ἀντενεργειῶν, αἱ ὁποῖαι
ἔβλαπτον καίριως τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος, διεύθυνον
πρὸς τὸν Κυβερνήτην τὴν ἐφεξῆς ἀναφοράν.

Ἐξοχότατε Κυβερνήτα!

« Ὁ ἐκλαμπρότατος πληρεξούσιος τοποτηρητὴς ἀνεφέρθη
» ἀναμφιβόλως εἰς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῶν ἐδῶ διατρε-
» ξάντων, καὶ μὲν τὴν προσωπικὴν συνέτευξιν τοῦ θέλει ἐξη-
» γητῇ πληρέστερον περὶ αὐτῶν· ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι σο-
» χαζόμενοι, ὅτι ἴσως τινὲς κακοποιοὶ ἄνθρωποι ἐμποροῦν νὰ
» κάμουν παρεξηγήσεις εἰς τὴν Κυβέρνησιν, προθυμοποιούμεθα
» ν' ἀναφερθῶμεν καὶ ἀμέσως εἰς τὴν πατρικὴν τῆς πρόνοιαν
» διὰ νὰ παραστήσωμεν τὴν κατάστασίν μας, καὶ ποῖα τὰ
» αἷτια, πὰ ὁποῖα μᾶς ἐπαρακίνησαν νὰ ζητήσωμεν τὰ δίκαιά
» μας· πρέπει νὰ ἤμεθα συγγνωσταῖοι ἂν μακρυγορήσωμεν·
» διότι καὶ ἡ ὕλη, ἡ ὁποία μᾶς παρῆρσιάζεται εἶναι μεγά-
» λη, καὶ ὁ ἀγὼν μὲ τὸν ὁποῖον ἀντεπαλεύσαμεν, ἀντιπα-
» λαίομεν, καὶ μέλλομεν ν' ἀντιπαλεύσωμεν δὲν εἶναι μικρός.
» Σ. Κυβέρνησις! χωρὶς νὰ λάβωμεν καθ' ὅλου εἰς σκέψιν
» τὰ παρελθόντα, ἃς ἔλθωμεν νὰ ἐξετάσωμεν, τὰ τῆς ἐπο-
» χῆς τῆς παρούσης Κυβερνήσεως· οἱ Ἕλληνες ὅλοι, ἡ Ἐλ-
» λὰς ἀπηλπισμένη ἐπροσκάλεσε Σὲ Κυβερνήτην· εἴμεθα
» πλέον παραθέβαιοι ὅτι, ἡ Ἐξοχότης σας ἐχαίρετε, καὶ χαί-
» ρετε παντοῦ τὴν πλέον λαμπρὰν ὑπόληψιν, καὶ δὲν ἤλθε-
» τε εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρὰ νὰ τὴν σώσετε· εἰς τοῦτο καθεῖς
» δὲν ἀμφιβάλλει, καὶ καθ' ὅσον παρατηροῦμεν, τὰ πράγ-
» ματα διὰ τῆς θείας προνοίας, καὶ τῆς συνετῆς Κυβερνή-

» σεώς σας προοδεύουν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἄλλων τῶν καλῶν
» πατριωτῶν.

» Ἄμα ἐπατήσατε τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ὁποίους νόμους
» καὶ ἂν ἐθέσετε εἰς τὸ ἔθνος, ὅλοι ἐφάνησαν δεκτοί, καὶ οἱ
» Ἕλληνες ἀφοσιωμένοι ἐπροσηλώθησαν νὰ τοὺς φυλάξουν,
» καὶ δι' αὐτοὺς, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς κοινῆς πατρίδος
» νὰ χύσουν καὶ αὐτὴν τὴν ὑστέραν ρανίδα τοῦ αἵματός των
» Ἐθέσατε στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν, ποῖος δὲν ἔστρεξεν
» ἀμέσως; κἀνείς βέβαια δὲν παρήκουσεν· οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῇ
» βάσει αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ δὲν ἐπλήρωσαν τὰ ἱερὰ χρέη
» των; ἡ ἀνάστασις τῆς Ρούμελης ἄς τὸ μαρτυρήσῃ· αἱ ση-
» μαῖαι τῆς ἐλευθερίας κυματούμεναι ἐπάνω εἰς τόσα λαμ-
» πρὰ φρούρια, καὶ πόλεις, ἃς δώσουν τοὺς ἀποχρῶντας
» λόγους.

» Ἐπειτα ἀπ' ὅλα ταῦτα τί ἀκολουθεῖ; ἀκολουθεῖ ἀναρ-
» φιβόλως τὸ νὰ μὴν ἐνεργῇται ὁ στρατιωτικὸς διοργανισμὸς
» μόνον, καὶ μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος·
» οἱ Ἕλληνες Σ. Κυβέρνησις, ἀφοῦ ἔμειναν τὸ ἐν δέκατον ἀφ'
» ὅσοι ἦσαν, ὑπέκλιναν εἰς τὸν στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν ὅχι
» μόνον διὰ νὰ φονεύωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ ζοῦν· εἶναι βέβαιον
» ὅτι κανὲν ἐμπόδιον δὲν κάμνουν· ὅταν λοιπὸν δὲν τρέφον-
» ται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνάς των, πῶς νὰ ζήσουν; μήπως εἶναι
» μία ἡμέρα, ἢ ἕνας μῆνας ἀφότου στεροῦνται τὰ δίκαιά
» των; εἶναι Σ. Κυβέρνησις μῆνες ἕξ, καὶ περιπατοῦμεν εἰς
» τοὺς ἑπτά.

» Ὅτι λοιπὸν ὁ στρατιωτικὸς ὄργανισμὸς δὲν ἐνεργήθῃ,
» δὲν μένει καμμία ἀμφιβολία· ὅτι πάλιν ἡ Σ. Κυβέρνησις
» δὲν ἐφύλαξεν ἰσοσταθμίαν, καὶ δικαιοσύνην εἰς ὅλα τὰ τέ-
» χνα της, καὶ εἰς αὐτὸ δὲν μένει καμμία πρόφασις· διότι

» ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ὄχι μόνον πληρώνονται κατὰ μῆνα, ἀλλ'
 » ἠϋξήσαν καὶ οἱ μισθοὶ των, μολονότι γράφουν μὲ τὸ αἷμα
 » τῶν στρατιωτῶν μετασχηματισμένον εἰς μελάνην· οἱ ναυ-
 » ται πληρώνονται, οἱ τακτικοὶ παρομοίως, καὶ μόνον οἱ δυ-
 » στυχεῖς Ρουμελιῶται νὰ μένουν τόσον καταφρονεμένοι, οἱ
 » ὅποιοι πάντοτε ἐφάνησαν πρόθυμοι ὑπερασπισταὶ τῆς πα-
 » τρίδος, καὶ τῆς Κυβερνήσεως; αὐτοὶ λέγομεν, οἱ ὅποιοι
 » ἐθυσίασαν τὰ πάντα, τὰ ὅποια ὡς πρὸς εἰδότας εἶναι βέ-
 » βαια περιττά; Ἐ! Σ. Κυβέρνησις! ἄς θεωρήσωμεν τὴν
 » Ἑλλάδα ὡς μίαν ἄμπελον· ἐπροσκαλέσαμεν τὴν Ἐξοχό-
 » τητά σας ὡς ἓνα ἐπιστάτην ἐπάνω εἰς αὐτήν· ἡ Ἐξοχότης
 » σας, διὰ νὰ καλλιεργηθῇ, καὶ δώσῃ ὠφελίμους καρποὺς,
 » ἐδιωρίσατε, παραδείγματος χάριν, σαράντα ἐργάτας νὰ
 » τὴν δουλεύσουν· ἐξ αὐτῶν εἶναι δίκαιον νὰ πληρώσετε τοὺς
 » τριάκοντα, τοὺς δὲ δέκα ν' ἀφίσετε ὄχι μόνον ἀπληρώ-
 » τους, ἀλλὰ καὶ καταφρονεμένους, ἐνῶ οἱ μὲν τριάκοντα
 » δὲν ὑποφέρουν τοὺς ἀγῶνας τῶν δέκα, ἢ νὰ εἴπωμεν κα-
 » λήτερα, οἱ δέκα εἶναι ἡ βᾶσις, καὶ τὸ ὑποστήριγμα τῶν
 » τριάκοντα;

» Σ. Κυβέρνησις! οἱ Ἕλληνες ζητοῦντες τὸ δίκαιόν των
 » δὲν τρέφουν κἀνένα ἄλλον σκοπόν (*)· εἶναι πάντοτε εὐ-
 » πειθῇ τέκνα τῆς Κυβερνήσεως, ὁπόταν καὶ ἡ Κυβέρνησις
 » φροντίζῃ μητρικῶς δι' αὐτά· οἱ Ἕλληνες, βεβαιωθῆτε, ἐφθα-
 » σαν εἰς τὴν πλεον ἐλεεινὴν, καὶ ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν·
 » ἄλλο δὲν ἔχουν, παρὰ μόνον ἓνα ψωμί, καὶ αὐτὸ, ἀλοίμο-

(*) Διὰ νὰ δικαιολογῇ ὁ Καπποδίστριας τοὺς σκοποὺς του, ἔλεγε συνεχῶς
 ὅτι, τὸ στρατιωτικὸν ὑποκινεῖται ἀπὸ Ἀγγλικήν, ἄλλοτε δὲ Γαλλικὴν φα-
 ρίαν κατηγορίαι διόλου ἀνύπαρκτοι.

» νον εἰς ὅποιον τὸ φάγη! προσφάγι δὲν ἔχουν, ἡ γυμνότης
 » βασιλεύει εἰς τρόπον, ὥστε ἀπεράσαμεν τοὺς σκλάβους
 » τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τοὺς παλαιούς Εἰλωτας τῆς Σπάρτης·
 » τοιαύτη θλιβερά κατὰστασις τίνος ψυχὴν, (ἂν ἔχη καὶ πε-
 » τρινον) δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν μαλακώσῃ; καθὼς νομίζομεν,
 » ἀλλ' οὐαί, οὐαί! τὴν βλέπομεν τόσον σκληρὰν, ὥστε ὅσοι
 » ἐσώθημεν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, κινδυνεύομεν ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς
 » στερήσεως.

» Εἰς τοιαύτην περίστασιν, καὶ εἰς τοιαύτην οἰκτρὰν ἔκ-
 » θεσιν τῶν, καθ' ἡμᾶς, ζητοῦμεν ἀπὸ τῆν Σ. Κυβέρνησιν τὰ
 » ἀκόλουθα.

» Α. Νὰ μᾶς ἀξιώσῃ τῆς κοινοποιήσεως ἐκείνων, οἱ ὅ-
 » ποιοὶ ἀντενεργοῦσιν εἰς τὴν πρόοδον τῶν στρατιωτῶν ὑπὲρ
 » τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους.

» Β'. Διὰ νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὰ δίκαια κα-
 » τὰ τὸν στρατιωτικὸν διοργανισμόν μέχρι τῆς ἡμέρας,
 » καθ' ἣν θέλει γείνη ἡ πληρωμή.

» Γ'. Μετὰ τὴν πληρωμὴν νὰ μᾶς δώσῃ τὰς βάσεις τοῦ
 » παρόντος, καὶ νέου ἄλλου ὀργανισμοῦ, καὶ κατ' αὐτὰς καὶ
 » ἡ Σ. Κυβέρνησις νὰ βαδίζῃ, καὶ οἱ Ἕλληνες ν' ἀκολουθοῦν
 » τὰ ἔχνη τῆς νὰ προκηρύξῃ, ὅτι οἱ Ἕλληνες μέλλουν νὰ
 » δουλεύουν κατ' αὐτὰς, καὶ νὰ μᾶς διατάξῃ τέλος πάντων
 » νὰ ἐκπαρατεῦσωμεν ὅπου εἶναι ἡ περισσοτέρα ἀνάγκη τῆς
 » πατρίδος.

» Ἐὰν καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἔκθεσιν δὲν εἰσακουσθῶμεν,
 » τότε βιασμένοι διαμαρτυρούμεθα ἐνώπιον τῆς Ἀγίας Τριά-
 »δος, ἐνώπιον τῆς πατρίδος, καὶ τοῦ ἔθνους, καὶ ἐνώπιον
 » τέλος πάντων τοῦ φωτισμένου κόσμου τῆς Εὐρώπης· δια-
 » μαρτυρούμεθα, λέγομεν, ἐνώπιον ἐκείνων δι' ὅσα μέλλουν

» ν' ἀκολουθήσουν, οἱ ὅποιοι ἀντενεργοῦν δι' ἡμᾶς, καὶ θέ-
 » λουν ν' ἀδικούμεθα, νὰ καταφρονούμεθα, καὶ νὰ πάσχω-
 » μεν ὡς περ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς γυμνότητος, καὶ τῆς
 » στερήσεως.

» Ἐὰν δὲ ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀποδείξῃ τοὺς ἀντενεργοῦντας,
 » τότε φαίνεται, ἀντενεργεῖ φανερὰ ἡ ἰδία Κυβέρνησις, καὶ
 » ἄς δώσῃ λόγον δι' ὅσα μέλλουν ν' ἀκολουθήσουν.

» Σ. Κυβέρνησις! ἀπ' ὅπου θέλετε εἰμπορεῖτε νὰ πληρο-
 » φορηθῇτε πόσῃ εὐταξία βασιλεύει εἰς τὸ στρατιωτικόν· ὁ
 » πολίτης κάμνει ἐλευθέρως τὸ ἐμπόριόν του, ὁ δὲ Ἕλλην
 » κινδυνεύων ἐσθίει τὸ ψωμί του με δάκρυα, καὶ στεναγ-
 » μούς. Σ. Κυβέρνησις! ὅχι Ἕλληνας νὰ φέρῃς εἰς παρό-
 » μοιον στάδιον, ἀλλ' ὅποιον ἔθνος τῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ αὐ-
 » τὸν τὸν Θεὸν με τοὺς ἀγγέλους, τολμοῦμεν, ἀφοῦ τοὺς ἀφί-
 » σης ὅχι ἐπτὰ μῆνας, ἀλλ' ἓνα ἀδικημένους, καὶ καταφρο-
 » νημένους, δὲν ἤμποροῦν νὰ ὑποφέρουν.

» Ἀποστέλλομεν εἰς τὴν Σ. Κυβέρνησιν τὸν ἐκατόνταρ-
 » χον Βαγγέλῃν Ἰωάννου, καὶ Κῶσταν Λαγουμιστὴν, καὶ δι'
 » αὐτῶν προσμένομεν ἐν τάχει τὴν ἀπάντησιν.

Ἵποσημειούμεθα με σέβας βαθύτατον.

Τῇ 15 Μαΐου, 1829 ἐξ Ἀράχοβας.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ

Γεώργιος Δουβουνιώτης

Νικόλαος Κριζώτης

Βάσσης Μαυροβουνιώτης

Χριστόδουλος Χ. Πέτρου

Διονύσιος Μορφόπουλος

Μῆτρος Διακόπουλος

Σπύρος Μήλιος

Ἰωάννης Κλίμακας

Βασίλειος Μποῦσπος

καὶ λοιποὶ ἀξιωματικοί.

Οὐτ' αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ ἴσχυσε ν' ἀλλάξῃ τὸ φρόνημα, καὶ σκοποὺς τοῦ Κυβερνήτου, τὸν ἀπεκατέστηνον μάλιστα ἡμέρα παρ' ἡμέραν τολμηρότερον ὑβριζῆν τῶν Ἑλλήνων, μολονότι αὐτοὶ ἐξηκολούθουν τὰ χρέη των καταφρονούντες πᾶν εἶδος κακοπαθείας διὰ τὴν, πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, καὶ πρὸς τὸν Στρατάρχην ὑπόληψιν, ὅστις, καὶ τοι φύσεως ἀδυνατού, καὶ ἐν τρυφηλότητι ἀνατραφεὶς, δὲν ἐφαίνετο κατώτερος τῶν ἄλλων εἰς τὴν κακοπάθειαν· ἐν τοσοῦτῳ μὲ τὴν ὀλίγην ἐκείνην δύναμιν τῶν ὀπλῶν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδυνήθη ὁ πληρεξούσιος ν' ἀποσπάσῃ, ἀφοῦ ἄφισε τὰς ἀναγκαίας φρουράς εἰς Θερμοπύλας, Ἀμφισσαν, Δίστομον, καὶ Ἀράχουαν, ὥρμησε μὲ μόλις ἑπτακοσίους στρατιώτας εἰς πολιορκίαν τῶν Θηβῶν, ὅπου ἦσαν ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας πεζικόν, καὶ τριακοσίων ἵππικόν φρουρά· ἡ τοιαύτη τόλμη τοῦ Στρατάρχου ἐκρίθη ῥιψοκίνδυνος ἀπὸ τοὺς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, καὶ ὅσους τὴν ἤκουσαν, δυσκόλως ἐμελλε νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ ἐκστρατεία αὐτῇ, ἂν ἡ πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν εἰλικρινὴς ἀγάπη, καὶ σέβας τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐξουθένει πάντα κίνδυνον (*). ἡ διὰ νυκτὸς ἀπροσδόκητος τοποθέτησις, καὶ σύγχρονος ὀχυρώσεως ἐνέσπειρε τὸ πρῶτ' φόβον εἰς τοὺς Τούρκους, ἠύξησε δὲ περισσότερο, ἀφοῦ ἔμαθαν τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀνυφορήτου (**).

(*) Διὰ τὴν ὁποίαν ἔχαιρεν ὑπόληψιν ὁ Ὑψηλάντης ἀπὸ τοὺς πολίτας, καὶ πολὺ περισσότερον τὸ στρατιωτικόν, μ' ἐν μόνον νεῦμα ἐδύνάτο ν' ἀνατρέψῃ ὅλους τοὺς, περὶ Ἑλλάδος σκοποὺς τοῦ Κυβερνήτου, (μολονότι πολλοὶ πολλὰκις τὸν ἐρέθισαν) ἀλλ' αὐτὸς ὅσον ἐχθρὸς ἀσπονδος ἦν τῶν Ὀθωμανῶν, ἄλλο τόσον, τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὥς εἰς προλαβούσας διχονοίας τὸ ἐδειξε προφανέστατα.

(**) Θέσις ἐκ φύσεως ὀχυρά, κειμένη ἐπὶ τινος ὄρους πλησίον τοῦ ἔξω τῆς Εὐβοίας φρουρίου, καλουμένου Καράμπαμπα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεμψε τὴν ἰδίαν

ἐν τῷ μεταξύ συνέβησαν τόσον εἰς Θήβας, ὅσον καὶ Ἀνυφ-
ρήτην διάφοροι ἀκροβολισμοὶ, τοὺς ὁποίους ὡς μικροῦ λό-
γου ἀξίους περὶ τὸν νομίζω νὰ καταχωρήσω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

Μάχη τοῦ ἀνυφορήτου.

Ἰδὼν ὁ Οὐμὲρ Πασᾶς τὸ, εἰς Ἀνυφορήτην στρατόπεδον
ἀπειργον τὴν κοινωνίαν τῶν Θηβῶν, ἐπαπειλοῦν πρὸς τού-
τοις καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Εὐβοίας, ἀποφάσισε νὰ τὸ κτυ-
πήσῃ μὲ ἱκανὴν δύναμιν, καὶ τόλμην, ὥστε νὰ τοὺς ἐξώσῃ
ἐκεῖθεν, καὶ ἐνισχύσῃ τὰς Θήβας· τὸ στράτευμά του συνί-
στατο ἀπὸ χιλίους τριακοσίους τακτικούς, καὶ ὀκτακοσίους
ἀτάκτους Ἀλβανούς, τῶν δὲ Ἑλλήνων ἀπὸ τετρακοσίους·
κατὰ τὸ λυκαυγὲς ἐπαρουσιάσθη ὁ ἐχθρὸς ἀναβαίνων μὲ βῆ-
μα ταχὺ κατὰ τοῦ ὀχυρώματος, οἱ Ἕλληνες μολονότι ἔπρεπε
νὰ προσέχωσι πάντοτε ἀπὸ τοιαῦτα ἀναπόδραστα κινήματα
τοῦ ἐχθροῦ, ἐκείνην τὴν στιγμήν εὐρέθησαν τόσον ἀπρόσεκ-
τοι, ὥστε ἡ παρρησία του ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς δι' ὀλίγα
λεπτὰ τῆς ὥρας ἀταξίαν, καὶ ἀμηχανίαν· ὁ Στρατηγὸς Ν.
Κριζιώτης γνωστὸς κατὰ τὴν ἀνδρείαν εἰς διαφόρους μάχας,
τότε σχεδὸν ἐδειλίασε, καὶ ἐκ τούτου προέκυψε καὶ τῶν στρα-

νύκτα ὁ Στρατάρχης τοὺς ὀπλαρχηγούς Ν. Κριζιώτην, Μῆτρον Διακόπου λον
Τόλιον Λάζον, καὶ Ἰωάννην Ῥάχον, μὲ τετρακοσίους στρατιώτας, ὅπου το-
ποθετηθέντες νὰ ἐμποδίζωσι τὴν ἐκ Χαλκίδος πεμπομένην διὰ τὰς Θήβας
ἐπικουρίαν.

τιωτῶν ἢ σύγχυσις· ἐπάνω εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην περίστα-
 σιν δύο ἀξιωματικοὶ ἐμψύχωσαν ὅλους τοὺς Ἕλληνας μετὰ τὸ
 σπάνιον παράδειγμά των, ὁ ἑκατόνταρχος Ψαροδῆμος, καὶ
 ὁ πεντηκόνταρχος Νικόλαος Διακόπουλος, ἀμφοτέρωι Ὀλύμ-
 πιοι· ὁ μὲν πρῶτος κράζεις μεγαλοφώνως τοὺς Ἕλληνας νὰ
 τὸν ἀκολουθήσουν ὥρμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὁ δεύτερος ἰδὼν
 τὸν σημαιοφόρον πλησιάσαντα εἰς τὸ ὀχύρωμα ἐπήδησεν
 ἐκ τοῦ ὄχθου εἰς τοὺς ὤμους του, ἐφόνευσεν αὐτὸν, καὶ ἤρ-
 πασε τὴν σημαίαν, μολονότι ἐπληγώθη κατὰ τε τὸ στῆθος,
 καὶ ἀριστερὸν βραχίονα, δὲν τὴν ἄφισε· φιλοτιμηθέντες ταυ-
 τοχρόνως καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά
 των, τὸ ὅποῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ βλάβῃ αἰσθαντικώτατα τὸν
 ἐχθρὸν, καὶ μάλιστα τὸ τακτικὸν σῶμα ὡς μὴ ἀντιμαχόμε-
 νον οὔτ' εἰς ἐπίπεδον τόπον, οὔτ' ὅπισθεν δένδρων, καὶ πε-
 τρῶν· ἦν εὐέλπις ὁ Πασᾶς νὰ κερδίσῃ τὴν μάχην διὰ τε τὴν
 προτέραν προθυμίαν, καὶ ὑπόσχεσιν τῶν στρατιωτῶν του,
 καὶ διὰ τὴν ἀκαριαίαν δειλίαν τῶν Ἑλλήνων, κατήντησε
 μετ' ὀλίγον νὰ μεταχειρισθῇ κολακείας, ὑποσχέσεις, καὶ
 ἀπειλὰς διὰ νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη· διότι
 μετὰ τριῶν ὥρῶν πεισματώδη μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν
 οἱ ὀθωμανοί, ἤθελ' ὑποφέρουν σημαντικότεραν φθοράν, ἢν
 οἱ τακτικοὶ, ἀρεώσαντες τὸ τάγμα των, δὲν ὀπισθοποδίζον
 πυροβολοῦντες ἀδιακόπως τοὺς Ἕλληνας μέχρι τῶν ὑπω-
 ρείων. (*) μετὰ ταύτην ἀνέλπιστον κατασχύνην ἐπέστρεψεν

(*) Ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἐλάμβανε νερὸν τὸ στρατόπεδον ἦν μακρὰν μίαις ἡμι-
 συ ὥρας· ὁ ὀπλαρχηγὸς Ι. Βλάχος ὑπεσχέθη καὶ τὸ νερὸν νὰ φυλάξῃ, καὶ εἰς
 ἐπικουρίαν (ἀνάγκης ἐπείγουσας) τοῦ στρατοπέδου νὰ συνδράμῃ μετὰ τοὺς
 ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἐξήκοντα στρατιώτας· ὁ κρότος ὁμοῦ τῆς μάχης τὸν

ὁ Πασᾶς εἰς τὴν Εὐβοϊαν ἀπωλέσας τεσσαράκοντα ἑπτὰ
ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν ἐγνωρίσθη·
ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων τρεῖς, καὶ πέντε ἀκινδύνως ἐπληρώθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

Μάχη τῶν Θηβῶν.

Ἡ νίκη τοῦ Ἀνυφορήτου ἐμψύχωσε τὸ, εἰς Θήβας Ἑλλη-
νικὸν στρατόπεδον τόσον, ὅσον ἐδειλίασεν ἐκεῖνο τῶν ἐναν-
τίων, τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῇ, ἂν ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Λό-
λιος Λαζόπουλος ὀνομαζόμενος δὲν τὸ ἐμψύχωνε μὲ ἀπειλὰς
καὶ στέρησιν τῶν μισθῶν του· διότι ἔχαιρε τὴν εὐνοϊαν, καὶ
ἐμπιστοσύνην τοῦ Πασᾶ· κατὰ δὲ τὴν ἐνδεκάτην Ἰουνίου
ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰς Θήβας ὁ ἀνδρεῖος Ἱππαρχος Χατοῦ
Χρήστος, ἔχων ὑπ' ὀδηγίαν του ἑκατὸν τριάκοντα ἵππεῖς,
ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπάκτου μὲ ἄκραν δυσαρέσκειαν τοῦ πλη-
ρεξουσίου, μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ εἰς ἀργίαν τὰ ἱππικόν·
ἡ παρουσία του ἐπρεξένησεν ἀνέλπιστον φθορὰν, καὶ τρόμον
εἰς τοὺς Τούρκους ἐξ αἰτίας τοιαύτης· ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁδὸν
ἐσυνείθιζον οἱ Ἕλληνες νὰ πηγαινοέρχωνται ἐκ Θηβῶν εἰς
Λειβαδίαν, καὶ Στιβενίκον, ἦτον ἐκείνη τῆς Πέτρας ἀσφαλε-
στέρα μὴ οὕσα πεδινή· ὁ Ἱππαρχος κατέλαβε τὴν δημόσιον,
καὶ ἐπίπεδον, ἣτις διευθύνετο εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ ὀχυρώματα·
νομίσαντες οἱ Ὀθωμανοὶ ταύτην τὴν δύναμιν πεμπομένην

ἔκαμε νὰ λησμονήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ καταφύγῃ μὲ βῆμα ταχὺ ὑπὸ τῶν
γεύματα τοῦ πληρεξουσίου.

ἐκ Θεσσαλίας εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν ἐξελθόντες τῶν ὀχυρωμάτων οἱ ἵππεῖς συμποσούμενοι ὥσεί τριακόσιοι ἐπορεύοντο εἰς προὔπαντήσιν· μόλις ἀπεῖχον ἀπ' ἀλλήλων ἐξήκοντα βήματα, καὶ ἀμέσως ὤρμησεν ὁ Ἴππαρχος κατὰ τῶν ὑπεναντίων· ἡ ἀπροσδόκητος ὁρμὴ τόσον τρόμον ἐπρόξενησεν εἰς αὐτοὺς, ὥστε παρευθὺς ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον ὀπισθοδρομῆσιν· οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ τοὺς βλάψωσιν σημαντικότερα, τοὺς ἐμπόδιζαν νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὰ ὀχυρώματά των διώκοντες αὐτοὺς δεξιόθεν πρὸς τὸ ἀριστερόν, καὶ εὐρύχωρον μέρος τοῦ πεδίου, ὅπου τοὺς ἐφόνευαν χωρὶς νὰ κτυπῶνται οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὰ ἐκείνων ὀχυρώματα· τότε δὲ καὶ αὐτοὶ ἀπηλπισθέντες ἐμεταχειρίσθησαν τὰ ὄπλα διὰ τὴν ὑπαρξίν των· ἐνῷ ταῦτα ἐγίνοντο, οἱ, μετὰ τοῦ Στρατάρχου τὰ ἐνόμιζαν κατ' ἀρχὰς ὡς στρατηγήματα τῶν Ὀθωμανῶν· διότι ἐκτὸς ὅτι δὲν εἶχαν προὔπάρχουσαν εἰδήσιν περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἰππάρχου, ἐγνώριζαν προσέει καὶ τὴν ἀντενέργειαν τοῦ πληρεξουσίου κατὰ τοῦ Στρατάρχου, πληροφορηθέντες δὲ δι' ἀγγελίας ἐνὸς ἱππέως, ἤρξαντο νὰ μεγαλοφωνῶσι, καὶ πυροβολῶσι κατὰ τὸ σύνηθες· διήρκησεν ἡ ἱππικομαχία ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα, ἐσυλλήφθησαν ζῶντες δεκαεξ' ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐπληρώθη καιρίως κατὰ τὴν κοιλίαν Ἀθανασίος τις Σαλαμίνιος, ὅστις καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, ἕτερος, Σταῦρος Ἐλευθερίου Αἰνίτης ἔλαβε πληγὰς τρεῖς, μίαν κατὰ κεφαλὴν, καὶ δύο, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἐσυλλήφθη ζῶν Ἰωάννης τις Σέρβος, τὸν ὁποῖον ἡλευθέρωσαν δόντες ἀντ' ἐκείνου λῦτρα τέσσαρας ἐκ τῶν διαληφθέντων δεκαεξ' Ὀθωμανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Μάχη Β'. τῶν Θηβῶν.

Ὁ διαχυθεὶς φόβος εἰς τὰς καρδίας τῶν Ὀθωμανῶν διὰ τὴν προμνησθεῖσαν φθοράν των, τοὺς ἔφερεν εἰς ἀκμὴν ν' ἀφίσωσι τὰς θέσεις των, καὶ ἀπέλθωσιν εἰς Εὐβοίαν, ὃν Ἀόλιος τις Λαζόπουλος ὀνομαζόμενος δὲν τοὺς ἐμψύχωνε, καὶ ἐκ τοῦ ἐτέρου ὁ Πασᾶς δὲν ἔπεμπε νέαν ἐπικουρίαν ἀπὸ ἐκατὸν ἵππεις, καὶ τριακοσίους πεζοὺς Τουρκαλβανούς, μισθοὺς, καὶ δῶρα πρὸς τοὺς σημαντικωτέρους ὀπλαρχηγούς, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Λαζόπουλον· ὅλα ταῦτα εἰς τόσον βαθμὴν φιλοτιμίας ὕψωσαν τοὺς Τούρκους, ὥστ' ἀποφάσισαν νὰ ἐκδικήσωσιν τὸν θάνατον τῶν συντρόφων μὲ πολλὴν τόλμην· κατὰ τὴν εἰκοστὴν πρώτην ἔθεν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς περὶ τὸ λυκαυγὲς ἐφώρμησαν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν Ἑλλήνων. ὅσοι ἦσαν τοποθετημένοι εἰς τὰ κατὰ τὸν ἅγιον Θεόδωρον ὀχυρώματα προσέβαλον ἐκεῖνα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἰωάννου Ρούκη διακείμενα εἰς τὸν ἴδιον ζυγόν, καὶ τὸ, τοῦ Σπύρου Μηλίου ἀρχηγοῦ τῆς, τοῦ Στρατάρχου φρουρᾶς, ἐκεῖνοι τοῦ Πύργου, καὶ Πυρὶ, τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως τὰ ὁποῖα ἐφύλαττον οἱ ὀπλαρχηγοὶ Γιαννάκης Στράτος, Διονύσιος Μορφόπουλος, καὶ Γεώργιος Σκουρτανιώτης· τὸ ἱππικὸν ἵστατο εἰς τὰ ὀπισθεν τοῦ πεζικοῦ νομίζον ἄφευκτον τὴν καταδίωξιν τῶν Ἑλλήνων, ἐπομένως καὶ τὸν ἀφανισμὸν αὐτῶν εἰς τὸ πεδῖον παρὰ τοῦ ἱππικοῦ· τὸ πρᾶγμα δὲν συνέβη κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των· διότι καὶ τοῦ Ρούκη, καὶ τοῦ Μηλίου τὰ ὀχυρώματα ἀντέκρουσαν ἀνδρείως τὴν ὀρμὴν των, οἱ διαληφθέντες ὀπλαρχηγοὶ δὲν ἐσάλευσαν διόλου ἀπὸ τὰ ἐρείπια μολονότι ἐφώρμησαν κατ' αὐτῶν μὲ

πλειότερον θυμὸν οἱ ἀνδρεῖοι Τουρκομακεδόνες· ὁ Ἴππαρχος Χατσῆ Χρήστος στρατοπεδευμένος ὦν εἰς τὸ κέντρον, καὶ πλησίον τοῦ Στρατάρχου, ἀμέσως κατέλαβε τὰ ἄκρα τοῦ στρατοπέδου τηρῶν ἐλευθέραν τὴν, πρὸς τὴν Κάζαν διευθυνομένην ὁδὸν ἀπὸ πολιορκίαν· ὁ Στρατάρχης ἰδὼν ἐκ τοῦ κέντρου τοὺς, εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ ἀγίου Θεοδώρου ἀντιμαχομένους Ἕλληνας, κινδυνεύοντας ν' ἀφίσωσι τὰς θέσεις των διὰ τὸν τριπλάσιον ἀριθμὸν τῶν ἐναντίων, ἔπεμψεν ἐγκαίρως εἰς ἐπικουρίαν ἑκατὸν εἴκοσι στρατιώτας ὑπ' ὁδηγίαν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἰωάννου Μπαϊρακτάρη Σουλιώτου· ἀλλὰ καὶ διὰ ταύτης τῆς δυνάμεως δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τοὺς ἀμπώσουν, ἔδωκαν μάλιστα αἰτίαν νὰ πλησιάσῃ, καὶ παραταχθῇ τὸ ἱππικὸν ἀπὸ τὰ ὀπισθεν διὰ περισσοτέραν ἐμφύχωσιν, τὸ αὐτὸ παράδειγμα ἠκολούθησε παρὲς καὶ ὁ Ἴππαρχος ἀσφαλίσας τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων μὲ εἴκοσι ἱππεῖς κατ' ἀρχὰς, ἀλλ' ἀμέσως προσεκάλεσεν ὅλον τὸ ἱππικὸν, τὸ ὅποῖον εἶχε διατάξῃ εἰς διαφόρους λόφους νὰ παρατηρῇ τὰ κινήματα τοῦ ἐναντίου ἱππικοῦ· συσσωματωθεὶς ἐπλησίασε πρὸς τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ πεζικοῦ, διότι ἔβλεπεν αὐτὸ κινδυνεῦον ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν, καὶ πληθὺν τῶν Τούρκων· ἡ μάχη ἐγένετο ἀμφοτέρωθεν πεισματώδης, τὰ φαινόμενα ἐπρομήνουν τὴν Πλάστιγκα τῆς νίκης κλίνουσιν ἐκ μέρους τῶν Ὀθωμανῶν, πολλάκις ἀπὸ μικρὰς, καὶ ἀπροσδοκίτους συμπιπτούσας περιστάσεις προκύπτουν μεγάλα, καὶ σημαντικὰ κατορθώματα, καθὼς συνέβη εἰς τὴν παροῦσαν μάχην ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων· δύο ἱππεῖς Ἕλληνες, ὁ Γεώργιος Μανιάτης, καὶ Δημήτριος Σαλαχώρης ἰδόντες ὀκτὼ Τούρκους ἱππεῖς ἀποσπασθέντας ἐκ τοῦ ὀλικοῦ ἱππικοῦ σώματος, καὶ διευθυνομένους βραδεῖ βήματι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν διὰ νὰ

δώσωσιν αἰτίαν μάχης μετὸν ἀκροβολισμόν, ἀπεσπάσθησαν καὶ οἱ μνησθέντες μετὰ τριῶν ἄλλων συντρόφων, καὶ διευθύνοντο πρὸς ἐκείνους σημαίνοντες ἢ με τοῦτο ὅτ' εἶναι προθυμώτατοι εἰς τὴν πρόσκλησίν των. Οἱ πρῶτοι πλησιάζαντες ἐπυροδόλησαν κατὰ τῶν δευτέρων εἰπόντες ταυτοχρόνως Τουρκιστὶ τοὺς ἐφεξῆς λόγους. « σήμερον Γκιαούριδες » εἰσθε ἔρμαιον ἰδικόν μας ἢ ζωντανοί, ἢ σκοτωμένοι. » μᾶς ἐγνωρίσατε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, (ἀπεκρίθησαν οἱ δευτέροι) « θέλετε μᾶς γνωρίσει καὶ σήμερον καλήτερα, εἰς τὸ σπαθὶ κρέμματα ἢ νίκη, καὶ ὅχι εἰς τὰ λόγια. » μετὰ τὴν ἀπόκρισιν ὤρμησαν κατ' αὐτῶν μετὰ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνοι, ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως διευθύνοντο πρὸς τοὺς συντρόφους, ὁ Ἴππαρχος, ἢ διὰ τὴν σῶσιν τοὺς ρίψοκινδυνεύσαντας, ἢ διὰ τὴν δώσιν τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς ὅλον τὸ ἵππικόν τοῦ ἐχθροῦ ὁρμᾶ παρευθὺς κατόπιν μετὰ τοὺς ὑπολοίπους· ὁ ἐχθρὸς ἀντὶ τὴν παραταχθῆ εἰς μάχην ἐβάλλθη εἰς ἀταξίαν, καὶ ἐπομένως εἰς φυγὴν ἀπομακρυνθέντος τοῦ ἵππικοῦ ἀπὸ τοῦ πεζικοῦ, τρέπει καὶ αὐτὸ τὰ νῶτα πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ οὕτω διώκονται ἀμφοτέρωθεν τὰ σώματα μετὰ πολλὴν κατασχύνην ἕως τῶν ὀχυρωμάτων· τὸ αὐτὸ παράδειγμα ἠκολούθησαν ἀμέσως καὶ οἱ περὶ τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως ἀντιμαχόμενοι Ὀθωμανοί· οἱ Ἕλληνες ἐν τοσοῦτῳ ἐνόμισαν ταύτην τὴν νίκην ὡς δῶρον οὐράνιον· διότι ἢ ἀνέλπιστος, καὶ μανιώδης ὁρμὴ τῶν Τούρκων ἐπρομήνυσεν τὰ νικητήριά των· ἐκτὸς τῆς διαληφθείσης ἀνδραγαθίας τοῦ ἵππικοῦ, ὅλοι γενικῶς οἱ Ἕλληνες ἐδείχθησαν ἀνδρεῖοι, κατ' ἐξοχὴν ὁμῶς ἐγνωρίσθησαν οἱ τρεῖς ὀπλαρχηγοί, Ἰωάννης Ρούκης, Ἰωάννης Μπαϊρακτάρης Σουλιώτης, καὶ Γ. Σκουρτανιώτης Θεβαῖος· διήρκεσεν ἡ μάχη τέσσαρας ἡμισυ ὥρας, ἐν ᾗ ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀπέθανον ἐγγέα,

ἐπληγώθησαν, μεθ' ὧν συναριθμεῖται καὶ ὁ ἀτρόμητος ὄπλαρχηγός Μῆτρος λιακόπουλος, ὁ, ἐξ Ὀλύμπου, τοῦ ὁποίου ὁ, μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ θάνατος ἐπροξένησεν αἰσθαντικὴν λύπην εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον διὰ τὴν, εἰς τὰ πολεμικὰ γνωστήν του ἀνδρείαν, καὶ ἐμπειρίαν, ἐκ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν ἐγνωρίσθη.

Μολονότι ἐνικήθησαν οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ δὲν ἐδειλίασαν νὰ συνάψωσι μάχην καὶ τὴν ἐπιούσαν μετὰ τὴν αὐτὴν πεισματώδη ἐπίθεσιν, διὰ νὰ ἀποπλύνουν τὸ ὄνειδος τῆς ἥττης· οἱ Ἕλληνες προσεκτικοὶ εἰς τὰ χρέητων, καὶ ἔτι μᾶλλον θαρραλέοι διὰ τὴν νίκην, τοὺς ἀντέκρουσαν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων ἀνδρείως, ὥστε μετὰ δύο ὥρων πεισματώδη ἀμφοτέρωθεν μάχην, ἔστησαν ἐκ νέου τὸ τρόπαιον οἱ Ἕλληνες· δὲν ὑπῆρχε παραμικρὰ ἀμφιβολία διὰ τὴν ταχεῖαν διάλυσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν καρδίαν διεπέρασε πανικὸς φόβος· ἀλλ' αἱ, κατὰ τοῦ Στρατάρχου φανεραὶ ἀντενέργειαι τῆς Κυβερνήσεως, ὅσον σημαντικῶς ἔβλαψαν τὸ Ἑλληνικόν, τόσον ἀπροσδοκῆτως ὠφέλησαν τὸ Ὀθωμανικόν στρατόπεδον· καὶ ἰδοὺ τὰ αἷτια.

Ὁ πληρεξούσιος, καὶ πολιορκητὴς τῆς Ναυπάκτου Λύγουστίνος Καποδίστριας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἱκανὰ χρήματα τῆς Κυβερνήσεως, ὅσα στρατεύματα εἶχεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, τὰ ἐμισθοδῶτει κατὰ μῆνα, μολονότι, ἀφοῦ τὸν ἐγνώρισαν δειλὸν, καὶ ἄπειρον διόλου τῆς πολεμικῆς, ὀλίγην εὐπίθειαν, καὶ σέβας ἀπέδιδον εἰς τὸ ἄτομόν του, ὅσα δὲ ὠδηγοῦντο παρὰ τοῦ Ἰψηλάντη, οὐ μόνον τοῦ μισθοῦ, ἀλλὰ καὶ τροφῆς πολλάκις ἐστεροῦντο· ὁσάκις ἀνεφέρθη περὶ τούτου εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐλάμβανε πάντοτε ἀποκρίσεις πλή-

ρεις ὑποσχέσεων ἄνευ τινὸς ἐνεργείας· ἀγανακτήσαντες οὖν στρατιῶται κατὰ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰς παθητικὰς, καὶ ἀντιπατριωτικὰς τῆς πράξεις, μὴ δυνάμενοι πρὸς τοῦτοις νὰ ὑποφέρωσι περισσότερον τὴν πείναν, καὶ γυμνότητά, διέλυσαν διὰ νυκτὸς τὸ στρατόπεδον διευθυνθέντες μέρος ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Κᾶζαν, οἱ πλείονες δὲ εἰς τὰς Θεσπειὰς· βαθεῖαν λύπην ἐδοκίμασεν ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰψηλάντη διὰ τὴν λειποταξίαν τῶν στρατιωτῶν, τὴν ὁποίαν ἄκων, καὶ μετὰ δακρύων ἠκολούθησε καὶ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ δὲν ἠμέλησε νὰ τοὺς προσκαλέσῃ, καὶ συνκεντρώσῃ ἀμέσως μετὰ τοὺς πλέον γλυκεῖς, καὶ καταπειστικούς λόγους· ὑπήκουσαν οἱ γενναῖοι στρατιῶται διά τε· τὸ, πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν σέβας, καὶ ὑπόληψιν, ἀγάπην πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς, καὶ ἰδίαν των φιλοτιμίαν, καὶ ἐτι μᾶλλον, διότι ἐγνώριζαν πασιφανῶς τὴν πηγὴν τῆς ἀταξίας.

Ἀλλεπάλληλοι ἔντονοι ἀναφοραὶ ἐστάλησαν πρὸς τὸν Κυβερνήτην παρὰ τοῦ Στρατάρχου Ἰψηλάντη, ἐκ τῶν ὁποίων καταχωρίζομεν μόνον μίαν, ἐξ ἧς δύναται εὐκόλως νὰ συμπεράνῃ ὁ ἀναγνώστης τὴν ἔννοιαν καὶ τῶν ἄλλων.

Ἀρ. 7935.

Ἐξοχώτατε!

« Λαμβάνω ἤδη τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναφέρω λεπτομερῶς
» τὴν περιγραφὴν τῶν, κατὰ τὴν 7 τοῦ τρέχοντος συμβάν-
» των, τῶν ὁποίων ἐδίδα εἰδήσιν ἀπλῆν διὰ τῆς ἀναφορᾶς
» μου, σημειουμένης ὑπὸ τὸν Ἀρ. 7863, ὡς ὑστερούμενος
» τότε κάθε ἡσυχίαν.

« Ἡ σειρὰ τῶν ἀναφορῶν, καθὼς καὶ ἡ συνέχεια τῶν ἀπο-
» στελομένων ἐκ μέρους ἐμοῦ, καὶ τοῦ στρατοπέδου, δὲν
» ἄφισαν ἀνεξήγητον πρὸς τὴν ἔξοχότητά σας κάθε περί-

» στασιν, προμηνύουσιν ἄφευκτον τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν καὶ
 » τοῦ στρατοῦ, καὶ τῶν ἐγκατοίκων ἀπὸ τὴν ἀργοποροῦσαν
 » μισθοδοσίαν· ἡ ἀγανάκτησις τοῦ στρατοῦ κατήντησεν εἰς
 » βαθμὸν τοῦ νὰ διαδέχεται σκληροτέρα ἢ ταραχὴ ἢ μία
 » τὴν ἄλλην· κάθε προσπάθησις ἰδική μου, ὅλοι οἱ λόγοι
 » πολλῶν ἀξιωματικῶν κατήντησαν μέσα ἀνίσχυρα κατὰ
 » πᾶσαν τὴν ἔκτασιν των· ἐδόθη βεβαίως πρὸς τὸν στρα-
 » τὸν, ὅτι ἡ εἰς τοῦ, εἰς φανερομένην χρηματικοῦ δὲν συμ-
 » πληρώνει τὴν πληρωμὴν μῆτε τῆς Δ'. τριμηνίας· σπερμο-
 » λόγοι τινες, ἄφοβοι ἀπὸ τὴν περίστασιν αὐτὴν τοῦ στρα-
 » τοῦ, διέδιδον βέβαιον τὸν λόγον τῆς ἐπιμόνου καταδρο-
 » μῆς του, ἐπιχειριζόμενοι εἰς ἀπόδειξιν τὴν ἐνεργηθεῖσαν
 » πληρωμὴν εἰς τὰ σώματα τῆς Ναυπάκτου, καὶ τὴν ἀνοι-
 » κονόμετον ποιότητα τῶν διδομένων τροφῶν του· ἄλλοι κατὰ
 » συνέπειαν ἐκήρυττον ἀποφασισμένον τὸ στρατόπεδον τῶν
 » Θηβῶν εἰς θυσίαν, καὶ ἡ ἰδέα αὕτη ἐνετυπώθη, κατὰ δυ-
 » στυχίαν, γενικὴ εἰς τὰ πνεύματα ὅλων.

« Ὁρμώμενοι οἱ στρατιῶται ἀπ' ὅλα ταῦτα τὰ ἀντικεί-
 » μενα, ἀπηλπισμένοι εἰς τὴν ἐσχάτην φθάσασαν δυστυχίαν
 » των, καὶ ἐν μέρει ἐμψυχωνόμενοι ἀπὸ τὰς σπερμολογίας
 » ὀλίγων, ἐκινήθησαν τελευταῖον εἰς ταραχὴν, τὴν ὁποίαν
 » ἦτον ἀδύνατον πλέον νὰ καθησυχάσῃ τις μ' ὅσα ἤθελεν
 » ἐπιχειρισθῇ μέτρα· ἤρχίζαν νὰ φωνάζωσι φανερὰ τὴν διά-
 » λυσιν των, καὶ θάνατον κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν· ἐρρίψαν
 » καθεὶς πέτραν ἀναθέματος κατὰ τῶν αἰτίων τῆς γενομέ-
 » νης εἰς αὐτοὺς ἀδικίας, καὶ συνώμωσαν ἐπὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγ-
 » γέλιον νὰ μὴ πιστεύωσιν εἰς τὸ ἐξῆς ὅποινδήποτε ὑπό-
 » σχεσιν, νὰ μὴν ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἀνωτέρους των, καὶ
 » τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο ν' ἀφίσωσιν ὅλας τὰς ὀχυρώσεις· ἐφώ-

» νάζαν ἀκόμη χωρὶς συστολήν· πῶς ἡμεῖς νὰ θυσιάζώμεθα,
 » νὰ δυστυχωῦμεν, ἐνῶ καὶ τὰ δίκαιά μας καταφρονοῦνται,
 » ὁ προσδιωρισμένος, ὡς μία ἐλεημοσύνη, μισθός μας δὲν
 » δίδεται εἰς ὁκτῶ μῆνας μ' ὅσας ἔχομεν ἀνοικοנוμήτους
 » ἀνάγκας, καὶ φαίνεται φανερά, πῶς τὸ στρατόπεδον τοῦτο
 » καταντᾷ σκάνδαλον εἰς τὴν ζυλοτυπίαν τινῶν, καὶ δὲν
 » προστατεύεται; πῶς δὲν ἔρχονται εἰς βοήθειάν μας τὰ
 » σώματα τῆς Ναυπάκτου ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἐνδυναμώνονται
 » καθ' ἑκάστην;

« Ἡ δύναμις αὐτῆς τῆς ταραχῆς δὲν ἔμεινεν ἄγνωστος
 » εἰς τοὺς Τούρκους, ὡς θεατὰς, καὶ ἀκρατὰς πολλὰ πλη-
 » σίους· ἡ παρατήρησις αὐτὴ ἐπρόσθετεν ἀπελπισίης σημαν-
 » τικοτέρας διὰ τὰς φρικώδεις συνεπειάς της· ἐζητήθη μὲ
 » κάθε ἐπιτήδειον τρόπον προθεσμία ὑπομονῆς ὀλίγων ἀκό-
 » μη ἡμερῶν, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ συρθῇ τὸ πυροβολικὸν μὲ
 » ὅλην τὴν ἀποσκευὴν τοῦ στρατοῦ, καὶ μετέπειτα νὰ ἐνεργη-
 » θῇ ἡ ὀπισθοδρόμησις ὀδηγουμένη τακτικῶς εἰς τὰς θέσεις
 » ἐκεῖνας, ὅσαι ἐξασφάλιζον τοῦλάχιστον τοὺς ἐγκατοίκους
 » ἀπὸ τὰς θαρράλαίς πλέον ἐπιδρομὰς τῶν, εἰς Θήβας, Τούρ-
 » κων· ἀλλ' ἔφθασε νὰ μὴν εἰσακούεται πλέον κάθε πρότα-
 » ταις, ἢ παρακλήσις· περὶ τὴν μίαν ὥραν τῆς νυκτὸς ἔλα-
 » βε τὴν ἀρχὴν της ἡ φυγὴ μὲ τόσον τρόμον, ὥστε ἀφέθησαν
 » τὰ τρία κανόνια, τὰ ὅποια ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς
 » Λειβαδίαν, καὶ δίστομον, καὶ ὅλη ἡ ἀποσκευὴ τοῦ στρα-
 » τοῦ· καὶ εἰς αὐτὴν πῆν σιγμὴν ἐπέμεινα νὰ φέρω τὴν ἡσυ-
 » χίαν μὲ διαφόρους φιλοτίμους τρόπους, διέμενον εἰς παρὰ-
 » δειγμα ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου, πλὴν ἠναγκάσθην τελευ-
 » ταῖος νὰ ἀκολουθήσω τοὺς ἄλλους, ἀγωνιζόμενος νὰ τοὺς
 » σχηματίσω εἰς ἓν σῶμα, ἔχων ὀπισθεν ἐν μέρος τοῦ ἵππι-

» κοῦ ἐβουλήθησε περιπλέον ἡ ἀτολμία τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι
 » δὲν ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῶν ὀχυρώσεών των, εἰμῇ,
 » μετὰ τρεῖς ὥρας. Εἰς διαφορετικὴν περίστασιν ἦτον ἄφευ-
 » κτος ὁ ἀφανισμὸς τοῦ περισσοτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ,
 » καὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐνεργηθῇ συσσωμάτωσις καμμία,
 » διὰ νὰ πιασθῶσι πρόχειροι αἱ ἀσφαλιζουσai τοὺς ἐγκατοι-
 » κους θέσεις.—Ἰδοῦ, Εἰςχώτατε ! πραγματοποιημένον ἐκεῖ-
 » νο, τὸ ὅποῖον ὑπόπτευν βέβαιον τὰ πρῶτα συμβάντα· ἡ
 » διάλυσις τοῦ γενικοῦ στρατοπέδου τῶν Θηβῶν ἔφερεν εἰς
 » κατάστασιν παρομοίαν καὶ ἐκεῖνα τοῦ Ἀνυφορήτου, ὧρω-
 » ποῦ, καὶ Ἀγίου Ἰωάννου· ἡ ὀπισθοδρόμησις καὶ τούτων δὲν
 » ἐστάθη ὀλιγώτερον ζημιώδης. Ἰδοῦ, ὅποῖον ἀπήλαυσαν κα-
 » λὸν οἱ πολεμοῦντες μεταξύ τῶν ἐχθρῶν, οἱ θυσιαζόμε-
 » νοι καθ' ἐκάστην, καὶ ὑποφέροντες εἰς τόσους μῆνας μίαν
 » βράσανον, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδοκίμασαν ἄλλοτε μὲ ὅλην τὴν
 » ἀναρχίαν· εἰς μίαν στιγμὴν, τῆς ὁποίας τὴν θεραπείαν προ-
 » επεκαλέσθησαν τὸσάκις· ἐματαιώθησαν ὅλα τὰ ἐκχυθέντα αἷ-
 » ματα, ἐμηδενίσθησαν τόσα ἐξοδα, καὶ δὲν ὠφέλησαν τόσοι
 » ἀπερίγραπτοι ἐκούσιαι κόποι. Εἰς τὴν ἰδίαν καὶ τὴν αὐ-
 » τὴν στιγμὴν ἐσάλευσεν ἡ ὑπαρξίς ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς
 » Ἑλλάδος, ἂν καὶ ἀκόμη δὲν ἤμπορεῖ νὰ ᾔῃαι τόσον βεβαία,
 » καὶ ἔφθασαν εἰς ἀναστάτωσιν γενικὴν ὅλα τὰ μεταξύ ἐνὸς
 » χρόνου ἐπιχειρήματα· καὶ ὅλα ταῦτα τὰ δυστυχήματα,
 » ὅλη ἡ δικαία ἀγανάκτησις τοῦ στρατοῦ ἐπήγασαν ἀπὸ τὰ
 » μέτρα τοῦ νὰ ἀναβάλλεται ἀκόμη ἡ πληρωμὴ ἐνὸς, ὁ ὁ-
 » ποῖος ἐλπίζει εἰς μόνον τὸν μισθὸν του, δὲν ἔχει ἄλλον πό-
 » ρον ὀφελήματος, οἰκονομεῖ οἰκογένειαν πολύσωμον, πάσχει
 » μέχρι θανάτου ἀπὸ μίαν τροφὴν τὴν πλέον βρασπιστικὴν,
 » προσφέρει εἰς θυσίαν ὑπὲρ πατριίδος καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν του,

» κατήντησε νὰ περιπατῇ ἀνυπόδητος, ὡς κτῆνος, καὶ τὸ σῶ-
 » μὰ του ὁλόκληρον ἔγεινε κατάμαυρον ἀπὸ τὴν γυμνότητα,
 » καὶ τὴν κακουχίαν. Μὲ διατάσσεται νὰ συμβουλευῶ τὸν
 » στρατὸν εἰς τὴν ἡσυχίαν· πλὴν ἦτον δυνατὴ πλέον κάθε
 » φωνή; Ἰσχυεν ὅποιονδὴποτε ἐπιχείρημα, ἐνῶ ὁ στρατιώτης
 » ἀπέπτυσσε τὸν χαλινὸν τῆς πειθαρχίας, καὶ τῆς ὑπακοῆς,
 » ὡς ἀπατημένος τασάκις, ὡς εὐρισκόμενος εἰς μίαν τὴν πλέον
 » ἀξιοθρήνητον στάσιν; πιστεύει τις δυνατὴν τόσῃ ὑπομο-
 » νῇ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πλέον εὐπειθῆ στρατεύματα, μὴ πλη-
 » ρωνόμενα εἰς ὅκτὼ μῆνας, καὶ τρεφόμενα ὡς κτῆνη; ποῖον
 » εἶχον λόγον νὰ ἀντικρύσω εἰς ταῦτα;

« Ὁ στρατὸς, Ἐξοχώτατε! ἐξεπλήρωσε τὰ χρέη του ἐν-
 » τελῇ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν πολέμων του· ἐδείχθη
 » ἀτρόμητος εἰς μίαν τόσον ἐπικίνδυνον θέσιν, καὶ πάντοτε
 » ἐνίκησε μ' ὅλην τὴν ἄνισον δύναμίν του· εἰς τὴν διάρκειαν
 » τοῦ ἐννεαετοῦς πολέμου, δὲν ἐκάπνισε ποτὲ ὁ πόλεμος εἰς
 » τὰς Θήβας· περισσοτέραν τόλμην καὶ ἐπιμονὴν ἦτον ἀδύ-
 » νατον νὰ δείξῃ· ἡ πεῖρα βεβαιώνει αὐτὴν τὴν διαγωγὴν
 » του, ἡ ὁποία προσέφερε κατὰ πρῶτον λόγον ὅχι ὀλίγην τι-
 » μὴν πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησίν του· ὡς πρὸς τοῦτο
 » εἶμαι εὐχαριστημένος· καὶ, ἂν τινες κακοήθεις ἔλαβον ἀφορ-
 » φὰς δημεγερεσιῶν, ἦτον πάρα εὐκόλος ἡ ἀπόσβεσις τούτων,
 » οἱ ἴδιοι δὲν ἀπέφευγον τὴν ἐπιβαλλομένην ἀπὸ τοὺς νόμους
 » ποινὴν, καὶ κἀνὲν ἀπὸ τὰ προκείμενα δυστυχήματα δὲν
 » ἠκολούθει, ἂν εἰσακουώμεθα καὶ ἐγὼ, καὶ ὁ στρατὸς εἰς
 » τὴν ἔγκαιρον ἐνέργειαν τῶν πληρωμῶν.

« Εἰς μάτην ἐνόμισάν τινες νὰ διακινδυνεύσωσι τὴν ὑπό-
 » ληψιν καὶ ἐμοῦ καὶ τῶν στρατευμάτων· οἱ Ἕλληνες εἶναι
 » προικισμένοι ἐκ φύσεως μὲ δύναμιν πνεύματος, καὶ εἶναι

» σχεδὸν ἀδύνατον νὰ τοὺς λανθάνῃ ὅ,τι τείνει εἰς τὴν τι-
 » μὴν, ἢ τὴν ἀνυποληψίαν των, εἰς τὴν ὠφέλειαν, ἢ τὴν ζη-
 » μίαν των. Εἰς τὸν γενναῖον χαρακτῆρα καὶ τὸν πατριωτι-
 » σμὸν των γνωρίζονται καὶ ἐσχάτως ἤδη, ὡς φιλοτιμηθέν-
 » τες νὰ ὑπακούσωσι πολλοὶ εἰς τὴν ἐνδυνάμωσιν τοῦ Στεβε-
 » νίκου καὶ τῆς Πέτρας.

« Ἀλλ' ἂν ὅλα ταῦτα δὲν ἔχωσι τὴν ἱκανότητα νὰ πεί-
 » σῶσι τὴν Σ. Κυβέρνησιν, μία διαδικασία ἀμερόληπτος
 » δύναται νὰ διευκρινήσῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους· χρη-
 » σιμεύει τοῦτο τοῦλάχιστον εἰς παραδειγματισμὸν ἄλλων,
 » διὰ νὰ λείψῃ ἡ βάσανος ὀλοκλήρων στρατῶν, καὶ ἑπαρ-
 » χιῶν ἀπὸ τὰς ἰδιορρύθμους διαθέσεις.

« Βασανίζεται ἤδη ἡ σημασία τοῦ τριμηνίου μετ' ἐκείνην
 » ἐπαισθητὴν ζήτησιν, μὲ ὅσιν σχεδὸν ἐβασανίζετο ἄλλοτε ἡ
 » ἐκπόρευσις τοῦ ἁγίου πνεύματος. Θεμελιωμένος εἰς τὰ ἐγ-
 » γραφα τοῦ πληρεξουσίου, καὶ τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου,
 » διέταξα τὸν Ταμεῖν Ἐλαιῶνα νὰ ἐνεργήσῃ τὴν πληρωμὴν
 » ὀλοκλήρου τῆς τετάρτης τριμηνίας, καὶ τῶν σιτηρέσιων τῶν
 » τριῶν μηνῶν, τοῦ Μαΐου, Ἰουνίου, καὶ Ἰουλίου μετὰ τὰς ἀξιο-
 » ματικὰς μερίδας· δηλονότι ἐξ μηνῶν σιτηρέσια, καὶ τριῶν
 » μηνῶν μισθοὶ μετὰ τὰς ἀξιωματικὰς μερίδας· ἀλλ' ἡ ἔννοια
 » τοῦ τριμηνίου λαμβάνει ἤδη σημασίαν ἄλλην, καὶ καταν-
 » τὰ τόσον παράδοξα εἰς χρησιμολογικὴν θεωρίαν· ἐλπίζεται
 » δέ, καθὼς μανθάνω, ὁ Ταμεῖας Ἐλαιῶν, καὶ δίδεται καὶ
 » εἰς ἐμὲ τὸ βῆρος, διὰ τὴν ἀληθῆ ἐξήγησιν τῆς λέξεως τρι-
 » μηνία· ἂν ὅχι ἄλλο, τοῦλάχιστον ὁμως ἡ προηγηθεῖσα
 » σειρὰ ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειάν της καθιερώνῃ τὴν ιδέαν ὅτι,
 » (Τριμηνία ἐννοεῖται τὸ δικαίωμα ἐνὸς στρατιωτικοῦ εἰς
 » προσδιωρισμένους μισθοὺς, σιτηρέσια, κλπ. τριῶν μηνῶν »).

» Ἄν τέλος πάντων ἡ ἀνάγκη τοῦ ταμείου ὑπαγόρευεν αὐτὴν
 » τὴν νέαν σημασίαν, ἥτον ἀναγκαία ἐπίσης ἡ διασαφήνη-
 » σις ἐντὸς τῶν διευθυνθέντων ἐγγράφων· ἐξω τούτων ὅλων
 » ἦτον καὶ εἰς τὴν φανερωμένην πλήρες τὸ ποσὸν τοῦ χρη-
 » ματικοῦ, ὅσον ἀνῆκεν εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ τῶν
 » τριῶν μηνῶν, καὶ τῶν σιτηρεσίων τῶν τριῶν ἄλλων μη-
 » νῶν μὲ τὰς ἀξιοματικὰς μερίδας. Ἰδοὺ τὰ μέσα τῆς πόσεως
 » ἀργοπορίας τῶν πληρωμῶν, καὶ τῶν ἐπακολουθῶν δυση-
 » χημάτων.»

Ἰποσημειοῦμαι μὲ τὸ βαθύτατον σέβας

Ἐκ τοῦ Στεβενίκου, τὴν 14 Αὐγούστου 1829.

Εὐπειθέστατος ὁ, κατὰ τὴν Ἀν. Ἑλλάδα Στρατάρχης

Δ. ΓΥΦΗΛΑΝΤΗΣ.

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ, κατὰ τὴν Ἀν. Ἑλλάδα Στρατάρχου

Γ. ΦΙΛΗΜΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ΄.

Μάχη τῆς Πέτρας.

Συσσωματώσας, ὡς εἴρηται, τοὺς Ἕλληνας ἐκ νέου ἐνέκρινε
 νὰ τοὺς διαμοιράσῃ εἰς Στεβενίκον, Ἀράχοβαν, Δίστομον, καὶ
 Ἄμφισσαν ἕως οὗ λάβῃ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὰ ἀναγ-
 καιοῦντα, καὶ κινήσῃ πάλιν εἰς τὰς Θήβας· ἀνεφέρθη ἀμέσως
 πρὸς αὐτὴν παρακαλῶν νὰ φυλαχθῇ ἀμερόληπτος ἡ κηδε-
 μονία τῆς εἰς ὅλα τὰ στρατόπεδα τῆς Ἑλλάδος, ἄλλως κιν-

δυνεύει ἐκ τούτου νὰ προκύψωσι συγχύσεις, διχόνιαί, καὶ ἐπομένως, ἀταξίαι λυπηραί· ἐνῶ τὸ στρατιωτικὸν ἐπεριφρονεῖτο τοιοῦτοτρόπως, καὶ ἐκαταρᾶτο ἀδιακόπως τοὺς ἀντενεργούντας, διέβη ὁ Ἀσλὰμπεῖς ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας (*) εἰς Μποδόνιτζαν, Τουρκοχωῖρι, καὶ Λειβαδίαν, με χιλίους πεντακοσίους ἀνδρείους Τουρκαλθανούς· ἐντεῦθεν διευθύνθη εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συνοδεύσῃ καὶ μεταθέσῃ τὸ ἐκεῖσε τακτικὸν στράτευμα εἰς Ἀάρισσαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὑπόσχесιν εἰς τὸν Μεχμέτ Πασᾶ, τὸν Ρούμελη Βαλεσῆ· ἂν τὴν εἰσβολὴν του δὲν ἐπρόλαβεν ὁ Ὑψηλάντης νὰ ἐμποδίσῃ ἐγκαίρως, τὴν ἔξοδον ὁμως, καίτοι ἰσχυροτέραν, ἀποφάσισε νὰ τὴν κτυπήσῃ εἰς τὸ στενὸν τῆς Πέτρας κείμενον μεταξὺ Θηβῶν, καὶ Λειβαδίας.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς λοιπὸν τῆς δωδεκάτης Σεπτεμβρίου ἀφίσαντες οἱ Τοῦρκοι μικρὰν φρουρὰν εἰς τὸ ὀχυρωμένον στρατόπεδόν των ἐκινήθησαν συσσωματωμένοι κατὰ τῆς Πέτρας φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ὅλον τὸ πυροβολικὸν συνιστάμενον ἐκ πέντε κανονίων· ἀφοῦ εἰδοποίησαν προηγουμένως τοὺς, εἰς Λειβαδίαν Τούρκους διὰ τοῦ συνθήματος κανονοβολίσματος, τὸ ἰππικὸν των, ἑξακόσιοι τὸν ἀριθμὸν, ἐσχηματίσθη εἰς δύο γραμμὰς ὑπὸ τοὺς πρόποδας, οἱ πεζοὶ τακτικοὶ ὄντες τέσσαρες ἡμυσι χιλιάδες διαιρεθέντες εἰς δύο ἰσομεγέθη σώματα, διεύθυνον τὸ βῆμα των κατὰ τῶν προμαχόνων τοῦ

(*) Τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν ἐφύλαττεν ὁ χιλιάρχος Καρατάσιος, ἀλλὰ δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν ν' ἀντισταθῇ τὸν ἐχθρόν· διότι ἐκ τῆς ὀλομεροῦς χιλιαρχίας του μόλις ἦσαν ἑκατὸν πενήκοντα ὕγεις, οἱ λοιποὶ ἐπάσχον ἀπὸ σκληροῦς πυρετοῦς ἕνεκα τοῦ νοσώδους κλίματος· ὅθεν ὑποχρεώθη ν' ἀφίσῃ τὴν θέσιν, καὶ ἀπέλθῃ εἰς Νευρόπολιν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου· καὶ ἀνάρρῳσιν τῆς ὑγείας των.

πρώτου, καὶ τρίτου, διὰ νὰ περιστείλωσι τὴν δυνάμειν των, κατέλαβον συγχρόνως τὸ προσεχές χωρίον τῶν Βρεστεμητῶν τριακόσιοι πεζοὶ, καὶ ἵππεῖς πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὀπισθίων τῆς, κατὰ τοῦ τρίτου προμαχώνος κινήσεως δυνάμεως· τὸ ἐπικουρικὸν σῶμα τῆς φρουρᾶς ὑπ' ὀδηγίαν τοῦ Σπύρου Μήλιου, ὑπεχρεώθη νὰ καταλάβῃ ἐν ἄλλο ὕψωμα δυνατὸν πρὸς τὸ πλάγιον τῶν Βρεστεμητῶν, ὁ πεντακοσίαρχος Ἰωάννης Μπαϊρακτάρης κατέβη ἀπὸ τοῦ Ζαγαρά εἰς τὸν Πύργον τῶν Βρεστεμητῶν· ἦν δὲ ὅλον τὸ σῶμα τῶν Ἑλλήνων ὥσεί δύο χιλιάδες τριακόσιοι.

Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ἀπηγορευμένοι κατὰ τοῦτο, ἐδέχθησαν τὴν ἐναρξίν τῆς μάχης ἔξω τῶν προμαχώνων, ὁ Ἀσλάμπεϊς μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς διεύθυνε τὸ βῆμα του κατὰ τοῦ Διασέλου, ὅπου ἐγνωρίσθη ἤδη ἡ μέλλουσα τῶν Τούρκων ἐπίθεσις· ἅμα ἐπλησίασαν ὥρμησε κατὰ τοῦ προμαχώνος, ἀλλ' ἐπέπεσον αἱ ἔξωθεν ἐπικουρίαι, ἦτοι ὁ Κριζώτης, ὁ Μαμούρης, καὶ ὁ Ψαροδήμος, μὲ ἐπτακοσίους σχεδὸν συντρόφους· τὸ πῦρ τοῦ πολέμου ἀναφεν ἀμφοτέρωθεν μὲ ἀρειμανῇ τόλμην, οἱ Τουργκαλβανοὶ παιανίζοντες ἔκαμαν τὴν ἐφοδόν των προηγουμένου τοῦ Ἀσλάμπεϊ, ἀλλ' ἐματαιώθη μ' ὅλην τὴν ὁποίαν ἐδειξαν γενναιότητα, φθάσαντες σχεδὸν νὰ εἰσπηδήσωσι τὸν προμαχῶνα· ἡ ἀνδρεῖα ἀντίστασις τῆς, εἰς τοῦτον περιεχομένης δυνάμεως, καὶ ἡ τολμηρὰ ἐπίθεσις τῆς ἐπικουρίας ἔκαμαν ἀκαριαῖαν τὴν κρίσιν τῆς μάχης· οἱ Τουργκαλβανοὶ ἐκινήθησαν, καὶ μετὰ δύωρον μάχην ὅλη ἡ δύναμις τῶν Ὀθωμανῶν ἐβιάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὰ ὀχυρώματά της βλαπτομένη ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπον, καὶ ἐνθουσιώδη πυροβολισμὸν τῶν Ἑλλήνων· εἰς τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐπέπεσε καὶ ὁ Σ. Μήλιος κατὰ τῆς δυνάμεως τῶν Βρεστεμητῶν, τὴν ὁποίαν καὶ

ἀπέβαλεν ἀνδρείως διακινδυνεύσας μετὰ τῶν συντρόφων του· ἔπεσον εἰς ταύτην τὴν μάχην, ἐκ μὲν τῶν Ὀθωμανῶν ὥσεί ἐκατὸν ἐκτὸς τῶν πληγωμένων, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων, τρεῖς, καὶ πληγωμένοι δώδεκα.

Συνθήκη τῆς 13 Σεπτεμβρίου.

Ἡττηθέντες, ὡς εἴρηται, οἱ Τοῦρκοι, ἔχασαν διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐξόδου, ὅθεν ἔπεμψαν τὸ πρῶτ' τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ ἱππικοῦ των Ἀχμέτ μπεϊν, ἄνδρα φρόνιμον, καὶ δόκιμον νὰ πραγματευθῇ τὴν συνθήκην· κατὰ διαταγὴν τοῦ Στρατάρχου Ἰψηλάντη συνῆλθον μὲ τὸν διαληφθέντα Τοῦρ-
κον εἰς προκαταρκτικὴν ὁμιλίαν ὁ Στρατοπεδάρχης Γ. Λα-
σάνης, καὶ ὁ Γραμματεὺς Ι. Φιλήμων· εἰς τὸ πρόβλημα
περὶ τῆς, ἐκ συνθήκης εἰρηνικῆς διαβάσεως τοῦ στρατοῦ τῶν
Τούρκων, ἐπέμενον ὠδηγημένοι οὗτοι, εἰς τὴν εὐκαίρῳσιν
τῶν κρατουμένων ἀπὸ τὸν Ἀσλάμπεϊν θέσεων τῆς Λειβαδίας,
Κατοίκου Χάνι, Τουρκοχωρι, καὶ Φουντάνας· ἀφίονται αἱ
ἄλλαι εἰδικότητες, ὡς διαλαμβανόμεναι εἰς τὴν ἀκόλουθον
συνθήκην.

Μετά τινος παρατηρήσεις γενομένας ἐκ τῶν δύο μερῶν
ἐπεφορτίσθη τὴν ὀλικὴν διαπραγματεύσιν τῆς συνθήκης ὁ
Γραμματεὺς Ι. Φιλήμων, ὅστις, κατὰ ζήτησιν τοῦ Ἀχμέτ
μπεϊ κατέβη εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον, καὶ συνδιαλε-
θεῖς μετὰ τοῦ Ὄτζὰκ Ἀγᾶ, καὶ Ἀσλάμπεϊ, εὔρε τὸν δεύτερον
ἀνένδοτον εἰς τὴν, περὶ τῆς Φουντάνας πρότασιν· καταχω-
ρίζεται ἡ πρὸς τὸν Στρατάρχην ἀπάντησις τούτου τοῦ Ἀλ-
βανοῦ, γεγραμμένη ἀπὸ τὸν ἴδιον.

« Τίμιε φίλε Κύρ Στρατάρχη Ἰψηλάντη, σὲ ἀκριβοασπάζο-

» μαι, καὶ μὲ τὸ κάμνοντα φιλικὸν χαιρετισμὸν σὲ εἶδα·
 » ποιῶ· ἐδὼ ἦλθεν ὁ ἀπεσταλμένος γραμματικὸς σου εἰς τὸν
 » Ὀσμᾶν Ἀγᾶ Ὁτζᾶκ Ἀγᾶ, καὶ μὲ εἶπεν, ὅπου διὰ τοῦ δρό-
 » μου, ὅπου νὰ ἀπολύσης διὰ νὰ πᾶμε, νὰ σοῦ ἀπολυθοῦν
 » οἱ τόποι, ὅπου ἔχω πλῆσιν ἐγὼ ἀπὸ Λειβαδίαν ἕως Ἀλα-
 » μάνα, καὶ ἔτζι λοιπὸν νὰ ἀλλάξωμεν τὰ ρεχέμια· αὐτὸ ἐγὼ
 » λοιπὸν δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ κάμω χωρὶς νὰ μὴ βωτήσω τὸν
 » αὐθέτην μου, ἠμπορῶ μόνον, καὶ μόνον χωρὶς ῥώρησιν τοῦ
 » ἀφεντός μου, νὰ σοῦ ἀπολύσω Λειβαδιά, Κατοίκου Χάνι,
 » καὶ Τουρκοχωρὶ· εἶδὲ καὶ διὰ τὰ ἄλλα, ἐνόσου νὰ πηγαίνω
 » εἰς Λάρισσαν νὰ ἀνταμωθῶ μὲ τὸν ἀφέντην μου· (ἐννοεῖ
 » τὸν Μεχμέτ Πασᾶν Ρούμελην Βαλεσῆ) καὶ ἀπόψε προσμένω
 » ἀπόκρισίν σου, διὰ νὰ ἀλλάξωμεν τὰ ρεχέμια· ὅ,τι νὰ γένη
 » ἀπόψε νὰ γένη, νὰ πάρῃ τέλος ἡ δουλιὰ· καὶ καθὼς ἐσάθης
 » ἕως τώρα εἰς τὴν τιμὴν σου, ἔτζι λοιπὸν καὶ τώρα δὲν
 » πρέπει νὰ κάμῃς διαφορετικὰ, παρὰ νὰ βαστάξῃς τὴν
 » μπέσσα σου. καὶ ὑγίαινε.

1829. Σεπτεβρίου 13, Πέτρα.

Ἀσλάμπεϋς.

(Τ. Σ.)

Ἡ διδομένη υπόσχεσις παρὰ τοῦ Ἀσλάμπεϋ περὶ τῆς Λει-
 βαδίας, καὶ λοιπῶν, δὲν ἐσήμεναι τίποτε, ὅταν διεκρατῆτο
 ἀπὸ τὸν ἴδιον, καὶ ἡ Φουντάνα· διότι εὐκολύνετο πάντοτε
 ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ πεδίου Λειβαδίας, καὶ
 μήτε ἐμποδίζετο ἡ εἴσοδος νέων στρατευμάτων διὰ τῶν Θερ-
 μυπυλῶν, ἀλλ' ὑστερούμενος οὗτος τὴν θέσιν ταύτην, ἐδιό-
 ζετο νὰ κενώσῃ καὶ τὰς λοιπὰς τῆς Μπουδονίτζας, καὶ τῶν

Θερμοπυλῶν, ὡς μὴ διακρατουμένας πλέον, καὶ ἐντεῦθεν ἐματαιώοντο ὅλη ἡ ἐκστρατεία του, ὡς πρὸς τὰ ὅποια ἐπεφορτίσθη χρέη· ὠμολόγησε κατὰ συνέπειαν καὶ προφορικῶς τὰς τε ἐπακολούθους ζημίας του περὶ μισθοδοσίας, καὶ τὴν ἄτιμον ἔκβασιν τῆς ἐκστρατείας του· ἀλλ' ἐβιάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην, διότι ὁ Ὑψηλάντης ἔμενεν ἀμετάβλητος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του, ὁ Ὅτζακ Ἀγᾶς ὑποχρεώνεται ἐκ τῆς περιστάσεώς του εἰς τὴν ἀναγνώρισίν της, βιασμένος ἀπὸ τοῦτον καὶ ὁ Ἀσλάμπεῖς τὴν συνυπογράφει περὶ τὰ μέσα τῆς νυκτὸς, ὡς ἐφεξῆς.

Οἱ ὑποφαινόμενοι Ὅτζακ Ἀγᾶς Ὀσμάνης, καὶ Ἀσλάμπεῖς Μουχουρδάρης, πολεμηθέντες εἰς τὴν Πέτραν τὴν δωδεκάτην ἡμέραν τοῦ τρέχοντος μηνὸς, καὶ ἀδυνατίσαντες νὰ περάσωμεν μὲ πόλεμον ταύτην τὴν θέσιν, παρεκαλέσαμεν τὸν Στρατάρχην κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην, ὁδηγήσαντα τὴν ἐναντίον μας εἰρημένην μάχην, καὶ ἀξιούμεθα τὴν συγκατάθεσίν του διὰ τὸ ἐλεύθερον πέρασμά μας ἀπὸ τὴν Πέτραν, κατὰ τὴν ἀκόλουθον συνθήκην.

Ἄρθρον πρῶτον.

Ἡ Ἐκλαμπρότης του ὁ, κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα Στρατάρχης Κύριος Δημήτριος Ὑψηλάντης ὑπόσχεται νὰ ἀδιάσῃ τὸν, ἐπάνω τῆς Πέτρας προμαχώνα, εὐρισκόμενον ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ χιλιάρχου Χριστοδούλου Χατζῆ Πέτρου (*) ἅμα ἐξημερώσῃ, καὶ ἀνταλαχθῶσι τὰ ἀμοιβαῖα ἐνέχυρα.

(*) Ὁ χιλιάρχος οὗτος, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐδείξεν ὑπακοήν, καὶ

Ἄρθρον δεύτερον.

Λίδει ὅσους ἔχει εἰς τὸ στρατοπέδον τοῦ αἰχμάλωτου Τούρκους, ἅμα δοθῶν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον αἰχμάλωτοι Ἕλληνες.

Ἄρθρον τρίτον.

Λίδει τρία ἀμοιβαῖα ἐνέχυρα εἰς τὸν Ὀτζὰκ Ἀγᾶν Ὀσμάνην· τὸν πρῶτον πεντακοσίαρχον τῆς τετάρτης χιλιαρχίας, Νάκον Πανουριᾶν, τὸν πρῶτον πεντακοσίαρχον τῆς πέμπτης χιλιαρχίας, Τόλιαν Νικολάου, καὶ τὸν ἑκατόνταρχον ἱππέα Κ. Μοναστερλήν.

Ἄρθρον τέταρτον.

Συντροφεύει τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον μετὰ τὴν ἀνήκουσαν δύναμιν πρὸς ἀσφάλειάν τοῦ μέχρι τῆς Μπουδονίτζης, ὅπου θέλουσιν ἀλαχθῇ καὶ τὰ ἐνέχυρα· ἡ δὲ ἐνδοξότης τοῦ Ὀτζὰκ Ἀγᾶς Ὀσμάνης, καὶ Ἀσλάν μπεῖς Μουχουρδάρης ὑπόσχονται.

Ἄρθρον πέμπτον.

Εἰς τὸ πέρασμά των ἀπὸ Πέτρας μέχρι τῆς Μπουδονίτζης νὰ μὴ κάμωσι τὴν παραμικρὰν ζημίαν εἰς τοὺς ἐγκατοίκους, τὰ γεννήματα, καὶ τὰ ζωντανά των.

ἀφοβίαν ἀξιέπαινον, καὶ τοὶ κληήρης ὦν· διότι καὶ τὸν προμαχῶνα καταδιαταγὴν τοῦ Ἰψηλάντη πρῶτος τῶν ἄλλων προκατέλαβε, καὶ ἀνδρείως τὸν διετήρησε.

Ἄρθρον ἕκτον.

Νὰ λάβωσι πλησίον των τὰς εὐρισκομένας φιλακάς των εἰς τὴν πόλιν τῆς Λειβαδίας, εἰς τὸ χάνι τοῦ Κατοίκου, τὸ Τουρκοχωρι, καὶ τὴν Φοντάναν· δηλονότι νὰ ἀδιάσουν ἐντελῶς ὅλας αὐτὰς τὰς θέσεις, καὶ εἰς τὴν Μπουδονίτζαν μέχρι τῶν Θερμοφυλῶν, καὶ τῆς Ἀλαμάνας ν' ἀφίσωσι μόνην τὴν εὐρισκομένην εἰς αὐτὰς φρουρὰν, χωρὶς νὰ κάμωσι προσθήκην καμμίαν.

Ἄρθρον ἑβδομον.

Δίδουσιν ἐκμέρους των ὁ μὲν Ὅτζακ Ἀγάς Ὀσμάνης δύο ἐνέχυρα, τὸν Ἀχμέτ μπεῖν Κόλ Ἀγᾶν, καὶ τὸν Καχραμᾶν Ἀγᾶ Κόλ Ἀγᾶν· ὁ δὲ Ἀσλάν μπεῖς Μουχουρδάρης, τὸν Μπελούκμπασην Νοῦρ ἐδὶν Ἀγᾶν.

Ἄρθρον ὀγδοον.

Τὸ κίνημα τοῦ Τουρκικοῦ Ττρατοπέδου διὰ τῆς Πέτρας θέλει ἀρχίσει ἐκ προειδοποιήσεως τοῦ Στρατάρχου ἅμα τελειωθῇ τελεῖα ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἐνεχυρῶν, καὶ ἀδιάσῃ ὁ προμαχὼν, ὁ, ἐπάνω τῆς Πέτρας.

Ἄρθρον ἑννατον.

Δίδουσιν ὅσους ἔχουν Ἕλληνας αἰχμαλώτους εἰς τὸ στρατόπεδόν των πρὶν λάβωσι τὴν εἰδησιν τῆς διχθάσεώς των διὰ τῆς Πέτρας.

Ἄρθρον δέκατον.

Εἰς πίστῳσιν τούτων ὅλων γεγραμμένων ἐν λόγῳ τιμῆς,

ἔγειναν δύο ὁμοία ἀντίγραφα τῆς παρούσης συνθήκης, ὑπογεγραμμένα, καὶ ἐσφραγισμένα ἀμοιβαίως καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη.

Ἐν τῷ Στρατοπέδῳ τῆς Πέτρας, τὴν 13 Σεπτεμβρ. 1829.

‘Ο ‘Οσμὰν Ἀγᾶς, ‘Οτζὰκ Ἀγᾶς,
‘Ασλὰν Μουχουρδάρης.
(Τ. Σ.)

Ὁ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα Στρατάρχης

Δ. ΨΗΛΑΝΤΗΣ.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ πράξεις, καὶ τὰ συμβάντα τῆς, κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείας τοῦ Δημητρίου Ψηλάντη, ἔμειναν δέ τινα ἀσημειώτα διὰ τὴν ἔλλειψιν τινῶν ἀναγκαίων ἐγγράφων· ὁ Γραμματεὺς τοῦ Ἰωάννης Φιλήμων φέρων ὅλα τὰ ἔγγραφα τῆς ἐκστρατείας του, καὶ σκοπεύων νὰ τὰ ἐκδώσῃ, ἐλπίζω ν’ ἀναπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις μας· ἀδεται μολοντοῦτο λόγος ὅτι, ἥλλαξε τὸ πρωτότυπον τῆς ἱστορίας τοῦ μεταμορφώσας τὰ γεγονότα γνωρίζοντες τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς δὲν πειθόμεθα νὰ ἐνικήθῃ ἐπ’ οὐδεμιᾶς περιστάσεως, ὥστε νὰ σιωπήσῃ, ἢ ἀμαυρώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἥτις, πασίγνωστος οὖσα, δὲν ἐπιδέχεται τινα τροπολόγησιν.

Χρεοστοῦμεν ἐντοσοῦτω νὰ ὁμολογήσωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας, καὶ ἐκστατείας ταύτης ὅτι, ὁ Ψηλάντης ἤρχισε τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ Ψηλάντης ἐσφράγισε καὶ τὴν εἰρήνην ὑπὲρ τῆς δόξης τῶν Ἑλλήνων· τὸ ἔθνος μέλλει βέβαια ἐπὶ τῆς ὠρίμου ἡλικίας του νὰ κάμῃ τὰς ἀνηκούσας ἀνακρίσεις, παρατηρήσεις, καὶ κρίσεις τῶν,

κατὰ τὸ μᾶλλον, καὶ ἦττον ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγωνισθέν-
των· ἐπαναλαμβάνομεν ὁμῶς ἐκ τοῦ ἐτέρου νὰ τὸ ὑπενθυμί-
σωμεν ὅτι, οἱ Ἕλληνες ἐνῶ εἶχαν κύριον καὶ τρομερὸν ἀντι-
κείμενον τοῦ σκοποῦ των, τὸν Τοῦρκον, ἐπεβουλευόντο πρὸς
τούτοις μέχρι τινὸς καὶ παρὰ τῶν ἰσχυροτέρων ἐπικρατειῶν
τῆς Εὐρώπης· ἡ ἐπιμονή, καὶ ἀνδρεία κατὰ τοῦ πρώτου, ἡ
ὑπομονή, καὶ τὰ παράπονά των πρὸς τοὺς δευτέρους, συ-
νοδευμένα μὲ αἵματοχυσίας, αἰχμαλωσίας, πυρκαϊᾶς, γυ-
μνότητά, πείναν, καὶ παντὸς εἶδους πολιχρονίου κακοπαθείας,
ὑπερισχύσαντα, ἤξιώθησαν τῆς ἀνεξαρτησίας· ταῦτα ἐκθέ-
σαντες ἀφίνομεν πρὸς γινῶσιν, καὶ ὑπογραμμὸν τῶν μετα-
γενεστέρων, παρὰ τῶν ὁποίων δὲν ζητοῦμέν τινα ἀνταμοι-
βὴν· διότι δὲν ἐπράξαμεν, παρὰ, τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη
μας· ἐπιθυμοῦμεν ὁμῶς, καὶ παρακαλοῦμεν αὐτοὺς, τὴν, μὲ
τοσαύτας θυσίας, καὶ δάκρυα ἀναστηθεῖσαν Ἑλλάδα, νὰ
τὴν ὑψώσωσιν εἰς τὴν πρώτην τῆς λαμπρότητά, καὶ εὐδαι-
μονίαν διὰ τῆς σοφίας, εὐνομίας, καὶ ἀνδρείας· τότε καὶ
αἱ ψυχαὶ ἡμῶν θέλει ἀγάλλονται, ὡς μὴ μάτην ὑπὲρ αὐτῆς
ἀγωνισθεῖσαι, καὶ ὡς γνησίους ἀπογόνους καταλιποῦσαι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ.

Π Ι Ν Α Ε.

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΤΟΜΩ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α. Διήγησις συμβάντων τινῶν πρὸ τῆς μάχης τῆς Σκιάθου.	3
Ἐπιστολὴ τοῦ Πεῤῥαιβοῦ πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.	7
Ἐπιστολὴ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς τοῦ Ὀλύμπου. . . .	11
Ἀναφορὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Καρατάσσιου πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ πολέμου.	15
Ὁ Κιουταχὴς ἀπατᾷ τὸν ἀρχηγ. Καρατάσσιον, καὶ κλείει εἰρήνην ὠφέλιμον διὰ τὸν ἐξυτόν του. . .	21
ΚΕΦ. Β'. Μάχη εἰς τὴν Νῆσον Σκιάθον.	22
ΚΕΦ. Γ'. Ναυμαχία μεταξὺ Εὐβοίας, Σκιάθου, καὶ Τρικέρων.	25
Βιογραφία σύντομος τοῦ Ἀρχηγοῦ Γ. Καρῆσκᾶκη. .	30
ΚΕΦ. Δ'. Μάχη τῆς Ἄμπλιανης.	32
Διατριβὴ τῶν ὀπλαρχηγῶν τοῦ κατὰ τὴν Ἄμ- πλιανην στρατοπέδου.	38
ΚΕΦ. Ε'. Μάχη τῆς Πανάσσαρης.	41
Ῥῆξις ἐμφυλίου πολέμου.	47
Εἴσοδος τῶν Ρουμελιωτικῶν ὀπλων εἰς τὴν Πελοπόννησον.	48
ΚΕΦ. Σ'. Μάχη τῆς Πεντώρης.	52

ΚΕ Φ. Ζ'. Μάχη τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ἱπερχειμέ- νου βουνοῦ, καὶ Μετοχίου Ἀμφίσσης. . . .	58
Ἀναφορὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν τοῦ ἐν Ἀμφίσσῃ στρατοπέδου πρὸς τὴν Διοίκησιν. . . .	64
ΚΕΦ. Η'. Μάχη τῆς Σκάλας, κειμένης μεταξὺ Ἀμφίσσης, καὶ Ἄμπλιανης.	69
ΚΕΦ. Θ'. Μάχη τῶν προπόδων τῶν βουνῶν Μεσο- λογγίου, καὶ σύντομος περιγραφή τραγικῶν τινῶν συμβάντων ἐν τοῖς ἔξω, καὶ ἔσω τοῦ Μεσολογ. . . .	74
ΚΕΦ. Ι'. Μάχη τοῦ Χαϊδαρίου τῶν Ἀθηνῶν. . . .	80
ΚΕΦ. ΙΑ'. Μάχη τῶν Θεσπιῶν.	94
ΚΕΦ. ΙΒ'. Μάχη τῆς Ἀράχθας.	97
ΚΖΦ. ΙΓ'. Μάχη μεταξὺ Τουρκοχωρίου, καὶ Φον- τάνας.	108
ΚΕΦ. ΙΔ'. Μάχη τοῦ Διστόμου.	114
ΚΕΦ. ΙΕ'. Μάχη δευτέρα τοῦ Διστόμου. . . .	119
ΚΕΦ. ΙΖ'. Μάχη τρίτη τοῦ Διστόμου.	122
ΚΕΦ. ΙΖ'. Μάχη τοῦ Κερατσινίου.	127
✓ ΚΕΦ. ΙΗ'. Μάχη πλησίον τῶν παραλίων τῆς Μου- νουχίας, καὶ θάνατος τοῦ Ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη. . . .	141
ΚΕΦ. ΙΘ'. Μάχη πλησίον τῆς Καλλιρρόης· θά- νατος ὀκτακοσίων εἰκοσιπέντε Ἑλλήνων, μεθ' ὧν καὶ διάφοροι ὀπλαρχηγοί.	147
✓ ΚΕΦ. Κ'. Ἀφίξις τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια Βαθμὸς Στραταρχίας τοῦ Ὑψηλάντη, καὶ ὀργα- νισμὸς τοῦ Στρατιωτικοῦ.	162
ΚΕΦ. ΚΑ'. Μάχη, καὶ κυρίευσις τῆς Μονῆς τοῦ ἀγίου Σεραφεῖμ, τοῦ πίκλην Λουμπῶ, καὶ τοῦ Στεβενίου.	171

ΚΕΦ. ΚΒ'. Μάχη τοῦ Μαρτήνου.	174
Αναφορά τῶν ὀπλαρχηγῶν πρὸς τὸν Κ. Καπο- δίστριαν.	180
ΚΕΦ. ΚΓ'. Μάχη τοῦ Ἀνυφορήτου.	186
ΚΕΦ. ΚΔ'. Μάχη τῶν Θηβῶν.	188
ΚΕΦ. ΚΕ'. Μάχη δευτέρα τῶν Θηβῶν.	190
ΚΕΦ. ΚΖ. Μάχη τῆς Πέτρας.	200
✓ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀσλάμπεϊ πρὸς τὸν Ὑψηλάντην.	203
Συνθήκη τῆς Πέτρας.	—

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 8. στίχ. 1. γρ. τὰ κινήματα. — σελ. 22. στίχ. 21. γρ. ἐρέθιζαν. —
Σ. 23. στ. 9. γρ. Ναυάρχου. — Σ. 23. στ. 19. γρ. ἐν. — Σ. 41. στ. 1. γρ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'. — Σ. 47. στ. 3. γρ. εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Σ. 63. στ. 10.
γρ. τινός. — Σ. 63. στ. 10. γρ. διασώσωσιν. — Σ. 74. στ. 12. γρ. καὶ αὐ-
τόν. — Σ. 78. στ. 16. γρ. θέσεις. — Σ. 89. στ. 15. γρ. δασώδεις. — Σ. 96.
στ. 25. γρ. δὲν διέλυον. — Σ. 103. στ. 6. γρ. ἐδέχθη. — Σ. 104. στ. 21.
γρ. πρὸς. — Σ. 120. στ. 1. γρ. ἐρυθρόστολον. — Σ. 121. στ. 5. γρ. δὲν ἐταλ-
μνας. — Σ. 122. στ. 13. γρ. ἀεικίνητοι. — Σ. 123. στ. 10. γρ. πυροβολῆ-
— Σ. 131. στ. 27. γρ. τοῦ κατὰ τοῦ κέντρου πεζικοῦ του. — Σ. 132. στ. 4.
γρ. γραμμῆς. — 132. στ. 9. γρ. τὰ ὀπισθεν. — Σ. 170. στ. 26. γρ.
ἐσυνοδεύοντο. — Σ. 175. στ. 16. γρ. ἔχοντες. — Σ. 175. στ. 26. γρ. λά-
σπης. — Σ. 181. στ. 21. γρ. ἐμπόριον. — Σ. 209. στ. 19. γρ. καὶ δέκα
ἑπτὰ ἐπληρώθησαν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Τ Ω Ν

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Ἡ Α. Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς.	200	Κωνσταντῖνος Πρεβελέγκιος.	¶
Γ. Κουντουριώτης.	2	Γ. Χρυσίδης.	Γ
Ἰωάννης Παπαρηγόπουλος.	2	Ἰωάννης Χρύσανθος.	Γ
Βάσσιος Μαυροβουνιώτης.	2	Σ. Ῥωσσέτος.	¶
Κωνστ. Δ. Σχινᾶς.	5	Γρ. Παλαιολόγος.	Γ
Ν. Γ. Θεοχάρης.	5	Ροσιέ Διευθ. τοῦ Σχ. τῶν Εὐελπ.	2
Π. Μαυρομιχάλης.	4	Γ. Τριτζέτης.	Γ
Ν. Ρενιέρης.	2	Δ. Δεσποτόπουλος.	Γ
Γ. Βαλτινός.	2	Β. Κατζίφος.	Γ
Γ. Πραϊδης.	3	Σ. Σοῦτζος.	2
Ραϊνέκ.	2	Σταυρίδης.	Γ
Κωνσταντῖνος Δουκάς.	2	Ῥάλλης.	Γ
Ἰωάννης Κλίμακας.	2	Μ. Σοφιανός.	Γ
Ἀθανάσιος Πετζάλης.	2	Ε. Σχινᾶς.	Γ
Μ. Χουρμούζης.	2	Δ. Ρός.	Γ
Παναγιώτης Νοταρᾶς.	2	Π. Κ. Ἠπίτης.	2
Νικόλαος Γ. Μπότσης.	2	Δ. Α. Σοῦτζος.	Γ
Ἀναστ. Ἀναγνώστου Δοιδορίκης.	2	Δ. Μαργαρίτης.	Γ
Γεώργιος Κ. Βοϊνέσκος.	2	Γρηγόριος Ν. Τύμβας.	Γ
Π. Σοῦτζος.	2	Κωνσταντῖνος Δημητρίου.	Γ
Σπυρίδων Γ. Καραϊσκάκης.	2	Μαναγῆς Μακρύς.	Γ
Δ. Σκυλοδήμος.	2	Νικόλαος Βελανίτης.	Γ
Ἰωάννης Στράτου.	2	Π. Α. Στεφανίτζης.	Γ
Δουκᾶς Πύρρος.	2	Θ. Κτενᾶς Ἱερεὺς τοῦ Πολ. Σχολ.	Γ
Δ. Βότζαρης.	2	Νικόλαος Δ. Φορμάνος.	Χ
Γρ. Ραστῆς.	Γ	Νικόλαος Κασσιμούλης.	Γ
Α. Πάλλης.	Γ	Ἰωάννης Καρπούνης.	Γ
Μακρυγιάννης.	Γ	Χούνσχτσαϊν.	Χ
Ἰωάννης Πάγκαλος.	Γ	Ι. Σωτηριάδης.	Γ
Κωνσταντῖνος Διδούσης.	Γ	Α. Δ. Παπασταθόπουλος.	Γ
Δημ. Χριστίδης.	Γ	Κατζάκος.	Γ
Ἰωάννης Θεοτόκης.	Γ	Θ. Μανούσης.	¶
Γ. Πρασσάς.	Γ	Α. Πολυζωίδης.	Γ
Μ. Ἀργυρόπουλος.	Γ	Χ. Κλονάρης.	Γ
Α. Σαμουράκης.	Γ	Ι. Αθ. Σωμάκης.	Γ
Σ. Ἀντωνιάδης.	Γ	Δ. Σκορδίλης.	Θ
Ν. Ἰωαννίδης.	Γ	Π. Σ. Ὀμηρίδης.	Χ

Κ. Σ. Πιττάκης.	1	Κωνσταντίνος Τζαπέκος.	1
Δ. Γ. Σούτζος.	1	Κωνσταντίνος Θ. Νάτζου.	1
Βερνάρδος Ρέζερ.	1	Σταμάτης Δ. Κόσσης.	1
Ε. Ουλερίχος.	1	Βασίλειος Δράκος.	1
Η. Καλαμογδαρτής.	1	Δημήτριος Ίωάννου Κασσαδέτης.	1
Σπανιολάκης.	1	Κωστής Μπογιατζόγλου.	1
Γ. Φέδερ.	1	Κωνσταντίνος Πλέσος.	1
Γ. Αθανασίου.	1	Κοριανός Χ. Καλιγιάννης.	1
Εν. Πετρίδης.	1	Ίωάννης Φακώφ.	1
Σ. Κοπανίστας.	1	Κωνσταντίνος Δημητρίου.	1
Ο πρόην Δεσπότης Δαλματίας.	2	Ἀνδρέας Χριστόφορος.	1
Γεώργιος Τζέντζος.	2	Λαβίδ Νικολαΐδης.	1
Ι. Μυλονόπουλος Γλυκὺς Τυπογρ.	5	Μιχαὴλ Λεοβαέρδος.	2
Θωμᾶς Φιλίππης.	2	Δημήτριος Ριμπάκης.	1
Ίωάννης Νινῆς.	1	Ἀθανάσιος Δηγάτου.	1
Ἀντώνιος Λιασίδης.	2	Δημήτριος Ζαγόρας.	1
Σταυράκης Καστρεντζίος.	1	Ἀλέξανδρος Ίωάννου.	1
Γεώργιος Διαμαντίδης.	2	Μέγας Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Πατρι-	
Φρανγκίσκος Βαλιάνος.	1	άρχου Ἱερόθεως.	1
Σπυρίδων Βελουδός.	1	Εὐστάθιος Ρωμαιοσκάνος.	1
Χρῖστος Τριαντάφυλλος.	1	Μανώλης Γεωργίου.	1
Νικόλαος Βίδος.	6	Ίωσήφ καὶ Γεώργιος Καντά.	1
Διὰ τὸ Γυμνάσιον τῆς Ἑρμοπολεως.	2	Παναγῆς Κασαίτης.	1
Διὰ τὴν Δημαρχίαν Ἑρμοπολεως.	2	Χρῖστος Ἀναστασιάδης.	1
Γεώργιος Πετρίτζης.	1	Κωνσταντίνος Καρόγλου.	1
Γεώργιος Καραγιαννάκης.	1	Ἱερώνυμος παπὰ Χριστο δούλου.	1
Ίωάννης Περίδης.	1	Ναὺμ Ζωγράφος.	1
Σταμάτιος Κωνσταντίνου.	1	Γεώργιος Τζιώτης.	1
Θεόδωρος Ταμπάκας.	1	Γεώργιος Καλογάκης.	1
Νικόλαος Φωκᾶς.	1	Κ. Πεταλᾶς.	1
Γεώργιος Ασλάν.	1	Τζάτζος Κ. Θεού.	1
Ἀβραμ. Χατζή Κυριάκου.	1	Γεώργιος Λέλης.	1
Π. Ζωντανός Πατρός.	5	Δημήτριος Τζήνος.	1
Γεώργιος Π. Μερικας.	1	Νάκο Πανοριᾶς.	2
Χριστόδουλος Ίωάννου.	1	Κωνσταντίνος Δουβουνιώτης.	2
Ἀνδρέας Λαβίδ.	1	Δημήτριος Χατζίσκος.	2
Ίωάννης Ἀβραμ. Ράλλης.	1	Χριστόδουλος Χ. Πέτρου.	2
Γεώργιος Μελᾶς.	1	Γεώργιος Χ. Πέτρου.	2
Ίωάννης Ρενιέρης.	1	Δημήτριος Α. Φερσαλινός.	2
Νικόλαος Γιαγιτζής.	1	Πούλιος Σωτηριάδης.	2
Μαργαρίτης Φ. Κούταβος.	1	Ίωάννης Γκόγκας.	2
Πανταζής Κανισκιέρης.	1	Κοσμάς Θεοπροτός.	1
Α. Οικονομίδης.	1	Γιαννάκης Γ. Γαρδικής.	1
Μ. Βαλέττας.	1	Μ. Γίλης.	1
Σταμέλος Μ. Βριζάκης.	1	Γάκιος Χ. Κώστα.	1
Γεώργιος Σ. Διαμάντη.	1	Ίωάννης Γρ. Κωσταρίζος.	1
Ἀδελφοί, Λεωνίδας καὶ Νικόλαος		Θεοδωρῆς Τριέλης.	1
Π. Σ. Ἰγγλέσι.	1	Πέτρος Χ. Πέτρου.	1
Θ. Τζάνογλου.	1	Βιρήνη Χριστοδούλου Χ. Πέτρου.	1
Γεώργιος Κόσσης.	1	Ζαχαρίας Παναγιωτίδης.	2

Γεώργιος Σκουκαλάς.	1	Δ. Ν. Δροσύνης.	1
Δημήτριος Σακελλαρίου.	1	Μ. Κασσιέρης.	1
Ἀθανάσιος Ν. Φτερίδης.	1	Γ. Καρατζάς.	1
Τελέμαχος Κ. Ποπούλου.	1	Α. Γαριάννης.	1
Γεώργιος Δ. Ζουλούμης.	1	Ε. Β. Βασιλιάδης.	1
Ἰωάννης Πολυχρονιάδης.	1	Π. Δ. Οινόμοπος.	1
Αναστάσιος Γ. Βρίτζα.	1	Χ. Ν. Δεμάθας.	1
Γεώργιος Θεοδωρίδης.	1	Δ. Καρατζάς.	1
Ἰωάννης καὶ Δημ. Πολυζωίδης.	1	Μ. Σ. Μαρκόπουλος.	1
Κωνσταντῖνος Τριανταφυλλίδης.	1	Γ. Μπάσταρι.	1
Γεώργιος Ι. Ζάκος.	1	Ἰωάννης Πουλόπουλος.	1
Πέτρος Αθ. Μανδάλου, καὶ Ἰγνά- τιος Ἱερομόναχος.	1	Παναγιώτης Κασσιμάτης.	1
Δημήτριος Κωνσταντίνου.	1	Ν. Σ. Κανούσης.	1
Ἀναστάσιος Ν. Κρίτζα.	1	Σ. Δ. Βουλπιώτης.	1
Χριστόδουλος Ἰωάννου.	1	Κανέλος Δελιγιάννης.	1
Ὁ Μοίραρχος Κουτζογιανόπουλος	1	Παναγιώτης Μπενάκη.	1
Ὁ Ὑπομοίραρχος Διήσκος.	1	Ἀντώνιος Μελησσουργός.	1
Μιχαὴλ Καλπακάς.	1	Ἰωάννης Βιζούλας.	1
Α. Κυριακίδης.	1	Κωνσταντῖνος Πάνου.	1
Λεῖνχολδ Πατρός.	1	Ἀναγνώστης Ν. Πανταζῆ, ἐκ Θε- ταλομαγνησίας.	1
Μάρκος Κερκυρόπουλος.	1	Πάνος Τσούσης Σουλιώτης.	1
Γ. Κριζάνος.	1	Χρίστος Οἰκονόμου.	1
Εὐαγγελῆλης Κοντογιάννη.	1	Α. Κορτιάνος.	2
Δημήτριος Κεμπρικός.	1	Ἰωάννης, Στ. Μπαρπαρίγης.	1
Κ. Τασίκας.	1	Στ. Πασχάλη.	2
Α. Ἀντύπας Κύθιος.	1	Πελοπίδας Νέστορος.	2
Δημήτριος Αἰνιάν.	1	Π. Δ. Χαμάρτος.	2
Μιχαὴλ Τριανταφύλλου.	1	Α. Π. Δημητριάκοπουλος.	1
Μιχαὴλ Ἀθανασίου.	2	Μ. Τσιτίζας.	2
Βασίλειος Δημητρίου.	2	Ν. Στουρνάρης.	1
Δῆμο Τζαχίλας, καὶ Γ. Τζαχίλας.	3	Μ. Πετροκύνινος.	1
Διόκο Κουτουβάς.	3	Ἰωάννης Ἀπαλύρας.	1
Καλλίνικος Τζάρας.	2	Καλ. Κριατζούλας.	1
Γεώργιος Πρεβεζάνος.	2	Ἰωάν. Μάης.	1
Ἰωάννης Δήμου.	2	Θεμ. Ι. Μάν,	1
Βασίλειος Ἀποστόλου.	3	Στ. Τζιτζινία.	1
Ἀποστόλης Ἰωάννου.	4	Ἰωάννης Σκαρामαγκᾶς.	1
Αθανάσιος Πουρνάρας.	2	Ἰωάννης Γ. Εἰδός.	1
Παναγιώτης Οἰκονόμου Γουριώτης.	2	Στ. Τότζιου.	1
Κωνσταντῖνος καὶ Νικ. Μπουλωταί.	1	Ἰωάννης Λεωνίδας,	1
δ' Ἀκαριανίας Παρφύριος.	1	Κυριακὸς Τζαπέκου.	1
Ν. Φλογαίτης.	1	Ἀναστάσιος Σωτήρης.	1
Π. Α. Σωμάκης.	1	Βασίλειος Τζουρίδης.	1
Π. Σερούιος.	1	Στ. Προΐος.	1
Χαράλαμπος Ν. Καβογιάννης.	1	Χριστόδουλος Η. Επρωμερίτης.	1
Ἰωάννης Νικολίτζης.	1	Γεώργιος Κεχράς.	1
Χρίστος Δροσίδης.	1	Γεώργιος Στέργιου.	1
Χρυσάνθος Κονοφάος.	1	Γεώργιος Φραγκούλας.	1
Νίκος Θεού.	1	Ἰωάννης Φίλωνος.	1

Εμ. Σπορίδωνος.	1	Θωμᾶς Κ. Καββάκος.	1
Ἀντώνιος Γεωργαντζᾶς.	1	Γ. Κωνσταντινίδης.	1
Δάμπρος Γιαννακοῦ.	1	Γεώρ. Φίνλας.	1
Λουκάς Π. Νάκου.	1	Ἰω. Κίνγ.	1
Ἰωάννης Λεοναρδίδης.	1	Σ. Πέρογλους.	1
Βασίλειος Μπούζιος.	1	Μ. Μοάτζος.	1
Δάμπρος Κρίκος.	1	Ἀθ. Σ. Πλούμης.	1
Ἀλέξανδρος Σταμ. Κασπάλης.	1	Ἰω. Μπογιατζόγλου.	1
Ἀναγνώστης Λαζαρίδης.	1	Ἀδελφός Σπανούδης.	1
Στάθης Γαβρέλης.	1	Νικόλαος Ἰω. Στρατουδάκης.	1
Λ. Λαπουσιάδης.	1	Ἰω. Ζερβάκης.	1
Ἀναγνώστης Παπασταθόπουλος.	1	Γεώ. Πλατὺς.	1
Δ. Ἰαννόπουλος Δημοδιδάσκαλος.	1	Νικ. Τζίφρος.	1
Δημήτριος Κανάκης Τελώνης.	1	Ποθητὸς Μόσχου.	1
Γεώργιος Λάπας.	1	Γεω. Αλφιεράκης.	1
Ἄννα Ἰαννούλη Νάκου.	1	Ἰω. Παπαδάκης.	1
Δημήτριος Σκοτίδης.	1	Ἰω. Κασσιμάτης.	1
Λουκάς Μπουρνόζας.	1	Ἰω. Ψύχας.	1
Ἀναγνώστης Παπαγεωργόπουλος.	1	Βαρβολ. Επίσκ Κυναίθης.	1
Λουκάς Κόκκαλης.	1	Νικηφόρος Παμπούκης, Διδ.	1
Ἰωάννης Σουλιναραῖος.	1	Σπ. Ἰγγλέσης Ἱατρός.	1
Ἀναγνώστης Σφουντούρης.	1	Καθηγούμενος Γερμανός.	1
Στάθης Νικολάου.	1	Ὁ Βοηθὸς τοῦ Ἐπάρχου Κυναίθης.	1
Δήμος Τέλης.	1	Σπ. Λεονάρδου Γρ. τοῦ Ἐπάρ. Κυν.	1
Παπᾶ Νικόλαος Εὐσταθίου.	1	Δ. Ζωγρ. Εἰρηνοδ. Κυν.	1
Ὁ Ἡγούμενος τοῦ Ὁσίου Λουκά.	1	Ἰω. Σταματοπούλου.	1
Ἄγγελος Σπυρόπουλος.	1	Κων. Δινάρδος.	1
Φίλων Εὐσταθίου.	1	Γεωρ. Οἰκονομόπουλος.	1
Ἀναγνώστης Παπαγγελῆ.	1	Δημήτ. Ἰω. Γραμματικὸς.	1
Παναγιώτης Δημητρίου Διαμάντη.	1	Λεωνίδας Γεωργίου.	1
Ὁ Ἡγούμενος Ταξιαρχῶν.	1	Ἀναγ. Λαγρές.	1
Λουκοῦλος Κρεστενίτης.	1	Γεω. Καραμεσίνης.	1
Παν. Παπαδημητρακόπουλος.	1	Ἰω. Ἀντωνόπουλος.	1
Κων. Μπέλλος.	1	Κων. Στεφανίδης Διδ.	1
Γεώρ. Ἀποστολίδης.	1	Θωμᾶς Μισσαριλιώτης.	1
Γ. Δ. Οἰκονομίδης.	1	Ῥήγα Παλαμίδης.	2
Ν. Ζαχαρίτζας.	2	Δ. Κυριακίδης.	1
Γ. Ψύλλας.	1	Ἐδουάρδος Μάσσων.	1
Ἰ. Ε. Χίλλ.	2	Ἰω. Φιλίμων.	1
Ἰωάν. Βλάχος.	1	Χρῖς. Ἰω. Παραμυθιώτης.	1
Ἡγούμενος Πεντέλης Νεόφτης.	2	Ἀναγ. Μακρυπουκάμισος.	1
Ἀνάργυρος Πετράκης.	2	Μ. Σακκελαρίου.	1
Σ. Κλεάνθης.	1	Π. Θεοδῶς. Οἰκονόμος.	1
Γ. Καραμάνος.	1	Μ. Κ. Μιχαλόπουλος.	1
Κ. Βλαχούτζης.	1	Γ. Λιώντας.	1
Ἰω. Βενδύλος.	1	Χ. Μ.	1
Ἰωάν. Ὀλύμπιος.	1	Γ. Π.	1
Α. Κομπατής.	1	Π. Φ. Φαρμακόπουλος.	1
Ν. Δημητριάδης.	1	Ἰάκωβος Θεοφιλῆς.	1
Γεώργιος Π. Σκουζές.	1	Β. Χριστόπουλος.	1
Κ. Α. Μάνος.	1	Γ. Θ. Ὀρφανίδης.	1

Οἱ Ἐν Βεκαρεσίῳ

σώματα.

σώματα.

Ο' Ἀρχ. Ἀγας Κ. Γιάγκος	1	Ο' Κ. Χ. Λεκάς Μεζίζη.	1
Γίκας.	1	Γωάννης, Σακεδά-	1
Ο' Ἀρχ. Καμ. Κ. Στέφανος	3	ριος.	1
Μόσχου.	1	— Στέφανος Ταμπάκοβιτς.	1
— Σερδ. Κ. Π. σπαχῆς	1	— Λάζαρος Καλενδέρογλα	1
— Κ. Χρ. Μαρίνογλας.	1	— Νικ. Κυρίλλωφ.	1
— Κ. Κ. Ἀλτζῆς.	1	— Γωάννης Δ. Χ. Βανά-	1
Ο' Ἐξοχ. Γατρός Κ. Α.	1	λαγλας.	1
Καραζήσης.	1	— Κ. Ν. Μεσακώε.	1
Ο' Εὐγ. Κ. Κ. Ἀριστάς.	1	— Παναγιώτης Σύμκ	1
Ο' Κ. Λεκάς τ. Καρτζῆ.	1	Γεράση.	1
Ο' — Κ. Γεώργιος Ἀνα-	1	— Γεράσιος Σ. Γεράση.	1
στάσιος Δημοσθένης καὶ Ξε-	1	— Εὐστάθιος Χ. Ι. Κα-	1
νοφῶν Ἀδελφ. Μπαρόντζη.	1	ριάδης.	1
Ο' Πανοσι. Ἀρχ. Κ. Διονύσιος	1	— Δημήτριος Σ. Γεράση.	1
Ἀγιοϊωαννίτης.	1	— Λάζαρος Γ. Γεράση.	1
Ο' — Κ. Λεόντιος Κοτά-	1	— Θωμάς Π. Π. Χρυσού.	1
κης ἐξ Ἀνδρου.	1	— Γωάννης Κωνσταντί-	1
Ο' Κ. Παρθένιος Μπραδιάνος.	1	νετζιότα.	1
— Κ. Προκ. Κοτροτζανίς,	1	— Νικόλαος Δημητρίδ.	1
Ο' Ἀρχ. Β. Βισιάρης Κ. Νικ.	1	— Νικόλαος Α. Χατζύ-	1
ὀφρεδιάνος.	1	πῆλος.	1
Ο' Εὐγ. Κ. Αλ. Γεωργιάδης	1	— Ἀντώνιος Α. Κωνσαν-	1
Σχινᾶς.	1	τίνου,	1
Ο' — Κ. Σ. Σισανόπῆλος	2	— Δημήτριος Γεωργαν-	1
Ο' — Κ. Γ. Α. Θ. Μπα-	1	τᾶς,	1
λατζάνος.	1	— Παναγιώτης Προκοπίου	1
— Η' Εὐγ. Κ. Ἀνατε-	1	Φιλίτης,	1
ρίνα ῥόλα γεν. ῥακοβίτζα.	1	— Ἀναστάσιος Προκοπίου	1
Ο' Ε'λ. Κ. Γ. Χ. Μάρκας	1	Φιλίτης,	1
Μιτυληναῖος.	1	— Γρηγόριος Μόσχα,	1
Οἱ Ἀντάδελφοι Μ. καὶ Σ.	2	— Ἀναστάσιος Κ. Γκύμπα.	1
Χρησίδας.	1	— Χατζῆ Δόικος Χ. Μπα-	1
Ο' Κύριος Δ. Γ. Γ. Γκανῆ,	1	ζήλ.	1
Ο' λύμπιος.	1	— Γεώργιος Δ. Οἰκονο-	1
Ο' — Βασίλειος, Μπί-	1	μήδης ἐξ Η' πείρου,	1
τζας.	1	— Κωνσταντῖνος Ξενοκράτης	1
Ο' — Δ. Ζήσης Χ. Ἀντωνίε.	1	— Βασίλειος Γ. Στάμκ	1
	1	— Θεόδωρος Ι. Μπακάλογλας.	1

Ο' Κύριος Γεώργιος Στέπης.	1	Ο' Κ. Γεώργιος Νικολάε	
— Διαμαντῆς Μη-		Πλεσιάνος,	1
συρλῆς ἐκ Κασορίας.	1	— Σταῦρος Μοιρασγίδης	
— Γεώργιος Α' ποσόλε Σκκ-		ἐξ Ἀνδριανοπόλεως	1
λιστῆρας ἐκ βεντίνης τῶν Α'-		— Χ. Ἀγγελος Χ. Σάββα	
γρῶφον.	1	ὁμοίως.	1
— Χρ. Καραγιανόπουλος	1	— Α' Θανάσιος Κωνσταντι-	
— Δημήτριος Βίλλιος ἐκ		νόπουλος ὁμοίως.	1
Χίε.	1	— Ζαφάρης Μιχαήλ ὁμοίως.	1
— Γεώργιος Κωνσταντίνου		— Παναγιώτης Ζ. Τζεφλας.	1
Βάλωτας.	1		
— Δημήτριος Κωνσ. Κα-		Οἱ ἐν Ἰβραΐλα.	
παμμαλίδης Βυζάντιος.	1		
— Φίλιππος Μόσχος,	1	Ο' Κύριος Μ Βερώνης.	1
— Μιχαήλος Π. Γεράση	1	— Κ. Σαβδόπουλος.	1
— Γεώργιος Πλασαρά Πε-		— Η' λίας Περδικίδης.	1
λοπονήσιος.	1	— Χ. Σκουλῆς.	1
— Σταυρόκης Δέζογλας.	1	— Α' Δέλφια Γκιώσης,	1
— Κωνσταντῖνος Βεκαρι-		— Γεώργιος Καρύκης,	1
άδης ὁ' ἐκ Μελενοίκου	1	— Ἀγγελος Παυλίδης,	1
— Νικόλαος Στούκας Γα.		— Α' ναξαγόρας Γ. Μα-	
βροβαλῆς.	1	λανίδης.	1
— Στέφανος χρισοδέλης		— Ναῦμ Βενὺλ χάρτζης	1
ὁ ἐξ Ἀνδριανοπόλεως,	1	— Σπυρίδων Ζολῆς Α. κο-	
— Διαμαντῆς Δημητρι-		καλῆς,	1
άδης Βυζάντιος.	1	— Γεώργιος Σταθέλης.	1
— Πασχάλης Σαβδόπουλος		— Γεώργιος Φάραγκας.	1
Βυζάντιος.	1	Ο' Κύριος Ε' μμανηλ γότας	1
— Μαργαρίτης Κάππε,	1	— Ἀναστάσιος Ξανθός.	1
— Κ. Σ. Ζηνίδης.	1	— Γεώργιος Διαμαντίδης.	1
— Μιχ. Κοτάκης ἐξ' Ἀν-		— Δημήτριος Ν Φραγ-	
δου.	1	κόπουλος.	1
— Γεώργιος Ξεφάνης τσινός.	1	— Ληκῆς Λατράρης	1
— Παντελῆς Καλθεκο-		— Η' λίας Φωτεινός.	1
ρέσης.	1	— Νικόλαος Σίμης.	1
— Γ. Δ. Καλογνώμων,	1	— Δημήτριος Μαῦρος.	1
— Γ. Νεδέλκοβιτς.	1	— Μιχαλάκης Δρῆνος.	1
— Γεώργιος Θεοδώρε ζω-		— Γεώργιος Φωκιάς.	1
δικιάνος.	1	— Νικόλαος Βεργαρό-	
— Γεώργιος Ι Πασχάλης	1	πας.	1
— Νικόλαος Θεοδώρου		— Γ. Χ Παπαζογλας.	1
ἐκ Σκοποῦ.	1	— Γ. Διαμαντόπουλος.	1

—Ο' Κύριος Σ Καθεδριάδης, 1	—Ο' Αρχ. Καμιάρη Στέφανος
—Γωάννης Βλασόπουλος, 1	Δασκαλέσκος 1
—Χρυσόδουλος Βελιάδης, 1	Ο' Εύγενής Γωάννης Παφών, 2
—Δημήτριος Σπανός, 1	—ΚΑ Γεωργιάδης, 2
	—Βασίλαος Μιχαηλίδης 3
	—Γεώργιος Γεωργίε Τυ- πάλδος, 1
	—Κωνσάντινος Γεωργίου όμοίως, 1
	—Νικόλαος Σταῦρος, 1
	—Αναστάσιος Δασιάδης 5
	Ο' ἔντιμος σέφανος Δημητρίε 1
	—Τριαντάφυλλος Παπα- δόπουλος, 1
	—Γωάννης Δάσκωνης, 1
Οί Ε' Μολδαβίαι	
Η' Ε'κλαμπρότατη Πρίγγι- πέσσα Ρ' αλᾶ Α'λεξάνδρος Μερέζη, 2	
Ο' Ε'κλαμπρότατος Πρίγγιν Δημήτριος Κ Μερέζης, 10	
Ο' Ε'κλαμπρότατος Πρίγγιν Κωνσάντινος Κ Μερέζης 2	
Ο' Ε'κλαμπρότατος Πρίγγιν Π.Κ. Μουρούζης, 5	
Ο' Αρχ μέγας Ποστέλνικος, Κ. Πλαγηνός, 2	

~~ΝΗ.ΟΧΘ.~~

5897

509730

1948

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова